

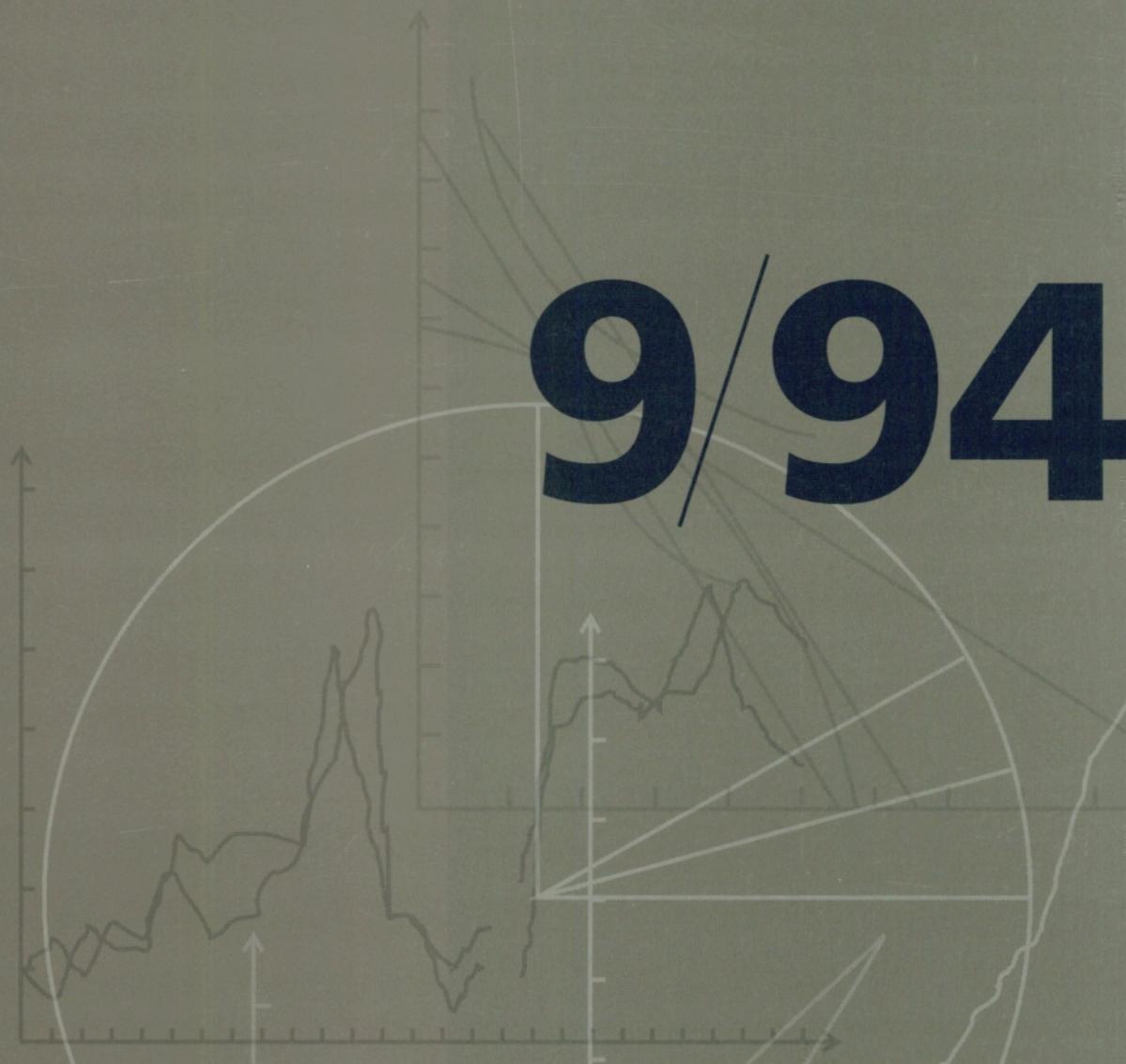
Økonomiske analyser

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

9/94

Konjunkturtendensene

- Nasjonalregnskapstall for 3. kvartal 1994
- Utviklingen i norsk og internasjonal økonomi
- Prognoser for norsk økonomi for 1994 og 1995

Artikler

- Fordelingseffekten av barnehagesubsidiene
- Konjunktursituasjonen i Vest-Europa
- Hovedrevisjon av Nasjonalregnskapet
- KVARTS: Modellen bak prognosene

Økonomiske analyser

9/94

Innhold

Konjunkturtendensene	3
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	7
• Utviklingen hittil i år	7
• Utsiktene for 1994 og 1995	9
<hr/>	
<i>Thor Olav Thoresen:</i>	
Fordelingseffekten av barnehagesubsidiene	18
<hr/>	
<i>Knut A. Magnussen:</i>	
Oppgangen i de langsiktige rentene og konjunkturutviklingen i Vest-Europa	24
<hr/>	
<i>Liv Hobbelstad Simpson og Tor Skoglund:</i>	
Gjennomføringen av hovedrevisjon av nasjonalregnskapet	30
<hr/>	
<i>Stein Inge Hove og Torbjørn Eika:</i>	
KVARTS: Modellen bak prognosene	33
<hr/>	
Økonomisk-politisk kalender	47
<hr/>	
Reiserapporter	50
<hr/>	
Forskningspublikasjoner	51
<hr/>	
Tabell- og diagramvedlegg	57

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 6. desember 1994.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i Norge og utlandet kan rettes til Knut Moum eller Mette Rolland. Økonomisk utsyn over året 1994 vil bli publisert i mars 1995.

Økonomiske analyser

Redaksjonen: Olav Bjerkholt (ansv.), Knut H. Alfsen, Julie Aslaksen, Ådne Cappelen, Solveig Glomsrød, Knut Moum, Tor Skoglund. **Redaksjonssekretær:** Eva lvås, tlf.: 22 86 45 70 (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau, tlf.: 22 86 48 06 (konjunkturoversikter mv.), telefax: 22 11 12 38.
Design: Enzo Finger Design. **Trykk:** Falch Hurtigtrykk. **Redaksjonens adresse:** Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo. **Salg og abonnementservice:** Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo, tlf.: 22 86 49 64, telefax: 22 86 49 76.

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har 90-100 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av **forskningsdirektør Olav Bjerkholt**.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskingssjef Nils Martin Stølen

- Skatteberegninger
- Arbeidsmarked
- Mikrosimuleringsmodeller

- Seksjon for økonomisk analyse
Forskningskjef Ådne Cappelen

- Konjunkturanalyse
- Makroøkonomiske beregninger
- Likevertsmodeller

- Seksjon for ressurs- og miljøanalyser
Forskingssjef Knut H. Alfsen

- Miljø og samfunn
- Internasjonale energimarkeder
- Olje- og energianalyse

- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningskjef Jørgen Aasness

- Konsument- og bedriftsatferd
- Fordelingsanalyse
- Økonometriske metoder

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	⋮
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

De foreløpige nasjonalregnskapstallene for 3. kvartal underbygger inntrykket av at 1994 vil bli stående som et markert oppgangsår for norsk økonomi. Det ligger nå an til en vekst i produksjonen i fastlands-Norge på om lag 3,5 prosent, og en enda sterkere økning i BNP i alt. En må tilbake til midten av 1980-tallet for å finne tilsvarende vekstrater.

Som under høykonjunkturen i 1984-86 er det også denne gangen utviklingen i finansmarkedene som har gitt de sterkeste impulsene til vekst i aktivitetsnivået. Men mens oppsvinget midt på 80-tallet var knyttet til kraftig økning i utlånene etter avviklingen av kredittrasjoneringen, har drivkraften nå vært en generell nedgang i rentenivået i Europa.

Fallet i rentenivået gjennom 1993 og inn i 1994 slo raskt ut i økt etterspørsel fra norske husholdninger. Etter hvert har også oppsving i andre land i Europa bidratt til ny vekst i markedene for norske eksportvarer, og alt tyder på en rekordsterk vekst i eksporten av tradisjonelle varer i år. Oljeinvesteringene ser ut til å holde seg bedre opp enn tidligere forventet, og dette bidrar også til at oppgangen i norsk økonomi i 1994 vil bli såvidt kraftig.

Den relativt sterke veksten i produksjonen i inneværende år vil gi økning i sysselsettingen for første gang siden 1987. Selv om arbeidstilbuddet også går opp, ser det ut til at ledigheten vil falle med rundt 1/2 prosentpoeng på årsbasis. Prisstigningen blir likevel rekordlav, og overskuddet i driftsregnskapet overfor utlandet ser ut til å bli vel 3 prosent av BNP.

For 1995 ligger det an til en klar avdemping i oppsvinget i norsk økonomi, og vekstratene for etterspørsel og produksjon i fastlands-Norge kan bli 1 - 1 1/2 prosentpoeng lavere enn i inneværende år. Dette vil bringe veksten i norsk økonomi mer på linje med gjennomsnittet for våre viktigste handelspartnere.

Selv om veksten ute trolig blir noe sterkere neste år enn i år, kan vridninger i etterspørselen resultere i svakere vekst i norsk eksport. Med ytterligere oppjusteringer av vekstanslagene for Tyskland, reduseres sannsynligheten for

Hovedtall for norsk økonomi

Vekstrater i prosent

	1993	1994	1995
BNP	2,3	4,5	2,6
Privat konsum	1,7	4,7	2,7
Arbeidsledighetsrate ¹⁾	6,0	5,4	5,0
Konsumprisindeksen	2,3	1,4	2,6

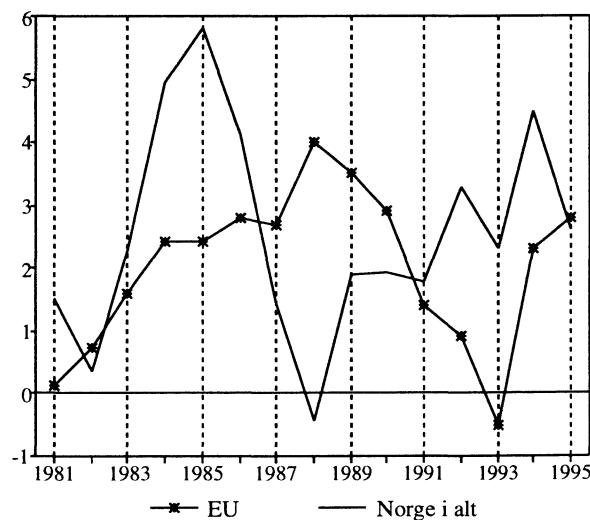
1) Nivåttall i prosent.

videre rentenedgang i Europa. Stimulansene fra renteutviklingen til vekst i husholdningenes kjøp av varer og tjenester vil derved svekkes vesentlig fremover. Nye anslag tyder på at den forventede nedgangen i oljeinvesteringene kan bli noe utsatt i tid. Som følge av endringer i etterspørselen i retning av økt import vil utviklingen i disse investeringene trolig likevel trekke produksjonsveksten i norsk økonomi noe ned i 1995. Det finanspolitiske opplegget vil også i sterkegrad enn i år bidra til å dempe etterspørselen neste år, blant annet som følge av den foresatte momskøringen og andre varslede innstramningstiltak. Det kan heller ikke utelukkes at svensk og finsk medlemskap i EU, med Norge utenfor, kan virke dempende på investeringene i deler av næringslivet, også ved en videreføring av innholdet i dagens EØS-avtale.

Økt moms og ytterligere nedgang i arbeidsledigheten vil trekke prisstigningen noe opp neste år, til et nivå på linje med Tyskland (vest), men fortsatt lavere enn gjennomsnittet for Norges viktigste handelspartnere. Oppgangen i prisveksten neste år må også ses på bakgrunn av at rentnedgangen gjennom fjoråret og inn i 1994 via husleiene har bidratt til at prisstigningen i år blir særlig lav.

Oppgangen i norsk økonomi og utviklingen i arbeidsmarkedet trekker i retning av en markert reduksjon i underskuddene på offentlig sektors budsjetter. Det samme gjør den varslede omleggingen av finanspolitikken i 1995. For årene fremover er det grunn til å regne med at vekst i oljeproduksjonen og nedgang i statens oljeinvesteringer vil føre til en ytterligere bedring i de offentlige finansene.

BNP-vekst i Norge og EU
Årlige vekstrater

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Concensus Forecasts.

Internasjonal økonomi

Utsiktene for den økonomiske utviklingen i OECD-området virker fortsatt lyse. I de engelsktalende industrilandene, med USA i spissen, holder den økonomiske veksten seg på et høyt nivå, mens aktiviteten i det kontinentale Europa har tatt seg markert opp det siste året. For EU-landene under ett ligger det nå an til en BNP-vekst på rundt 2 1/2 prosent i inneværende år, mot en nedgang på 0,4 prosent fra 1992 til 1993. Prognosene peker mot en ytterligere økning i veksten til nær 3 prosent neste år. Som følge av svak produksjonsutvikling, gikk arbeidsledigheten markert opp i mange land i Vest-Europa i fjor. Selv om den økonomiske aktiviteten antas å øke i tiden fremover, er det ikke ventet særlig nedgang i arbeidsledigheten i disse landene. Prognosene antyder en ledighet på 10,9 prosent i EU-landene i 1994, og en svak reduksjon til 10,4 prosent neste år. Inflasjonen i EU-landene er ventet å komme ned i underkant av 3 prosent i 1995.

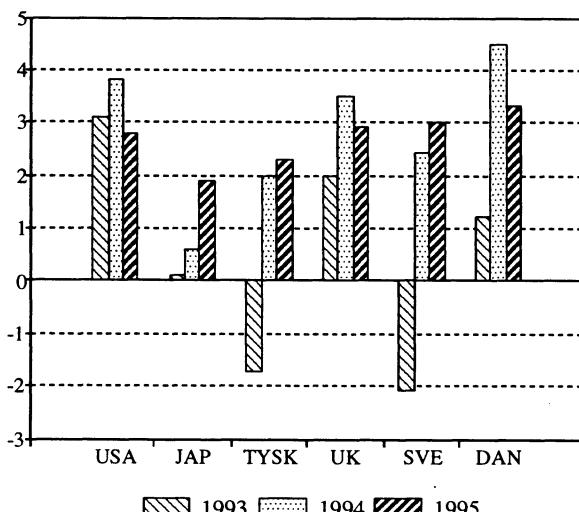
Foreløpige nasjonalregnskapstall for USA for 3. kvartal i år viser en vekst i bruttonasjonalproduktet (BNP) fra kvar-talet før på 3,9 prosent (årlig rate). Dette var sterkere enn ventet til tross for at veksten er noe lavere enn i 2. kvartal (4,1 prosent). Det var først og fremst privat og offentlig konsum, lageroppbygging og investeringer utenom boliger som bidro til oppgangen, mens utviklingen i nettoeksporten hadde en dempende effekt. Den høye veksten har gitt seg utslag i en nedgang i arbeidsledigheten på 1,1 prosentpoeng siden årsskiftet, til 5,6 prosent i november. Den sterke innenlandske etterspørselen i USA kombinert med lavkonjunkturen i tradisjonelt sett viktige handelsområder har bidratt til negativ utvikling i utenriksøkonomien. Underskuddet på handelsbalansen var i september 10,1 milliarder dollar, 0,4 milliarder høyere enn i august. I begynnelsen av

desember godkjente Kongressen GATT-avtalen som innebærer liberalisering av internasjonal handel, og det er ventet at den amerikanske ratifiseringen vil ha betydning for øvrige lands godkjenning. Sentralbanken har fortsatt den gradvis innstrammingen av pengepolitikken; den føderale fondsrenten er hevet seks ganger siden februar i år, fra 3 til 5,5 prosent. Renteøkningene er blitt begrunnet med økende inflasjonsfare som følge av den relativt sterke økonomiske veksten. Hittil har imidlertid ikke oppsvingen i USA gitt seg særlig utslag i konsumprisindeksen, som økte med 2,6 prosent fra oktober i fjor til oktober i år. Frykten for tiltakende prisvekst har trolig likevel vært en medvirkende årsak til den markerte oppgangen i de lange rentene gjennom det siste året, til et nivå på nærmere 8 prosent ved utgangen av november. Oppgangen i rentenivået er ventet å ha en dempende effekt på BNP-veksten i 1995.

I Japan viser foreløpige nasjonalregnskapstall at BNP økte med 0,9 prosent fra 2. til 3. kvartal i år, etter å ha økt med 0,2 prosent kvartalet før. Det var først og fremst vekst i privat konsum og boliginvesteringer som bidro til utviklingen. Tilgjengelig korttidsstatistikk for oktober og november gir et noe blandet bilde av den økonomiske situasjonen, men mye tyder på at oppgangen ennå ikke er ordentlig befestet. Lavkonjunkturen har i stor grad sammenheng med et sterkt fall i private investeringer, etter flere år med overinvesteringer og oppblåsing av eiendoms- og formues-verdier. Nedgang i husholdningenes inntekter som følge av reduserte bonusbetalingar og økende arbeidsledighet, har forsterket det negative bildet. Arbeidsledigheten var i september 3,0 prosent, og ventes å øke svakt neste år. Offentlig sektors sterke finanzielle posisjon har imidlertid satt myndighetene i stand til å føre en ekspansiv politikk i lav-

BNP-vekst for utvalgte land

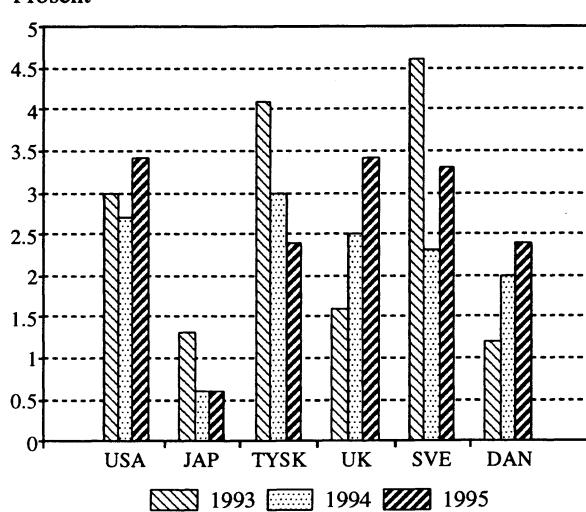
Prosent

Kilde: Consensus Forecasts og nasjonale kilder.

Vekst i konsumprisene

Prosent

Kilde: Consensus Forecasts og nasjonale kilder.

konjunkturen. Siden 1992 er det fremlagt seks stimuleringspakker. Den siste pakken kom i november og er en ren lettelse i personbeskatningen. Myndighetene legger opp til en total skattelette på 16 500 milliarder yen (om lag 168 milliarder dollar) fordelt over tre år. For å hindre svekkelse av budsjettbalansen vil imidlertid momsen bli hevet fra 3 til 5 prosent i april 1997. Den politisk ustabile situasjonen med stadig skiftende koalisjoner kan imidlertid forhindre iverksettingen av tiltakene. Overskuddet på driftsbalanse er fortsatt høyt, 10,5 milliarder dollar i september, men det er ventet at dette vil reduseres etterhvert som importen tar seg opp og eksporten begynner å avta. Den forventede nedgangen i eksportvolumet må ses i sammenheng med den sterke appresieringen av yen de siste årene. Prognosene peker mot fortsatt svak BNP-vekst i siste del av inneværende år, mens det er ventet at produksjonen vil øke med i underkant av 2 prosent neste år.

Den økonomiske oppgangen i *Tyskland (vest)* ser ut til å bli sterkere i 1994 enn tidligere forventet, etter at BNP-veksten i første halvår nå er anslått til 2,2 prosent regnet fra samme periode året før. Det er spesielt eksporten som har økt sterkt, noe som må sees på bakgrunn av positive impulser fra USA, Sørøst-Asia og fra en del EU-land. Dessuten har den tyske konkurransesonen overfor Japan forbedret seg betydelig de siste årene. De private realinvesteringene har også tatt seg noe opp i år, trolig stimulert av rentenedgangen gjennom 1993. Det hersker en viss uenighet om den videre økonomiske utviklingen blant de samarbeidende tyske konjunkturinstituttene. DIW (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) hevder at oppgangen i de langsigte rentene vil virke dempende på investeringene neste år, og regner med at BNP-veksten i 1995 blir 1,5 prosent, mens de andre instituttene legger til grunn en BNP-vekst på 2,5 prosent. Det har vært en viss bedring i det tyske arbeidsmarkedet gjennom sommeren og høsten i år og ledighetsraten falt til under 8 prosent i september. Som følge av den svake utviklingen i privat konsum, ventes det likevel ingen betydelig reduksjon i ledigheten neste år. Konsumprisveksten har avtatt forsiktig gjennom det siste året og kom i følge foreløpige tall i november ned i 2,6 prosent på tolvmåneders basis. Anslaget for økningen i konsumprisene fra i år til neste år er 2,5 prosent. Bundesbank har ikke senket signalrentene siden 11. mai i år. Dette har trolig sammenheng med at den økonomiske veksten har blitt sterkere enn forventet og at pengmengdeveksten fortsatt ligger over målsonen på 4-6 prosent. Den gode eksportutviklingen har bidratt til en betydelig forbedring av handelsbalansen i år, mens driftsbalanse, som også inkluderer renter og stønader, har blitt forverret, vesentlig som følge av en nedgang i netto renteinntekter.

I de østlige delstatene er det fortsatt høy økonomisk vekst. Både realinvesteringene og eksporten ventes i år å øke med over 15 prosent. Til forskjell fra de vestlige delstatene er det også klar vekst i privat konsum. Det er ventet at den sterke oppgangen vil fortsette, og de seks tyske instituttene anslår BNP-veksten til 8,5 prosent neste år. Produksjonsoppgangen har etterhvert bidratt til en viss reduksjon i arbeidsledigheten, men ledighetsraten ligger fortsatt over

Hovedtall for internasjonal økonomi

	1993	1994	1995
USA			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	3,1	3,8	2,8
Konsumprisvekst	3,0	2,7	3,4
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,6	-2,1	-2,0
Arbeidsledighet (nivå)	6,8	6,2	5,8
Kortsiktig rente (prosent)	3,3	4,6	5,5
Langsiktig rente (prosent)	5,9	7,0	7,3
Japan			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	0,1	0,6	1,9
Konsumprisvekst	1,3	0,6	0,6
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	3,1	2,7	2,4
Arbeidsledighet (nivå)	2,5	2,9	3,0
Kortsiktig rente (prosent)	2,4	2,3	2,4
Langsiktig rente (prosent)	3,7	3,7	4,1
Tyskland (vest)			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	-1,7	2,0	2,3
Konsumprisvekst	4,1	3,0	2,4
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ²⁾	-1,2	-1,4	-0,9
Arbeidsledighet (nivå)	8,9	9,7	9,4
Kortsiktig rente (prosent)	7,2	5,2	5,2
Langsiktig rente (prosent)	6,5	6,8	7,1
Storbritannia			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	2,0	3,5	2,9
Konsumprisvekst ³⁾	1,6	2,5	3,4
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,6	-0,8	-0,9
Arbeidsledighet (nivå)	10,3	9,4	8,6
Kortsiktig rente (prosent)	5,9	5,4	6,6
Langsiktig rente (prosent)	7,5	8,2	8,4
Sverige			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	-2,1	2,4	3,0
Konsumprisvekst	4,6	2,3	3,3
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,0	0,7	2,7
Arbeidsledighet (nivå)	8,2	7,9	7,7
Kortsiktig rente (prosent)	8,3	7,3	7,0
Langsiktig rente (prosent)
Danmark			
Bruttonasjonalprodukt ¹⁾	1,2	4,5	3,3
Konsumprisvekst	1,2	2,0	2,4
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	4,1	2,7	2,5
Arbeidsledighet (nivå)	12,2	11,9	10,7
Kortsiktig rente (prosent)	6,9	6,4	6,8
Langsiktig rente (prosent)

1) Volumendring i prosent fra året før.

2) Gjelder hele Tyskland.

3) Prisindeksen for detaljomsetningen.

Kilde: Consensus Forecasts og DRI (renter).

Nasjonale kilder for Sverige og Danmark.

13 prosent. Konsumprisveksten nærmer seg nivået i de vestlige delstatene og ventes i år å havne rundt 3,5 prosent.

Den økonomiske oppgangen i *Storbritannia* har tiltatt i styrke gjennom 1994. Nasjonalregnskapstall viser at BNP økte med 4,2 prosent fra 3. kvartal i fjor til 3. kvartal i år. De tilsvarende tallene for 1. og 2. kvartal var 2,9 og 3,8 prosent. Mens oppgangen lenge var drevet av økt privat konsum, har eksporten tatt seg betydelig opp i inneværende år og det har vært tegn til vekst i investeringene. Prognosene indikerer at BNP-veksten vil kunne avta noe neste

år, som følge av lavere vekst i privat konsum. Arbeidsledigheten begynte å falle tidlig i oppgangsfasen og tallet på ledige har fortsatt å gå ned gjennom 1994. Antall ledige falt fra et nivå tilsvarende 10 prosent av arbeidsstyrken i januar til 8,9 prosent i oktober. Basisrenten har blitt satt opp to ganger i år, sist med 0,5 prosentpoeng til 5,75 prosent 12. september. Begrunnelsen var et ønske om å dempe den høye økonomiske veksten før den slår ut i tiltakende prisvekst. Det er foreløpig ingen tegn til noen oppgang i prisveksten. Konsumprisveksten (utenom boligrenter) har avtatt fra 2,8 prosent i januar (regnet fra samme måned i fjor) til 2 prosent i september og oktober. Den lave prisveksten knyttes ofte til hard konkurransen i varehandelen og svært moderate lønnsøkninger. Den økonomiske oppgangen har, sammen med en økning i skattenivået, bidratt til å redusere statens lånbehov betydelig gjennom det siste året. Det ble derfor ikke lagt frem forslag til ytterligere finanspolitiske innstramminger i forbindelse med fremlegelsen av budsjettet for 1995 enn det som tidligere har vært annonsert.

I Sverige fortsetter den økonomiske oppgangen. BNP økte med 3,6 prosent fra 2. kvartal i 1993 til samme kvartal i år. To tredjedeler av denne økningen skriver seg imidlertid fra lageroppbygging i varehandelen. For 1994 sett under ett regnes det med en vekst i BNP på 2,4 prosent. Det er fortsatt eksporten som er motoren i konjunturoppgangen, mens veksten i innenlandsk etterspørsel fremdeles er svak. Investeringsene i realkapital, unntatt i boliger, er imidlertid i ferd med å ta seg opp. I 1995 ventes en fortsatt markant eksportvekst. Sammen med en viss økning i innenlandsk etterspørsel antas dette å kunne gi en vekst i BNP på 3,0 prosent neste år. Inflasjonen er ventet å øke moderat, til i gjennomsnitt 3,3 prosent i 1995, hovedsakelig på grunn av økt innenlandsk aktivitetsnivå. Ifølge prognosene vil arbeidsledigheten bare falle ubetydelig, fra 7,9 prosent i 1994 til

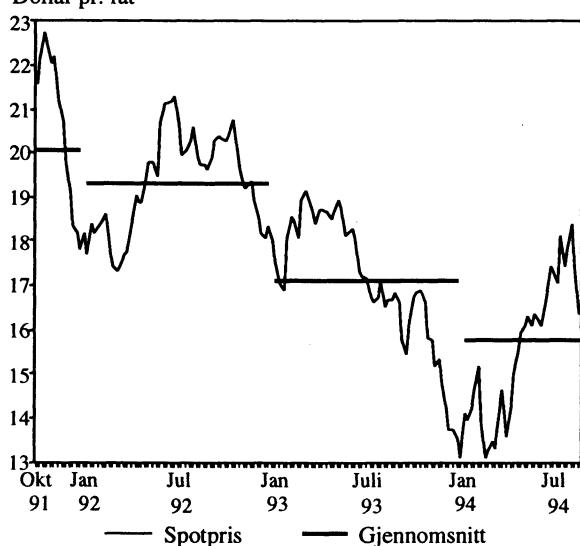
7,7 prosent i 1995, mens drøyt 5 prosent av arbeidsstyrken vil være på arbeidsmarkedstiltak både i 1994 og 1995. Offentlig sektors finansielle underskudd, som i år utgjør 11,7 prosent av BNP, vil holde seg på et høyt nivå i årene fremover. Den offentlige bruttogjelden har vokst betydelig de senere årene og utgjør nå om lag 90 prosent av BNP. I november la regjeringen frem et spareprogram som innebærer innsparinger på statsbudsjettet på om lag 60 milliarder kroner frem til 1998. Målet er å stabilisere den offentlige gjelden som andel av BNP innen 1998.

I Danmark har den økonomiske oppgangen fortsatt gjennom første halvår i år. Fra 2. kvartal 1993 til samme kvartal i 1994 steg BNP med 5,7 prosent. Privat konsum og investeringer bidro til å trekke veksten opp, mens offentlig konsum utviklet seg svakt. Oppsvinget i innenlandsk etterspørsel har ført til kraftig vekst i importen, som ifølge prognosene vil øke med over 12 prosent fra 1993 til 1994. Eksporten av varer og tjenester har også tatt seg betydelig opp gjennom 1994, men veksten er lavere enn for importen. Svekkelsen av handelsbalansen bidrar ifølge prognosene til at overskuddet på driftsbalanse vil falle i år. Oppgangen i den økonomiske aktiviteten har etterhvert slått ut i nedgang i arbeidsledigheten; fra juli til oktober i år falt ledighetsraten fra 12,5 til 11,4 prosent. Fra regjeringens side antas det at ledigheten vil fortsette å synke inn i 1995, dels som et resultat av den høye økonomiske aktiviteten og dels som en effekt av innføringen av den såkalte orlovsordningen. Til tross for den høye veksten i innenlandsk etterspørsel, har det bare funnet sted små oppjusteringer av anslagene for konsumprisveksten i 1994 og 1995, til hhv. 2 og 2,4 prosent. Det er fremmet forslag om en finanspolitisk innstramming på i størrelsesorden 0,3 prosent av BNP for 1995, og et eventuelt vedtak vil bidra til å dempe den økonomiske aktiviteten noe.

Som ventet bidro et noe strammere oljemarked til en viss oppgang i oljeprisene utover høsten, og prisen på Brent Blend lå i november på i overkant av 17 dollar pr. fat. Den tiltakende økonomiske aktiviteten i store deler av verden, har ført til en stadig voksende etterspørsel etter olje. Tilbuddet av olje har imidlertid så langt økt i nesten samme takt som etterspørseen, til tross for at produksjonen i OPEC har vært forholdsvis stabil siden i fjor sommer. På sitt møte 22. november vedtok OPEC-landene å opprettholde produksjonstaket på 24,5 millioner fat pr. dag ut 1995. Etter kraftig vekst i år antas det at produksjonen i Nordsjøen vil flate noe ut neste år, mens det ventes sterkere produksjonsoppgang i Latin-Amerika. I Russland er nedgangen i oljeproduksjon og -forbruk bremset litt opp, men eksporten holder seg forholdsvis stabil på årsbasis. Prognosene for markedssituasjonen i 1995 tyder på et noe strammere marked enn i år, spesielt i andre halvår. Dette kan gi et moderat press oppover på prisene, men muligheten for at Irak får gjenoppta sin oljeeksport i 1995 representerer et usikkerhetsmoment.

Spotprisen på Brent Blend

Dollar pr. fat

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

Norsk økonomi

Utviklingen hittil i år

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet viser sterkt vekst i eksporten av tradisjonelle varer i 3. kvartal i år, etter markert oppgang gjennom 1993 og inn i 1994. Eksportøkningen var særlig kraftig for verkstedprodukter, kjemiske- og mineralske produkter og foredlete fiskeprodukter. Treforedlingsprodukter, metaller og kjemiske råvarer viste også klar vekst. Nedgang i eksporten av olje, skip og plattformer og tjenester bidro til at samlet eksport likevel bare viste ubetydelig oppgang fra 2. til 3. kvartal i år.

Det skjedde et markert omslag i veksttakten for den tradisjonelle vareeksporten rundt årsskiftet 1992/93, og eksporten av slike varer har økt med vel 20 prosent på to år. Denne oppgangen henger sammen med konjunkturomslaget hos Norges viktigste handelspartner, men er sterkere enn det som direkte følger av den observerte veksten i markedene for norske eksportprodukter. Dette kan bero på vridninger i etterspørsmålet i disse markedene, men kan også være en indikasjon på at den samlede importen i enkelte EU-land fortsatt undervurderes etter omleggingen av handelsstatistikken ved årsskiftet 1992/93.

Oppgangen i etterspørsmålet fra fastlands-Norge fortsatte i 3. kvartal i år, og det var vekst både i investeringene og i samlet konsum. Nordmenns konsum i utlandet økte ytterligere i 3. kvartal i år, etter vekst gjennom de foregående seks kvartalene. Også utviklingen i varekonsumet bidro til å trekke veksten i privat konsum opp, til tross for utflating i kjøpene av nye personbiler. Registreringstallene for oktober og november peker imidlertid i retning av videre stigning i bilkjøpene fra 3. til 4. kvartal i år. De foreløpige nasjonalregnskapstallene kan tyde på at offentlig konsum hittil i år har utviklet seg svakere enn forutsatt i offentlige budsjetter, men det er betydelig usikkerhet knyttet til disse anslagene.

Investeringene i fastlands-Norge viste også oppgang i 3. kvartal i år, etter en betydelig økning fra 1. til 2. kvartal. Sett under ett ligger fastlandsinvesteringene likevel fremdeles klart under nivået i lavkonjunkturårene 1982/83, selv om investeringene i industri og privat tjenesteyting ligger høyere. Statistisk sentralbyrås investeringstelling for 3. kvartal i år antyder om lag nullvekst i industriinvesteringene inneværende år, etter en uvanlig sterk oppjustering av anslagene gjennom de siste fem kvartalene.

Påløpte oljeinvesteringer økte meget sterkt fra 2. til 3. kvartal i år, og disse investeringene har hittil i år ligget på et høyere nivå enn i tilsvarende periode i fjor. Investeringstellingen for 3. kvartal antyder likevel en svak nedgang i de påløpte oljeinvesteringene på årsbasis.

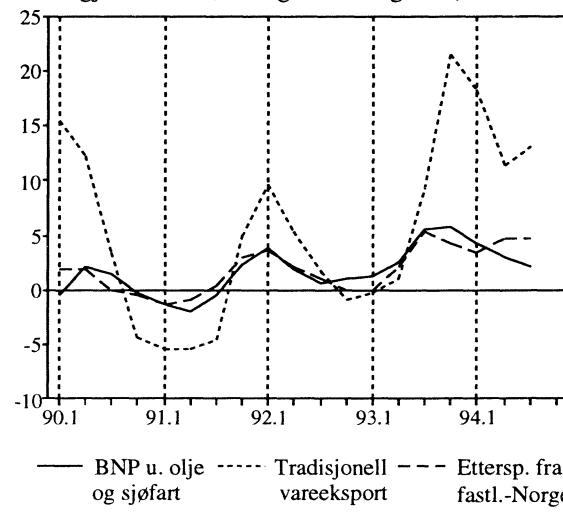
Igangsettingen av nye boliger viste fornøy vekst i 3. kvartal, fra et tilnærmet konstant nivå gjennom de tre foregående kvartalene. Dette bidro til en videreføring av den sterke oppgangen i boliginvesteringene, som startet opp i annet halvår i fjor. Økningen i boligprisene ser imidlertid ut til å ha avtatt noe gjennom de siste kvartalene, og tall fra flere kilder tyder på at veksten i de store byene kan være i ferd med å stoppe opp. Dette kan trolig føres tilbake til utviklingen i rentene.

Et kraftig fall i de lange rentene gjennom 1993 ble avløst av oppgang i midten av 1. kvartal i år, i etterkant av et omslag i markedene for amerikanske og tyske obligasjoner. I månedskiftet november/desember var renten på norske statsobligasjoner med 10 års gjenstående løpetid oppe i nærmere 8,5 prosent, en oppgang på 3 prosentpoeng fra nivået i midten av februar. Midt i 2. kvartal begynte også rentene i pengemarkedet å øke. Fra et nivå på noe under 5 prosent gikk renten på tre måneders plasseringer opp med vel 2,3 prosentpoeng frem til uken før folkeavstemningen om norsk medlemskap i EU. Etter at avstemningsresultatet forelå, begynte renten å falle igjen, og tre måneders NIBOR var i begynnelsen av uke 49 kommet ned i 6,3 prosent, 0,3 prosentpoeng over tilsvarende ECU-renten.

Oppgangen i markedsrentene gjennom 2. og 3. kvartal fjernet grunnlaget for ytterligere nedsettelse i finansinstitusjonenes innskudds- og utlånsrenter, og den sterke nedgangen i disse rentene gjennom fjoråret stoppet helt opp i 3. kvartal i år. En rekke finansinstitusjoner har etter dette iverksatt eller varslet økninger i sine rentesatser. En nedgang i rentene i penge- og kapitalmarkedene i Norge til ECU-nivå, vil imidlertid neppe gi støtet til en ny nedgang i finansinstitusjonenes renter. Dette henger sammen med at

Underliggende tendens

(Prosentvis volumvekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Konjunkturtendensene i hovedtrekkVekst fra forrige periode der ikke annet fremgår. Prosent¹⁾

	1993	93.3	93.4	94.1	94.2	Sesongjustert ²⁾ 94.3
Realøkonomi						
Privat konsum	1,7	2,5	-0,1	2,1	0,1	1,5
Offentlig konsum	1,8	4,3	-0,3	1,5	-0,6	-0,8
Bruttoinvesteringer i alt	8,0	26,5	-11,7	-2,0	15,0	6,4
- fastlands-Norge	-4,7	1,4	4,0	-11,4	11,6	5,7
- påløpte oljeinvesteringer ³⁾	15,9	47,7	17,2	19,5	-7,8	11,1
Etterspørsel fra fastlands-Norge ⁴⁾	0,7	2,8	0,4	-0,1	1,4	1,5
Eksport	1,8	-3,4	6,0	1,9	-0,5	0,3
- råolje og naturgass	5,8	-4,0	13,9	1,0	0,1	-5,4
- tradisjonelle varer	3,0	-4,4	7,8	4,6	-0,6	7,3
Import	3,3	6,7	-3,1	1,1	3,7	6,1
- tradisjonelle varer	1,7	5,6	3,3	4,0	4,2	3,8
Bruttonasjonalprodukt	2,3	2,7	1,3	1,5	1,1	-0,2
- fastlands-Norge	2,0	1,6	1,0	1,3	0,8	0,1
Arbeidsmarkedet⁵⁾						
Utførte timeverk	0,0	-0,6	0,8	1,0	0,3	0,4
Sysselsatte personer	-0,0	0,3	0,6	0,0	0,4	0,7
Arbeidsstyrke	0,0	0,3	0,1	-0,1	0,8	0,1
Arbeidsledighetsrate, nivå	6,0	6,1	5,6	5,5	5,8	5,2
Priser						
Konsumprisindeksen ⁶⁾	2,3	2,2	1,9	1,2	1,0	1,6
Eksportpriser tradisjonelle varer	0,2	0,1	-1,6	1,5	-0,2	1,3
Importpriser tradisjonelle varer	0,4	0,9	-0,1	0,7	-1,8	0,7
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	17,1	4,1	0,1	8,5	5,1	5,5
MEMO (ujusterte nivåtall):						
Pengemarkedsrente (3mnd. NIBOR)	7,2	6,1	5,6	5,1	5,2	5,9
Gjennomsnittlig lånerente ⁷⁾	11,4	10,7	9,4	8,9	8,5	8,3
Råoljepris i kroner ⁸⁾	121,9	121,8	112,2	105,1	116,0	117,6
Industriens effektive kronekurs (1992=100)	101,9	102,7	102,8	104,4	103,7	102,4

1) Tallene for 1993 kan avvike noe fra tall publisert i Økonomiske analyser 6/94 på grunn av ny informasjon.

2) Fra og med Økonomiske analyser 5/94 er nytt sesongjusteringsprogram tatt i bruk som følge av overgang til ny produksjonsplattform for kvartalsvis nasjonalregnskap.

3) Vekst fra samme periode året før.

4) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

5) Kvartalstallene er beregnet ut fra sesongjusterte månedstall.

6) Prosentvis vekst fra samme periode året før.

7) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

8) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

Kilde: SSB.

nivået på ECU-rentene ved inngangen til desember lå klart over det rentenivået finansinstitusjonene tok utgangspunkt i da de satte sine renter ned tidligere i år.

Importen av tradisjonelle varer har vist sterk vekst så langt i år, etter oppgang også gjennom fjoråret. Den sterke importveksten kan dels føres tilbake til økt behov for innsatsvarer i eksportrettet virksomhet, men endringer i sammensetningen av oljeinvesteringene kan også ha spilt en rolle. I 1994 har det også vært markert vekst i importen av personbiler og andre konsumvarer. En kraftig oppgang i importen av skip og oljeplattformer bidro sammen med en markert økning i råoljeimporten til at samlet import vokste enda sterkere enn den tradisjonelle vareimporten i 3. kvartal i år.

BNP for fastlands-Norge var om lag uendret fra 2. til 3. kvartal i år, etter klar vekst gjennom de fem foregående kvartalene. Produksjonen i industri og bergverk, som gjen-

nomgående har vist oppgang siden slutten av 1991, økte med vel 1/2 prosent, mens produksjonen i bygge- og anleggsvirksomhet gikk markert opp. Utviklingen i tjenesteytende sektorer trakk imidlertid produksjonsveksten ned. Som følge av en redusert produksjon i oljevirksomheten i forbindelse med en vedlikeholdsstans på Ekofisk, gikk BNP marginalt ned fra 2. til 3. kvartal i år.

Utviklingen i sysselsettingen har pekt oppover siden års-skiftet 1992/93, og underbygger bildet av økonomisk oppgang i fastlands-Norge. Lysere utsikter i arbeidsmarkedet og underliggende demografiske forhold bidrar til at også arbeidsstyrken øker. Det har likevel vært en klar nedgang i ledigheten gjennom de siste fem kvartalene, til et nivå på 5,2 prosent av arbeidsstyrken i 3. kvartal (sesongjustert).

Konsumprisindeksen økte med 1,3 prosent fra januar – oktober 1993 til januar - oktober 1994. Målt i forhold til samme måned året før avtok veksten i konsumprisindeksen

frem til mai. Økningen i enkelte avgifter fra 1. juli i år bidro imidlertid til en oppgang i 12-måneders veksten på 0,3 prosentpoeng fra juni til juli. Fra juli til oktober økte 12-månedersveksten med ytterligere 0,3 prosentpoeng, til 1,7 prosent.

Også lønnsveksten er moderat. Overhenget inn i 1994 er av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene tidligere anslått til vel 1 prosent for alle grupper sett under ett. Resultatene av det sentrale lønnsoppgjøret bidrar ytterligere til lønnsveksten inneværende år med om lag 1 prosentpoeng.

Driftsbalansen overfor utlandet viste et overskudd på 19,9 milliarder kroner for årets tre første kvartaler, 2 milliarder kroner mer enn i samme periode i fjor. En reduksjon i overskuddet på vare- og tjenestebalansen på vel 4 milliarder kroner fra de første tre kvartalene i fjor til samme periode i år, ble mer enn oppveid av en nedgang i underskuddet på rente- og stønadsbalansen.

Utsiktene for 1994 og 1995¹

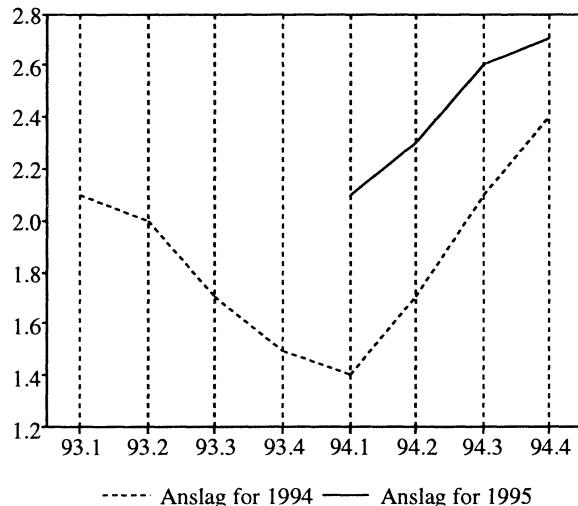
Den klare oppgangen i etterspørselen fra fastlands-Norge gjennom årets tre første kvartaler forventes å flate noe ut i 1995, til tross for betydelige vekstimpulser fra husholdningssektoren og fra investeringene i næringsvirksomhet i fastlands-Norge. Veksten i offentlig sektors etterspørsel blir imidlertid lav til neste år. Etterspørselen fra petroleumssektoren rettet mot norske leverandører antas å bli klart redusert fra 1994 til 1995.

Vekstimpulsene fra utlandet ventes å bli sterke i 1995, men litt svakere enn i år. Ifølge beregningen kommer veksten i BNP i fastlands-Norge i 1995 ned mot nivået fra 1993, klart under tallet for inneværende år. Veksten i sysselsettingen kan likevel bli om lag like sterk neste år som i år. Arbeidsstyrken vokser også, men ledigheten går likevel klart ned gjennom beregningsperioden.

Avgiftsendringer antas å bidra til en viss oppgang i konsumprisveksten utover i 1995. Sammen med noe sterke prisimpulser fra utlandet og utflating i rentenivået resulterer dette i en noe høyere prisvekst i 1995 enn i inneværende år. Lønnsveksten vil også ta seg noe opp.

Anslagene for 1994 og 1995 ligger relativt nær opp til fremskrivningene presentert i Økonomiske analyser nr. 6/94. For 1994 innebærer de nye tallene en viss vridning i etterspørselen fra offentlig til privat sektor. For 1995 ligger vekstanslagene for investeringene samlet sett noe høyere enn i ØA nr. 6/94, mens anslaget for konsumveksten er justert noe ned. Endringene i BNP-anslagene er små, men lavere anslag for veksten i arbeidstilbuet gir nedgang i tallene for arbeidsledigheten begge år.

BNP-vekstanslag for Norges handelspartnere for årene 1994 og 1995 gitt på ulike tidspunkter

Kilde: Consensus Forecasts.

Valutakurser og rentesatser om lag på dagens nivå
De korte rentene i ECU-området er antatt å holde seg om lag på dagens nivå gjennom hele beregningsperioden, med en antydning til oppgang mot slutten av 1995. De realøkonomiske forholdene skulle ligge tilrette for at nedgangen i de norske pengemarkedsrentene som vi har sett etter EU-avstemningen, fortsetter. Rentene i pengemarkedet kan komme ned på nivå med tilsvarende renter i ECU-området i løpet av året, og forventes deretter å ligge rundt eller noe under disse rentene.

I fremskrivningene har vi tatt utgangspunkt i en dollarkurs på 6,85 fra og med tredje kvartal i år, mens andre valutakurser er forutsatt å holde seg på nivået fra månedsskiftet november/desember. Dette innebærer en svekkelse av den importveide kronekursen med om lag 1,3 prosent i år, mot nær 2 prosent i fjor. Fordi norske kroner appresierte gjennom 2.kvartal i år, innebærer våre anslag en svak styrking av den importveide kronekursen fra 1994 til 1995.

Strammere økonomisk politikk

Anslagene for den økonomiske politikken for 1995 er i hovedsak basert på de retningslinjene som ble trukket opp i Nasjonalbudsjettet for 1995. Med utgangspunkt i signalene for utforming av finanspolitikken ved et nei-utfall i EU-avstemningen, er den generelle momssatsen økt fra 22 til 23 prosent. Momsgrunnlaget er imidlertid ikke endret. Investeringsavgiften er redusert med rundt 1 milliard fra 1994 til 1995. Avgiftssatsene ellers er holdt om lag uendret reelt sett. Det er videre lagt inn en skatteskjerpelse for husholdningene fra 1994 til 1995 på 1,4 milliarder kroner.

1 Anslag for den makroøkonomiske utviklingen fra 4. kvartal 1994 og ut 1995 er gjort ved hjelp av SSBs makroøkonometriske kvartalsmodell KVARTS, se omtale i egen artikkel i denne utgaven av Økonomiske analyser. I beregningene er det tatt utgangspunkt i de foreløpige nasjonalregnskapstallene frem til og med 3. kvartal 1994.

Utviklingen i noen økonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår

	1993	1994			1995		
	Regnskap	SSB	FIN ¹⁾	NB ²⁾	SSB	FIN ¹⁾	NB ²⁾
Realøkonomi							
Privat konsum	1,7	4,7	4,5	4 1/2	2,7	2,0	3
Offentlig konsum	1,8	2,1	3,2	3 1/4	0,7	0,3	1 1/4
Bruttoinvesteringer i alt	8,0	6,2	..	1 1/2	8,3	..	2 1/2
- fastlands-Norge, fast kapital	-4,7	6,1	5,3	4 1/4	10,1	9,4	6 1/2
- påløpte oljeinvesteringer	15,9	-2,2	-14,2	-7	6,7	-0,1	-4 1/4
Etterspørsel fra fastlands-Norge ³⁾	0,7	4,3	3,0	4 1/2	3,3	2,4	3
Eksport	1,8	7,0	6,5	7	5,2	4,1	4
- råolje og naturgass	5,8	9,4	14,2	12 3/4	4,5	5,8	2 3/4
- tradisjonelle varer	3,0	13,3	8,0	5 1/2	5,8	6,1	7
Import	3,3	7,5	4,2	6 1/4	7,9	3,9	3 1/2
- tradisjonelle varer	1,7	15,0	10,0	7 3/4	7,0	4,6	4
Bruttonasjonalprodukt	2,3	4,5	4,6	4	2,6	2,7	2 3/4
- fastlands-Norge	2,0	3,5	3,2	2 3/4	2,2	2,4	3
Arbeidsmarked							
Sysselsatte personer	-0,0	1,5	1,5	1	1,6	1 1/4	1 1/2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	6,0	5,4	5 1/2	5 1/4	5,0	5	5
Priser og lønninger							
Lønn pr. timeverk	2,7	3,0	2 3/4	2 3/4	3,7	2,0	2 1/4
Konsumprisindeksen	2,3	1,4	1 1/4	1 1/4	2,6	1 1/2	1 3/4
Eksportpris tradisjonelle varer	0,2	1,3	2	3 1/4	9,6	4 1/2	2 1/4
Importpris tradisjonelle varer	0,4	0,6	2	..	4,1
Utenriksøkonomi							
Driftsbalansen, milliarder kroner	17,1	24,2	20	22	27,1	31	29
MEMO:							
Pengemarkedsrente (nivå)	7,2	5,8	5,8
Gjennomsnittlig lånerente (nivå) ⁴⁾	11,4	8,5	8,6
Råoljepris i kroner (nivå) ⁵⁾	121,9	112,9	110	110	116,5	115	111,4
Internasjonal markedsvekst	0,5	8,3	4 1/2	5	7,3	6 1/4	7
Importveid kronekurs ⁶⁾	1,9	1,3	-0,6
Driftsbalanse i prosent av BNP	2,3	3,2	..	2,9	3,3	..	3,6

1) FIN: Anslag ifølge Finansdepartementet, Nasjonalbudsjettet 1995.

2) NB: Anslag ifølge Penger og kredit 1994/2.

3) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

4) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

5) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

6) Positivt fortegn innebærer depresiering.

På bakgrunn av de foreløpige nasjonalregnskapstallene for de tre første kvartalene i år har vi for inneværende år forutsatt en vekst i offentlig konsum som er noe lavere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet. Dette bidrar til at veksten for 1995 anslås litt høyere enn i Nasjonalbudsjettet, men den blir likevel ikke på mer enn knappe 1 prosent. Utgiftene til OL på Lillehammer bidro til å trekke offentlig konsum opp i 1994, og dette er med på å forklare noe av nedgangen i veksten i offentlig konsum fra 1994 til 1995.

Investeringene i offentlig sektor er antatt å bli redusert med vel 6 prosent fra 1993 til 1994, for så å holde seg om lag uforandret til neste år. Det er ventet at de kommunale investeringene vil øke noe, men dette motsvares av en tilsvarende nedgang i de statlige investeringene.

Høyere inntekter fra skatter og avgifter bidrar til at offentlig sektors budsjettbalanse bedres: Målt ved Maastricht-

traktatens definisjoner reduseres underskuddet fra vel 2 1/2 prosent av BNP i 1993 til om lag 1 prosent i 1994, mens det i 1995 kan bli et overskudd på vel 1/2 prosent av BNP.

Negative etterspørselsimpulser fra petroleumssektoren

Etter betydelig vekst i de påløpte investeringene i petroleumssektoren de siste tre årene, ser det nå ut til at investeringene vil gå svakt ned i inneværende år. I følge våre nye anslag vil de påløpte investeringene i 1995 øke med knappt 7 prosent. Det ventes imidlertid en betydelig import knyttet til ferdigstillelse av flere store investeringsprosjekter. Korrigerer en for denne importen, ligger det i anslaget for neste år en markert negativ etterspørselsimpuls rettet mot norsk økonomi fra investeringene i petroleumssektoren. Etterspørselsnedgangen i 1995 vil i hovedsak ramme plattformbyggingen.

Investeringene i leting og produksjonsboring er antatt å øke både i år og til neste år. Petroleumssektorens investeringer på land ventes å ta seg kraftig opp i 1994, men gå tilsvarende tilbake neste år. Investeringene i olje- og gassrør økte kraftig fra 1992 til 1993. Rørinvesteringene ventes å øke ytterligere i år, for deretter å falle noe neste år. Nivået vil imidlertid fremdeles være høyt i et historisk perspektiv.

Fortsatt sterk vekst i eksportmarkedene

Veksten i markedene for tradisjonelle norske eksportprodukter tok seg markert opp mot slutten av 1993, og denne utviklingen har fortsatt i inneværende år. I beregningene er det lagt til grunn at oppgangen fortsetter inn i 1995. Betydelig oppgang gjennom 1993 og ut 3. kvartal i år bidrar til at veksten i eksporten av tradisjonelle varer kan komme opp i over 13 prosent for 1994 sett under ett. I 1995 ventes en normalisering av utviklingen i den tradisjonelle eksporten med en vekst på 5,8 prosent. Olje- og gasseksporten ser ut til å gå betydelig opp i volum i 1994, mens veksten i 1995 er forutsatt å bli mer på linje med den øvrige eksporten.

Bedre konjunkturer internasjonalt forventes å bidra til oppgang i importprisene neste år. Prisene på tradisjonelle importvarer ventes å øke med 4,1 prosent i 1995. Prisene på industrielle råvarer antas gjennomgående å øke mer enn ferdigvareprisene, noe som bidrar til å forklare den sterke veksten i prisene på tradisjonelle norske eksportvarer i 1995.

Noe høyere pris- og lønnsvekst i 1995

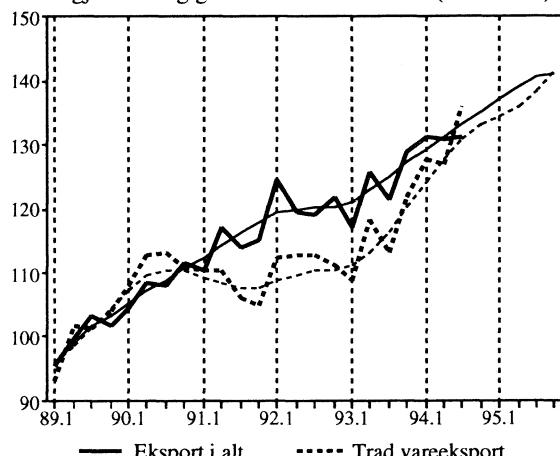
Veksten i konsumprisindeksen er beregnet til 1,4 prosent i år, økende til 2,6 prosent neste år. Rentenedgangen gjennom 1993 og inn i 1994 er en viktig forklaringsfaktor bak den lave prisveksten i år. Husleiene veier tungt i konsumprisindeksen og rentenedgangen har bidratt til at veksten i husleiene tilnærmet har stoppet opp gjennom de siste 18 måneder. En kan ikke vente seg et like sterkt prisdempende bidrag fra renteutviklingen gjennom 1995.

Den antatte økningen i momsen på 1 prosentpoeng fra 1. januar 1995, er et annet forhold som peker i retning av en noe høyere prisvekst til neste år enn i år. På usikkert grunnlag har vi anslått at prisoverveltingen for 1995 som helhet blir på 80 prosent. Med denne forutsetningen bidrar momsoökningen med 0,4 prosentpoeng til veksten i konsumprisindeksen neste år. Økte prisimpulser fra utlandet virker i samme retning, mens en nedgang i teletakstene fra nyttår isolert sett trekker i retning av lavere prisvekst.

I år er timelønnsveksten anslått til 3,0 prosent. Bedret lønnssomhet i bedriftene som følge av konjunkturoppgangen både ute og hjemme bidrar til en økende lønnsvekst neste år. Den anslalte veksten på 3,7 prosent i lønn pr. utført timeverk i 1995 må imidlertid også ses i lys av at det til neste år er to færre arbeidsdager enn i 1994. Den gjennomsnittlige lønnsvekst pr. normalårsverk er med utgangspunkt i dette anslått til vel 3 prosent.

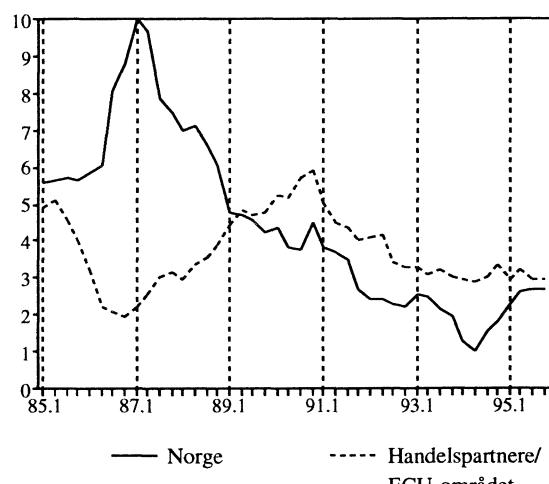
Eksport

1989=100. Sesongjusterte volumindeks (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindeks (KVARTS)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

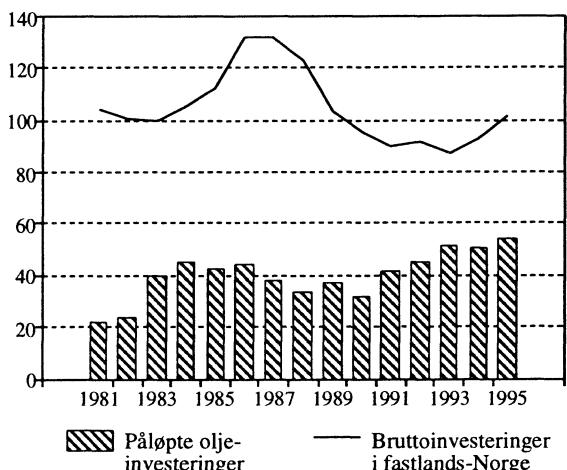
Konsumprisveksten i prosent fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Påløpte oljeinvesteringer og investeringer i fastlands-Norge

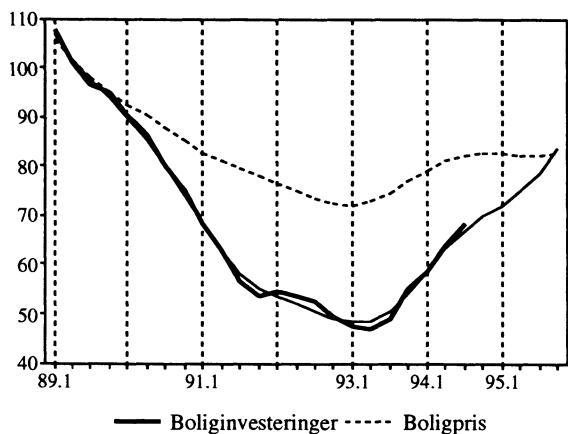
Mrd. 1991-kroner

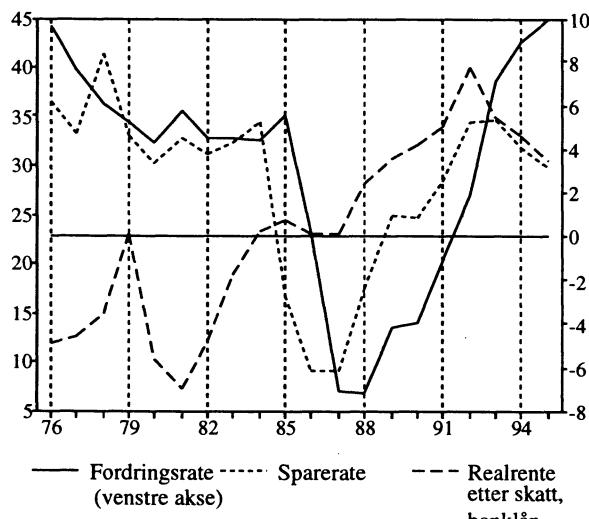
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Realpris på brukte boliger og boliginvesteringer

1989=100. Sesongjusterte volumindeks (KNR)
Sesongjusterte og glattede indekser (KVARTS)

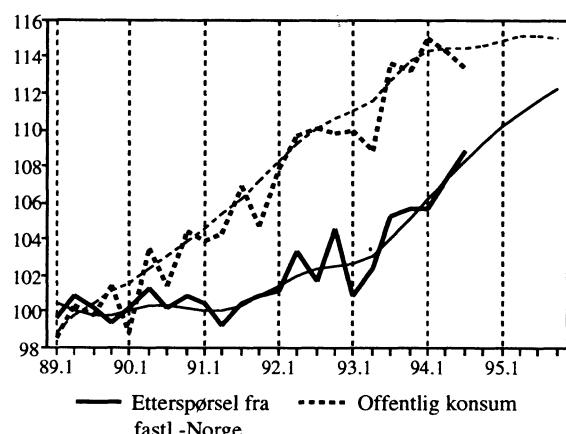
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nettfordringsrate, sparerate og realrente etter skatt 1976 - 1995

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Etterspørsel fra fastlands-Norge og offentlig konsum

1989=100. Sesongjusterte volumindeks (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindeks (KVARTS)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vekstimpulser fra fastlands-økonomien

Produksjonsvekst og rentenedgang gir et klart oppsving i investeringene i fastlands-Norge i 1994, og oppgangen fortsetter i 1995, men i et avtakende tempo. Utbyggingen av Gardermoen og oppsvinget i boliginvesteringene er viktige faktorer bak den anslåtte veksten, men også for endel tjenesteytende sektorer peker beregningene mot et klart investeringsoppsving. I beregningene vokser industriinvesteringene svært moderat i inneværende år og litt sterkere neste år.

Etter flere år med vekst i husholdningenes inntekter slo den markerte nedgangen i realrentene i fjor ut i økt etterspørrelse etter boliger. Omslaget i boligmarkedet viste seg allerede tidlig i 1993 ved at boligprisene begynte å ta seg opp. Prisveksten for brukte boliger er anslått til vel 12 prosent i år. Samtidig som effektene fra rentenedgangen tømmes ut, er prisnivået kommet opp på et mer rimelig nivå i forhold til byggekostradene. Dette bidrar til å forklare at prisveksten i 1995 er beregnet til i underkant av 4 prosent. Prisoppgangen gjennom fjoråret og så langt i år har stimulert igangsettingen av nye boliger. Etter å ha passert et bunnpunkt i 1993 kan boliginvesteringene anslås å øke med 33 prosent i 1994 og nær 17 prosent i 1995. Til tross for denne veksten vil nivået på boliginvesteringene også i 1995 trolig ligge på et historisk sett lavt nivå. Bortsett fra tidligere på 90-tallet, må en tilbake til 1971 for å finne lavere volumtall for boliginvesteringene.

I fremskrivningen øker husholdningenes disponible realinntekt med 3 1/2 prosent i 1994 og knappe 2 prosent i 1995. Inntektsveksten kan i stor grad føres tilbake til økte lønnsinntekter, som følge av reallønnsvekst og oppgang i sysselsettingen, men utviklingen i netto renteinntekter bidrar også positivt. Bidraget fra økte stønader fra det offentlige er avtakende, men fortsatt betydelig.

Husholdningene har de siste årene hatt positive netto finansinvesteringer. Når også boligprisene tar seg opp, bidrar dette til at husholdningenes samlede formue øker, etter flere år med nedgang. Formuesøkning, rentenedgang og realinntektsvekst bidrar til en anslått vekst i privat forbruk på 4,7 prosent i år og 2,7 prosent neste år. Et viktig element i konsumveksten i beregningsperioden er en kraftig økning i nybilsalget, som blant annet er en følge av det lave nivået på bilkjøpet gjennom mange år.

I beregningen reduseres husholdningenes sparerate fra 5,3 prosent i 1993 til 4,0 prosent i 1994 og videre til 3,1 prosent i 1995. En stor del av konsumveksten er imidlertid knyttet til kjøp av varige forbruksgoder. Korrigeres konsumet for slike kjøp, vil nedgangen i spareraten fra 1993 bli ubetydelig. Til tross for at husholdningenes konsum og realinvesteringer vokser kraftig både i 1994 og i 1995, vil husholdningene fortsette å bedre sin netto fordringsposisjon.

Moderat BNP-vekst i 1995

Industriproduksjonen ventes å øke med vel 3 prosent i år. Til tross for konjunkturoppsvingen hos Norges viktigste

handelspartnere kommer trolig industriproduksjonen til å øke svært moderat neste år, som følge av den reduserte etterspørselen fra petroleumssektoren.

Svak produksjonsutvikling i bygge- og anleggsnæringen gjennom flere år snudde til oppgang ved utgangen av fjoråret. Sterk vekst i bolig- og anleggsvestingene bidrar til tiltakende produksjonsvekst i denne næringen i 1994 og 1995.

Produksjonen i private tjenesteytende nærlinger ventes også å øke klart både i år og til neste år. Dette bidrar til at produksjonsveksten i fastlandsøkonomien samlet tar seg opp i 1994, men kan ikke forhindre en nedgang i vekstraten i 1995. Ifølge beregningene blir BNP-veksten i fastlands-Norge 3,5 prosent i år og 2,2 prosent neste år.

Olje- og gassproduksjonen forutsettes å vokse kraftig i 1994, noe som bidrar til at BNP-veksten totalt kan komme opp i 4,5 prosent. Neste år blir produksjonsveksten i den ikke-landbaserte virksomheten mer på linje med aktivitetsøkningen i fastlands-Norge, og BNP-veksten kan anslås til 2,6 prosent.

Redusert arbeidsledighet

Den markerte veksten i fastlandsøkonomien i 1994 har ført til en klar bedring i arbeidsmarkedet og sysselsettingen øker nå for første gang siden 1987. Fra 1993 til 1994 ser antall sysselsatte ut til å vokse med 1,5 prosent. Veksttakten blir trolig om lag den samme neste år og det vil i følge beregningene være 30000 flere sysselsatte i 4. kvartal 1995 enn i 4. kvartal i år. Arbeidsstyrken viser nå også markert oppgang, for første gang siden 1988. Beregningene peker i retning av at veksten i arbeidstilbuddet blir høyere enn det den underliggende demografiske utviklingen isolert sett skulle tilsi både i år og til neste år. Arbeidsledigheten faller ifølge beregningene til 5,4 prosent i 1994 og videre ned til 5,0 prosent i 1995.

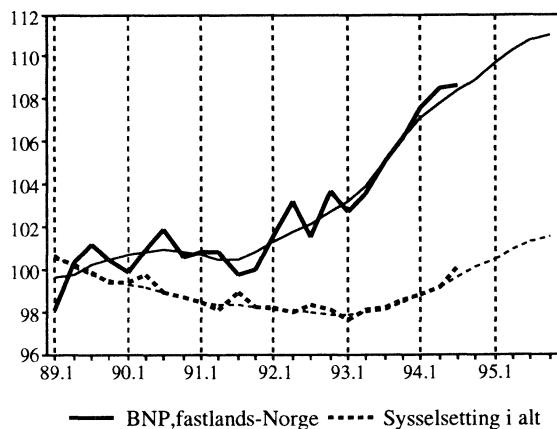
Store overskudd i utenriksøkonomien

Oljeprisen er forutsatt å holde seg på 16,5 dollar pr. fat i 4. kvartal 1994, økende til 17 dollar pr. fat i 1995. Med en forutsatt dollarkurs på 6,85 fra og med 3. kvartal i år, innebærer dette en råoljepris på 113 kroner pr. fat i 1994 og knappe 117 kroner pr. fat i 1995.

Den sterke importveksten i år bidrar til at overskuddet på handelsbalansen reduseres fra 1993 til 1994. I 1995 motvirkes en noe sterkere volumvekst i importen enn i eksporten av et bedret bytteforhold, slik at handelsbalansen holder seg om lag på nivået fra 1994. Underskuddet på rente- og stønadsbalanse går ned i både 1994 og 1995. Lavere netto renteutbetalingen til utlandet bidrar begge årene; i 1994 også understøttet av en nedgang i utbetalingene av aksjeutbytte. Overskuddet på driftsregnskapet overfor utlandet er anslått til 24,2 mrd. kroner i 1994 og 27,1 mrd. kroner i 1995.

Bruttoprodukt og sysselsetting

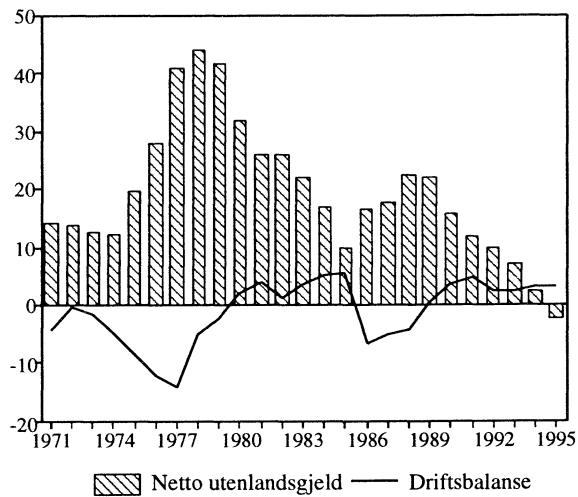
1989=100. Sesongjusterte volumindeks (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindeks (KVARTS)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Driftsbalanse og utenlandsgjeld

Prosent av BNP

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utvikling i noen makroøkonomiske hovedstørrelserProsentvis volumendring i 1991-priser^{*)1)}

	Mrd. 1991-kr.	Vekst fra samme periode året før								
		1993	1993	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2
Privat konsum	361,9	1,7	2,0	0,2	-0,6	4,2	2,7	6,5	4,7	3,9
Varer	222,4	1,6	2,5	-0,3	-1,1	5,0	2,8	9,4	6,2	4,3
Tjenester	127,9	1,7	1,2	0,7	0,8	3,0	2,1	3,6	2,7	2,5
Nordmenns konsum i utlandet	24,7	3,5	0,9	1,0	1,0	5,0	6,3	5,5	6,7	10,2
- Utlendingers konsum i Norge	-13,1	5,1	-0,1	-3,2	7,8	6,1	7,9	31,5	13,1	8,9
Offentlig konsum	156,7	1,8	5,0	3,0	-1,2	2,9	2,7	4,6	4,6	-0,3
Statlig konsum	62,3	1,6	7,6	4,8	-6,6	4,2	4,2	7,9	9,6	-3,2
Sivilt konsum	41,6	7,3	8,8	9,9	-2,8	8,6	14,3	5,9	6,2	-6,5
Militært konsum	20,7	-8,3	6,3	-7,6	-13,9	-3,7	-7,7	13,6	16,7	3,7
Kommunalt konsum	94,5	2,0	3,1	1,9	2,6	2,1	1,5	2,6	1,6	1,5
Bruttoinvesteringer i fast kapital	152,8	15,2	-1,6	7,8	-20,6	95,0	3,1	9,7	-15,5	-27,2
Oljevirksomhet og sjøfart	65,5	59,4	-31,9	98,1	-35,1	405,6	56,3	38,7	-40,4	-51,3
Fastlands-Norge	87,4	-4,7	9,2	-6,3	-4,0	1,4	-8,7	0,1	3,9	9,1
Industri og bergverk	13,3	-1,2	16,9	-1,9	7,1	4,4	-10,6	-1,6	-1,1	1,3
Annen vareproduksjon	11,9	-2,0	-5,4	-1,9	5,0	6,1	-16,3	-12,9	-1,8	-8,2
Offentlig tjenesteyting	22,6	-11,6	6,5	-9,7	-20,3	1,1	-14,3	-11,0	-7,3	-4,8
Boliger	11,7	-5,2	-7,8	-12,5	-12,9	-6,7	11,3	23,8	34,9	39,5
Annen tjenesteyting	27,9	-0,9	23,4	-4,0	6,6	1,7	-6,2	3,4	5,3	20,3
Lager (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	-15,5	-1,4	-0,8	1,8	2,6	-10,7	1,0	-1,8	7,8	8,9
Varelagre (BNP-vbd.) ³⁾⁴⁾	-7,5	0,2	-0,8	0,4	-1,0	0,9	0,5	-1,5	3,3	-0,7
Skip og plattf. u/arb.(BNP-vbd.) ⁴⁾	-8,0	-1,5	0,1	1,4	3,6	-11,6	0,5	-0,3	4,5	9,6
Bruttoinvesteringer i alt	137,3	8,0	-6,3	16,0	-15,4	22,9	10,0	-2,5	30,7	4,3
Innenlandske anvendelse	656,0	3,0	1,1	4,1	-3,8	7,7	4,0	4,0	9,5	3,0
- Påløpte inv. oljevirksomhet ²⁾	52,0	15,9	6,5	12,6	-4,9	47,7	17,2	19,5	-7,8	11,1
- Ettersp. fra fastlands-Norge	606,1	0,7	3,9	-0,0	-1,2	3,5	0,7	5,1	4,6	3,6
Eksport	332,6	1,8	5,7	-6,2	5,2	2,7	5,7	11,9	3,7	7,7
Tradisjonelle varer	120,6	3,0	5,9	-3,3	4,4	0,7	10,1	16,8	7,2	20,4
Råolje og naturgass	113,4	5,8	7,6	-0,6	7,6	1,7	14,2	18,4	10,6	8,9
Skip og plattformer	13,0	-12,5	0,4	-52,4	45,8	54,7	-35,4	-21,4	-54,1	-43,8
Tjenester	85,6	-2,2	4,3	-4,6	-2,2	1,4	-3,8	1,0	1,3	-1,5
Samlet anvendelse	988,6	2,6	2,6	0,4	-0,8	6,0	4,6	6,6	7,5	4,5
Import	262,3	3,3	-2,9	0,0	-4,4	11,3	6,7	8,0	8,4	7,8
Tradisjonelle varer	159,6	1,7	0,6	-3,0	-1,4	3,0	7,8	14,1	19,3	16,5
Råolje	1,2	18,9	-47,3	64,7	-25,4	16,5	59,2	-21,4	-33,6	-36,5
Skip og plattformer	15,9	44,4	-51,4	78,8	-14,8	166,8	40,9	-4,3	-36,6	-8,6
Tjenester	85,7	0,8	4,4	-1,1	-7,0	12,0	-0,4	-1,7	-1,9	-2,1
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	726,2	2,3	4,6	0,6	0,6	4,2	3,8	6,2	7,1	3,3
Fastlands-Norge	586,6	2,0	3,9	1,0	0,1	4,3	2,4	4,3	5,3	2,9
Oljevirksomhet og utr. sjøfart	139,6	3,8	8,0	-1,1	2,4	3,7	10,0	14,0	14,6	5,0
Fastlands-næringer	541,0	1,8	3,7	0,8	0,3	3,9	2,2	3,7	4,9	2,8
Industri og bergverk	97,6	1,6	1,2	0,1	0,6	2,8	3,1	1,9	8,1	5,5
Annen vareproduksjon	73,9	1,9	10,0	0,2	-4,0	8,4	1,4	-0,0	2,2	-2,4
Offentlig tj. produksjon	119,1	2,8	3,2	2,7	1,9	2,6	3,8	3,3	2,4	1,7
Privat tjenesteproduksjon	250,4	1,4	3,2	0,5	0,4	3,5	1,4	5,7	5,5	4,1
Korr. poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	45,6	0,2	0,3	0,2	-0,1	0,5	0,3	0,7	0,6	0,3

*) Fotnoter, se "Teknisk merknad".

Utvikling i noen makroøkonomiske hovedstørrelserProsentvis volumendring i 1991-priser^{a)1)}

	Mrd. 1991-kr.	Vekst fra foregående kvartal, sesongjustert ^{b)}								
		1993	1993	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2
Privat konsum	361,9	1,7	1,4	-1,5	1,6	2,5	-0,1	2,1	0,1	1,5
Varer	222,4	1,6	2,1	-2,9	2,5	3,5	-0,1	3,3	-0,7	1,7
Tjenester	127,9	1,7	-0,3	0,0	1,6	1,2	-0,5	1,7	0,4	0,6
Nordmenns konsum i utlandet	24,7	3,5	0,1	2,4	-1,0	2,9	1,6	0,2	4,1	3,7
-Utlendingers konsum i Norge	-13,1	5,1	-5,9	-5,4	10,7	6,2	-1,8	14,1	-4,1	0,4
Offentlig konsum	156,7	1,8	-0,3	0,2	-1,0	4,3	-0,3	1,5	-0,6	-0,8
Statlig konsum	62,3	1,6	-2,4	0,0	-3,7	11,0	-1,4	2,1	-1,3	-2,1
Sivilt konsum	41,6	7,3	-3,6	7,5	-4,6	11,2	-0,5	-1,0	-2,5	-1,6
Militært konsum	20,7	-8,3	-0,5	-12,4	-1,8	10,8	-3,1	8,4	1,0	-3,2
Kommunalt konsum	94,5	2,0	1,2	0,3	0,7	0,1	0,5	1,2	-0,2	0,1
Bruttoinvesteringer i fast kap	152,8	15,2	8,5	-11,8	40,9	44,7	-41,3	-10,0	11,4	23,4
Oljevirksomhet og sjøfart	65,5	59,4	-10,2	9,7	155,1	102,3	-71,4	-6,4	10,9	64,4
Fastlands-Norge	87,4	-4,7	14,1	-16,8	5,4	1,4	4,0	-11,4	11,6	5,7
Industri og bergverk	13,3	-1,2	13,9	-18,2	8,8	5,2	-1,4	-13,5	9,9	7,4
Annen vareproduksjon	11,9	-2,0	-0,1	-2,0	4,2	3,1	-19,7	-0,6	18,9	-3,2
Offentlig tjenesteyting	22,6	-11,6	14,2	-13,6	1,2	0,6	-1,0	-12,9	9,2	-0,1
Boliger	11,7	-5,2	-6,2	-3,9	-1,2	4,5	11,9	7,0	8,3	7,5
Annen tjenesteyting	27,9	-0,9	30,1	-28,4	11,2	-1,7	19,0	-20,3	13,0	12,2
Lager (BNP-vekstbidrag) ^{d)}	-15,5	-1,4	-1,9	3,2	-7,8	-4,9	9,8	1,3	0,9	-2,7
Varelagre (BNP-vbd.) ^{d)}	-7,5	0,2	-1,8	2,3	-3,1	2,9	-1,9	1,2	0,6	-0,3
Skip og plattf. u/arb.(BNP-vbd.) ³⁾⁴⁾	-8,0	-1,5	-0,1	0,9	-4,7	-7,8	11,8	0,1	0,3	-2,4
Bruttoinvesteringer i alt	137,3	8,0	-3,2	6,6	-8,7	26,5	-11,7	-2,0	15,0	6,4
Innenlandske anvendelse	656,0	3,0	0,1	0,5	-1,2	7,6	-2,8	1,1	2,9	2,1
-Påløpte inv. oljevirksomhet ²⁾	52,0	15,9	-3,4	2,5	42,0	5,3	-22,7	3,5	9,6	26,6
-Ettersp. fra fastlands-Norge	606,1	0,7	2,8	-3,5	1,5	2,8	0,4	-0,1	1,4	1,5
Eksport	332,6	1,8	2,7	-4,1	7,5	-3,4	6,0	1,9	-0,5	0,3
Tradisjonelle varer	120,6	3,0	-1,5	-1,8	8,5	-4,4	7,8	4,6	-0,6	7,3
Råolje og naturgass	113,4	5,8	1,1	-2,7	7,4	-4,0	13,9	1,0	0,1	-5,4
Skip og plattformer	13,0	-12,5	78,5	-30,1	57,0	-20,8	-25,7	-15,0	-8,3	-3,1
Tjenester	85,6	-2,2	2,6	-4,0	-0,1	2,3	-1,5	1,3	-0,5	-1,7
Samlet anvendelse	988,6	2,6	0,9	-1,0	1,7	3,8	0,1	1,4	1,7	1,5
Import	262,3	3,3	0,7	-0,8	4,0	6,7	-3,1	1,1	3,7	6,1
Tradisjonelle varer	159,6	1,7	-1,9	-3,2	2,0	5,6	3,3	4,0	4,2	3,8
Råolje	1,2	18,9	-32,1	54,7	-13,0	27,7	-7,3	-23,6	-26,5	22,1
Skip og plattformer	15,9	44,4	39,4	11,2	36,7	25,9	-26,4	-24,4	-9,5	81,7
Tjenester	85,7	0,8	2,6	1,7	3,2	4,6	-9,4	0,1	4,6	1,9
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	726,2	2,3	1,0	-1,1	0,9	2,7	1,3	1,5	1,1	-0,2
Fastlands-Norge	586,6	2,0	2,1	-1,0	0,8	1,6	1,0	1,3	0,8	0,1
Oljevirksomhet og utr. sjøfart	139,6	3,8	-3,2	-1,7	1,3	7,7	2,3	2,2	2,0	-1,7
Fastlands-næringer	541,0	1,8	2,3	-1,0	0,6	1,2	1,5	0,8	0,8	0,1
Industri og bergverk	97,6	1,6	0,4	-0,2	0,8	1,6	1,1	0,2	3,4	0,7
Annen vareproduksjon	73,9	1,9	3,7	-3,5	0,3	2,9	2,0	-3,8	0,5	1,8
Offentlig tj. produksjon	119,1	2,8	0,4	1,3	0,5	0,3	1,7	0,1	0,0	-0,0
Privat tjenesteproduksjon	250,4	1,4	3,6	-1,7	0,7	0,9	1,5	2,8	0,2	-0,5
Korr. poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	45,6	0,2	-0,1	-0,0	0,2	0,4	-0,3	0,5	0,1	0,0

*) Fotnoter, se "Teknisk merknad".

Prisindeks for makroøkonomiske hovedstørrelser

	Prosentvis endring fra samme periode året før					Prosentvekst fra foregående kvartal Sesongjustert ⁶⁾			
	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Privat konsum	1,9	1,5	1,0	1,1	1,8	0,4	0,1	0,5	0,7
Offentlig konsum	1,0	1,4	2,5	1,9	1,5	0,4	0,9	-0,1	0,3
Bruttoinvesteringer i fast kapital	3,4	2,9	1,4	0,4	-1,3	-0,1	-0,1	-0,5	-0,6
- fastlands-Norge	1,1	1,8	3,6	2,6	0,8	0,0	1,2	0,2	-0,5
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	1,9	1,7	1,2	0,8	0,8	0,2	0,8	-0,2	0,1
- etterspørsel fra fastlands-Norge	1,6	1,6	1,7	1,5	1,6	0,4	0,5	0,3	0,4
Eksport	2,9	-2,3	-5,3	-2,5	-0,8	-4,2	-0,7	2,4	1,7
- tradisjonell vareeksport	0,2	-1,6	-0,6	-0,1	1,1	-1,6	1,5	-0,2	1,3
Samlet anvendelse	2,2	0,4	-1,1	-0,2	0,3	-1,4	0,3	0,7	0,6
Import	2,8	2,9	1,4	-0,1	-1,8	-0,7	0,7	-1,9	-0,1
- tradisjonell vareimport	0,4	1,7	0,8	-0,2	-0,4	-0,1	0,7	-1,8	0,7
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	2,0	-0,5	-2,0	-0,2	1,1	-1,6	0,1	1,6	0,9
- fastlands-Norge	1,6	1,1	1,6	1,9	2,2	-0,2	0,9	0,6	0,9

Teknisk merknad om kvartalstallene og fotnoter til tabellene

Fotnoter:

1) Tallene for 1993 kan avvike noe fra tall publisert i Økonomiske analyser 6/94 på grunn av ny informasjon.

2) Inkludert oljeplattformer og plattform-moduler under arbeid.

3) Utenom skip, oljeplattformer under arbeid og plattform-moduler under arbeid.

4) BNP-vekstbidragene er beregnet som differansen mellom respektive kvartalstall, regnet i prosent av BNP.

5) Korreksjon for frie banktjenester og visse avgiftsberegninger.

6) Fra og med Økonomiske analyser 5/94 er nytt sesongjusteringsprogram tatt i bruk som følge av overgang til ny produksjonsplattform for kvartalsvis nasjonalregnskap.

Kwartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene for årene til og med 1991 er avstemt mot de siste publiserte årlige regnskaps-tallene.

Basisår og kjeding: I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes for tiden alle størrelser i faste priser med basis i prisene i 1991, og med vekter fra dette året. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringsratene (vekstratene). For sammenligningens skyld er det i alle tabeller gitt vekstrater med 1991 som basisår (felles omregningsår). Dette er gjort ved å prisomregne fastpristallene for årene før 1991 til 1991-priser. Prismeregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektor-nivå.

Bruttoinvesteringer: Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt er sterkt påvirket av de store svingningene i investeringer i oljevirksomhet. Disse svingningene skyldes blant annet at plattformer som har vært under arbeid i flere år, regnes som investert i det kvartal og med den kapitalverdi han ved uttaving til feltet.

Sesongjusterte tall: Det kvartalsvise nasjonalregnskapet utarbeides som et ikke-sesongkorrigert regnskap, der en søker å registrere de faktiske transaksjoner i hvert kvartal. De fleste tallseriene på detaljert regnskapsnivå viser derfor klare sesongsvingninger. Disse seriene er sesongjustert og deretter summert sammen med de øvrige tallseriene til de totalstørrelsene som er presentert i teksttabellene og diagrammene.

Underliggende tendens: Norsk økonomi er så liten at tilfeldige eller enkeltstående, store hendelser kan gi store utslag i tallene. De sesong-korrigerte tallene glattes derfor, slik at en kan finne fram til den underliggende tendensen for hver av seriene. Ved glattingen forsøker en å skille mellom tilfeldige og systematiske variasjoner i serien.

Revisjoner av beregnet underliggende tendens

(Vekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate)

Publ.	90.4	91.1	91.2	91.3	91.4	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3	
BNP fastlands-Norge																	
Jun.	-91	0	-1														
Sep.	-91	0	0	-1													
Des.	-91	0	0	-1	-1												
Feb.	-92	0	0	0	0	1											
Jun.	-92	1	0	-1	-1	0	1										
Sep.	-92	0	0	-1	-1	0	2	3									
Des.	-92	0	0	-1	0	0	1	1	0								
Feb.	-93	0	0	-1	0	1	2	2	1	-1							
Jun..	-93	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0						
Sep.	-93	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0	-1					
Des.	-93	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	1	1	2				
Feb.	-94	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	2	2	4	4			
Jun.	-94	0	-2	-2	-1	2	4	3	1	1	1	3	6	7	4		
Sept.	-94	0	-2	-2	-1	2	4	2	1	1	1	2	5	5	4	2	
Des.	-94	0	-1	-2	-1	2	4	2	1	1	1	3	6	6	4	3	2
Etterspørsel fra fastlands-Norge																	
Jun.	-91	0	0	-2													
Sep.	-91	0	-1	-2	-3												
Des.	-91	0	-1	-2	-2	0											
Feb.	-92	0	-1	-1	0	3	4										
Jun.	-92	1	0	0	0	2	2	2									
Sep.	-92	1	0	0	0	1	2	2	3								
Des.	-92	1	0	0	0	1	2	2	2	1							
Feb.	-93	1	0	0	0	1	2	2	2	1	0						
Jun.	-93	1	0	-1	-1	1	2	2	3	2	1	-1					
Sep.	-93	1	0	-1	-1	1	2	2	2	2	1	-1	-1				
Des.	-93	1	0	-1	-1	1	2	2	2	1	1	1	2	4			
Feb.	-94	1	0	-1	-1	1	2	2	2	2	1	1	3	4	4		
Jun.	-94	-1	0	-1	-1	1	3	4	2	2	-1	-1	3	6	4	2	
Sept.	-94	0	-1	0	1	3	4	2	1	0	-1	2	6	5	3	4	
Des.	-94	-1	-1	-1	1	3	4	2	1	0	0	2	5	4	3	5	5

Merknader til revisjonene

Revisjoner kan enten skyldes nye/reviderte kvartalstall for inneværende år, nye/reviderte årlige nasjonalregnskap for tidligere år eller overgang til nytt prisbasis-år. For juni 1994 kan endringer også skyldes nye sesongjusterings- og glatterutiner som følge av overgang til ny produksjonsplattform for kvartalsvis nasjonalregnskap. Fordi vekstratene etter omregning til årlig rate er avrundet til nærmeste hele prosent, kan 1 prosentenhets endring i vekstraten først og fremst skyldes ulik avrunding.

Publisert:	Prisbasis:	Nytt årlig regnskap:	Andre merknader:
Des.	-89	1987	Revidert sesongjusteringsprogram
Feb.	-90	"	
Jun.	-90	1988	1987-88
Sep.	-90	"	
Des.	-90	"	
Feb.	-91	"	
Jun.	-91	1989	1988-89
Sep.	-91	"	
Des.	-91	"	
Feb.	-92	"	
Jun.	-92	1990	1989-90
Sep.	-92	"	
Des.	-92	"	
Feb.	-93	"	
Jun.	-93	1991	1990-91
Sep.	-93	"	
Des.	-93	"	
Feb.	-94	"	
Jun.	-94	"	Revidert sesongjusteringsprogram
Sept.	-94	"	
Des.	-94	"	

Fordelingseffekten av barnehage-subsidiene

Thor Olav Thoresen

Hensikten med denne artikkelen er å redegjøre for hvordan barnehagesubsidiene fordeler seg blant husholdninger med barn i førskolealder, samt vise effekten av å erstatte dagens subsidiering av barnehageplasser med en direkte kontantstøtte til familiene. Utgiftene til kontantstøtte forutsettes å tilsvare de statlige utgiftene til subsidiering av barnehageplasser. Analysene, med data for 1990, viser at de statlige barnehagesubsidiene i stor grad tilgodeser husholdninger med høye inntekter og at en kontantstøtteordning vil redusere ulikheten blant husholdninger med barn i alderen 0-6 år.

Innledning

Omlag 35 prosent av barn i alderen 0-6 år hadde et barnehagetilbud i 1990. Til tross for de siste årenes sterke satting på barnehageutbygging, er det fortsatt mange barn som ikke har noe tilbud om subsidiert barnepass. Det har derfor vært foreslått å ta bort de statlige barnehagesubsidiene og erstatte disse med en kontantstøtteordning som alle småbarnsfamilier har fordel av. I det følgende skal vi vise den fordelingsmessige effekten av en subsidieordning og sammenlikne denne med et kontantstøtte-alternativ.

Familier med barn i førskolealder kan i hovedsak deles i tre grupper når det gjelder forholdet til barnehagetjenester. Det er familier som har barn i barnehage og mottar et subsidiert barnehagetilbud, det er de som ønsker plass i barnehage uten å oppnå dette og det er familier som ikke ønsker barnehageplass. De to siste gruppene ivaretar enten den daglige omsorgen for barna selv eller benytter seg av pass fra dagmamma, praktikant, besteforeldre eller liknende. Det er kun den første gruppen som mottar støtte gjennom statens subsidieordning for plasser i barnehage (naturligvis kan for eksempel en familie ha barnehageplass til ett barn og være på venteliste for ett annet, slik at familier kan befinner seg i ulike grupper avhengig av hvilket barn det dreier seg om). Noen av barnehageplassene er i tillegg subsidiert gjennom kommunalt eierskap og kommunale støtteordninger. Til sammen dreier dette seg om en betydelig overføring. En beregning for 1990 (upublisert), som er det året vi fokuserer på her, antyder at barnehagene kostet mer enn 5 milliarder kroner. Av dette dekket staten omrent en tredjedel, mens foreldrene dekket omlag 35 prosent og kommunene betalte rundt 32 prosent av kostnadene (Ergoplan 1992). Men særlig på grunn av inntektsavhengige barnehagepriser i mange kommuner og selektive kommunale støtteordninger, er det betydelig variasjon i hva den enkelte familie mottar i støtte.

I denne studien skal vi kun fokusere på den statlige støtten til barnehager og vise den fordelingsmessige betydningen av denne overføringen i 1990. Til dette bruker vi skatte- og overføringsmodellen LOTTE som utfra et representativt utvalg av selvangivelser (Inntekts- og formuesundersøkelsen) beregner endringer i proveny og inntektsfordeling av

endringer i personbeskatningen. I modellens datamateriale er det imidlertid ingen opplysninger om fordelingen av barnehageplasser i befolkningen. Men en del av utvalget i Inntekts- og formuesundersøkelsen deltar også i Levekårsundersøkelsen, som inneholder spørsmål om barnepass. Dette delutvalget består av omlag 3750 personer, som betyr at vi har opplysninger om barnepass for bortimot 700 husholdninger med barn i førskolealder. Materialet er vektet til å representere nasjonale tall ved hjelp av oppblåsningsfaktorer som er justert i forhold til befolkningens demografiske sammensetning og totaltall fra skattestatistiken (Heldal 1992). Ved hjelp av LOTTE beregnes disponibel inntekt for alle husholdninger med barn i førskolealder. Størrelsen på barnehagesubsidiene bestemmes gjennom alder på barnet, antall timer i barnehage pr uke og bosted, som vist i tabell 1.

Siden barnehagesubsidiene overføres til husholdningene gjennom en tjeneste, oppstår det et verdettingsproblem, som er diskutert nærmere i Thoresen (1992). Det kan argumenteres for at tjenester gir en lavere verdi for mottakeren enn et tilsvarende kontantbeløp, fordi et pengebeløp kan benyttes til å kjøpe andre varer og tjenester framfor barnehagetjenester, dersom det ønskes. Samtidig er det utvilsomt en del eksterne effekter forbundet med denne tjenesten som taler for andre måter å verdsette på. For eksempel, kan et barnehagetilbud være en effektiv måte å sikre gode oppvekstmuligheter for barn som lider av omsorgssvikt i

Tabell 1. Statlige barnehagesubsidier pr. barn i 1990

Timer i barnehage pr uke	Alder	Subsidier pr år	Subsidier pr år i Nord-Troms og Finnmark
6-15	0-6 år	3 090	3 400
16-20	0-6 år	5 770	6 340
21-30	over 3 år	7 030	7 850
21-30	under 3 år	9 470	10 500
31-40	over 3 år	12 640	14 080
31-40	under 3 år	20 150	22 330
over 41	over 3 år	15 700	17 400
over 41	under 3 år	23 110	25 600

hjemmet. Slike egenskaper ved barnehagetjenestene leder inn på svært kompliserte verdettingsmetoder med hensyn til overføringens verdi for den enkelte husholdning. I analysene nedenfor har vi valgt å ta utgangspunkt i de statlige utgiftene til hver enkelt barnehageplass og beregner subsidiernes verdi i henhold til dette. Kontantstøtte-alternativet beregnes ved at statens utgifter til barnehagesubsidier fordeles med likt beløp pr barn i førskolealder.

Barnehagetjenestene ses på som et viktig element for å gi begge foreldre muligheter til å ta inntektsgivende arbeid utenfor hjemmet. Med de ganske omfattende lovreguleringsene som eksisterer innenfor barnehagemarkedet, vil ventelig barnehagetjenestene generelt oppfattes som et pålitelig og pedagogisk riktig barnepass i en slik situasjon. Når en legger om støtten til småbarnsforeldrene i retning av kontantstøtte til alle, i stedet for subsidiering av barnehageplasser, fører dette til høyere priser på barnehagetjenestene. Dette vil ventelig ha konsekvenser for husholdningenes tilpasning på flere felter, men det er grunn til å tro at dette særlig vil påvirke mødrenes yrkesaktivitet og familienes valg av kvalitet på barnepass. I Thoresen (1994) er de aferdsmessige konsekvensene av en slik omlegging vurdert gjennom simuleringer av en aferdsmodell, og vi vil i noen grad vise til disse resultatene nedenfor.

Metodisk tilnærming

Enhver analyse av ulikhet og fordeling innebærer en rekke normative valg (diskutert blant annet i Thoresen (1993) i forhold til barnetrygd). Valg av inntektsbegrep, forbruksenheter (ekvivalensskala), analyseenhet, populasjon og ulikhetsmål er viktige elementer i en analyse av ulikhet og fordeling. Det viser seg at resultatene i en fordelingsanalyse kan være svært følsomme overfor valg av metodisk tilnærming.

I det følgende har vi tatt utgangspunkt i husholdningenes disponible inntekter, definert som skattepliktige inntekter fratrukket skatt og med tillegg for en del skattefrie ytelsjer som økonomisk sosialhjelp, bostøtte og barnetrygd. Spesielt for denne studien er det at vi også har lagt verdien av barnehagesubsidiene inn i inntekten.

Store husholdninger behøver større inntekt enn en liten husholdning for å nå samme materielle velferdsnivå, der som husholdningene har like preferanser og de står overfor de samme prisene. En måte å ta hensyn til dette på er å benytte husholdningsinntekt pr person som velferdsindikator. Det er imidlertid stordriftsfordeler i konsumet. En stor husholdning behøver kanskje bare en bil og ett kjøleskap for å ha tilgang til de samme kjøle- og transportjenestene som en liten husholdning. Det er vanskelig å anbefale noen spesiell ekvivalensskala, men ifølge Buhmann *et al.* (1988) kan ekvivalent inntekt karakteriseres på følgende måte

$$W = \frac{D}{s^\theta}$$

der W er ekvivalent inntekt (eller velferdskorrigert inntekt), D er disponibel inntekt og s er antall husholdnings-

medlemmer. θ varierer mellom 0 og 1, og jo større den er, desto mindre er stordriftsfordelene i husholdningene. $\theta=0$ tilsvarer ukorrigert husholdningsinntekt, mens $\theta=1$ tilsvarer husholdningsinntekt pr person. θ kan tolkes som skalaelastisiteten med hensyn til husholdningsstørrelse. Det kan diskuteres om det ikke burde skilles mellom antall barn og antall voksne i husholdningene (se Banks og Johnson (1994) og Jenkins og Cowell (1994), se også Aasness (1993) for annen type kontinuerlig ekvivalensskala).

Buhmann *et al.* (1988) viser at ved å la θ variere fra 0 til 1 kan en undersøke resultatenes følsomhet for valg av ekvivalensskala, da s^θ er en god tilnærming til de aller fleste skalaer i bruk.

Det mest brukte ulikhetsmålet er Gini koeffisienten. Gini koeffisienten er dekomponerbar (se for eksempel Aaberge 1986), noe som betyr at en kan studere samspillet mellom ulike inntektsfaktorer og total inntekt og beregne den enkelte inntektskomponentens bidrag til ulikheten i fordelingen av totalinntekten. Inntekten er en sum av flere faktorkomponenter,

$$X = \sum_{i=1}^k X_i$$

hvor X er totalinntekt og X_i er inntektskomponenter. Gini koeffisienten kan dekomponeres,

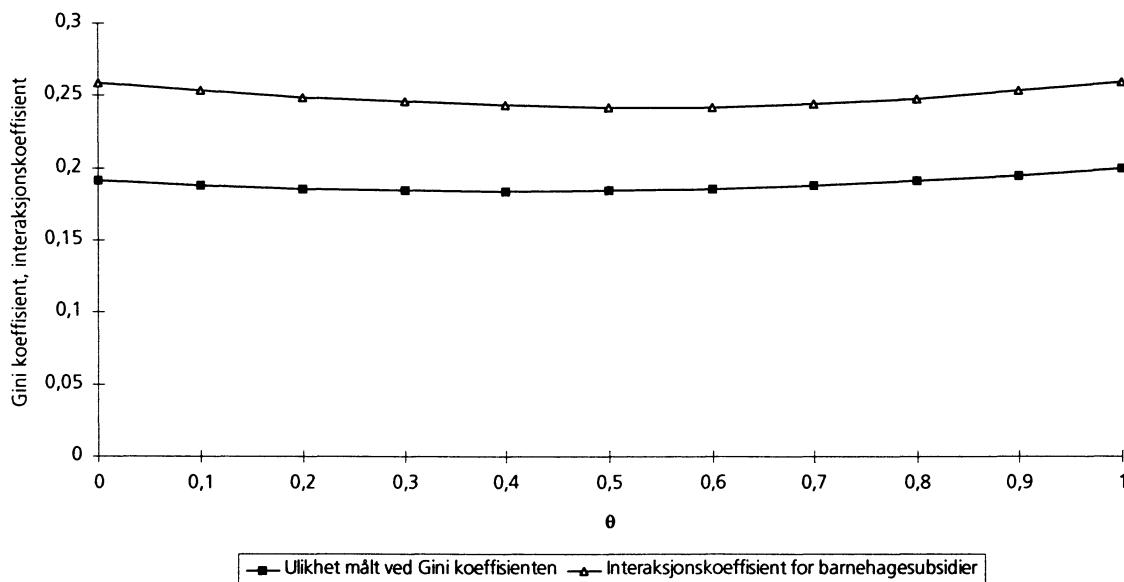
$$G = \sum_{i=1}^k \frac{\mu_i}{\mu} \gamma_i$$

hvor μ_i/μ er forholdet mellom gjennomsnittene i henholdsvis X_i og X . Interaksjonskoeffisienten, γ_i , kan tolkes som den betingede ulikhet i komponent i målt ved Gini koeffisienten, gitt rangeringen i X , og gir uttrykk for graden av samvariasjon mellom komponent i og X . En positiv interaksjonskoeffisient (gitt positiv μ_i) for en inntektskomponent innebærer at en større andel av inntektskomponenten tilflyter husholdningene med stor inntekt, når husholdningene er ordnet etter størrelsen på totalinntekten. $\gamma_i=0$ innebærer at husholdninger i ulike deler av fordelingen mottar samme andel av faktor i , mens negativ γ_i betyr at det er husholdningene med lavest inntekt som mottar mest av denne overføringen.

Barnehagesubsidienes fordeling

Den statlige subsidieringen av barnehageplasser kostet 1 920 millioner kroner i 1990 (Barne- og familidepartementet 1992). Tilsvarende tall er beregnet ved skattemodellen LOTTE ved at husholdninger med barn i barnehage mottar subsidier gitt ved tabell 1 ovenfor. Når tallene blåses opp til nasjonale størrelser, gir dette et utgiftsanslag på 1 840 millioner kroner. Modellberegningen underestimerer utgiftene til barnehagesubsidier med omlag 4 prosent i forhold til det faktiske forbruket. Da er det blant annet tatt hensyn til at det er noe lavere barnehagedekning i vårt materiale enn i befolkningen totalt. Gjennomsnittlig barne-

Figur 1. Ulikhet målt ved Gini koeffisienten og interaksjonskoeffisienten for barnehagesubsidier ved forskjellige forutsetninger om stordriftsfordeler i husholdningene. Husholdninger med barn i førskolealder. 1990

hagesubsidie blant subsidiemottakerne er 12 754 kr, mens deres gjennomsnittlige utgifter til barnehageplassene er 15 094 kr.

Fordelingsanalysene er utført ved at barnehagesubsidiene er lagt til den disponibele inntekten for husholdninger med barn i barnehage. Summen kalles utvidet inntekt. I figur 1 vises fordelingen av utvidet inntekt, målt ved Gini koeffisienten, og fordelingen av barnehagesubsidier, målt ved interaksjonskoeffisienten. Populasjonen er husholdninger med ett eller flere barn i alderen 0-6 år. Det er gjort forskjellige antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene i figuren. Figuren viser Gini koeffisienten og interaksjonskoeffisienten når θ varierer fra 0 til 1. Således representerer hvert enkelt punkt i figuren et mulig valg av ekvivalensskala. Det kan diskuteres om verdien av en tjeneste skal vektes med den samme skalaen som andre inntekter (Smeeding et al. 1993), da verdien av en tjeneste ikke gir forbruksmuligheter på samme måte som annen inntekt. Valg av metode på dette feltet vil imidlertid ikke påvirke resultatene i vesentlig grad.

Ovenfor ble det redegjort for hvordan interaksjonskoeffisienten gir uttrykk for samvariasjon mellom total inntekt og inntektskomponenten. Interaksjonskoeffisienten er lik 0 dersom alle deler av fordelingen mottar samme beløp av overføringen. Figur 1 viser at interaksjonskoeffisienten for barnehagesubsidier er positiv. Det betyr at det er husholdningene med stor utvidet inntekt som i gjennomsnitt mottar mest barnehagesubsidier. Vi ser av figuren at resultatet i liten grad er påvirket av forutsetninger om stordriftsfordeler i husholdningene. Når θ varierer fra 0 til 1, er variasjonen i interaksjonskoeffisienten svært liten. Interaksjonskoeffisienten har høyere positiv verdi enn Gini koeffisienten for alle valg av θ . Det betyr at barnehagesubsidiene

er mer ulikt fordelt enn total utvidet inntekt, når ulikheten er målt ved Gini koeffisienten.

For å gi en tydeligere illustrasjon av hvordan barnehagesubsidiene fordeler seg blant småbarnsfamiliene, viser vi i tabell 2 gjennomsnittlig ekvivalent utvidet inntekt, ekvivalent gjennomsnittlig disponibel inntekt og ekvivalent gjennomsnittlig barnehagesubsidie, når $\theta=0,5$. Således er ekvivalent inntekt i tabell 2 definert ved at inntekten i hver husholdning er delt på kvadratroten av antall husholdningsmedlemmer. Tallene i tabell 2 vil derfor kun vise fordelingen av ekvivalente inntekter på ulike desiler, og ikke representere husholdningenes faktiske disponible inntekt eller faktiske subsidiebeløp. Tabell 2 illustrerer hvordan barne-

Tabell 2. Fordelingen av ekvivalent utvidet inntekt, ekvivalent disponibel inntekt og ekvivalent barnehagesubsidie for husholdninger med barn i førskolealder. $\theta=0,5$. 1990 (697 observasjoner)

Desiler	Gjennomsnittlig ekvivalent utvidet inntekt	Gjennomsnittlig ekvivalent disponibel inntekt	Gjennomsnittlig ekvivalent barnehagesubsidie
1	59 727	57 911	1 817
2	86 015	83 977	2 038
3	101 230	99 605	1 625
4	111 163	109 347	1 816
5	120 866	118 723	2 143
6	130 993	128 587	2 406
7	142 729	139 597	3 132
8	155 256	151 386	3 870
9	169 221	164 229	4 922
10	212 552	206 761	5 791

Tabell 3. Deskriptiv statistikk om husholdninger/familier med barn i førskolealder. 1990 (697 obs.). Standardavvik i parentes

	Husholdninger/-familier med barn i barnehage	Husholdninger/-familier uten barnehageplass	Husholdninger/-familier med barn i førskolealder
Gjennomsnittlig sysselsetting i familiene	1,91 (0,05)	1,92 (0,04)	1,92 (0,03)
Gjennomsnittlig alder på yngste barn i familiene	3,07 (0,12)	2,0 (0,09)	2,38 (0,03)
Gjennomsnittlig antall barn i alderen 0-6 år i familiene	1,46 (0,04)	1,33 (0,03)	1,37 (0,02)
Gjennomsnittlig antall barn i alderen 0-16 år i familiene	2,00 (0,07)	1,89 (0,06)	1,93 (0,04)
Gjennomsnittlig antall personer i husholdningene	3,91 (0,07)	3,85 (0,06)	3,87 (0,04)
Gjennomsnittlig disponibel inntekt i husholdningene	259 415 (6 548)	237 013 (4 409)	244 814 (3 691)

hagesubsidiene i meget sterk grad tilgodeser desilene med høyest disponibel inntekt.

Det kan være flere årsaker til at barnehagesubsidiene har denne skjeve fordelingsprofilen, og vi skal kort gi noen kommentarer til mønsteret som avtegnes i figur 1 og tabell 2. For å belyse hvilke faktorer som kan tenkes å gi et slikt resultat, presenteres det i tabell 3 deskriptiv statistikk om familier og husholdninger med barn i barnehage sammenliknet med familier og husholdninger uten barnehageplass. I de aller fleste tilfeller vil det være samsvar mellom husholdning og familie, men en husholdning er definert som personer som deler ett eller flere måltider pr dag. En husholdning kan derfor inneholde besteforeldre eller andre personer utover kjernefamilien. Som det framgår av tabell 3, er opplysningene dels på familienivå og dels på husholdningsnivå.

Det vil være nærliggende å anta at den skjeve fordelingen av barnehagesubsidier skyldes større yrkesaktivitet blant foreldre med barn i barnehage sammenliknet med andre småbarnsforeldre. Det vil si at barnehager stimulerer til yrkesaktivitet og at foreldre uten barnehageplass i større grad ivaretar den daglige omsorgen for barna selv. På denne bakgrunn er det bemerkelsesverdig at det i tabell 3 ikke er noen forskjell mellom familier som mottar subsidier og de som ikke mottar subsidier, når det gjelder sysselsetting. Tallene i tabell 3 gir med andre ord ikke støtte til en hypotese som sier at fordelingsprofilen til barnehagesubsidiene skyldes ulik yrkesaktivitet. Det er verdt å merke seg at dette resultatet blant annet skyldes både at mødre med barne-

Tabell 4. Gjennomsnittlig alder og gjennomsnittlig utdannelse for mødre med småbarn. 1990 (697 obs.). Standardavvik i parentes

	Mødre med barn i barnehage	Mødre uten barnehageplass	Mødre med barn i førskolealder
Gjennomsnittlig nivå på utdannelse	4,00 (0,08)	3,66 (0,06)	3,78 (0,05)
Gjennomsnittlig alder	31,8 (0,3)	30,3 (0,3)	30,8 (0,2)

hageplass ikke er yrkesaktive og at mødre uten barnehageplass er yrkesaktive. Det kan allikevel være slik at foreldre med barn i barnehage jobber flere timer pr dag enn andre småbarnsforeldre og på den måten skaffer seg høyere inntekt. Dette spørsmålet er det ikke mulig å illustrere tilfredsstillende med vårt datamateriale. Tabell 3 viser også at det er en viss forskjell i alder på yngste barn i de to gruppene av småbarnsfamilier og bekrefter at subsidiemottakerne har høyere gjennomsnittlig disponibel inntekt enn andre husholdninger med barn i alderen 0-6 år.

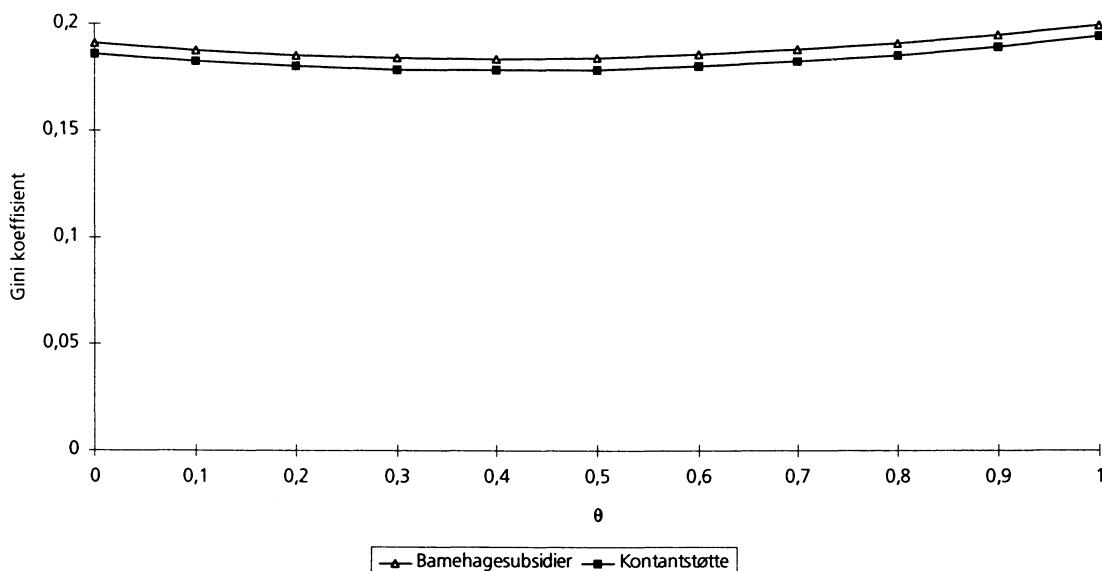
I tabell 4 vises gjennomsnittlig alder og gjennomsnittlig nivå på utdannelsen for mødre med ett eller flere barn i førskolealder. Gjennomsnittlig nivå på utdannelsen er målt gjennom klassifiseringsskjema med 0 som laveste utdannelse og 8 som høyeste utdannelse.

Vi ser av tabell 4 at det er en klar forskjell mellom nivået på utdannelsen hos mødre med barn i barnehage sammenliknet med de andre mødrerne (slike forskjeller i utdannelsessnivået finner en også i Blix (1993) med data fra 1991). Det å skaffe seg barnehageplass kan til en viss grad karakteriseres som en byråkratisk prosess der foreldrenes innsats og kunnskaper kan sies å påvirke det endelige resultatet. Dermed en antar at det å lykkes i denne byråkratiske prosessen er positivt korrelert med utdanningsnivå, så kan tallene i tabell 4 indikere at den skjeve fordelingen i barnehagesubsidiene skyldes ulik evne til å skaffe seg barnehageplass.

Med å skaffe seg barnehageplass menes både å søke barnehageplass i kommunale eller private barnehager og å ta initiativet til å starte barnehager selv. Særlig i den private delen av barnehagemarkedet kan relativt ressurssterke foreldre ha større mulighet for å lykkes og omlag 40 prosent av barnehagene i 1990 var i privat eie (Statistisk sentralbyrå 1991). For eksempel fordrer etablering av private familiebarnehager en viss innsats og evne til å mestre byråkratiske behandlingsmåter. Vårt materiale gir imidlertid ikke mulighet for å knytte husholdningene til private eller kommunale barnehager, som kunne gi ytterligere informasjon om disse årsaksforholdene. Et annet moment, i tilknytning til hvordan utdanning påvirker tilgangen på barnepass, er at barnehageplasser kan brukes av arbeidgivere for å knytte til seg ønsket arbeidskraft, som ofte vil være høyt utdannede personer.

Særlig de kommunale barnehagene vektlegger sosiale kriterier ved inntak av barn i barnehagene. For eksempel gis det

Figur 2. Ulikhet målt ved Gini koeffisienten når husholdningene med barn i førskolealder er støttet ved hjelp av barnehagesubsidier eller kontantbeløp. Forskjellige forutsetninger om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. 1990

ofte prioritet til barn av eneforsørger. På den bakgrunn er subsidiene fordelingsprofil noe overraskende, da denne gruppen må kunne antas å ha lav inntekt. Våre data viser imidlertid at eneforsørgerne bare er noe overrepresentert blant familier med barn i barnehage, og gruppen er ikke stor nok til å ha noen betydelig innflytelse på resultatene.

Kontantstøttealternativ

Barnehagesubsidiene er skjevt fordelt blant småbarnsforeldrene. Dersom en tilsvarende sum, som den statlige støtten til plasser i barnehager, fordeles med et likt beløp pr barn til alle husholdninger med barn i alderen 0-6 år, vil den direkte effekten av dette bli at ulikheten reduseres. Dette er dokumentert i figur 2. I figuren er det vist beregningsresultater for ulike forutsetninger om stordriftsfordelene, men nedgangen i ulikheten er betydelig for alle valg av θ . Da det gjennomsnittlige antall førskolebarn er noe større blant husholdninger med lav inntekt i vårt materiale, vil en omlegging til kontantoverføring bety at det er husholdninger med lave inntekter som mottar mest av støtten til småbarnsforeldrene.

Dersom de statlige barnehagesubsidiene fjernes, vil dette føre til en betydelig økning i prisene på barnehagetjenestene, selv om tjenesten fortsatt vil være delvis subsidiert gjennom kommunale ytelsjer. I gjennomsnitt vil hver husholdnings utgifter til barnehageplasser øke med 12 754 kr, som er det gjennomsnittlige subsidiebeløp. Her vil det imidlertid være stor variasjon mellom husholdningene, avhengig av antall barn og antall timer i barnehage pr. uke.

Alle husholdninger vil i det nye systemet motta kontantstøtte, og det er grunn til å tro at en slik omfattende kostnadsøkning særlig vil ha konsekvenser for kvinnens yrkesaktiviti-

tet. Dersom mange kvinner ikke lenger ønsker å arbeide utenfor hjemmet, som følge av for dyrt barnepass, så har dette naturligvis konsekvenser for verdiskapningen i samfunnet. I Thoresen (1994) er det redegjort for hvordan en kan belyse mødrenes aferdsendringer i tilknytning til en reform av denne typen. Ved hjelp av en aferdsmodell hvor kvinner velger arbeidstid, kvalitet på barnepass og konsum av alle andre varer og tjenester, kan en simulere mødrenes tilpasning til et nytt overføringssystem. Vi har gjennomført beregninger for kvinner som er i arbeid og mottar et subsidiert barnehagetilbud. Disse kvinnene vil oppleve en markert nedgang i reallønnen (lønn etter at skatt og barnehaugift er fratrukket) dersom endringen i støtten til småbarnsfamiliene gjennomføres. Beregningsresultatene viser imidlertid at disse mødrene som gruppe bare vil redusere arbeidstilbuddet sitt med rundt 3 prosent dersom en slik kontantstøtte ordning gjennomføres. Et slikt simuleringsexperiment hviler naturligvis på en rekke forenkrende forutsetninger og det bygger på et forholdsvis lite datamateriale som innehar svakheter, men modellen gir en godt innblikk i en nokså kompleks beslutningssituasjon. Såframtid en legger disse simuleringssresultatene til grunn, indikerer dette at en slik kontantstøtteordning gir en betydelig reduksjon i ulikhet, selv når det tas hensyn til eventuelle aferdsendringer. Selv om responsen i virkeligheten er større, vil nok en slik reform sannsynligvis føre til mindre ulikhet blant husholdninger med førskolebarn. Vi forutsetter hele tiden at mødrene uten barnehageplass forut for kontantstøtte-reformen, ikke vil bli vesentlig påvirket av denne endringen.

Et svært viktig moment i en tilknytning til en reform av denne typen er effekten på kvaliteten på barnepasset. I den estimerte aferdsmodellen er kvaliteten på barnepasset et sentralt element. Mødrene i vår simuleringssstudie har imidlertid ikke muligheten til å velge andre typer barnepass

som dagmamma, praktikanter, etc., når prisen på barnehageplassen stiger. Det er likevel sannsynlig at en del mødre vil benytte billigere barnepass, og muligens barnepass av en dårligere kvalitet, ved en slik prisøkning. For å kunne ta hensyn til dette viktige elementet ved en slik reform, må en også ha bedre kunnskap om hvordan kvaliteten på barnehagetilbuddet kan vurderes mot pass fra dagmammaer, praktikanter, besteforeldre, etc.

Oppsummering

Vi har i denne studien vist til noen resultater fra en studie som har vurdert den fordelingsmessige og aferdsmessige betydningen av barnehagesubsidier blant husholdninger med barn i førskolealder. Det viser seg at det er husholdninger med relativt høye inntekter som mottar denne indirekte støtten, når vi analyserer data fra 1990. Det er grunn til å tro at denne effekten svekkes etterhvert som barnehagetilbuddet bygges ut og flere barn får tilgang til barnehageplass. De senere års utvidelse av fødselspengeordningen og obligatorisk skolestart for 6-åringar fra og med 1997 vil også bidra til å frigjøre barnehageplasser til barn på vente liste.

Vår analyse, med data for 1990, viser at en kontantstøtte til all husholdninger med barn i alderen 0-6 år gir en betydelig reduksjon i ulikheten i forhold til en subsidieordning. Eventuelle aferdsmessige konsekvenser er også vurdert gjennom et simuleringsexperiment. Når et såpass komplekt forhold skal belyses gjennom aferdsmodeller av denne type, er det grunn til å ta forbehold ved bruken av resultatene. Modellresultatene predikerer imidlertid ikke noen stor nedgang i arbeidstilbuddet for mødrerne som opplever prisøkning i barnehagene som følge av omleggingen til kontantstøtte. Det er imidlertid flere forhold ved en slik reform som bør bringes inn i en slik analyse, som kvaliteten på barnepasset og mødrenes handlingsfrihet.

Referanser

Banks, James and Paul Johnson (1994): Equivalence Scales Relativities Revisited, *Economic Journal* **104**, 883-890.

Barne- og familidepartementet (1992): *St. prp. nr. 1 1992/1993*, Oslo.

Blix, Karin W. S. (1993): *Barnehager: Behov, etterspørrelse, fordeling*, INAS-rapport 1993:8, Institutt for sosialforskning, Oslo.

Buhmann, B., L. Rainwater, G. Schmaus og T. Smeeding (1988): Equivalence-scales, well-being, inequality, and poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database, *Review of Income and Wealth* **34**, 114-142.

Ergoplan (1992): Kostnader i barnehager, upublisert notat, Oslo.

Heldal, Johan (1992): A Method for Calibration of Weights in Sample Surveys, Arbeidsnotat fra avdeling for personstatistikk, 3/1992, Statistisk sentralbyrå.

Jenkins, Stephen P. and Frank A. Cowell (1994): Parametric Equivalence Scales and Scale Relativities, *Economic Journal* **104**, 891-1000.

Smeeding, Timothy M., Peter Saunders, John Coder, Stephen Jenkins, Johan Fritzell, Aldi J. M. Haagenars, Richard Hauser and Michael Wolfson (1993): Poverty, Inequality, and Family Living Standards Impact across Seven Nations: The Effect of Noncash Subsidies for Health, Education and Housing, *Review of Income and Wealth* **39**, 229-256.

Statistisk sentralbyrå (1991): *Barnehager 1990*, NOS B 975.

Thoresen, Thor Olav (1992): Child Care Subsidies and Inequality, Arbeidsnotat fra avdeling for personstatistikk, 7/1992, Statistisk sentralbyrå.

Thoresen, Thor Olav (1993): Overføringer, fordeling og ulikhet, *Økonomiske analyser* 1993, 3/4, Statistisk sentralbyrå, 44-50.

Thoresen, Thor Olav (1994): Distributional and Behavioural Effects of Child Care Subsidies, kommer i serien Discussion Papers.

Aaberge, Rolf (1986): On the Problem of Measuring Inequality, Discussion Papers 14, Statistisk sentralbyrå.

Aasness, Jørgen (1993): Fordelingsvirkninger av matmoms - en analyse basert på LOTTE-KONSUM, *Økonomiske analyser* 1993, 9, Statistisk sentralbyrå, 80-88.

Oppgangen i de langsiktige rentene og konjunkturutviklingen i Vest-Europa

Knut A. Magnussen¹

Økt eksportvekst og et visst oppsving i private realinvesteringer har bidratt til et økonomisk omslag i Vest-Europa det siste året og prognosene for 1995 indikerer at økte investeringer blir en viktig faktor i den videre konjunkturoppgangen. Artikkelen ser nærmere på konjunktursituasjonen i Vest-Europa, basert på nye anslag fra en rekke europeiske prognoseinstitutter². Gjennom 1994 har det langsiktige rentenivået økt betydelig i mange europeiske land. Ved å bruke en makroøkonomisk modell diskuterer vi mulige virkninger av oppgangen i det langsiktige rentenivået for den økonomiske utviklingen i Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Italia de to neste årene. Oppgangen i de lange rentene kan komme til å redusere næringslivets investeringer og BNP-veksten kan også bli noe lavere som følge av renteoppgangen.

1. Innledning

Det har i år vært klare tegn til konjunkturoppgang i det kontinentale Europa etter at mange land opplevde en nedgang i BNP i 1993. Oppgangen er i første rekke drevet av økt eksport, og veksten i eksporten har vært sterkest i land der valutakursene har depresiert de siste to årene, dvs. i Spania, Italia, Finland, og Sverige. Tyskland har også økt sin eksport betydelig i 1994, noe som må sees i sammenheng med at konkurransesevnen overfor Japan har blitt betydelig forbedret de siste årene; Tyskland har en industristruktur som er mer lik Japans, enn de øvrige europeiske land. I Storbritannia og Irland, der den økonomiske oppgangen har pågått i over to år og i stor grad vært drevet av oppgang i privat konsum, har det også vært betydelig eksportvekst i år. Det ser også ut til at de private realinvesteringene er i ferd med å ta seg opp i en del land, i første rekke Tyskland, Storbritannia, Sveits og Østerrike, mens veksten i privat konsum jevnt over ventes å bli lav i år.

Den økonomiske oppgangen vil trolig tilta noe i 1995, i første rekke som følge av sterkere vekst i private realinvesteringer: for de fleste vest-europeiske land ligger anslagene på veksten i investeringene mellom 4 og 6 prosent. Unntakene er i første rekke Finland og Irland der en forventer betydelig høyere investeringsvekst neste år. Eksportveksten i gjennomsnitt ser ut til å avta noe fra 1994 til 1995, mens konsumveksten antakelig vil øke noe i samme periode.

Gjennom 1994 har det vært en betydelig økning i de langsiktige rentene i USA og Europa. Flere årsaker kan ligge bak renteoppgangen. Forventningene om en økning i realrentene, bl.a. som følge av økt kapitalbehov i en situasjon med høyere økonomisk vekst enn tidligere ventet i Europa og tildels i USA, kan være en viktig årsak. Oppgangen reflekterer trolig også at aktørene i obligasjonsmarkedene

forventer høyere inflasjon og dermed krever høyere nominell avkastning på sine plasseringer. Renteoppgangen har vært sterkere i Europa enn i USA og sterkest i land der inflasjonen tidligere har vært høy og der statsfinansene er svake.

Flere argumenter trekker i retning av at inflasjonen i USA kan tilta. Den økonomiske veksten har vært høy i lengre tid og arbeidsledigheten har kommet ned på et nivå som er lavt i amerikansk målestokk. Samtidig er kapasitetsutnyttelsen høy og i tillegg har det vært en kraftig oppgang i råvarreprisene det siste året. Det synes imidlertid som om farene for økt prisstigning er liten i (det kontinentale) Europa, i hvertfall på kort sikt. Den økonomiske oppgangen har først kommet i gang i år og vekstratene er foreløpig moderate. Arbeidsledigheten ligger på et høyt nivå og det er en relativt svak utvikling i innenlandsk etterspørsel. Selv om oppgangen i de lange rentene i USA kan være godt i samsvar med den økonomiske utviklingen, kan det synes som om rentenivået er "for høyt" i Europa. En interessant problemstilling er derfor i hvilken grad renteoppgangen hemmer veksten i Europa.

I denne artikkelen vil vi, basert på modellsimuleringer, belyse effektene for de fire store europeiske økonomiene av at de langsiktige rentene har økt i 1994. Det er grunn til å tro at noe av renteoppgangen skyldes inflasjonsforventninger, men det mer uklart hvor realistiske disse forventningene er. Vi har sett på effektene av en gjennomsnittlig renteoppgang på 1 prosentpoeng, altså mindre enn den faktiske utviklingen. Modellberegningene antyder at oppgangen i de lange rentene i noen grad hemmer det økonomiske oppsvinget i Vest-Europa og at det særlig er næringslivets realinvesteringer som kan bli bremset i årene fremover.

1 Takk til Per Richard Johansen og Knut Moum for kommentarer til et tidligere utkast.

2 Prognosene ble presentert på høstmøtet i AIECE, en organisasjon av konjunkturinstitutter fra 18 europeiske land, der SSB deltar.

2. Nærmere om konjunktursituasjonen i Vest-Europa

2.1 Realøkonomiske forhold

Ifølge prognosene fra AIECE (Organisasjonen av europeiske konjunkturinstitutter), har det skjedd et positivt omslag i den økonomiske utviklingen i Vest-Europa det siste året. Hele ni av landene opplevde en nedgang i BNP i 1993, men alle har positiv vekst i år. For de resterende landene blir veksttakten tildels betydelig høyere i år enn den var i fjor, jfr. tabell 1.

Den positive utviklingen som reflekteres i BNP-tallene, har for mange land sammenheng med at eksporten har økt betydelig i år. For noen land kan dette føres tilbake til en bedring av den kostnadsmessige konkurranseseevnen de senere årene. Dette gjelder særlig de landene som opplevde en betydelig depresering av valutakursene etter urolighetene i valutamarkedet i 1992 og 1993. Svekkelsen av valutakursene kom på et gunstig tidspunkt; siden kapasitetsutnyttelsen var lav, har eksportbedriftene greid å nytte gjøre seg bedringen i konkurranseseevnen uten at gevinsten er blitt spist opp av økt innenlandsk lønns- og prisvekst.

Ifølge AIECEs rapport om verdenshandelen var eksportmarkedsveksten for de vest-europeiske landene i gjennomsnitt tilnærmet lik 0 i 1993. I land der valutaen depreserte i slutten av 1992 var likevel veksten i eksporten høy: i gjennomsnitt rundt 11 prosent for Sverige, Finland, Italia og Spania. I 1994 antyder anslagene en eksportvekst for de samme landene på nærmere 13 prosent, og siden markedsveksten anslås til under 7 prosent, tyder det på at landene fortsatt vinner markedsandeler. I Storbritannia var eksportveksten i 1993 kun 3 prosent, noe som antyder at bedringen i konkurranseseevnen i stor grad har blitt tatt ut i økte profittmarginer for eksportbedriftene. Etter en viss økning i markedsandelene i fjor ser det ut til at britiske bedrifter ikke vil øke sine andeler på eksportmarkedet i år. Samlet sett anslås eksportveksten for Europa til noe over 7 prosent i år, dvs. noe høyere enn den forventede oppgangen i eksporttettspørseen. I tillegg til at en del land vinner markedsandeler, blir de øvrige landene hjulpet av en bedret utvikling på eksportmarkedene.

Omslaget fra nullvekst i fjor til en eksportmarkedsvekst på 6-7 prosent for de vest-europeiske landene i 1994, kan bl.a. føres tilbake til en betydelig vekst i importen i de samme landene. I flere av de store landene falt importen i fjor, mens den øker sterkt i år. Importveksten virker imidlertid påfallende høy når en tar i betraktning at veksten i innenlandsk etterspørsel fortsatt er svak i de fleste land. Noe av forklaringen kan ligge i omleggingen av handelsstatistiken i EU i forbindelse med innføringen av det indre markedet i begynnelsen av 1993, som trolig førte til en underregistrering av importen. Det er imidlertid også eksterne faktorer som bidrar positivt til eksportmarkedsveksten for de europeiske landene. I USA ser importveksten ut til å bli rundt 12 prosent i 1994 og om lag 10 prosent eksportveksten fra de store europeiske landene går til USA. Oppgangen i yen kan også ha bidratt til at amerikansk etterspørsel

har blitt vridd mot Europa. Importveksten i flere land i Sørøst-Asia har tiltatt betydelig fra 1993 til 1994, noe som bidrar positivt selv om eksporten til disse landene foreløpig utgjør en svært liten andel av den samlede eksporten for de fleste europeiske land.

I tillegg til en bedring i eksporten, er det visse tegn til et begynnende oppsving i de private realinvesteringene i noen land. Dette gjelder spesielt Tyskland, der det er anslått en vekst i investeringene på 5,5 prosent for inneværende år. Mens det i år er bygningsinvesteringene som øker mest, ventes de øvrige investeringene å ta seg betydelig opp neste år. Utviklingen er påvirket av store investeringsprosjekter i de østlige delstatene, men det er også betydelig investeringsoppgang i det tidligere Vest-Tyskland. Utenom Tyskland er det også anslått vekst i investeringene på rundt 6 prosent i Storbritannia, Sveits og Østerrike for inneværende år. I tillegg viser tallene en moderat investeringsoppgang i Finland, Danmark og Sverige. Den positive investeringsutviklingen har antakelig sammenheng med den betydelige nedgangen i rentenivået i Europa gjennom 1993,

Tabell 1. Bruttonasjonalprodukt i vest-europeiske land¹⁾
Prosentvis volumendring fra året før

	1993	1994	1995
Belgia	-1,6	1,7	2,5
Danmark	1,2	2,8	2,9
Finland	-2,0	4,0	6,0
Frankrike	-1,1	2,2	3,3
Irland	2,4	5,0	6,0
Italia	-0,7	1,9	2,7
Nederland	0,4	2,0	3,0
Spania	-1,0	1,7	2,8
Storbritannia	1,9	3,5	2,5
Sveits	-0,9	1,5	2,5
Sverige	-2,1	2,2	1,8
Tyskland	-1,1	2,5	3,0
Østerrike	-0,3	2,8	3,0

1) Basert på prognosene fra medlemsinstituttene i AIECE

Tabell 2. Eksport av varer og tjenester fra vest-europeiske land¹⁾
Prosentvis volumendring fra året før

	1993	1994	1995
Belgia	-2,7	4,4	5,1
Danmark	-1,7	2,5	3,0
Finland	16,6	12,5	8,0
Frankrike	-0,5	5,3	6,4
Irland	4,8	6,7	6,5
Italia	10,0	8,2	7,2
Nederland	1,7	4,4	3,6
Spania	8,8	16,5	10,7
Storbritannia	3,1	6,1	4,6
Sveits	1,3	2,6	5,4
Sverige	7,2	12,3	6,6
Tyskland	-6,7	6,9	7,8
Østerrike	-1,7	3,3	4,9

1) Basert på prognosene fra medlemsinstituttene i AIECE

samtidig som kapasitetsutnyttelsen i eksportsektoren i flere land har tatt seg betydelig opp de to siste årene.

I Frankrike, Italia, Spania, Nederland og Belgia ventes et omslag til en vekst i investeringene på 4-6 prosent neste år, etter nullvekst i år, mens vekstratene i Finland og Irland kan komme til å overstige 10 prosent. For flertallet av de øvrige land i tabell 1, ventes også investeringsveksten å tilta, mens det kun er i Sveits en venter en noe lavere vekst i investeringene neste år. Mens eksporten bidrar til oppgangen i år, kan det derfor se ut til at investeringsvekst skal bli den viktigste konjunkturmessige drivkraften i 1995. I tillegg vil en moderat oppgang i privat konsum gi en positiv impuls i de fleste vest-europeiske land, men her er Tyskland et viktig unntak: gjeninnføringen av solidaritetsskatten på 7,5 prosent (dvs. 7,5 prosent økning av skattesatsene, f.eks. fra 30 til 32,25 prosent) vil ifølge prognosene bidra til at konsumet holder seg om lag uendret fra 1994 til 1995.

Samlet sett vil BNP-veksten trolig tilta en del i de fleste landene i Vest-Europa fra 1994 til 1995. Prognosene for Finland og Irland indikerer vekst på hele 6 prosent neste år, mens tallene for de øvrige landene stort sett ligger mellom 2 og 3 prosent. Det er ifølge tabell 1 bare i Sverige og Storbritannia at BNP-veksten kan komme til å avta i perioden 1994-95.

2.2 Pris- og renteutviklingen

Med unntak for Danmark og Irland, faller prisstigningen i samtlige vest-europeiske land fra 1993 til 1994, se tabell 3. Trenden har i flere år gått i retning av lavere inflasjon, både pga. svak etterspørselsutvikling og beskjedne impulser fra kostnadssiden. Prisveksten er i mange land kommet ned på et historisk sett svært lavt nivå, etter at høy inflasjonstakt var et gjennomgående trekk i de fleste land på 1970-tallet og gjennom første halvdel av 1980-tallet.

Et viktig spørsmål er om den økonomiske oppgangsfasen vil bidra til økt inflasjon, og spesielt hvor høy en kan forvente at prisstigningen vil bli. Prognosene for 1995 viser ingen tegn til noen snarlig oppgang i konsumprisveksten. I den grad en venter økt prisstigning er utslagene relativt beskjedne, særlig sett på bakgrunn av den svært lave prisveksten i noen av landene i år. Dette er ikke overraskende sett i lys av at den økonomiske oppgangsfasen i de fleste land nylig har startet. Det er høy arbeidsledighet i de fleste landene, noe som bidrar til en svært moderat lønnsutvikling. Som vi har sett er den innenlandske etterspørselen fortsatt svak og kapasitetsutnyttelsen er gjennomgående på et moderat nivå.

Storbritannia representerer et unntak fra vurderingen over i og med at den økonomiske oppgangen startet for over to år siden og fordi veksten i stor grad har vært drevet av en oppgang i privat konsum. Arbeidsledigheten har avtatt betydelig i oppgangsperioden og kapasitetsutnyttelsen har etterhvert kommet opp på et høyt nivå. Pundet depreserte også betydelig høsten 1992, etter at landet trakk seg ut av ERM.

Likevel er det foreløpig ingen tegn til økt prisvekst. Grunnen kan være at det ennå vil ta noe tid før en ser effekter på prisutviklingen. Hard konkurransen i detaljhandelen har presset marginene betydelig og virket dempende på prisveksten, denne effekten vil etterhvert måtte avta. Det kan også være at strukturelle endringer i økonomien har bidratt til at det vil være mulig å holde inflasjonen på et lavere nivå enn i tidligere oppgangsfaser. Eksempler på slike faktorer er andelen deltidsansatte som har økt betydelig gjennom oppgangskonjunkturen og kravene for å oppnå ledighetstrygd som har blitt skjerpet. Begge forhold kan bidra til mindre lønnspress og dermed lavere inflasjon.

En faktor som generelt sett trekker i retning av økt prisvekst er den betydelige oppgangen i råvareprisene i løpet av det siste året: ifølge HWWA-indeksene har prisene på råvarer, utenom olje, økt med om lag 35 prosent fra november i fjor til samme måned i år. For noen varer har prisoppgangen sammenheng med at værforhold og samarbeid mellom produsentland har begrenset tilbuddet. Generelt har den økonomiske oppgangen i det kontinentale Europa bidratt til økt etterspørsel etter råvarer, f.eks. til bilindustrien. I tillegg ser det ut til at finansinvestorer, basert på forventninger om prisoppgang, begynte å plassere kapital i råvaremarkedet etter at nedgangen i obligasjonsmarkedet tok til. Dette kan ha fremskyndet og forsterket oppgangen i råvareprisene. For noen råvarer, f.eks. kaffe, slår prisøkningene raskt ut i konsumprisene. For mange av råvarene kan det imidlertid ta lang tid før en ser utslag i konsumprisene, spesielt i markeder med hard konkurranse og mye ledig kapasitet.

Oppsummert ser det dermed ikke ut til at konsumprisveksten vil ta seg noe særlig opp i nærmeste fremtid. Dersom Storbritannias eksempel også har gyldighet i de kontinentale Europa, vil det kunne ta flere år før vi ser en oppgang i konsumprisene. På noe lengre sikt er det også av betydning om strukturelle endringer i økonomiene vil gjøre det mulig å unngå en situasjon med høy prisvekst. Et eksempel på en reform som er av betydning i denne sammenheng er avvik-

Tabell 3. Konsumprisene i vest-europeiske land¹⁾

Prosentvis vekst fra året før

	1993	1994	1995
Belgia	2,8	2,7	3,0
Danmark ²⁾	1,7	1,9	2,6
Finland	2,1	1,0	2,0
Frankrike	2,1	1,8	2,0
Irland ²⁾	2,0	2,8	2,8
Italia ²⁾	4,6	3,8	3,2
Nederland ²⁾	2,1	3,0	2,4
Spania ²⁾	5,1	4,8	3,9
Storbritannia	3,2	2,7	3,4
Sveits	3,3	0,9	2,7
Sverige	4,6	2,3	4,0
Tyskland	4,1	3,0	2,5
Østerrike	3,6	2,9	2,5

1) Basert på prognosene fra medlemsinstituttene i AIECE.

2) Veksten i konsumdeflatoren, for øvrige land vekst i konsumprisindeksen.

lingen av "scala mobile", dvs. det italienske lønnsfastsettингssystemet som var basert på indeksering. Det er videre viktig å huske på at den høye prisveksten på 1970- og delvis på 1980-tallet ble utløst av oljeprissjokk. Og endelig bør det nevnes at lav prisvekst er en hovedmålsetting for den økonomiske politikken som er nedfelt i Maastricht-avtalen.

I de fleste land fant det sted en betydelig nedgang i de kortsiktige rentene gjennom fjeråret, ledet av Bundesbanks gradvise nedsettelser av signalrentene. Som påpekt tidligere var denne lettelsen av pengepolitikken en viktig faktor bak det konjunkturoppsvinget vi nå ser. I år har de kortsiktige rentene holdt seg relativt stabile, men sentralbankrentene har blitt satt noe opp i Storbritannia, Sverige og Italia. Ifølge prognosene vil vi kunne vente en fortsatt svak rentenedgang både i Tyskland og andre store land som Frankrike, Italia og Spania, mens de korte rentene i Storbritannia ifølge prognosene vil øke med rundt ett prosentpoeng fra 1994 til 1995.

Mens de kortsiktige rentene gjennomgående har falt det siste året, har det langsiktige rentenivået, målt ved den nominelle avkastningen på 10-års statsobligasjoner, tiltatt betydelig. De lange rentene i USA begynte å øke i slutten av fjeråret, men det var først i begynnelsen av 1994 at oppgangen skjøt fart og spredte seg til Europa. Fra et nivå på rundt 6 prosent i begynnelsen av 1994, økte det langsiktige rentenivået i de fleste vest-europeiske land med mellom 1,4 og 4,3 prosent frem til midten av september i år, se tabell 4. Størst var oppgangen i Sverige, fulgt av Finland, Italia, Spania og Danmark: alle med en vekst på over 3 prosentpoeng. Lavest oppgang var det i Sveits, Tyskland og Nederland, dvs. land med tradisjon for lav prisvekst.

Det kan ligge flere årsaker bak oppgangen i de langsiktige rentene. Et forhold av betydning er at japanske investorer har blitt mindre interessert i å investere i det amerikanske obligasjonsmarkedet, trolig som en følge av problemene i Japan etter sammenbruddet i det innenlandske eiendomsmarkedet. Det at den økonomiske utviklingen i Europa og til en viss grad i USA har blitt sterkere enn ventet i år, har

trolig stimulert forventningene om økt kapitaletterspørsel. Videre venter antakelig markedsaktørene at kapitalstrømmen til Latin-Amerika og Sør-Øst Asia vil fortsette i ly av GATT-avtalen og at EUs tilnærming til Sentral- og Øst-Europa også kan føre til økt kapitalbehov i årene fremover. Endelig kan det være at investorene i frykt for høyere prisvekst har krevet kompensasjon i form av høyere nominell avkastning på sine plasseringer. Denne forklaringen styrkes av at det er i land som tradisjonelt har hatt høy inflasjon en har sett den sterkeste oppgangen i de langsiktige rentene. På den annen side har vi argumentert for at noen betydelig økning i inflasjonen i Vest-Europa er lite sannsynlig i den nærmeste fremtid.

I USA er det enklere å argumentere for at forventninger om tiltakende prisvekst kan være berettiget. Amerikansk økonomi har i lengre tid vært i sterk vekst og arbeidsledigheten har falt til under 6 prosent, noe som regnes som lavt i USA. Kapasitetsutnyttelsen nærmer seg 85 prosent i gjennomsnitt, dvs. toppnivået fra forrige oppgangsperiode. Oppgangen i råvareprisene kan derfor også ha større gjennomslagskraft på den generelle prisutviklingen i USA enn i det kontinentale Europa. På denne bakgrunn kan det fremholdes at i den grad oppgangen i det langsiktige rentenivået skyldes inflasjonsforventinger, er renteutviklingen bedre tilpasset den amerikanske enn den europeiske økonomiske situasjonen.

3. En modellbasert analyse av oppgangen i de lange rentene

Sett i lys av konjunktursituasjonen i Vest-Europa slik den er skissert i avsnitt 2, er det interessant å analysere i hvilken grad oppgangen i de langsiktige rentene vil påvirke den realøkonomiske utviklingen. Vi studerer problemstillingen ved hjelp av den makroøkonomiske modellen NIGEM (National Institute Global Econometric Model). Analysen omfatter de fire store europeiske landene; Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Italia i perioden 1994-96.

3.1 Nærmere om NIGEM-modellen

NIGEM er en aggregert makroøkonomisk verdensmodell, utviklet av NIESR (National Institute of Economic and Social Research) i London. Det er i modellen lagt stor vekt på å modellere handelsstrømmer mellom land og regioner. For G7-landene, Spania og tildels Nederland og Belgia gir modellen også en mer helhetlig beskrivelse av økonomisk aktivitet og muligheter for modellbrukeren til å velge mellom ulike utforminger av finans- og pengepolitikk. En kan også velge mellom forskjellige valutakursregimer i Europa. I en viss utstrekning er det innebygget muligheter for å se på konsekvenser av at aktørene kan ha fremoverskuen-de atferd. Modellen kan benyttes både til prognoseformål og til virkningsberegninger. For en mer utførlig presentasjon av modellen, se Johansen m.fl. (1993).

Siden våre beregninger avhenger av de langsiktige rentenes rolle i modellen, vil vi se litt nærmere på investerings- og konsumrelasjonene. Investeringene er for de fleste store

Tabell 4. Langsiktige renter i vest-europeiske land¹⁾

	Jan. 1994	Sept. 1994
Belgia	6,33	8,62
Danmark	6,10	9,16
Finland	6,71	10,57
Frankrike	5,63	8,05
Irland	6,52	9,00
Italia	8,69	12,11
Nederland	5,50	7,46
Spania	8,06	11,40
Storbritannia	6,31	9,04
Sveits	4,11	5,52
Sverige	7,06	11,32
Tyskland	5,75	7,59
Østerrike	6,07	7,60

1) Kilde: Deutsche Bundesbank, Monthly Report, September 1994.

land splittet på nærings- og boliginvesteringer. Næringsinvesteringene påvirkes av endringer i samlet produksjon (BNP) og langsiktige nominelle renter. Dersom produksjonen øker med 1 prosent, vil investeringene øke tilsvarende på lang sikt. Den kortsiktige effekten er imidlertid generelt sett betydelig større. En økning i renten vil redusere investeringene, men med visse variasjoner mellom landene. I Tyskland og Storbritannia er den langsiktige renteffekten størst; om lag 3 ganger større enn i Frankrike og 10 ganger større enn i Italia. For Italia er ikke boliginvesteringene skilt ut, og renteffekten gjelder de samlede investeringene. Boliginvesteringene er i de øvrige landene modellert som en funksjon av husholdningenes realdisponibele inntekt og kortsiktige renter (dvs. på 3 måneders basis). De lange rentene har således ingen direkte betydning for boliginvesteringene i Tyskland, Storbritannia og Frankrike.

Det bør påpekes at i investeringsrelasjonene er det de nominelle rentene som inngår. Fra et teoretisk synspunkt hadde det vært mer tilfredsstillende om det var realrenten, eventuelt etter skatt, som hadde betydning for investeringene. Det har ofte vist seg vanskelig å finne empirisk støtte for realrentens betydning. De nominelle renteffektene i investeringsligningene drøftet over er imidlertid statistisk sett klart signifikante.

Privat konsum avhenger av utviklingen i husholdningenes realdisponibele inntekt og finansiell realformue, og på lang sikt er summen av elastisitetene lik 1. I modellen er det videre en sammenheng mellom langsiktige renter og aksjekursene. Endringer i de lange rentene påvirker dermed husholdningenes finansielle formue og også konsumet indirekte. Størrelsen på denne effekten er avhengig av hvor sterkt den negative sammenhengen mellom langsiktige renter og aksjekursen er, og av størrelsen på formueelastisiteten i konsumfunksjonen.

3.2. Forutsetninger og resultater

Utgangspunktet for simuleringene er en prognosebane utformet av NIESR i november i år. Mulige virkninger av renteoppgangen fremkommer som differansen mellom prognosebanen og en kontrafaktisk bane. I den kontrafaktiske beregningen har vi senket de lange rentene fra 1994 slik at rentenivået blir liggende om lag ett prosentpoeng lavere i den kontrafaktiske banen enn i prognosabanen. Det forutsettes at verken penge- eller finanspolitikken påvirkes og de nominelle valutakursene overfor dollar er også holdt konstante, til tross for at rentenivået i Europa faller i forhold til nivået i USA.

Ifølge tabell 5 påvirkes veksten i næringsinvesteringene mest i Storbritannia og Tyskland, der veksten kan bli redusert med 3,6 prosentpoeng i 1995 og 2,6 prosentpoeng året etter. Konsumet blir i liten grad påvirket i Tyskland, men renteoppgangen har en viss kontraktiv effekt på forbruket i de andre landene. Dette skyldes særlig at formueeffekten i konsumet er svært liten i Tyskland. Samlet fører dette til at BNP-veksten i beregningen blir redusert med 0,4 prosent-

Tabell 5. Virkninger av høyere langsiktige renter
Avvik i prosentpoeng fra vekstraten i den kontrafaktiske banen der ikke annet fremgår

	1995	1996
Tyskland		
-Næringsinvesteringer	-3,6	-2,6
-Privat konsum	0,0	-0,1
-BNP	-0,4	-0,4
-Arbeidsledighet ¹⁾	0,1	0,3
-Konsumpriser	0,0	-0,1
Storbritannia		
-Næringsinvesteringer	-3,6	-2,6
-Privat konsum	-0,2	-0,2
-BNP	-0,4	-0,3
-Arbeidsledighet ¹⁾	0,0	0,2
-Konsumpriser	-0,1	-0,1
Frankrike		
-Næringsinvesteringer	-1,3	-1,0
-Privat konsum	-0,3	-0,2
-BNP	-0,1	-0,2
-Arbeidsledighet ¹⁾	0,1	0,1
-Konsumpriser	0,0	0,0
Italia		
-Samlede investeringer	-0,6	-0,4
-Privat konsum	-0,1	-0,2
-BNP	-0,1	-0,2
-Arbeidsledighet ¹⁾	0,0	0,0
-Konsumpriser	0,0	0,0

1) Avvik i prosentpoeng fra den kontrafaktiske banen.

poeng i Storbritannia og Tyskland og med om lag det halve i de to andre landene. Virkningene på arbeidsledigheten er generelt sett små, størst i Tyskland og ubetydelig i Italia. Siden renten verken påvirker kostnader eller priser direkte, og det heller ikke er noen indirekte prisefletter via innenlandsk etterspørsel, blir den samlede effekten på konsumprisene liten eller ubetydelig.

4. Oppsummering

Gjennomgangen av konjunktursituasjonen i Vest-Europa viste at oppgangen så langt i hovedsak er kommet i stand ved økt eksport og til en viss grad ved økte investeringer. Ifølge prognosene vil ytterligere investeringsvekst og en moderat oppgang i privat konsum bidra til at BNP-veksten kommer til å tilta noe fra 1994 til 1995. Samtidig har det langsiktige rentenivået økt betydelig i de fleste vest-europeiske land i 1994. På denne bakgrunn har vi sett på noen mulige konsekvenser for den makroøkonomiske utviklingen i de fire store vest-europeiske landene av oppgangen i de lange rentene.

De modellbaserte beregningene har en kontrafaktisk karakter: de viser at den økonomiske veksten kunne blitt noe sterkere i de neste to årene, uten den oppgangen vi allerede har sett for de langsiktige rentene i 1994. Effektene er fremkommet ved å senke det lange rentenivået med rundt 1 prosentpoeng fra 1994. Dette er betydelig mindre enn

den faktiske oppgangen i rentenivået i år, men kan likevel være en god tilnærming til den delen av renteoppgangen som skyldes inflasjonsforventninger.

Beregningene viser at næringsinvesteringene blir mest påvirket av renteoppgangen, mens det er små virkninger på privat konsum. Sett i lys av at prognosene indikerer at realinvesteringer ser ut til å kunne bli en viktig drivkraft i fortsettelsen av konjunkturoppgangen, gir de modellbaserte beregningene uttrykk for noe av usikkerheten knyttet til de makroøkonomiske anslagene.

Referanser

AIECE (1994): The Economic Outlook for Europe: 1994-1995. General Report.

AIECE (1994a): World Trade 1993-1995.

Johansen, P.R., K.A. Magnussen og M. Rolland (1993): Renteutviklingen og de økonomiske utsiktene for Vest-Europa, *Økonomiske analyser* 1993, 9, Statistisk sentralbyrå, 66-75.

NIESR (1994): NIGEM (National Institute Global Econometric Model) Model Manual.

Gjennomføringen av hovedrevisjon av nasjonalregnskapet

Liv Hobbelstad Simpson og Tor Skoglund

Statistisk sentralbyrå er i gang med en omfattende hovedrevisjon av det norske nasjonalregnskapet. Den forrige hovedrevisjonen ble foretatt på begynnelsen av 1970-tallet. Dette arbeidet omfatter endringer i definisjoner og klassifikasjoner, og revisjon av tall som tidligere er publisert. Bakgrunnen for hovedrevisjonen er dels at det foreligger nye internasjonale retningslinjer for nasjonalregnskap, og dels at viktige utvidelser skal gjennomføres. Det har dessuten lenge vært behov for en konsentrert innsats for å forbedre kvaliteten på nasjonalregnskapsstatistikken. I denne artikkelen redegjøres det for hovedelementene i revisjonsarbeidet, og tidsplanene for publisering av de nye nasjonalregnskapstallene. De første reviderte tallene for årene 1988-1993 skal publiseres i juni 1995.

1. Revisjoner av nasjonalregnskapsstatistikken

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et helhetsbilde av samfunnsoekonominen, basert på sammenstilling og bearbeiding av økonomisk statistikk fra en rekke områder. Hvor pålitelig nasjonalregnskapstallene er, avhenger av kvaliteten på tilgjengelig primærstatistikk og hvor gode metoder en har til å bearbeide denne statistikken. Over tid vil det normalt skje endringer i tilgangen på primærstatistikk og det vil jevnlig være behov for å endre beregningsmetodene. Slike endringer har bare i begrenset grad vært innpasset i det løpende arbeidet av hensyn til sammenlignbarheten med tilbakegående tallserier. I stedet gjennomføres det fra tid til annen hovedrevisjoner, der en på en konsistent og helhetlig måte reviderer flere årganger med tall. Hovedrevisjonen gir en anledning til å rette oppmerksomheten mot nivåtallene i nasjonalregnskapet, mens det først og fremst er hensynet til mest mulig korrekte årlige endringstall som har vært prioritert i det løpende arbeidet i det norske nasjonalregnskapet, se Fløttum (1991).

I det norske nasjonalregnskapet har en lagt stor vekt på å følge de internasjonale retningslinjene, og gjennomført hovedrevisjoner når disse har vært revidert. Dette har bidratt til at nasjonalregnskapstallene gir et godt grunnlag for å sammenlikne Norge med andre lands økonomiske situasjon og utvikling.

I løpet av femti års norsk nasjonalregnskapshistorie har det vært gjennomført tre hovedrevisjoner, den siste ble foretatt på begynnelsen av 1970-tallet. Det lange tidsspennet siden forrige hovedrevisjon har medført en tilsvarende lang liste over områder hvor det er behov for grundig gjennomgang av kildebruk og beregningsmetoder.

2. Nye internasjonale retningslinjer

Etter mange års arbeid foreligger det nå en revidert internasjonal håndbok for nasjonalregnskapsstatistikk. Alle de ledende internasjonale organisasjonene som driver med statistikk har medvirket i dette arbeidet: FN, OECD, IMF, Verdensbanken og EU-kommisjonen representert ved Eu-

rostat. Den omfattende publikasjonen er på nærmere 700 tekstsider. Hovedelementene i 1993 SNA (System of National Accounts), som avløser 1968 SNA, er beskrevet i Fløttum (1991).

1993 SNA blir supplert med en spesiell EU-versjon av samme system, ESA (European System of National and Regional Accounts in the European Community), som først vil foreligg som publikasjon i 1995. 1995 ESA vil i hovedsak bygge på 1993 SNA, men være mer presis på enkelte områder. Statistisk sentralbyrå har, som en del av det statistiske samarbeidet under EØS-avtalen, hatt nær og løpende kontakt med ESA-arbeidet som styres av Eurostat. I henhold til EØS-avtalen er Norge forpliktet til å følge ESA-anbefalingene i det norske nasjonalregnskapet. Det er nylig vedtatt at landene første gang skal rapportere tall basert på 1995 ESA for årene 1995-1997 i 1998. Det foreligger også en detaljert liste over hvilke tabeller og variable som skal rapporteres.

En viktig årsak til det sterke EU-engasjementet i retning av å samordne nasjonalregnskapet i de enkelte land er at nasjonalregnskapstall spiller en sentral administrativ rolle innen EU. Eksempelvis bestemmes medlemslandenes finansielle bidrag til enkelte fellesskapsordninger av størrelsen på bruttonasjonalinntekten.

I Norge er det tradisjon for å betrakte utenriksregnskapet som en integrert del av nasjonalregnskapet. Også internasjonalt har dette synet vunnet fram. I de nyeste retningslinjene for oppstilling av utenriksregnskapet, se IMF (1993), er det full overensstemmelse med de prinsipper og definisjoner som gjelder for nasjonalregnskapsstatistikken.

3. Strategien for hovedrevisjonen

Et grunnleggende spørsmål i hovedrevisjonsarbeidet har vært hvor raskt en skal gå fram i å implementere de nye internasjonale anbefalingene i det norske nasjonalregnskapet. 1993 SNA er ennå så fersk at få land har satt igang arbeid med å implementere det nye systemet. Som nevnt blir vi i framtida også forpliktet til å rapportere tall etter 1995

ESA. Selv om vi møter en del spesielle problemer ved å være så tidlig ute i implementeringen av det nye systemet, er ambisjonen at den omfattende hovedrevisjonen som nå gjennomføres også må inkludere endringer med bakgrunn i 1993 SNA og 1995 ESA.

Endringene fra 1968 SNA (som har vært retningsgivende for det norske nasjonalregnskapet de siste tyve årene) til 1993 SNA er imidlertid så omfattende, at full implementering er et svært ressurs- og tidkrevende prosjekt. I SNA-publikasjonen fra 1993 er det listet opp vel 100 større og mindre endringer. Vi har derfor lagt opp til å gjennomføre hovedrevisjonen i flere faser.

Hovedfasen, som gjennomføres nå, omfatter tallmessige og systemmessige revisjoner ut fra den primærstatistikk som eksisterer i dag. Det utarbeides ny kontoplan, og de nye SNA- og ESA-anbefalingene implementeres der det er mulig. Det utarbeides nye integrerte realregnskapstall for næringene og inntekts- og kapitalregnskapstall for de institusjonelle sektorene tilbake til 1988. Også utenriksregnskapet og arbeidskraftregnskapet, som er integrerte deler av nasjonalregnskapet, blir revidert.

En del av anbefalingene i 1993 SNA og 1995 ESA kan først implementeres i senere faser av hovedrevisjonen. Dette gjelder først og fremst systemmessige revisjoner som krever utbygging av ny statistikk. I tillegg kommer arbeidet med å lage reviderte tidsserier for årene før 1988.

Parallelt med revisjonen av SNA og ESA har det foregått en utvikling og omlegging av internasjonale nærings- og produktstandarder, og et viktig mål i hovedrevisjonen har vært å ta i bruk disse. De nye klassifikasjonene i nasjonalregnskapet bygger på EU-standardene på disse feltene, henholdsvis NACE Rev. 1 (*Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes*) for nærlinger og CPA (Classification of Products by Activity) for produkter. Det foreligger nå også en ny norsk næringsstandard basert på NACE Rev. 1, se Statistisk sentralbyrå (1994) og Furseth (1994), som vil ligge til grunn for all næringsstatistikk fra og med 1993. Det har imidlertid vært en stor utfordring for hovedrevisjonen at det skal utarbeides nasjonalregnskapstall etter ny næringsstandard for åorganer hvor det bare foreligger statistikk etter gammel standard.

En viktig del av strategien for hovedrevisjonen er å ta i bruk mest mulig av ny statistikk, som enten har vært tilgjengelig uten å ha vært brukt i nasjonalregnskapsarbeidet (regnskapsstatistikk for private ikke-finansielle foretak og utvalgsundersøkelser for husholdninger), eller statistikk som er under utvikling (bl.a. registerbasert lønnssumstatistikk). Statistikken for offentlig forvaltning (stats- og kommuneregnskapene) blir revidert parallelt med nasjonalregnskapsstatistikk. Det har også vært et sentralt punkt å utarbeide et mer tidsmessig beregningssystem og database-system for nasjonalregnskapet. Det nye EDB-opplegget er basert på bruk av arbeidsstasjon (UNIX/ORACLE), og gir

en integrert behandling av realregnskapet og inntekts- og kapitalregnskapet.

Et annet punkt som også vektlegges er dokumentasjonen av det reviderte regnskapssystemet. Etter presentasjonen av de nye tallene bli det lagt vekt på å forklare avvik i forhold til de tallene som tidligere er publisert. Statistisk sentralbyrå skal dessuten, for å imøtekommе EØS-avtalen, utarbeide en omfattende og detaljert dokumentasjon av nasjonalregnskapssystemet på engelsk i 1995.

4. Utbygging av inntekts- og kapitalregnskapet

Et viktig utviklingsarbeid under hovedrevisjonen har vært utbygging av nasjonalregnskapets inntekts- og kapitaldel, og spesielt kapitalregnskap som er fullstendig integrert med de finansielle sektorbalansene som også utarbeides i Statistisk sentralbyrå. Denne delen av nasjonalregnskapet omtales nå som institusjonelle sektorregnskap, hvor også utlandet inngår som sektor.

Rent systemmessig er oppstilling av inntektskonti, akkumuleringskonti og balansekonti den viktigste reformen av det norske nasjonalregnskapssystemet. En slik utvidelse har lenge vært etterspurt av brukerne, men arbeidet er svært ressurs- og tidkrevende. Dette arbeidet medfører aktiv bruk av regnskapsstatistikk. At regnskapsstatistikken blir mer sentral i det nye systemet påvirker både inntektsregnskapet og beregningene av inntektskaping (bruttoprodukt mv.) i realregnskapet.

En senere oppfølgingsfase vil omfatte revisjon av realkapitaltall, med utvidelse av immateriell kapital, verdigenstander mv. Det er dessuten et mål å utvide definisjonen av realkapital til også å omfatte naturkapitalen.

For tiden er det vanskelig å si når oppfølgingsoppgavene blir gjennomført. Tilbakeregning av årsregnskapstall til 1980 planlegges startet høsten 1995 og reviderte realkapitalberegninger i 1996.

Revisjonen og utvidelsene for realkapitalen avhenger også av hvilke resultater som kommer ut av hovedfasen for bruttoinvesteringene i fast realkapital, ved siden av at metodeene for beregning av realkapital må tas opp til ny vurdering.

5. Tidsplan for hovedrevisjonen

Reviderte hovedtall fra nasjonalregnskapet for årene 1988-1993 vil bli publisert i Økonomiske analyser i juni 1995. Det vil samtidig bli lagt fram reviderte tall for stats- og kommuneregnskapene. NOS-publikasjoner, med mer fullstendige tabeller og dokumentasjon av de reviderte beregningene, vil foreligge ferdig høsten 1995. En tar videre sikte på å publisere reviderte kvartalsvise nasjonalregnskapstall for perioden 1.kv. 1993 - 1.kv. 1995 i juni 1995.

Parallelt med hovedrevisjonen arbeides det med et fylkesfordelt nasjonalregnskap for året 1992 etter nytt system. Publisering er planlagt i løpet av høsten 1995.

Det foreligger ellers følgende planer for fullføring av revisjonsarbeidet:

- 1) Årsregnskapstall etter nytt system for årene 1980-1987 utarbeides i forlengelsen av hovedfasen, dvs. som oppfølgingsprosjekt som starter i annet halvår 1995 med plan om publisering i 1996. Beregningsopplegget og detaljgrad blir i hovedsak den samme som for årene 1988-1993.
- 2) Årsregnskapstall etter nytt system for årene 1970-1979 utarbeides etter et mer summarisk opplegg. En slik tilbakeregning er også pålagt oss i henhold til statistikk-samarbeidet med Eurostat. Det tas sikte på å slutføre disse beregningene i 1997. Det vil senere også være aktuelt å revidere tall for årene før 1970.
- 3) Løpende utenriksregnskap utarbeides månedlig etter gammelt system inntil kvartalsregnskapet legges om. Korttidsregnskapene følger altså hverandre.
- 4) Tilbakeregning for kvartalsregnskapet tilbake til 1988 gjennomføres senere i 1995.
- 5) Tilbakeregning for kvartalsregnskapet for årene 1980-1987 kommer i en senere fase, sannsynligvis i 1996/1997 etter at reviderte årstall for denne perioden er beregnet.

Referanser

Fløttum, E. J. (1991): Nasjonalregnskapet inn i 1990-årene: Hovedrevisjon og nytt nasjonalregnskapssystem. *Økonomiske analyser 7/91*, Statistisk sentralbyrå, 10-16.

FN, IMF, EU, OECD og Verdensbanken (1993): *System of National Accounts 1993*.

Furseth, J. O. (1994): Ny standard for næringsgruppering. *Økonomiske analyser 7/94*, Statistisk sentralbyrå, 29-32.

IMF (1993): *Balance of Payments Manual*. International Monetary Fund. Fifth edition, 1993.

Statistisk sentralbyrå (1994): *Standard for næringsgruppering*, Norges offisielle statistikk NOS C 182.

KVARTS: Modellen bak prognosene¹

Stein Inge Hove og Torbjørn Eika

I denne artikkelen presenteres den makroøkonometriske modellen KVARTS, som er et sentralt verktøy i Statistisk sentralbyrås konjunkturovervåking. Modellens egenskaper belyses gjennom en kort omtale av modellrelasjonene, en historisk test og to sett av virkningsberegninger.

1. Innledning

I arbeidet med konjunkturovervåking og i analyser av virkninger av endringer i økonomisk politikk og andre rammevilkår for den økonomiske virksomheten, er det nyttig med et analyseverktøy som gjør det mulig å følge bevegelsene i viktige økonomiske størrelser gjennom året. På denne bakgrunn ble det i Statistisk sentralbyrå på slutten av 1970-tallet satt igang arbeid med en makroøkonometrisk modell basert på kvartalsdata. Den første versjonen av KVARTS ble tatt i bruk i 1984. Modellen² har deretter gjennomgått en kontinuerlig videreutvikling, hovedsakelig i tilknytning til årlige oppdateringer til nytt nasjonalregnskapsgrunnlag.

KVARTS har sitt utgangspunkt i en modelltradisjon som bygger på en Keynesiansk forståelse av de økonomiske mekanismene³. Aktivitetsnivået i økonomien styres på kort sikt av utviklingen i den samlede etterspørselen. På litt lengre sikt har også forhold på tilbudssiden ifølge modellen betydelig innflytelse på den økonomiske utviklingen. Modellen inneholder imidlertid ikke mekanismer som sikrer full ressursutnyttelse, hverken på kort eller lang sikt. Etterspørselssjokk har ifølge KVARTS permanente effekter på aktivitetsnivået i økonomien, selv om virkningene avtar over tid. Modellen gir en relativt detaljert beskrivelse av utviklingen i priser og kvanta, mens finansielle forhold bare er modellert i den grad det er identifisert klare koplinger over til realøkonomien. Adferdssammenhengene i KVARTS har et empirisk fundament. Med utgangspunkt i den teoretiske rammen er relasjonene tallfestet og testet på historiske data ved hjelp av ulike statistiske teknikker.

KVARTS har helt siden 1984 blitt benyttet av SSB som redskap i arbeidet med konjunkturanalysene. I de siste syv årene har vi jevnlig publisert prognoser basert på KVARTS-beregninger. Siden 1988 har modellen også blitt benyttet av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene i utarbeidelsen av prisprognosene. KVARTS har

videre blitt benyttet til å anslå konsekvensene for norsk økonomi av ulike endringer i rammevilkårene for økonomien⁴. For tiden brukes modellen intensivt i en rekke prosjekter knyttet til analyse av det historiske konjunkturforløpet i perioden 1973 til 1993, blant annet for å studere hvordan impulsene fra utlandet, den økonomiske politikken og petroleumsvirksomheten har virket inn på de økonomiske bevegelsene i Norge.

Med den sentrale plassen KVARTS etterhvert har fått i det makroøkonomiske overvåknings- og analysearbeidet i Statistisk sentralbyrå, kan det knytte seg en viss interesse til hva modellen egentlig sier om viktige sammenhenger i norsk økonomi, og hvor troverdig disse utsagnene er. Artikkelen nærmer seg denne problemstillingen fra flere sider. Først går vi i avsnitt 2 kort igjennom noen av de viktigste sammenhengene som er bygget inn i KVARTS. I avsnitt 3 ser vi nærmere på i hvilken grad modellen greier å fange opp utviklingen i norsk økonomi de siste 20 årene. Med utgangspunkt i noen stiliserte virkningsberegninger, gir vi i avsnitt 4 en nærmere omtale av modellens sentrale egenskaper.

2. Modellstruktur

KVARTS gir en sterkt forenklet beskrivelse av strukturen i norsk økonomi, i hovedsak basert på Nasjonalregnskapets tallmaterial. Det teoretiske grunnlaget har KVARTS felles med SSBs makroøkonometriske årsmodell MODAG, se Cappelen (1992) for en gjennomgang av modellen, men KVARTS er noe mere aggregert. I internasjonal sammenheng må begge modellene imidlertid betraktes som svært disaggregerte.

KVARTS skiller mellom 18 produksjonssektorer og 25 ulike varegrupper. Modellens kryssløpskjerne gjør detaljert rede for hvordan produksjon og import av den enkelte

1 Dette er den andre artikkelen i en serie hvor Statistisk sentralbyrås samfunnsøkonometriske modeller presenteres. Likevektsmodellen MSG-5 ble presentert i forrige nummer.

2 Se f.eks. Biørn m.fl. (1987), Bowitz, Jensen og Knudsen (1987) og Bowitz og Eika (1989) for dokumentasjon av tidligere modellversjoner.

3 Hovedvekten av makroøkonometriske modeller som brukes til politikkanalyser og prognoseformål i OECD-landene befinner seg innenfor samme modelltradisjon som KVARTS. Bergman og Olsen (1992) gir en omtale av slike modeller i de nordiske landene, mens en rekke engelske modeller sammenliknes i Church m.fl. (1993).

4 Som eksempler på slike analyser kan nevnes; Bowitz m.fl. (1986) som så på konsekvensene av devalueringen/politikkomleggingen våren 1986; Eika og Johansen (1988) som tok for seg de økonomiske utsiktene i lys av inntektsreguleringsloven i 1989; Eika og Magnussen (1990) som beregnet de økonomiske virkningene på kort sikt av en dobling av oljeprisene; Eika og Johansen (1991) som analyserte virkningene av inntektsreguleringen 1988-90; Eika (1993a) som så på virkningen av krone-flyten i desember 1992; og Eika (1993b) som prøvde å identifisere faktorer som kunne forklare den kraftige økningen i arbeidsledigheten etter 1987.

Tabell 1. Variabler bestemt utenfor modellen:
Volumet¹⁾ av underpostene som direkte anslås av modellBrukeren i prosent av totalagggregatet.

	1973	1980	1991
Privat konsum	5,0	4,0	5,2
Brutto realinvesteringer alt	58,5	43,6	53,2
- fastlands-Norge	29,9	29,8	33,8
Eksport tradisjonelle varer	12,5	12,0	33,2
Hjemmepriser ²⁾	-	-	-
Eksportpriser ³⁾	2,1	14,4	28,9

1) Målt i faste 91-priser

2) I modellversjonen omtalt i denne artikkelen bestemmes alle hjemmeprisene i modellen. Ved utarbeiding av prognosenter er imidlertid primærnæringsprisene og elektrisitetsprisene bestemt av modellBrukeren. For noen varer følger prisene imidlertid i stor grad importprisutviklingen, som i hovedsak bestemmes utenfor modellen - (f.eks. oljeprisen).

3) Eksport av varer hvor eksportprisene bestemmes utenfor modellen - som andel av total eksport.

vare fordeler seg på privat- og offentlig konsum, investeringer, eksport og vareinnsats i de enkelte produksjonssektorene. På tilsvarende måte bygges prisene på de ulike innenlandske anvendelser opp fra hjemmeprisene og importprisene på de forskjellige varene gjennom varesammensetningen av anwendungskomponentene fra kryssløpet. Vare- og priskryssløp baserer seg på nasjonalregnskapets tall for vareleveransene i ett enkelt år, pr. i dag 1991. Totalt inneholder modellen om lag 1600 likninger, hvorav om lag 120 er adferdssammenhenger tallfestet på grunnlag av historiske observasjoner (økonometrisk bestemt).

Modellen er forholdsvis lukket i den forstand at de fleste økonomiske variable bestemmes i modellen. Tabell 1 er ment å uttrykke omfanget av variable som må anslås av modellBrukeren. Utviklingen over tid er i stor grad et speilbilde av fremveksten av den norske petroleumsvirksomheten, en sektor som i stor utstrekning behandles utenfor modellen. Variablene som bestemmes utenfor modellen kan deles inn i tre grupper:

- a. Størrelser bestemt eller tenkt bestemt i utlandet, uavhengig av forholdene i Norge.
- b. Størrelser direkte bestemt av myndighetene.
- c. Størrelser vi ikke klarer å modellere på en tilfredsstillende måte.

Eksempler på variable av kategori a er importpriser, markedsvekst og pengemarkedsrente i utlandet. Kategori b kan eksemplifiseres med skatte- og avgiftssatser, offentlig sysselsetting og rentenivået i statsbankene. Produksjon i ressursbasert virksomhet som primærnæringer, petroleumssektoren, raffineringssektoren og elektrisitetsforsyning er eksempler på den siste gruppen.

Relasjonene som beskriver produsentadferden⁵ er basert på en antagelse om at produsentene står overfor fallende etterspørselskurver i ferdigvaremarkedene. Produksjon, priser og faktorinnsats tenkes bestemt simultant i den enkelte bedrift. Hver varegruppe har i prinsippet tre forskjellige priser: importpris, eksportpris og pris på norske varer levert til hjemmemarkedet. Innenfor en varegruppe vil import-, eksport- og hjemmeveransene ha samme anvendelse, men være imperfekte substitutter. Mens importprisene og valutakurser må gis av modellBrukeren, bestemmes de fleste øvrige priser i modellen. Prisene bestemmes som en funksjon av prisen på konkurrerende importerte produkter, kapasitetsutnyttingen og de variable enhetskostnadene i sektoren. Etterspørselen etter de variable innsatsfaktorene arbeidskraft og vareinnsats avhenger av det relative prisforholdet og av størrelsen på produksjonen og realkapitalbeholdningen i sektoren. Kapitalmengden (og derved investeringene) bestemmes i KVARTS i relasjoner hvor produksjon og driftsresultat er de viktigste forklaningsfaktorene. I de fleste sektorer er det stordriftsfordeler i den forstand at antall utførte timeverk pr. produsert enhet på litt sikt synker når produksjonen øker.

Eksportutviklingen forklares i første rekke av markedsveksten i utlandet og forholdet mellom eksportpris og konkurransespris. I relasjonen for den viktige eksportvaren industrielle råvarer⁶, inngår imidlertid tilbudssidefaktorer mer eksplisitt ved at også endringer i kostnadsnivået og produksjonskapasiteten hjemme har betydning for eksportutviklingen. Eksport av olje og gass, som utgjorde om lag 1/3 av samlet eksport i 1991, bestemmes utenfor modellen.

Importen bestemmes i modellen av nivået og sammensetning av den innenlandske etterspørselen samt av prisforholdet mellom norske og utenlandske varer⁷.

Privat konsum⁸ avhenger av husholdningenes disponibele inntekt, realrente og verdien av deres samlede formue. Mens omvurderinger av den finansielle formuen bestemmes utenfor modellen, omvurderes boligformuen gjennom endringer i bruktboligprisen, som igjen bestemmes av disponibel inntekt, realrente, pris på nye boliger og utviklingen i arbeidsledigheten. I bestemmelsen av privat konsum og boligformuel er det lagt inn et strukturelt brudd ved dereguleringen av kreditmarkedene i 1984/85. Etter dereguleringen bestemmes husholdningenes etterspørsel i større grad av samlet formue og i mindre grad av løpende inntekt. Akkumulasjon av formue og spesielt omvurderinger av boligformue påvirkes imidlertid av husholdningenes løpende inntekter. Totalt sett har dereguleringen av kreditmarkedet ført til at husholdningenes etterspørsel på kort og mellomlang sikt er blitt mer følsom overfor endringer i løpende inntekt, enn hva tilfellet var før. Når en tar med effektene via husholdningenes formue stiger 10-årsvirkningsen på privat konsum av en inntektsøkning på 1 prosent fra

5) Prisdannelsen og etterspørselen etter variable innsatsfaktorer i modellen er dokumentert i Bowitz og Cappelen (1994).

6) Relasjonen for eksport av industrielle råvarer blir dokumentert i Naug (1995).

7) Importandelslikningene i KVARTS er dokumentert i Naug (1994).

8) Husholdningenes etterspørsel etter ikke-varige varer er modellert på lignende måte som i Brubakk (1994), og oppsplitting på undergrupper følger opplegget til Magnussen og Skjerpen (1992).

0,86 prosent i kreditreguleringsregime til 0,95 prosent etter dereguleringen.

Arbeidstilbudet⁹ bestemmes gjennom relasjoner for yrkesandelen i 7 demografiske grupper i hovedsak av demografiske forhold og nivået på arbeidsledigheten (discouraged worker effect). Videre påvirkes arbeidstilboden av arbeidslønn etter skatt, uføreandeler og sektorsammensetningen av arbeidskraftsetterspørsmålet (manns/kvinnedominerte sektorer).

Lønnsdannelsen¹⁰ er modellert ved å dele den norske økonomien i tre sektorer; industri, offentlig virksomhet og resten (i hovedsak privat tjenesteyting). Lønnsutviklingen i den enkelte sektor bestemmes generelt av lønna i alternativ virksomhet, arbeidsledigheten, skattesatser, konsumpriser, sektorens produktivitet og en prisindeks som reflekterer lønnsomheten i sektoren. Modelleringen av lønnsdannelsen har trekk fra den skandinaviske inflasjonsmodellen (se Aukrust (1977)), slik at lønnsutviklingen i industrien har en ledende rolle når man ser lønnsmodellen under ett.

Likningene for lønnsfastsettingen er, i likhet med de fleste andre adferdsrelasjoner, av en feiljusteringstype. Dette innebærer at lønnsnivået på lang sikt blir bestemt av nivåene til forklaringsvariablene. Dermed er det i disse relasjonene ikke innbakt noe "naturlig ledighetsnivå". En permanent endring i arbeidsledigheten vil i lønnsrelasjonen alene ikke ha noen varig effekt på lønnsveksten, i motsetning til i den "klassiske" Phillipskurve-relasjonen.

Virkningen på lønnsdannelsen av en endring i arbeidsledigheten avhenger i vesentlig grad av nivået på ledigheten i utgangspunktet. I en situasjon med lav ledighet vil en endring i arbeidsledigheten slå kraftig ut i timelønningene, mens effekten av den samme endringen vil være beskjeden hvis ledigheten i utgangspunktet er høy. Denne ikke-lineariteten i lønnsrelasjonene kan illustreres ved følgende talleksempler (fra lønnsrelasjonene alene): En reduksjon i ledighetsraten på 0,5 prosentpoeng gir på lang sikt en økning i lønnsnivået på 3,7 prosent når utgangspunktet er en arbeidsledighet på 2 prosent. For å få tilsvarende lønns-effekt når utgangspunktet er en ledighet på 5 prosent, må ledigheten falle med 2 prosentpoeng. Tilsvarende vil en reduksjon i ledighetsraten fra 5 til 4,5 prosent ha samme virkning på lønnsnivået som et fall fra 2 til 1,9 prosent. Effektene fra ledighet til lønn er nært utømt etter 4 år.

Kombinasjonen av stordriftsfordeler i produksjonen og produsentenes tilpasningen i faktormarkedene impliserer isolert sett at de variable enhetskostnadene og derved produktprisene avtar på lang sikt ved en produksjonsøkning. Dette motvirkes av at endringer i produktiviteten på noen års sikt fullt ut veltes over i lønningene. Ettersom økt produksjon bidrar til å redusere arbeidsledigheten sørger lønnsfastset-

telsen for økte priser på lang sikt til tross for stordriftsfordelene.

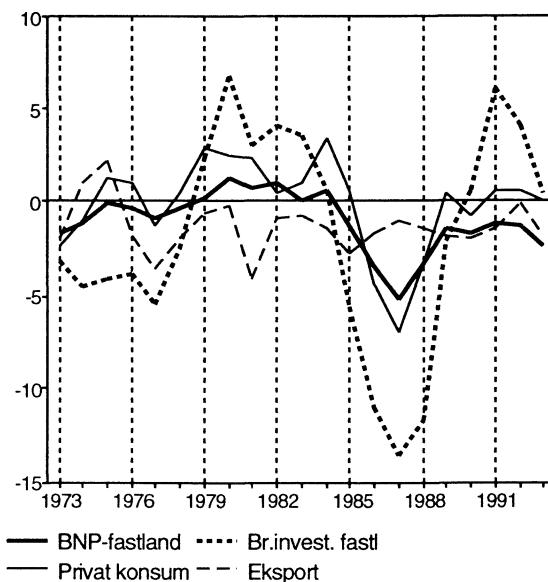
I de senere årene har KVARTS blitt utvidet til også å bestemme det norske rentenivået. Innslaget av lån med lang løpetid er relativt beskjedent i Norge, og i KVARTS bestemmes finansinstitusjonenes utlåns- og innskuddsrenter av rentenivået i pengemarkedet. Den norske pengemarkedsrunden følger på lang sikt rentenivået i ECU-området, korrigert for forskjeller i prisstigningstakt.

3. Historisk test av modellen

Ved å sammenlikne prognosene med det faktiske utfallet vil en kunne teste hvor god modellen og dens brukere har vært til å fange opp den økonomiske utviklingen¹¹. Modellen alene kan generelt bare testes etter to kriterier; hvor godt den forklarer utviklingen som har funnet sted og i hvor stor grad resultatene modellen gir er i tråd med det en oppfatter som rimelig ut i fra økonomisk teori. Vi vil i dette avsnittet gjengi resultatene fra en historisk test av KVARTS, der alle korreksjonsledd i adferdsrelasjonene ble satt lik 0, mens alle økonomiske variabler bestemt utenfor modellen fikk sine historiske verdier. Deretter lot vi modellen beregne utviklingen i perioden 1973 til 1993¹². Modellberegningen er dynamisk, det vil si at alle modellbestemte variable som inngår tilbakedateret i modellrelasjonene blir representert ved de beregnede verdiene (så sant disse foreligger).

Hver enkelt av de databestemte relasjonene har vært gjennom et utvalg av statistiske tester og passert disse. Siden

Figur 1. Historisk test: Prosentvis prediksjonsfeil

9 Arbeidstilboden i KVARTS er dokumentert i Zakariassen (1994).

10 Systemet for lønnsdannelsen i KVARTS vil bli dokumentert i Bowitz og Cappelen (1995).

11 Se Eika (1993c) for en slik gjennomgang.

12 Resultatene fra disse beregningene omtales i det følgende tildels som prediksjoner - noe de egentlig ikke er, ettersom de er laget etter at historien var kjent.

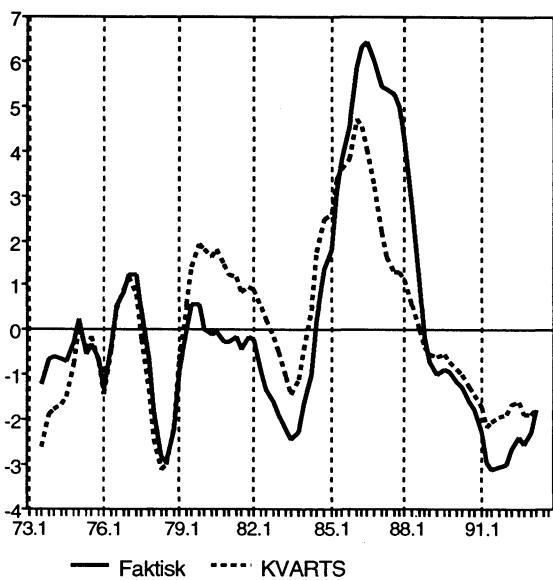
relasjonene er tallfestet en og en, er man imidlertid ikke sikret at de oppfører seg troverdig når de settes sammen til et system som dekker hele økonomien. En angrepssinkel kunne være å teste relasjonene samlet med liknende statistiske metoder som enkeltrelasjonen har vært testet med. Vi begrenser oss imidlertid til en løsere vurdering ved å betrakte avvikene mellom modellberegningen og den faktiske utviklingen for noen utvalgte størrelser. Vi vil også forsøke å vurdere i hvilken grad feilene kan spores tilbake til feil knyttet til den enkelte relasjon, eller om det er samspillet mellom relasjonene som er årsakene til avvikene.

Testen kan betraktes som streng i og med at den dekker et meget langt tidsrom i forhold til en normal prognoseperiode. Dersom det i tallfestingen av modellen er lagt stor vekt på å treffen utviklingen i den helt nære fortid, kan dette slå ut i form av en redusert evne til å treffen den historiske utviklingen tidlig i testperioden.

Vi starter med BNP i gjennomgangen av hvordan modellen treffer den historiske utviklingen etter 1973. Av figur 1 går det frem at modellen bommer moderat i de første 12 årene av beregningsperioden. Med unntak av startåret er forskjellen mellom beregnet og faktisk BNP mindre enn 1,5 prosent gjennom hele denne perioden. Figuren viser videre at modellen har problemer med å forklare styrken på høykonjunkturen i perioden 1984-88. I de neste årene tar modellen seg delvis inn igjen. På 1990-tallet trefter modellen BNP-veksten meget godt, selv om BNP-nivået fremdeles underpredikeres noe.

Anslagene for produksjonen i utenriks sjøfart er befeftet med spesielt store feil. Disse slår rett ut i BNP, men gir bare moderate impulser mot norsk økonomi forøvrig. Ut-

Figur 2. Historisk test: Konjunktursyklar i BNP fastlands-Norge. Prosentvis avvik fra trend i glattet og sesongjustert serie

Tabell 2. Prosentvis avvik i BNP og dekomponering av feilene¹⁾

	Prosentvis avvik i BNP	Bidrag fra			
		Privat konsum	Brutto investeringer	Eksport	Import
1973-78	-0,8	-0,2	-0,8	-0,4	0,5
1979-84	0,6	1,1	0,6	-0,5	-0,6
1985-90	-2,4	-1,3	-1,4	-0,7	0,9
1990-93	-1,1	0,2	0,5	-0,5	-1,3

1) Lagerendringer og offentlig konsum bestemmes i praksis utenfor modellen, og er således ingen kilde til feil.

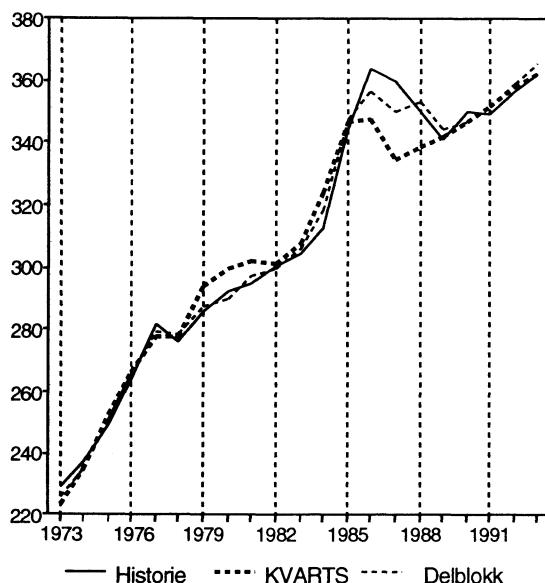
viklingen i BNP fastlands-Norge fanges derfor i større grad opp av modellen. I figur 2 ser vi at modellen langt på vei er i stand til å reproduksjon av konjunktursyklene for fastlands-Norges BNP gjennom perioden 1973-93. Ut fra denne konjunktursyntensiviteten bommer modellen mest rundt 1980, hvor den beskjedene høykonjunkturen overvurderes.

BNP er definisjonsmessig lik summen av privat og offentlig konsum, investeringer i fast realkapital, eksport og endring i lager fratrukket import. I tabell 2 har vi utnyttet denne sammenhengen til å dekomponere modellens feil ved utregningen av BNP.

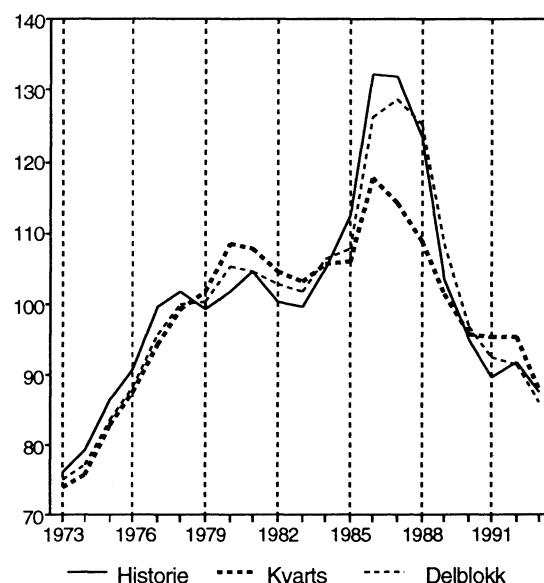
I perioden frem til 1984 er bidragene fra eksport og import til avvik mellom predikert og faktisk BNP moderate. Tildels motvirker etterspørselfeffektene hverandre, slik at nettobidraget fra utenrikshandelen blir lite. Frem til 1980 skyldes avvikene i eksporten i stor grad feilpredikering av skipsfartens fraktinntekter. Prediksionsfeilene for eksport eksklusiv skipsfarten er vesentlig lavere enn for totalen og ikke større enn 1 prosentpoeng i noe år.

Det sterkeste bidraget til avvik i BNP kan de første 6 årene tilskrives investeringene, mens privat konsum overtar denne rollen i perioden 1979 til 1984. For å anslå hvor mye av disse avvikene som skyldes feil i henholdsvis de enkelte investeringsrelasjonene og i modelleringen av husholdningenes konsumtilpasning, og hvor mye som må tilskrives simultanitet i totalmodellen (det at feil ett sted forplanter seg til andre områder og dermed forsterker den opprinnelige feilen) har vi gjort noen tilleggsberegninger: Vi har tatt for oss to blokker av modellen og gjort beregninger på dem enkeltvis. Investeringsblokken består av alle adferdsrelasjonene som bestemmer etterspørselen etter realkapital. Konsumblokken inneholder de databaserte adferdsrelasjonene for boliginvesteringer, boligkonsum, bruktboligpris og privat konsum eksklusiv boligkonsum samt definisjonsmessige sammenhenger mellom sparing og nettofinansformue. Mens investeringsblokken bare summerer resultatene fra enkelt-relasjonene, er konsumblokken et simultant system.

Figur 3. Historisk test: Privat konsum. Milliarder 1991-kroner

Figur 4. Historisk test: Bruttorealinvesteringer i fastlands-Norge. Milliarder 1991-kroner

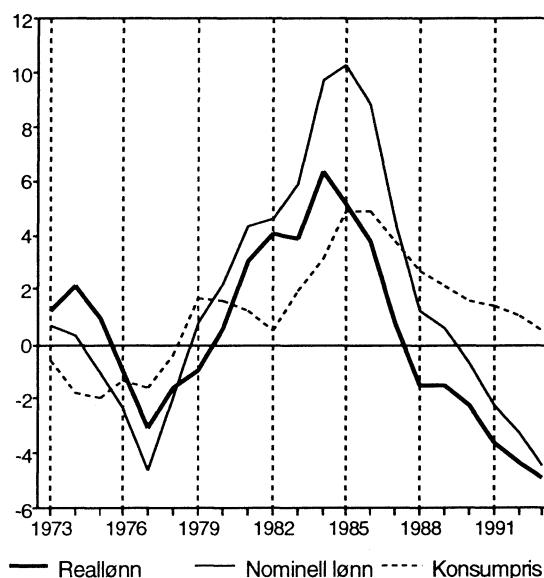

I de første årene stammer en betydelig del av avvikene i både privat konsum og bruttoinvesteringene fra feil i relasjonene enkeltvis. Relativt sett er feilene størst i investeringsrelasjonene. I en viss utstrekning holdes både privat konsum og investeringene frem til 1978 på plass ved at feilene motvirker hverandre. Avviket i disse størrelsene ved å bruke totalmodellen blir således ikke vesentlig større enn det som følger av feilene i de enkelte relasjoner isolert. Etter 1978 trekker imidlertid feilene i større grad i samme retning og multiplikatoreffektene i modellen medfører en påtagelig overprediksjon av både privat konsum og bruttoinvesteringer frem til 1984.

For årene frem til 1984 kan en betydelig del av prediksjonsfeilene for bruttoinvesteringene føres tilbake til de tjenesteytende sektorer. I perioden frem til 1978 undervurderes nivået i disse sektorene og derved også de samlede investeringene. I perioden fra 1978 til 1984 fluktuerte investeringene rundt et relativt stabilt nivå etter flere år med regelmessig vekst. Modellen klarer ikke å fange opp endringen i vekstratene rundt 1979, og vi går fra en underprediksjon på om lag 5 prosent i 1977 til en overprediksjon på om lag 7 prosent i 1980. Det er spesielt overvurderingen av investeringene i maskiner i de tjenesteytende sektorene som forårsaker feilprediksjonen for de samlede investeringene.

I figur 5 går det frem hvordan modellen treffer pris- og lønnsnivåene. Med unntak for 1973 underpredikeres reallønnsveksten frem til 1978. Deretter overvurderes veksten, og det predikerte nivået blir for høyt fra 1980. Avviket fra historien når et toppunkt i 1984. Feil som stammer fra lønnsrelasjonene selv bidrar noe til forløpet for reallønnsutviklingen frem til 1978. I årene fra 1978 til 1980 medfører et for høyt aktivitetsnivå at arbeidsledigheten underpredikeres. Da den faktiske arbeidsledigheten i disse årene

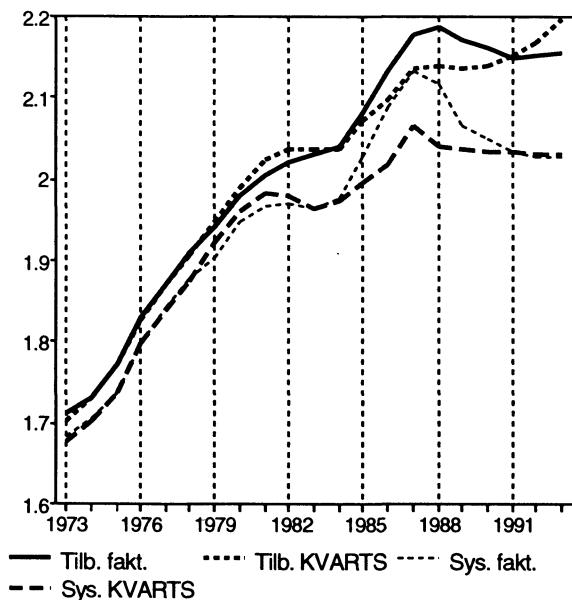
Figur 5. Historisk test: Prosentvis prediksjonsfeil

var svært lav, leder dette til en relativt kraftig overvurdering av reallønnsveksten. Gjennom modellerte tidsforsinkelser bidrar undervurderingen av arbeidsledigheten isolert sett til et for høyt reallønnsnivå helt frem til 1984, til tross for at nivået på arbeidsledigheten treffer godt i første halvdel av 80-årene. Overprediksjonen av aktivitets- og reallønnsnivået gir opphav til for høy produktivitet, noe som igjen bidrar ytterligere til høyere lønnsvekst.

Fra 1980 av underpredikeres eksporten i alt, hovedsakelig forårsaket av en systematisk undervurdering av eksportutviklingen for industrielle råvarer. Dette kan frem til 1988 delvis føres tilbake til overpredikeringen av det generelle

Figur 6. Historisk test: Faktisk og predikert sysselsetting og arbeidstilbud. Millioner personer

lønns- og prisnivået. Deretter leder en undervurdering av produktiviteten til et for høyt kostnadsnivå, slik at underpredikering av eksporten holder seg ut beregningsperioden.

Ikke uventet har modellen problemer med å forklare konjunkturboomen som startet i 1984. Private investeringer og konsum økte kraftig blant annet som følge av dereguleringen i kreditmarkedet. Modellen holder tritt med den faktiske konsumutviklingen frem til og med 1985, mens den undervurderer investeringsveksten allerede fra dette året. Maskinvesteringsene i privat tjenesteyting vokste spesielt kraftig i årene 1984-86 (nær 60 prosent), noe modellen har vanskeligheter med å reproduksere.

Mens det under investeringsoppgangen fra 1984 til 1986 er investeringene i næringsvirksomhet og spesielt i tjenesteytende sektorer som i stor grad forårsaker underpredikeringen, er det primært boliginvesteringsene som feilpredikeres i nedgangsperioden etter 1987. Figur 4 viser at feilene knyttet til investeringsblokken når et maksimum i 1986, svarende til rundt 4 prosent av nivået på fastlandsinvesteringene. Etter et markert fall i de faktiske investeringene fra 1987 til 1988 skifter feilen fortegn. I de to siste årene i testen treffer investeringsblokken perfekt.

Den delen av prediksionsfeilene for privat konsum, som direkte kan føres tilbake til relasjonene for husholdningenes tilpasning, når sitt maksimum i 1987 med en underpredikering på 2,5 prosent. Feilene i konsum- og investeringsblokkene bidrar sammen isolert sett til en underprediksjon av BNP på nær 2 prosent i 1987. Prediksionsfeil i andre relasjoner trekker i samme retning. Feilene forsterkes av multiplikatoreffektene i modellen, og BNP undervurderes med hele 5 prosent dette året.

Det er minst tre årsaker til at feilprediksjonene blir så mye større i perioden 1985 til 1990 enn tidligere. For det første vil den gjennomgående undervurderingen av etterspørsele i både konsum- og investeringsrelasjonene føre til at feilene forsterkes isteden for som i tidligere perioder delvis å motvirke hverandre. Videre innebærer modelleringen av kreditliberaliseringen som tidligere omtalt at konsumet på kort og mellomlang sikt er mer følsomt overfor endringer i inntekten etter 1984 enn tidligere. Den systematiske undervurderingen av inntektene som følger av feilene i relasjonene for konsum og investering slår dermed sterkere ut i aktivitetsnivået, enn det en tilsvarende feil ville ha gjort før 1984. Til slutt er det slik at både endringen og nivået på arbeidsledigheten påvirker bruktboligprisen og derved omvurderinger av boligformuen. Dette forsterker virkningene fra feil i enkeltrelasjonene via både konsumetterspørsele og boliginvesteringene. En for høy arbeidsledighet har ført til en kraftig undervurdering av boligprisene.

Modellen undervurderer privat konsum og investeringer frem til 1989-90. Konsum og investeringsrelasjonene har også litt problemer med å forklare styrken av konjunkturdgangen fra 1988, noe som imidlertid bidrar til å sette modellen på sporet igjen. På 1990-tallet følger konsumet den faktiske utviklingen godt. Modellen treffer nivået på investeringene i 1993, selv om det beregnede forløpet de siste årene avviker noe fra det faktiske. Utviklingen i BNP på 1990-tallet fanges rimelig godt opp av modellen, mens nivået ligger noe under det faktiske. Dette følger dels av en overprediksjon av innenlandsk prisnivå i modellen som i stor grad vrir etterspørsele mot importerte varer, og dels av at importandelsrelasjonene for industriprodukter overvurderer importandelene i denne perioden.

Avvikene mellom modellens anslag på arbeidsledigheten og den faktiske utviklingen følger langt på vei av feilpredikeringen av den generelle økonomiske aktiviteten. Unntaket fra dette er overprediksjonen av arbeidsledigheten de to siste analyseårene, hvor det er arbeidstilbuddet og ikke sysselsettingen som feilpredikeres. I figur 6 vises nivåene på sysselsetting og tilbud av arbeidskraft. Figurene illustrerer at ledigheten er en vesentlig forklaringsvariabel i arbeidstilbudsrelasjonene, ved at avvik i sysselsettingen blir etterfulgt av avvik i samme retning for arbeidstilbuddet. Arbeidstilbuddet er en støtpute i økonomien i den forstand at endringer i sysselsettingen ikke slår ut i like store endringer i arbeidsledigheten. I en historisk test av modellen får arbeidstilbuddet en liknende rolle: Effektene på arbeidsledigheten av feil i sysselsettingen vil gjennomgående motvirkes (men ikke fjernes) av feil i arbeidstilbuddet med samme fortegn.

Modellens undervurdering av den økonomiske aktiviteten midt på 80-tallet medfører en klar overpredikering av ledigheten. Dette bidrar igjen til undervurdering av veksten i priser og lønninger, men som nevnt fra et for høyt nivå. Først i 1988 synker reallønnsnivået i modellberegningen under det historiske nivået, hvoretter avviket til det faktiske nivået øker noe. Dette skyldes dels tidsforsinkede effekter fra

Tabell 3. Virkning i KVARTS av å øke offentlige kjøp tilsvarende 1 prosent av BNP. 5 prosent arbeidsledighet og ingen kreditregulering i referansebanen.

Prosentvis avvik fra referansebane der ikke annet fremgår

	Kvartaler etter endring						
	1	4	8	16	32	64	84
Privat konsum	0,2	0,6	1,0	1,1	0,8	0,9	0,8
Brutto realinvesteringer i fastlands-Norge	0,4	1,4	2,2	2,4	1,2	1,3	0,8
Eksport	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	0,0
- tradisjonelle varer	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1
Import	0,9	1,3	1,7	1,5	1,6	1,5	1,5
BNP	0,8	1,0	1,2	1,3	1,1	1,1	0,9
BNP fastlands-Norge	0,8	1,0	1,3	1,4	1,2	1,3	1,2
Timeverk	0,2	0,5	0,8	1,0	0,6	0,5	0,3
Sysselsatte	0,2	0,4	0,7	0,8	0,5	0,4	0,3
Arbeidstilbud	0,0	0,2	0,3	0,5	0,3	0,3	0,2
Arbeidsledighet ¹⁾	-0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1
Lønn pr. timeverk	0,0	0,1	0,4	0,6	0,8	1,1	1,1
Konsumprisindeks	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1
Eksportpris tradisjonelle varer	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Handelsbalanse ²⁾	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,5	-0,9	-1,0
Driftsbalanse ²⁾	-0,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,7	-2,1	-2,6

1) Avvik fra referansebanen i prosentpoeng.

2) Avvik fra referansebanen i milliarder kroner.

det høye nivået på arbeidsledigheten midt på 80-tallet og dels at produktivitetsutviklingen blir undervurdert.

4. Virkningsberegninger

Modellens egenskaper følger av de tallfestete adferdsrelasjonene inklusiv kryssløpskjernen. På grunn av simultaniteten og modellens størrelse, er det imidlertid krevende å gjennomskue virkemåten til KVARTS ved en gjennomgang av de viktigste relasjonene. Modellens egenskaper kan imidlertid illustreres ved hjelp av virkningsberegninger. I slike beregninger ser en på konsekvensene for de variablene som bestemmes innenfor modellen av endringer i verdien av en eller flere variable som må anslås utenfor modellen. Vi er her ikke primært ute etter å si noe om hvordan økonomien faktisk reagerer på spesifiserte sjokk. Hadde vi vært oppatt av det, måtte vi blant annet ha vurdert om også andre variabler som må anslås utenfor modellen burde vært endret. Beregningene som presenteres nedenfor sier imidlertid også noe om strukturen i norsk økonomi, i og med at KVARTS blant annet på bakgrunn av den historiske testen kan sies å gi en rimelig representasjon av denne.

Modellberegningene er med noen unntak som vi eksplisitt vil gjøre rede for, gjennomført med utgangspunkt i den faktiske økonomiske utviklingen fra 1973 til 1993. Dette kan oppnås ved å sette korreksjonsleddene slik at modellen gjenskaper historien perfekt.

Det første skiftet som rapporteres gir virkninger av å øke kjøpene av varer og tjenester i den sivile delen av offentlig

forvaltning. Vi øker nivået på de offentlige varekjøpene på permanent basis svarende til en prosent av det historiske BNP-nivået. Som antydet over er modellens marginalegenskaper (det vil si hvordan den reagerer på endringer i variable bestemt utenfor modellen) avhengig av både presset i arbeidsmarkedet og rammebetegnelsene i kreditmarkedene. For å illustrere effektene av den initiale arbeidsmarkedssituasjonen har vi valgt å foreta virkningsberegningen med utgangspunkt i to alternative forutsetninger om nivået på arbeidsledigheten¹³. Vi vil i hovedsak presentere beregninger med utgangspunkt i et deregulert kreditmarked, men omtaler også kort hvordan modellens virkemåte endres ved et regulert kreditmarksregime.

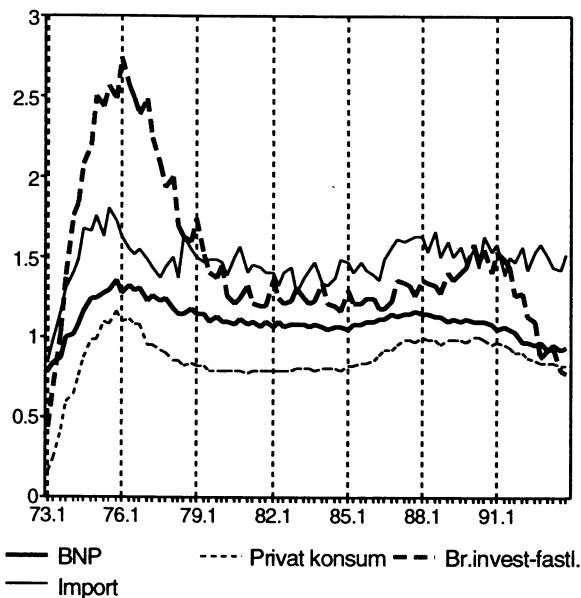
4.1 Virkning av økte offentlige varekjøp, med utgangspunkt i en situasjon med 5 prosent arbeidsledighet

Vi ser først på en beregning der nivået på arbeidsledigheten og regime i kreditmarkedet er om lag som nå. Når vi tar hensyn til kryssleveringer mellom produksjonssektorer vil om lag 1/3 av endringen i offentlig vareetterspørsel rette seg mot import og derved om lag 2/3 mot innenlandsk produksjon. Rundt regnet det halve av dette vil igjen rettes mot tjenesteytende sektorer.

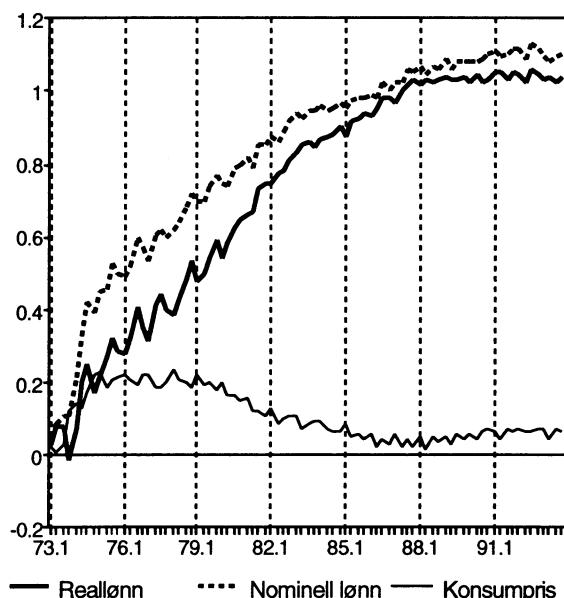
Multiplikatoreffektene i modellen gjør at virkningen på BNP vokser til om lag 1,3 prosent i løpet av 3 år. Deretter avtar forskjellen til referansebanen til om lag 1,1 prosent etter 10 år hvoretter virkningen beveger seg i bølger rundt dette nivået ut beregningsperioden. Etterspørselsstimuleringen virker ekspansivt både på kort og på lang sikt, og

13 Ledigheten er styrt ved å korrigere samlet arbeidstilbud.

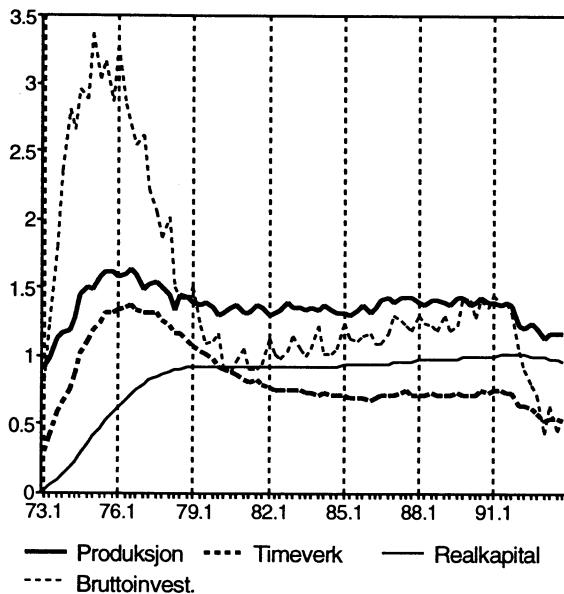
Figur 7. Virkning av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

Figur 9. Virkning av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

Figur 8. Virkning av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP på næringsvirksomheten i fastlands-Norge. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

multiplikatorvirkningen er på lang sikt om lag 1. Den økte økonomiske aktiviteten vil føre til økte inntekter for det offentlige, men det er ikke tilstrekkelig til å hindre en reduksjon i overskuddet på offentlig sektors balanser.

Det er et generelt trekk ved modellen at utslag på realøkonomiske variable ved en varig etterpørselsendring er større på kort enn på lang sikt. Dette henger delvis sammen med beskrivelsen av realkapitaldannelsen i privat sektor: På lang sikt er det i følge modellen et forholdsvis fast forhold mellom produksjon og nivået på realkapital i den enkelte sektor. En etterspørselsøkningen vil gradvis oppfattes som permanent av produsentene, og derved vil "ønsket kapitalmengde" øke over tid. For å nå den nye banen for "ønsket realkapital" økes investeringene i en periode relativt mye. På lengre sikt følger realkapitalnivået i stor grad utviklingen i produksjonen, men bruttoinvesteringene blir likevel liggende høyere for å kompensere for økt kapitalslit. Økte investeringer innebefatter en etterpørselsimpuls som i stor grad er rettet mot andre norske næringer som igjen leder til en generell produksjonsøkning.

På kort sikt møter bedriftene den økte offentlige etterspørselen ved økt bruk av de variable innsatsfaktorene; arbeidskraft og vareinnsats. Etterhvert som investeringsøkningen avleires i produktiv realkapital øker produktiviteten, og innsatsen av arbeidskraft og vareinnsats pr. produsert enhet synker. Vi får altså en syklik bevegelse i både sysselsettingen og etterspørselen etter vareinnsats i de næringer den offentlige etterspørselsøkningen rettes mot. Den generelle produksjonsøkningen i økonomien fører til ønsker om ytterligere kapasitetsøkning, slik at det sykliske trekket i investeringsutviklingen forsterkes. Denne sammenhengen mellom produksjon, realinvesteringer, realkapital og sysselsetting er gjengitt i figur 8.

Av figur 7 ser vi at utviklingen i privat konsum også har klare sykliske trekk. I hovedsak følger dette av virkningen

Tabell 4. Virkning i KVARTS av å øke offentlige kjøp tilsvarende 1 prosent av BNP. 2 prosent arbeidsledighet og ingen kreditregulering i referansebanen.

Prosentvis avvik fra referansebane der ikke annet fremgår

	Kvartaler etter endring						
	1	4	8	16	32	64	84
Privat konsum	0,2	0,7	1,3	1,5	1,2	1,0	0,8
Brutto realinvesteringer i fastlands-Norge							
i fast kapital	0,4	1,4	2,4	3,0	1,5	1,1	0,7
Eksport	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	-0,2
- tradisjonelle varer	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,6	-0,5	-0,4
Import	0,9	1,4	1,9	1,9	2,1	1,7	1,6
BNP	0,8	1,0	1,2	1,3	1,1	1,1	0,9
BNP fastlands-Norge	0,8	1,1	1,4	1,6	1,3	1,1	1,0
Timeverk	0,2	0,5	0,8	1,0	0,4	0,4	0,3
Sysselsatte	0,2	0,4	0,7	0,8	0,3	0,3	0,3
Arbeidstilbud	0,0	0,3	0,5	0,6	0,3	0,2	0,2
Arbeidsledighet ¹⁾	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Lønn pr. timeverk	0,0	0,3	0,8	1,4	2,5	1,2	1,1
Konsumpris	0,0	0,2	0,4	0,5	0,8	0,3	0,2
Eksportpris tradisjonelle varer	0,0	0,1	0,3	0,4	0,7	0,5	0,4
Handelsbalanse ²⁾	-0,1	-0,2	-0,4	-0,5	-0,7	-1,0	-1,1
Driftsbalanse ²⁾	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,9	-2,4	-2,9

1) Avvik fra referansebanen i prosentpoeng.

2) Avvik fra referansebanen i milliarder kroner.

på sysselsettingen: Endringer i sysselsettingen gir tilsvarende bevegelse i lønnsinntektene for husholdningene og dermed i deres konsum. Det sykliske elementet forsterkes noe av at modellen for husholdningenes konsumetterspørsel også skaper sykler på vei mot et nytt langsiktig konsumnivå.

På lang sikt forklarer hovedtrekkene i utviklingen i BNP og sysselsettingen ved konsum- og investeringsmultiplikatorene i modellen. Lønnsdannelsen virker imidlertid dempende på ekspansiviteten ved at økt aktivitetsnivå i økonomien medfører sterkere vekst i reallønningene. Dette fører isolert sett til redusert etterspørsel etter arbeidskraft, mens kostnadsnivået i næringslivet heves. Økte importandeler (og økt import) og redusert eksport reduserer den positive produksjonseffekten på lang sikt. Når arbeidsledigheten i utgangspunktet er så høy som 5 prosent, blir imidlertid virkningene på det generelle prisnivået og dermed eksporten relativ moderat. Det økte lønnsnivået kan i hovedsak føres tilbake til bedret produktivitet, som samtidig forklarer de beskjedne virkningene på pris- og kostnadsnivået.

I utgangspunktet ble under 1/3 av den innenlandske etterspørselsøkningen rettet mot industrien. Når også de negative virkningene av dårligere konkurranseevne i hovedsak rammer industrien, følger det at verdiskapningen i økonomien vris fra industriprodukter og over mot skjermet virksomhet. Videre er faktoretterspørselen mer prisfølsom i industrien enn i økonomien som helhet. Dette bidrar til at industrisysselsettingen på lang sikt avtar som følge av ekspansjonen i offentlig etterspørsel. Det at arbeidskraft erstattes med andre produksjonsfaktorer gjelder også for tjenesteytende og andre skjermde sektorer, men i mindre

grad. Disse sektorene er også mindre berørt av konkurransen fra utlandet, slik at sysselsettingen her øker i hele beregningsperioden. Virkningen på sysselsettingen i de skjermde næringene er sterk nok til at samlet sysselsetting øker og arbeidsledigheten synker i hele beregningsperioden.

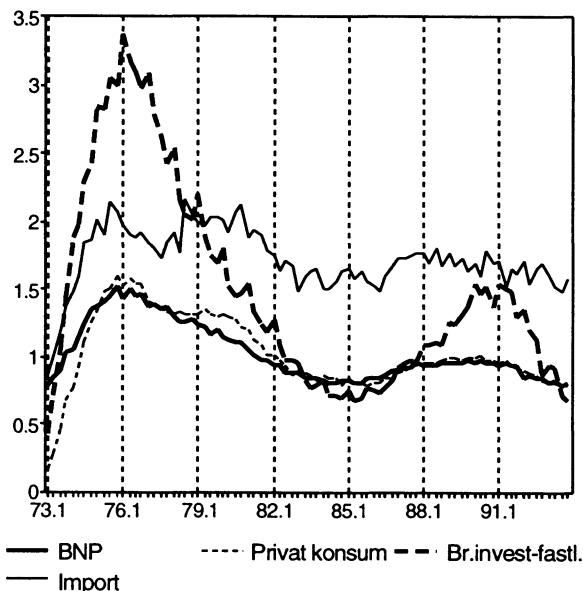
De makroøkonomiske virkningene av økte offentlige varekjøp påvirkes forholdsvis lite av hvilket regime en har i kreditmarkedet, når ledigheten i utgangspunktet er så høy som 5 prosent. Forskjellene mellom modellens virkemåte innenfor de to regimene, kan stort sett tilbakeføres til de adferdssammenhenger hvor kreditreguleringen eksplisitt antas å ha betydning, mens tilbakevirkingene til resten av økonomien er moderate. Avviket mellom en beregning med og uten kreditregulering er størst på kort sikt. Banene nærmer seg hverandre etter hvert som alle virkninger i modellen spilles ut, men virkningen på produksjonsnivået er minst i tilfellet med regulering. I første del av beregningsperioden ligger også sysselsettingen lavere i tilfellet med regulering enn uten. Dermed blir også presset i arbeidsmarkedet mindre og veksten i reallønningene svakere.

4.2 Virkning av økte offentlige varekjøp, med utgangspunkt i en situasjon med 2 prosents arbeidsledighet

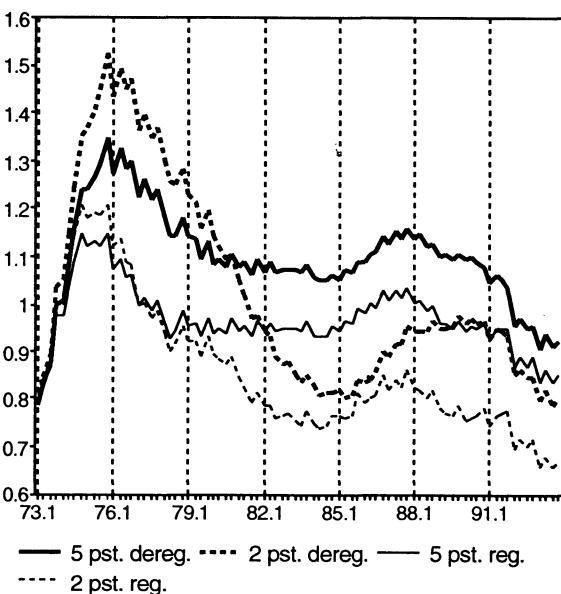
For å belyse hvordan modellens egenskaper endres ved et strammere arbeidsmarked, har vi gjentatt beregningene i avsnitt 4.1 med en forutsatt ledighet på 2 prosent, det vil si om lag som på 1960-70-tallet. Hovedresultatene er gjengitt i tabell 4. I figur 11 sammenliknes BNP-virkningen av etterspørselssjokket ved de to alternative forutsetningene

om arbeidsledigheten langs referansebanen, og med og uten regulerte kreditmarkeder. Vi ser at BNP-utslaget på kort sikt er sterkere når arbeidsmarkedet er stramt i referansebanen. Etter 7-8 år snur dette bildet. BNP-effekten faller til knappe 1 prosent etter om lag 10 år, for deretter å nærme seg nivået fra alternativet med slakkere arbeidsmarked. Et tilsvarende mønster kan finnes igjen for privat

Figur 10. Virkning av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. 2 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

Figur 11. BNP-virkning av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. Henholdsvis 2 og 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og både regulert og deregulert kreditmarkedsregimer. Prosentvis avvik fra referansebanen

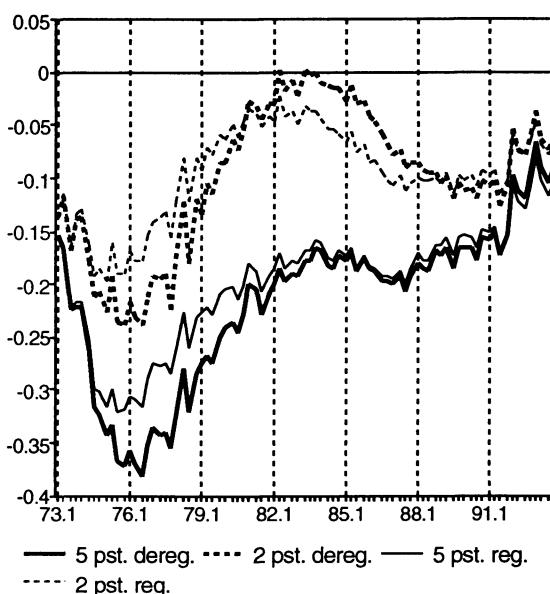
konsum og dels for bruttoinvesteringene mens effektene på eksporten er mer entydig negativ i dette tilfellet.

Det som i hovedsak skaper forskjeller mellom banene med høy og lav ledighet er effektene på lønnsutviklingen. Virkningen på reallønnsnivået er i de første 7 årene rundt 2 1/2 gang større i banen med stramt arbeidsmarked. Dette medfører at sysselsettingen de første 3 årene ikke endres i forhold til banen med høy ledighet til tross for en litt større økning i samlet produksjon. Ved en gitt økning i etterspørselen etter arbeidskraft vil også arbeidstilbuddet reagere sterke jo strammere arbeidsmarkedet i utgangspunktet er. Dette impliserer at mer av en sysselsettingsøkning hentes fra personer som i utgangspunktet står utenfor arbeidssyren jo lavere ledigheten er. Derved dempes reduksjonen i arbeidsledigheten på kort sikt, slik at virkningen på lønnsveksten ikke blir større enn nevnt over.

På kort sikt vil veksten i timelønningene bidra til økte realinntekter for husholdningene og derved også til økt konsum og boligettspørsel. Etter hvert som effektene på pris- og lønnsveksten slår igjennom, vil de negative konsekvensene for konkurranseutsatte næringer bli mer markerte. I løpet av 10 år er nedgangen i samlet eksport om lag 3 ganger større enn i alternativet med høy ledighet. Dette impliserer at verdiskapningen i industrien etter 6 år blir lavere enn den effektive initiale etterspørselsøkningen rettet mot sektoren. På lang sikt er bruttoproduktet i industrien om lag upåvirket av de økte offentlige kjøpene.

Etter en tid domineres effektene på arbeidsmarkedet av de negative virkningene for konkurranseutsatte næringer og

Figur 12. Virkning på arbeidsledighetsraten av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. Henholdsvis 2 og 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og både regulert og deregulerte kreditmarkedsregimer. Avvik fra referansebanen i prosentenheter

den relative økningen i arbeidskraftkostnadene. Den ekspressive politikkendringen fører til at arbeidsledigheten etter 11 år er tilbake på 2 prosent og etterhvert kommer også sysselsettingen ned mot nivået i referansebanen. Dette bidrar til at lønnsveksten etter noen år blir lavere enn i referansebanen, noe som betyr en avdemping av de negative effektene, slik at sysselsettingen igjen øker i forhold til referansebanen. Reallønna kommer etterhvert til et nivå som ligger under alternativet med slakkere arbeidsmarked. Når det gjelder virkningen på husholdningenes reelle inntekter, vil de markerte sykliske bevegelsene i reallønna i noen grad motvirkes av et motsatt forløp i sysselsettingen slik at svingningene i privat konsum dempes.

Kombineres forutsetningen om et ledighetsnivå på 2 prosent med en modellversjon med regulerte kreditmarkeder, vil vi presumpptivt fange opp økonomiens virkemåte for tiden før 1980. I hovedsak er modellens egenskaper i tråd med resultatene fra den alternative 2-prosentsberegningen, men svingningene er klart mindre enn med uregulerte kreditmarkeder. Som i de andre beregningene har den ekspressive politikken positiv effekt på aktivitetsnivået i hele beregningsperioden. Den ekspansive effekten er imidlertid i dette tilfellet gjennomgående lavere enn i de øvrige alternativene og nivået på BNP kommer på 10 til 20 års sikt ikke stort over den initiale virkningen.

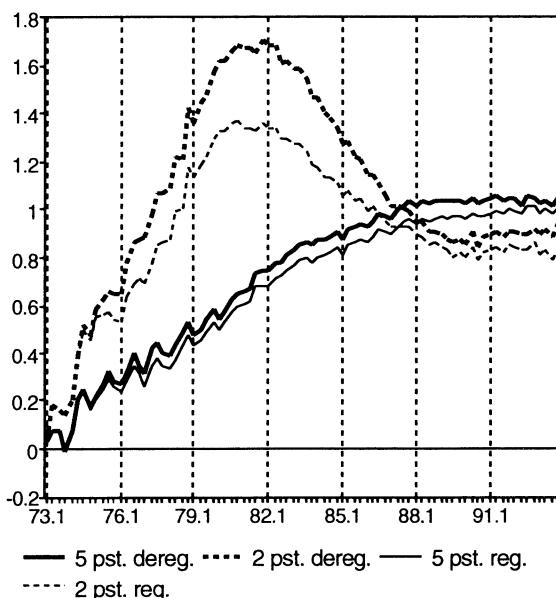
En oppsummering av erfaringene om modellen fra virkningsberegningen av økt offentlig etterspørsel kan sammenfattes i 2 punkter:

1. Etterspørselssjokk har vedvarende effekter på aktivitetsnivået. Multiplikatoreffektene er størst på kort sikt, og er hele tiden større med modellversjonen som er relevant når kreditmarkedet er uregulert enn med versjonen for et regulert kreditmarked (med utgangspunkt samme referansebane). På kort sikt er BNP-effektene sterkest med utgangspunkt i et stramt arbeidsmarked, men langsiktseffektene blir større hvis arbeidsledigheten opprinnelig var høy.
2. Et permanent etterspørselssjokk skaper bølger i økonomien som etter 21 år fremdeles er tilstede. Graden av svingninger som skapes i modellen øker med presset i arbeidsmarkedet. Svingningene blir også større i dagens uregulerte kreditmarked, enn innenfor det regulerte regime vi hadde før 1984.

4.3 Virkning av økt internasjonalt prisnivå

Vi vil i dette avsnittet se på hvordan prisimpulser fra utlandet eller en devaluering slår inn i norsk økonomi i følge KVARTS¹⁴. Med utgangspunkt i en referansebane med en arbeidsledighet på 5 prosent og et deregulert kreditmarked, har vi økt alle importpriser og eksportpriser bestemt utenfor modellen med 1 prosent i hele perioden fra 1973 til

Figur 13. Virkning på reallønnsnivået av økte offentlige varekjøp svarende til 1 prosent av BNP. Husholdnings 2 og 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og både regulert og deregulerte kreditmarkedsregimer. Prosentvis avvik fra referansebanen

1993. Dette innebærer en engangsøkning i veksten i disse prisene fra 1972 til 1973, mens vekstratene deretter er som i referansebanen.

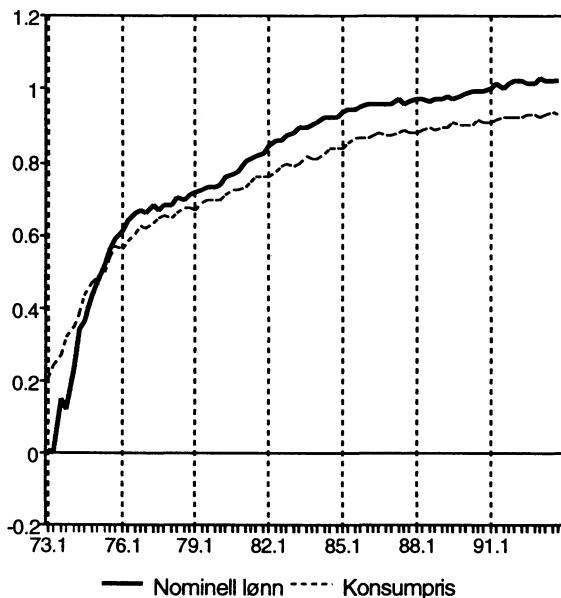
Prisoppgangen i utlandet fører til et økt prisnivå hjemme. De nominelle lønningene øker på helt kort sikt som følge dels av lønnsomhetsforbedringer i konkurransesatte næringer og dels av høyere innenlandsk prisvekst. Etter noe tid bidrar også redusert arbeidsledighet og bedret produktivitet til økte lønninger.

Det tar ifølge modellen to år før det økte innenlandske prisnivået fullt ut er overveltet i de nominelle lønningene. Før dette ligger reallønna lavere enn i referansebanen. Deretter følger reallønnsveksten om lag den historiske utviklingen. På lang sikt øker pris- og lønnsnivået i Norge om lag like meget som den initiale importprisøkningen. Tilpasningshastigheten vil som i virkningsberegningen av økt etterspørsel være påvirket av det initiale presset i arbeidsmarkedet. Ved en lavere arbeidsledighet i referansebanen ville de nominelle lønningene raskere tatt igjen prisveksten. En ville samtidig fått sterkere aktivitetseffekter på kort sikt, men også markert sterkere sykliske bevegelser mot langsiktsvirkningen.

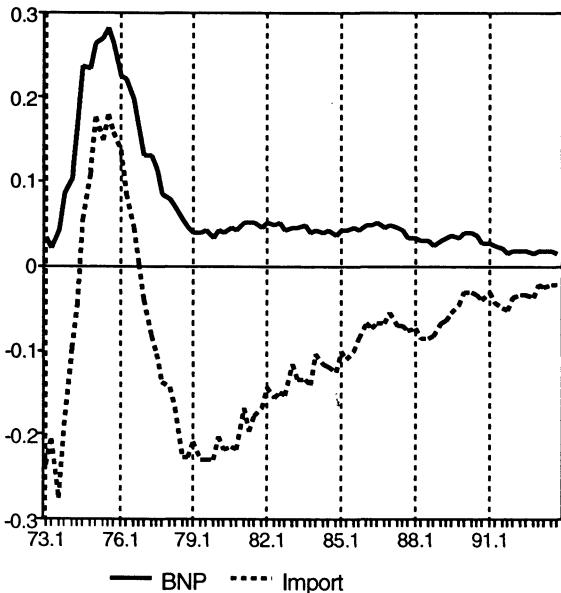
Økning i importprisene har i utgangspunktet to motstridende effekter på aktivitetsnivået i norsk økonomi: Husholdningenes realinntekter vil reduseres, mens en relativ kost-

14 I virkeligheten vil en utenlandsk prisendring eller en valutakursjustering slå fult ut i norske importpriser etter en viss tid (se f.eks Naug og Nymoen (1993)). Denne effekten er ikke modellert i KVARTS. I en økonomisk analyse av for eksempel en devaluering måtte en blant annet ha gjort denne gradvise tilpasningen utenfor modellen (se Bowitz m.fl. (1986) og Eika (1993) for eksempler på slike analyser).

Figur 14. Virkning av 1 prosent høyere internasjonalt bestemte priser. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

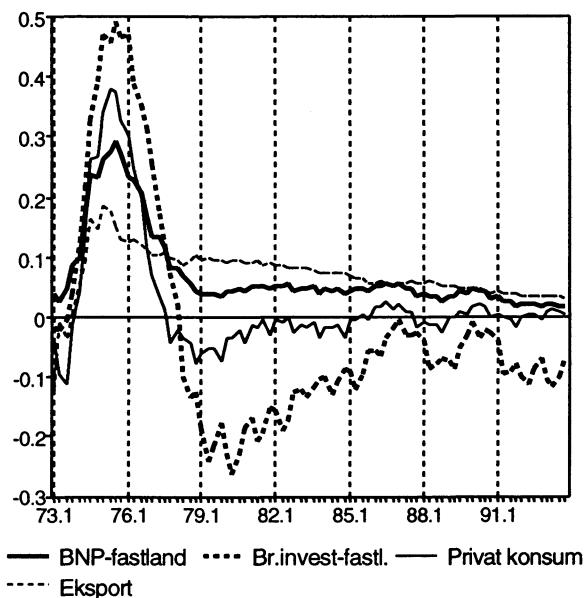
Figur 15. Virkning av 1 prosent høyere internasjonalt bestemte priser. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

nadsforbedring gir økt lønnsomhet og større markedsandeler for konkurranserettete næringer.

På helt kort sikt domineres bildet av en markert nedgang i importen, som fører til en svak økning av innenlands pro-

Figur 16. Virkning av 1 prosent høyere internasjonalt bestemte priser. 5 prosent arbeidsledighet i referansebanen og deregulert kreditmarked. Prosentvis avvik fra referansebanen

duksjon til tross for nedgang i etterspørselen. På litt lengre sikt slår konkurranseveforbedringen ut i økt eksport, samtidig som bedret lønnsomhet i næringslivet får investeringene til å øke. Lønnsveksten holder på kort sikt ikke tritt med den økte innenlandske prisveksten, slik at arbeidskraft blir billigere relativt til andre innsatsfaktorer. Økt økonomisk aktivitet og ytterligere sysselsettingsvekst leder til at husholdningenes inntekter vokser trass i en redusert real-lønnsvekst i forhold til referansebanen. Inntektsvekst og en svak reduksjon i nominelle og reelle renter leder til økning i både boliginvesteringene og privat konsum. Virkningen på BNP kommer opp i knappe 0,3 prosent etter 3 år. Innenfor denne tidshorisonten er utslagene på eksport og brutto-investeringene i fastlands-Norge noe større, mens effektene på privat konsum er noe mindre. Reduksjonen i arbeidsledigheten kommer opp i 0,1 prosentpoeng, mens virkningen på sysselsettingen når et maksimum med knappe 0,2 prosent.

Ifølge modellen har utekonkurrerende næringer en viss markedsmakt og kan derfor velge om konkurranseveveforbedringen skal slå ut i høyere pris eller økt salg til utlandet. På helt kort sikt sier modellen at treghetene er så store at lite skjer, mens både pris og kvantum økes på litt lengre sikt.

På lang sikt vil effektene være avhengig av lønns- og pris-dannelsen. Etterhvert som kostnadsforbedringene spises opp av ekstra lønnsvekst på grunn av økt press i arbeidsmarkedet og bedriftenes ønsker om kapitalbeholdningens størrelse oppfylles, reduseres de positive aktivitetseffektene av det utenlandske prisskiftet. Mot slutten av beregningsperioden øker kostnadsnivået i Norge i tråd med den

Tabell 5. Virkning i KVARTS av 1 prosent økning i internasjonalt bestemte priser¹⁾. 5 prosent arbeidsledighet og ingen kreditregulering i referansebanen.
Prosentvis avvik fra referansebane der ikke annet fremgår

	Kvartaler etter endring						
	1	4	8	16	32	64	84
Privat konsum	0,0	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Brutto realinvesteringer i fastlands-Norge i fast kapital	0,0	0,0	0,4	0,3	-0,2	-0,1	-0,1
Eksport	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
- tradisjonelle varer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Import	-0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,1	0,0
BNP	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
BNP fastlands-Norge	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
Timeverk	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
Sysselsatte	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0
Arbeidstilbud	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Arbeidsledighet ³⁾	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
Lønn pr. timeverk	0,0	0,1	0,4	0,7	0,8	1,0	1,0
Konsumpris	0,2	0,3	0,5	0,6	0,7	0,9	0,9
Eksportpris tradisjonelle varer	0,4	1,0	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
Handelsbalanse ³⁾	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,3	0,1
Driftsbalanse ³⁾	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,1	0,2

1) Import- og eksportprisene bestemt utenfor modellen samt konsumprisveksten i utlandet

2) Avvik fra referansebanen i prosentpoeng

3) Avvik fra referansebanen i milliarder kroner

initiale prisøkningen på importerte varer. Virkningene på eksportvolumet blir da borte, samtidig som eksportprisene endres like meget som importprisene.

De positive virkningen på samlet sysselsetting er eliminert etter 8-9 år. Dette påvirker husholdningenes konsummotiverende inntekter slik at også privat konsum kommer tilbake til nivået i referansebanen i løpet av denne tiden. På lang sikt vil dermed realøkonomien nærme seg tilstanden uten importprisøkningen.

Som en oppsummering av denne virkningsberegningen vil vi peke på at årsaken til at prisøkningen i utlandet får konsekvenser for norsk økonomi ligger i treghetene i lønns- og pristilpasningen. Med et umiddelbart fullt lønns- og prisgjennomslag, hadde det ikke vært andre effekter i modellen enn et engangshopp i det nominelle nivået. Treghetene skaper rom for aktivitetseffekter på kort og mellomlang sikt. Disse effektene vil igjen skape virkninger videre, gjennom de sykliske bevegelser som følger av sjokk som vi har beskrevet tidligere. Etter 21 år har modellen fremdeles ikke falt helt til ro, men vi ser at det tenderer mot at virkningene blir borte.

Referanser:

Aukrust, O. (1977): *Inflation in the Open Economy: A Norwegian Model*, Artikler nr. 96, Statistisk sentralbyrå.

Bergmann L. og Ø. Olsen (1992): *Economic Modelling in the Nordic Countries*, Amsterdam: North-Holland.

Biørn, E., M. Jensen og M. Reymert (1987): KVARTS - A quarterly model of Norwegian economy, Economic modelling, January 1987.

Bowitz, E., Å. Cappelen, P.R. Johansen og V. Knudsen (1986): Devalueringen, tilstrammingene og konsekvensene for norsk økonomi på kort og mellomlang sikt, *Økonomiske analyser* 1986, 7, Statistisk sentralbyrå.

Bowitz, E. og Å. Cappelen (1994): *Prisdannelses og faktoreffekter i norske næringer*, Sosiale og økonomiske studier 85, Statistisk sentralbyrå.

Bowitz, E. og Å. Cappelen (1995): Tax effects in Norwegian wage formation. Kommer i serien Discussion Papers fra Statistisk sentralbyrå.

Bowitz, E. og T. Eika (1989): *KVARTS-86: A quarterly macroeconomic model. Formal structure and empirical characteristics*, Rapporter 89/2, Statistisk sentralbyrå.

Bowitz, E., M. Jensen og V. Knudsen (1987): *KVARTS-84: Modellbeskrivelse og teknisk dokumentasjon av 1984-versjonen av KVARTS*, Rapporter 87/3, Statistisk sentralbyrå.

Brubakk, L. (1994): *Estimering av en makrokonsumfunksjon for ikke-varige goder 1968-1991*, Rapporter 94/9, Statistisk sentralbyrå.

Cappelen, Å. (1992): "MODAG - A macroeconometric model of the Norwegian economy" i L. Bergmann og

Ø. Olsen (red.): *Economic Modelling in the Nordic Countries*, Amsterdam: North-Holland.

Church, K.B., P.R. Mitchell, P.N. Smith og K.F. Wallis (1993): Comparative Properties of the UK Economy. *National Institute Economic Review* 3/93.

Eika, T. (1993a): Konsekvenser av en 10 prosents depre-siering av norske kroner. *Sosialøkonomien*, 1, 1993.

Eika, T. (1993b): *Norsk økonomi 1988-1991: Hvorfor steg arbeidsledigheten så mye?*, Rapporter 93/23, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. (1993c): SSBs prognoser 1988-1992: Hvor gode var de?, *Økonomiske analyser* 1993, 7, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. og P.R. Johansen (1988): Det inntektpolitiske opplegget og utsiktene for norsk økonomi, *Økonomiske analyser* 1988, 3, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. og P.R. Johansen (1991): *Virkningen av inntektsreguleringen 1988-90*, Rapporter 91/6, Statistisk sentralbyrå.

Eika, T. og K.A. Magnussen (1990): Virkninger for norsk økonomi av en dobling av oljeprisen, *Økonomiske analyser*, 1990, 7, Statistisk sentralbyrå.

Magnussen, K.A. og T. Skjerpen (1992): *Consumer Demand in Modag and Kvarts*, Rapporter 92/22, Statistisk sentralbyrå.

Naug B. og R. Nymoen (1993): Import price formation and pricing to marked: A Test on Norwegian Data. *Arbeidsnotater* 93/9, Norges Bank.

Naug B. (1994): Importandelslikningene i KVARTS. Upublisert notat, Statistisk sentralbyrå.

Naug B. (1995): *En økonometrisk modell for norsk eksport av industrielle råvarer*, Kommer i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå.

Zakariassen, H.-M. B. (1994): *Tilbud av arbeidskraft i Norge: En empirisk analyse på kvartalsdata for perioden 1972 til 1990*, Rapporter 94/23, Statistisk sentralbyrå.

Økonomisk-politisk kalender 1994

September

1. AS Betonmast får en kontrakt på bygging av en 80 kilometer lang kraftlinje sentralt i Thailand. Verdien av oppdraget er 110 millioner kroner og er bedriftens andre storkontrakt i landet.
2. NSB tildeler ABB Strømmen kontrakten på bygging av 22 elektriske lokomotiver. NSB skal betale 735 millioner kroner for lokomotivene som skal leveres i løpet av 1996 og 1997. ABB Strømmen skal gjøre om lag 30 prosent av arbeidet.
9. Britiske myndigheter godkjenner Helikopter Services oppkjøp av Bond-gruppen. Avtalen innebærer at det norske selskapet betaler 800 millioner kroner for Bond-gruppen og i første omgang overtar 49 prosent av aksjene. De resterende aksjene skal overtas etter tre år.
12. Miljøverndepartementet beslutter at Norsk Fett- og Limindustri på Romerike må legges ned som følge av store luktplager fra utslippene. Det er trolig første gang myndigheten påbyr en bedrift å legge ned med henvisning til forurensningsloven.
14. Statoil offentliggjør ytterligere budsjettoverskridelser på 250 millioner kroner for raffineriprosjektet i Kalundborg. Den totale budsjettoverskridelsen er nå kommet opp i nær 1,4 milliarder danske kroner.
15. Nærings- og energiminister Jens Stoltenberg legger frem forslag om endrede rammebetingelser for petroleumsvirksomheten på norsk sokkel. Regjeringen går inn for å beholde skattesystemet for petroleumssektoren, men foreslår endringer i praktiseringen av glideskalaen, redusert statlig engasjement i den 15. konsesjonsrunden og en mer aktiv tilpasning av de statlige andelene i allerede tildelte konsesjoner.
20. Statoil undertegner sammen med syv andre vestlige oljeselskaper en produksjonsavtale med Aserbajdsjan om utvinning av olje i Det kaspiske hav. De totale investeringene er anslått til 54 milliarder norske kroner, hvorav Statoil vil bidra med rundt 5 milliarder. Samlede reserver i de to feltene som skal bygges ut, er om lag fire milliarder fat olje, og Statoils produksjon blir 8,56 prosent av disse.
21. Russland godtar ikke avtalen mellom myndighetene i Aserbajdsjan og åtte vestlige oljeselskaper, blant dem Statoil. Russiske myndigheters syn er at ressursene i Det kaspiske hav er av avgjørende betydning for samtlige omkringliggende nasjoner, og at ensidige avtaler fra én nasjon krenker de andre landenes interesser.
21. Nærings- og energiminister Jens Stoltenberg mottar en plan for utbygging og drift av Norne-feltet til 9,8 milliarder kroner. Statoils trusler om ikke å bygge ut det lukura-

tive feltet, med mindre oljeselskapenes rammebetingelser bedres, opprettholdes derved ikke.

22. Byggingen av kavaleriets nye leir i Åmot kommune i Østerdalen starter. Leirprosjektet er kostnadsberegnet til 1,3 milliarder kroner og i løpet av de neste tre årene skal et areal på 78000 kvadratmeter bebygges.

26. Statoil tildeler Odfjell Well Services en kontrakt på opptil 150-200 millioner kroner for brønnvedlikehold på feltene Gullfaks, Veslefrikk, Troll og Heidrun. Oppdraget har en varighet på tre år med opsjon for ytterligere to to-års perioder.

Oktober

4. Regjeringen legger frem forslag til statsbudsjett for 1995. Budsjettforslaget er gjort opp med et underskudd før lånetransaksjoner på 20,9 milliarder kroner. Underskuddet for den offentlige forvaltning er 4,3 milliarder kroner og utgjør omlag 0,5 prosent av bruttonasjonalproduktet.
12. Statoil og Norsk Hydro inngår samarbeid med de to tyske gassimportørene Ruhrgas og BEB om bygging og drift av gassrørledningssystem til de østlige delstatene. Rørledningssystemet vil kreve investeringer på rundt 4,4 milliarder kroner, hvor Statoil og Hydro skal stå for 25 prosent. Avtalen vil gi de norske selskapene bedre muligheter til å følge prisutviklingen i brukermarkedet og trolig sikre en større del av overskuddet fra gassalget.
13. Den russiske utenriksministeren blir enig med den aserbajdsjanske presidenten om å samarbeide om avtalen for oljeutvinning i Det kaspiske hav som Statoil/BP nylig inngikk med den aserbajdsjanske regjeringen. Da avtalen ble inngått, nektes Russland umiddelbart å godkjenne den, og skapte dermed usikkerhet om iverksettingsmulighetene.
13. Texaco har tildelt ABB-konsernet i Norge prosjektansvaret for utbyggingen av Captain-feltet nord for Skottland. Utbyggingen er kostnadsberegnet til 3 milliarder kroner. ABBs andel, inklusive leveranser, utgjør rundt 1 milliard kroner.
14. Saga overleverer en plan for utbygging og drift av Vigdis-feltet til Nærings- og energidepartementet. De totale investeringene for feltet er beregnet til i underkant av 5 milliarder kroner. Det er planlagt åtte produksjonsbrønner og fire injeksjonsbrønner. Produksjonen på feltet, som inneholder 180 millioner fat utvinnbare oljereserver, ventes å bli iverksatt sommeren 1997.
14. Stortingets kommunalkomite fremmer forslag om ny arbeidsmiljølov der et av elementene er forbud mot bruk av midlertidig arbeidskraft for bedriftenes ordinære virksomhet.

16. I en rådgivende folkeavstemning i Finland stemmer vel 57 prosent av velgerne ja til finsk medlemskap i EU fra nyttår. Den endelige avgjørelsen tas av nasjonalforsamlingen senere i år.

17. Norsk Hydro betaler 15 millioner dollar (om lag 100 millioner kroner) for en eierandel på 10 prosent i et nytt aluminiumsverk i Slovakia. Den europeiske utviklingsbanken (EBRD) går også inn med en eierandel på 15 millioner dollar samt et lån på 115 millioner dollar. Norsk Hydro har opsjon på å kjøpe EBRDs andel i verket.

18. Nærings- og energidepartementet gir konsesjon til Norsk Kraftekspres AS for en kraftutvekslingsavtale med det nederlandske kraftselskapet N.V. Samenverjende elektriciteits-produktiebedrijven (Sep). Norsk Kraftekspres skal stille toppkraftleveranser på 2,16 TWh per år til disposisjon. Sep har opsjon til å eksportere, og de norske avtalepartene rett til å importere, 0,6 TWh per år til en avgiftspris. Utvekslingen skal skje via en ny kabel som settes i drift i 2001, og avtalen gjelder for 25 år.

18. Saga oppjusterer de utvinnbare reservene på Snorre-feltet fra 717 millioner til 1 milliard fat olje. De totale investeringene for utbygging er nedjustert til om lag 4,5 milliarder kroner, en betydelig reduksjon fra de opprinnelige planene. Oljen på Vigdis-feltet skal dessuten prosesseres på Snorre-feltet, og betydelige samordningsgevinster øker feltenes lønnsomhet.

19. Statoil og Saga inngår en samarbeidsavtale om utbyggingen av Midgard- og Smørifik-feltene på Haltenbanken for å få ned kostnadene til utbygging og drift. Avtalen innebærer at selskapene blir likeverdige partnere, der Statoil får operatøransvaret. Med de nye planene regner selskapene med besparelser på minst 8 milliarder kroner fra de opprinnelige kostnadene på 47 milliarder kroner.

19. Statoil gjør et stort gassfunn i Nordsjøen like ved Gullfaks-feltet. Feltet kan inneholde 60 milliarder kubikkmeter gass, og representerer i så fall gassreserver for omlag 40 milliarder kroner.

20. Union-konsernet vedtar investeringer på rundt 650 millioner kroner. Hoveddelen på 530 millioner vil gå til opprusting av Union Bruk på Klosterøya i Skien. I tillegg til treforedling, skal Union også satse på eiendommer.

28. Stortinget vedtar å øke boligskatten. 750 000 nordmenn må betale mer skatt. All fast eiendom utenom skog får 10 prosent høyere ligningstakst. Et nytt totrinns system innføres der normalsatsen er 2,5 prosent på hus og hytter inntil 440 000 i ligningsverdi, mens hus med ligningsverdi over 440 000 får en sats på 5 prosent. For boliger settes bunnfradraget til 50 000.

29. Regjeringen utnevner Thorvald Stoltenberg til Norges representant i EU-kommisjonen. Stoltenberg blir EUs "fiskeriminister" hvis Norge blir medlem av unionen.

31. Norges Bank presenterer en ny 200 kroneseddel og en ny 20 kronemynt i nordlysplanetariet i Tromsø.

November

1. Det lille entreprenørselskapet Boye Pedersen fra Sandefjord får kontrakten på et utbyggingsprosjekt i Tyrkia til 1,6 milliarder kroner. Firmaet skal gjennom sitt nyetablerte datterselskap Boye Pedersen International bygge nærmere 2000 eksklusive eneboliger og leiligheter for parlamentsmedlemmer i Ankara.

2. Den svenske finansminister Göran Persson legger frem den største sparepakken i svensk historie. Frem til 1998 skal det spares over 57 milliarder kroner.

3. Datterselskapet til Maritim Group, Unit Rig, får en borekontrakt verdt 150 millioner kroner på Texacos Captain-felt i skarp konkurranse med selskapet Noble Drilling.

3. I disse dager er Statoil, som operatør på Norne-feltet, i ferd med å dele ut kontrakter for til sammen 2,3 milliarder kroner. Kværner Energi kan plusse på ordrereservene sine med 600 millioner kroner mens Ugland Coflexip får oppdrag for 500 millioner kroner. 1,1 milliarder kroner går til selskapet Far East Livingston i Singapore. Selskapet skal bygge skroget til produksjonsskipet som fra 1997 skal hente opp oljen fra Norne-feltet.

4. Wilh. Wilhelmsen Limited AS kjøper ut de to gjenværende finske investorene i Wilhelmsen Lines AS, og øker dermed sin eierandel fra 70 til 100 prosent. Kjøpesummen er 47,2 millioner dollar.

4. Riksrevisjonen nekter å godkjenne Postgiros regnskap. Én milliard kroner har forsvunnet uten at Postgiro-direktør Roald Ulltang kan forklare hvor pengene er blitt av. Riksrevisjonen har avslørt feilføringer, uoppklarte differanser og regnskapsfeil helt tilbake til 1985.

10. Oljeskattekontoret legger ut oljeselskapenes skatteligning for 1993. Den viser at staten får inn 1,5 milliarder kroner mindre enn i 1992. Samlet utlignet skatt er omlag 15,3 milliarder kroner. Statoil er fortsatt desidert største skattebyter med utlignet skatt på 6,9 milliarder kroner.

11. Statoils Asia-satsing gir resultater. Gassinntektene fra Bangkok-feltet i Thailand, hvor Statoil og BP sammen har sikret seg eierandeler, har hittil i år gitt en inntjening på 140-150 millioner kroner.

12. To nye omstridte avgiftsforslag fra Regjeringen lider nederlag da de blir behandlet av Stortinget. Det betyr at pils skal være pils også neste år, og matvareemballasjen blir uten miljøavgift.

14. Det svenske folket sier ja til svensk medlemskap i EU. Resultatet av folkeavstemningen blir 52,2 prosent for og 46,9 prosent mot medlemskap.

16. Ved å slukke fakkelen på Gullfaks A-plattformen markerer Statoil en internasjonal miljøbegivenhet. Store mengder gass skal selges på markedet i stedet for å brennes. I tillegg sparar selskapet CO₂- avgift til staten. I den nærmeste fremtid slukkes også fakkelen på søsterplattformen Gullfaks C.

20. Statoil bekrefter at leteriggen "Deepsea Bergen" har gjort et funn utenfor Møre-kysten, 50 kilometer nord-vest for Florø. Det er påvist både olje og gass i reservoarførende bergarter. Sannsynligvis er det snakk om et mindre funn.

21. Smedvig Robray Ltd. i Singapore undertegner en kontrakt med det kinesiske oljeselskapet Arco China. Kontrakten vil sikre den mobile boreriggen "West Alpha" inntil to års beskjeftegelse i Sør-Kinahavet. Medregnet opsjoner er kontrakten verdt 225 millioner kroner. I tillegg kommer betydelige mobiliseringskostnader på 70 til 80 millioner kroner.

22. OPEC vedtar å fryse oljeproduksjonen i sine medlemsland på 24,52 millioner fat per dag for hele 1995. Det overraskende vedtaket ført til at oljeprisen steg til over 17 dollar pr. fat.

22. Forsvarsministrene fra Norge, Sverige, Finland og Danmark blir enige om å samarbeide om innkjøp og utvikling av forsvarsmateriell. Landene vil underskrive en rammeavtale på over 50 milliarder kroner før jul.

22. SAS selger SAS-hotellet i Brussel til et tysk eiendomsmeklerfirma. Prislappen er på omkring 550 millioner kroner. SAS International Hotels skal fortsatt drive hotellet.

24. Konserndirektør i Kværner, Diderik Schnitler, velges til president i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) etter Svein Aaser. Schnitler, som var innstilt av valgkomiteen, fikk 211 stemmer mens motkandidaten Leif Frode Onarheim fikk 141 stemmer. Dette er første gang i NHOs historie at et valg skjer gjennom kampvotering på generalforsamlingen.

25. Statoil har gitt Eeg-Henriksen Anlegg og NCC AB i oppdrag å utføre bygge- og anleggsarbeidet ved utbyggingen av gassterminal, metanol- og luftgassfabrikk på Tjeldbergodden. Kontrakten er på 250 millioner kroner og er fordelt med 2/3 til Eeg-Henriksen Anlegg og 1/3 til NCC AB.

28. Det norske folk sier nei til norsk medlemskap i EU. Resultatet av folkeavstemningen viser at 52,2 prosent av velgerne sier nei til medlemskap mens 47,8 prosent sier ja.

30. Stortinget godkjenner at Norge ratifiserer avtalen om opprettelsen av Verdens Handelsorganisasjon (WTO). WTO er et resultat av Uruguay-runden i GATT, og ble undertegnet av 110 søkerland tidligere i år.

Desember

1. Statoil offentliggjør tildelingen av stålkontrakter for 8 milliarder kroner. Europeiske og japanske stålleverandører skalstå for leveransene til 5 nye gassrørledningsprosjekter i Nordsjøen frem mot århundreskiftet. Avtalen som gjelder 1,5 millioner tonn stål er en av de største i verden på 1990-tallet, og den største noen gang i utbyggingsprosjekter på norsk sokkel.

6. Statoil har forlenget og utvidet kontrakten med Helikopter Service for flyginger fra Bergen Lufthavn Flesland til installasjonene i Nordsjøen. Den nye utvidede kontrakten varer frem til 15. januar 2000 og har en verdi på 250 millioner kroner.

Reiserapporter

Internasjonal konferanse om befolkning og utvikling

**5-13 september 1994,
Kairo, Egypt**

Helge Brunborg

Dette var FNs tredje internasjonale befolkningskonferanse med stater som deltagere. De forrige var i Bucuresti i 1974 og i Mexico City i 1984. Konferansen samlet rundt 3500 delegater fra 180 nasjoner, samt noen tusen pressefolk og observatører. Ved siden av konferansen var det et såkalt NGO Forum, med deltakere fra ikke-statlige organisasjoner (Non-Governmental Organizations).

Konferansen var av politisk og ikke faglig karakter. Hovedoppgaven var å vedta et handlingsprogram for de neste 20 år. Etter lange forhandlinger om den relativt lille del av handlingsprogrammet det ikke var oppnådd enighet om på de forberedende møter i New York, ble det oppnådd enighet (konsensus). Vatikanet og noen katolske og islamske land reserverte seg imidlertid mot deler av dokumentet, spesielt omtalen av aborter og familieplanlegging. Dokumentet er preget av et nytt syn på befolkningspolitikk og familieplanlegging. Mens det på de tidligere konferansene ble gitt uttrykk for stor bekymring for befolkningsvekst og overbefolkning, er perspektivet nå mer de enkelte menneskers behov. Særlig ble det lagt vekt på styrking av kvinners posisjon (*empowerment*) gjennom utdanning og reproduktiv helse, dvs. helsetjenester knyttet til seksualliv, svangerskap og fødsler, og ikke bare familieplanlegging. Dette er verdifulle mål i seg selv og fører dessuten til at kvinner velger å få færre barn. Handlingsprogrammet går inn for en tredobling av støtte til reproduktiv helse, inkludert familieplanlegging. Opp til 2/3 av dette skal dekkes av u-landa selv.

Nærmere omtale er gitt i Økonomiske analyser nr. 7/94.

Konferansen "Microsimulation — models and methods"

**20. oktober 1994,
Århus**

Leif Andreassen

Konferansen ble arrangert av Centre for Labour Market and Social Research (CLS) i Århus i forbindelse med at de vurderer å utvikle en egen mikrosimuleringsmodell. SSB var blitt invitert for å fortelle om våre erfaringer med mikrosimuleringsmodellen MOSART. CLS ble opprettet for to år siden med finansiering over fem år. Etter at denne perioden er utløpt vil senteret bli evaluert før videre finansiering gis. CLS består av ca. 20 personer som stort sett forsker på forhold omkring arbeidsmarked og inntektsfordeling. De har et nært samarbeid med Universitet i Århus og har i den forbindelse knyttet til seg 5-6 doktorgradsstudenter.

De andre inviterte foredragsholderne var Lennart Flood fra Universitet i Göteborg som omtalte bruk av atferdslikninger for arbeidstilbud i den svenska FASIT-modellen, Anders Klevmarken fra Universitetet i Uppsala som omtalte MICROHUS-modellen og Fredrik Hansen og Hans Baekgaard som omtalte det danske lovmodellsystemet og et pågående prosjekt som tar sikte på å utvikle en dynamisk mirosimuleringsmodell (av samme type som MOSART).

Til slutt var det en diskusjon om hvorvidt CLS burde påsætte seg å utvikle en egen mikrosimuleringsmodell. Antakeligvis er CLS-miljøet for lite og ikke villig til å sette inn store nok ressurser til at det er realistisk for dem å utvikle en egen mikrosimuleringsmodell av MOSART-typen.

Møte i AIECE (Organisasjonen av europeiske konjunkturinstitutter)

**26.-28. Oktober 1994,
Brussel**

Knut A. Magnussen

AIECE består av konjunkturinstitutter fra 18 europeiske land. IMF, OECD, EFTA og EU er som regel også representert på de halv-årlege møtene. Høstmøtet, som hvert år blir holdt i Brussel, samlet denne gang om lag 60 deltagere.

Et av medlemsinstituttene har ansvar for å presentere en rapport om konjunktursituasjonen i Europa, mens arbeidsggrupper legger frem rapporter om utviklingen i råvareprisene og verdenshandelen. I tillegg tar en som regel opp enkelte spesialtemaer, denne gang analyser av lønnsdannelsen i Italia, Frankrike og Belgia. Det legges vekt på å diskutere problemstillinger i tilknytning til de skriftlige bidragene.

Årets høstmøte bar preg av at det i 1994 har vært større oppgang i den økonomiske aktiviteten i det kontinentale Europa enn selv de mest optimistiske hadde regnet med og at råvareprisene har økt betydelig sterkere enn antatt det siste året. Prognosene som ble fremlagt på møtet viser at BNP-veksten i gjennomsnitt for medlemslandene ser ut til å bli 2,5 prosent i år og i flertallet av landene ventes sterkere økonomisk vekst neste år. Det er i første rekke økt eksport og vekst i realinvesteringene som driver oppgangen, som dermed kan knyttes til den forutgående rentenedgangen og depreseringen av valutakursene for flere europeiske land. Arbeidsgruppen som tar for seg råvareprisene legger til grunn at veksten i prisene utenom råolje, som i år anslås til 17 prosent, vil avta noe neste år. Prognosene for verdenshandelen viser en vekst på 6,5-7 prosent i 1994 og 1995.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter

Petter Jakob Bjerve:

Utviklingsoppdrag i Sri Lanka.

Rapporter 94/28, 1994. Sidelall 26.

ISBN 82-537-4071-9

Rapporten gjeld røynsler med makroøkonomin rådgjeving, og i mindre monn rådgjeving om statistikk og planlegging, i Sri Lanka. Framstillinga byggjer på rapporten frå ein ILO-kommisjon som forfattaren var medlem av i 1971, og på notat som forfattaren utarbeidde under FN-oppdrag i 1976-77. Det er mellom anna gjort greie for både ei makroøkonomisk tilstramming som ILO-kommisjonen tilrådde og for ei sterkare tilstramming som vart tilrådd under FN-oppdraga.

ILO-kommisjonen gjekk inn for ei viss skjerping av skattlegginga, avgrensa til inntektskatten, omsetnadsskatten og skatten på innenlandsk bruk av te. I staden for å dele ut ein rasjon gratis ris og ein annan risrasjon til subsidiert pris, tilrådde kommisjonen å halda ved lag begge rasjonane, men selje dei til ein pris som bar i seg mindre gjennomsnittleg subsidiering. Størst vekt la kommisjonen på inntektpolitiken. Kommisjonen hevda at regjeringa stod framfor eit val mellom lønsauke og stor auke i sysselsettinga. For å få til ei moderat lønsutvikling som kunne fremje syselsettinga, vart to nye institusjonar tilrådd, nemlig eit inntektsråd og ei lønsnemnd.

Dei tilrådingane som vart gjevne under FN-oppdraga, la særleg stor vekt på at skattane måtte aukast og tilskotta frå staten minkast. Den auken i nettoskatten som dette ville gje, vart grunngjeve med ein analyse bygd på overslag over bruttonasjonalproduktet og komponentane av det for tidsrommet 1972-1982.

Det vart gjort vidare greie for ein slik politikk i eit omfattande notat (210 sider), utarbeidd ved hjelp av heile 14 lokale fagfolk og tre FN ekspertar stasjonert i Sri Lanka. Det er fortalt om korleis dette samarbeidet kom i stand og om måten det vart organisert på. I notatet vart det på ny hevdat at nettoskatten måtte aukast og det vart synt korleis dette kunne gjerast ved endringar i dei viktigaste slag skatter og tilskott. Dess-

utan vart heile systemet av skattar og avgifter analysert, og det vart mellom anna vurdert kva verknadene ville bli av dei endringane som den nye regjeringa Jayewardena hadde gjort framlegg om. Konklusjonen av denne vurderinga vart at måla for skatte- og tilskottspolitikken ville bli fremja av desse framlegga, men at graden av måloppfylling ville avhenge av både ytre faktorar og av kor godt politikken vart gjennomført.

Rapporten har også eit kort avsnitt om statistikk og planlegging. Her er det særleg fortalt om korleis fleire notat om dette emnet vart til, men det er også peika på korleis den offisielle statistikken og den makroøkonomiske planlegginga kunne forbetraast.

I eit sluttavsnitt er det kort fortalt om dei vurderingane av den makroøkonomiske politikken som regjeringa Jayewardena gjennomførte og dei viktigaste verknadene av desse endringane er vurdert. Dessutan er det gjort nokre merknader om vansker i samarbeidet mellom Planleggingsdepartementet og Finansdepartementet.

Marie W. Arneberg:

Dokumentasjon av prosjektet LOTTE-TRYGD. Rapporter 94/29, 1994.

Sidelall 40. ISBN 82-537-4077-8

Trygdeytelsenes betydning, både for den enkeltes velferd og for de offentlige utgifter, har gjort det ønskelig å kunne analysere effekter av endringer i trygdereglen på både inntektsfordeling og offentlige finansiering.

Mikrosimuleringsmodellen LOTTE har hit til vært en modell som beregner skatter for et representativt utvalg av Norges befolkning. Prosjektet LOTTE-TRYGD har bestått i å utvide modellen til også å beregne trygder. Modellen kan dermed beregne effekter av endringer i trygdereglen på inntektfordelingen, trygderegelen og skatteinntektene. Modellens styrke er at den ser trygdene i sammenheng med andre inntekter individene har.

Rapporten gir en oversikt over LOTTE-systemet, trygdereglen og spesielt hvordan trygdereglen er implementert i LOTTE. Videre gis det en evaluering av modell-

lens treffsikkerhet og eksempler på bruk av modellen.

Discussion Papers

Kjersti-Gro Lindquist:

Testing for Market Power in the Norwegian Primary Aluminium Industry. DP no.132, 1994. Sidelall 33.

The hypothesis of market power in the Norwegian primary aluminium industry is tested using plant-level panel data. Economies of scale are found to be present, and Norwegian aluminium plants charge a procyclical price-cost margin that significantly exceeds zero. Consequently, the simple competitive hypothesis is rejected. The hypothesis that products are differentiated is not rejected, since several plants are found to charge a price permanently over the world market price. A decline in industry concentration internationally, which is assumed to increase the degree of competition, has no significant effect on the price-cost margins of Norwegian plants.

Reprints

John K. Dagsvik:

Discrete and Continuous Choice, Max-Stable Processes, and Independence from Irrelevant Attributes.

Reprints no. 70, 1994. Sidelall 28.

ISSN 0800-7500

Reprint from *Econometrica*, Vol. 62, 1994, No. 5, 1179-1205.

Tidligere utgivelser

Sosiale og økonomiske studier

Olav Ljones, Bjørg Moen og Lars Østby:
Mennesker og modeller. Livsløp og kryssløp. **SØS nr. 78, 1992.**

Inger Gabrielsen:
Det norske skattesystemet 1992 (The Norwegian tax system 1992). **SØS nr. 79, 1992.**

Einar Bowitz:
Offentlige stønader til husholdninger. En økonometrisk undersøkelse og modellanalyse. **SØS nr. 80, 1992.**

Rolf Aaberge og Tom Wennemo:
Inntektsulikhet og inntektsmobilitet i Norge 1986-1990 (Income inequality and income mobility in Norway 1986-1990). **SØS nr. 82, 1993.**

Ingvild Svendsen:
Empirical Tests of the Formation of Expectations. A Survey of Methods and Results. **SØS nr. 83, 1993.**

Bjørn E. Naug:
En økonometrisk analyse av utviklingen i importandelen for industrivarer 1968-1990. **SØS nr. 84, 1994.**

Einar Bowitz og Ådne Cappelen:
Prisdannelse og faktoretterspørsel i norske næringer. **SØS nr. 85, 1994.**

Klaus Mohn:
Modelling Regional Producer Behaviour - A Survey. **SØS nr. 86, 1994.**

Knut A. Magnussen:
Old-Age Pensions, Retirement Behaviour and Personal Saving. A Discussion of the Literature. **SØS nr. 87, 1994.**

Rapporter

Naturressurser og miljø 1991. **Rapporter 92/1, 1992.**

Arne Ljones, Runa Nesbakken, Svein Sandbakken og Asbjørn Aaheim:
Energibruk i husholdningene. **Rapporter 92/2, 1992.**

Knut Moum:
Klima, økonomi og tiltak (KLØKT). **Rapporter 92/3, 1992.**

Ådne Cappelen, Tor Skoglund og Erik Storm:
Samfunnsøkonomiske virkninger av et ETI-tilpasset jordbruk. **Rapporter 92/7, 1992.**

Lasse S. Stambøl:
Flytting og utdanning 1986-1989. Noen resultater fra en undersøkelse av innenlandske flyttinger på landsdelsnivå og utdanning. **Rapporter 92/15, 1992.**

Anne Brendemoen, Solveig Glomsrød og Morten Aaserud:
Miljøkostnader i makroperspektiv. **Rapporter 92/17, 1992.**

Tor Arnt Johnsen:
Ressursbruk og produksjon i kraftsektoren. **Rapporter 92/20, 1992.**

Knut A. Magnussen and Terje Skjerpen:
Consumer demand in MODAG and KVARTS. **Rapporter 92/22, 1992.**

Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. årene 1975-1992. **Rapporter 92/23, 1992.**

Terje Skjerpen og Anders Rygh Swensen:
Estimering av dynamiske utgiftssystemer med feiljusteringsmekanismer. **Rapporter 92/28, 1992.**

Charlotte Koren og Tom Kornstad:
Typehusholdsmodellen ODIN. **Rapporter 92/29, 1992.**

Karl Ove Aarbu:
Avskrivningsregler og leiepriser for kapital 1981-1992. **Rapporter 92/30, 1992.**

Naturressurser og miljø 1992. **Rapporter 93/1, 1993.**

Natural resources and the environment 1992. **Rapporter 93/1A, 1993.**

Anne Brendemoen:
Faktoretterspørsel i transportproduserende sektorer. **Rapporter 93/2, 1993.**

Audun Langørgen:
En økonometrisk analyse av lønnsdannelsen i Norge. **Rapporter 93/5, 1993.**

Leif Andreassen, Truls Andreassen, Dennis Fredriksen, Gina Spurkland og Yngve Vogt:
Framskriving av arbeidsstyrke og utdanning. Mikrosimuleringsmodellen MOSART. **Rapporter 93/6, 1993.**

Dennis Fredriksen og Gina Spurkland:
Framskriving av alders- og uføretrygd ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen MOSART. **Rapporter 93/7, 1993.**

Erling Holmøy, Bodil M. Larsen og Haakon Vennemo:
Historiske brukerpriser på realkapital. **Rapporter 93/9, 1993.**

Runa Nesbakken og Steinar Strøm:
Energiforbruk til oppvarmingsformål i husholdningene. **Rapporter 93/10, 1993.**

Bodil M. Larsen:
Vekst og produktivitet i Norge 1971-1990. **Rapporter 93/11, 1993.**

Kyrre Aamdal:
Kommunal ressursbruk og tjenesteyting. Makromodellen MAKKO. **Rapporter 93/14, 1993.**

Olav Bjerkholt, Torgeir Johnsen og Knut Thonstad:
Muligheter for en bærekraftig utvikling. Analyser på World Model. **Rapporter 93/15, 1993.**

Tom Andersen, Ole Tom Djupskås og Tor Arnt Johnsen:
Kraftkontrakter til alminnelig forsyning i 1992. Priser, kvantum og leveringsbetingelser. **Rapporter 93/16, 1993.**

Steinar Strøm, Tom Wennemo og Rolf Aaberge:
Inntektsulikhet i Norge 1973-1990. **Rapporter 93/17, 1993.**

Kjersti-Gro Lindquist:
Empirical Modelling of Export of Manufactures: Norway 1962-1987. **Rapporter 93/18, 1993.**

Knut Røed:
Den selvforsterkende arbeidsledigheten. Om hystereseffekter i arbeidsmarkedet. **Rapporter 93/19, 1993.**

Dag Kolsrud:
Stochastic Simulation of KVARTS91. **Rapporter 93/20, 1993.**

Sarita Bartlett:
The Evolution of Norwegian Energy Use from 1950 to 1991. **Rapporter 93/21, 1993.**

- Klaus Mohn:**
Industrysesselsetting og produksjonsteknologi i norske regioner. **Rapporter 93/22, 1993.**
- Torbjørn Eika:**
Norsk økonomi 1988-1991: Hvorfor steg arbeidsledigheten så mye? **Rapporter 93/23, 1993.**
- Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. årene 1975-1993. **Rapporter 93/25, 1993.**
- Thor Olav Thoresen:**
Fordelingsvirkninger av overføringene til barnefamilier. Beregninger ved skattemodellen LOTTE. **Rapporter 93/26, 1993.**
- Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland, Øystein Olsen og Birger Strøm:**
Effektive satser for næringsstøtte. **Rapporter 93/31, 1993.**
- Torstein Bye, Ådne Cappelen, Torbjørn Eika, Eystein Gjelsvik og Øystein Olsen:**
Noen konsekvenser av petroleumsvirksomheten for norsk økonomi. **Rapporter 94/1, 1994.**
- Wenche Drzwi, Lisbeth Lerskau, Øystein Olsen og Nils Martin Stølen:**
Tilbud og etterspørsel etter ulike typer arbeidskraft. **Rapporter 94/2, 1994.**
- Hilde-Marie Branæs Zakariassen:**
Tilbud av arbeidskraft i Norge. En empirisk analyse på kvartalsdata for perioden 1972-1990. **Rapporter 94/3, 1994.**
- Haakon Vennemo:**
A Growth Model of Norway with a Two-way Link to the Environment. **Rapporter 94/5, 1994.**
- Leif Brubakk:**
Estimering av en makrokonsumfunksjon for ikke-varige varer 1968-1991. **Rapporter 94/9, 1994.**
- Marie W. Arneberg og Thor Olav Thoresen:**
Syke- og fødselspenger i mikrosimuleringsmodellen LOTTE. **Rapporter 94/10, 1994.**
- Klaus Mohn:**
Monetarism and Structural Adjustment – The Case of Mozambique. **Rapporter 94/11, 1994.**
- Tom Andersen, Ole Tom Djupskås og Tor Arnt Johnsen:**
Kraftkontrakter til alminnelig forsyning i 1993. Priser, kvantum og leveringsbetingelser. **Rapporter 94/12, 1994.**
- Ashbjørn Aaheim:**
Inntekter fra utvinning av norske naturressurser. Noen teoretiske betraktninger. **Rapporter 94/14, 1994.**
- Tom-André Johansson:**
En økonometrisk analyse av lagertilpasningen i norske industrisektorer. **Rapporter 94/16, 1994.**
- Lasse S. Stambøl:**
Flytting, utdanning og arbeidsmarked 1986-1990. En interaktiv analyse av sammenhengen mellom endringer i flyttetilbøyelighet og arbeidsmarked. **Rapporter 94/17, 1994.**
- Anne Brendemoen, Mona I. Hansen og Bodil Larsen:**
Framskrivning av utslip til luft i Norge. En modell dokumentasjon. **Rapporter 94/18, 1994.**
- Erling Holmøy, Gunnar Nordén og Birger Strøm:**
MSG-5. A Complete Description of the System of Equations. **Rapporter 94/19, 1994.**
- Ragnhild Balsvik og Anne Brendemoen:**
A Computable General Equilibrium Model for Tanzania. Documentation of the Model, the 1990 – Social Accounting Matrix and Calibration. **Rapporter 94/20, 1994.**
- Audun Langørgen:**
Framskrivning av sysselsettingen i kommuneforvaltningen. **Rapporter 94/24, 1994.**
- Mette Rolland:**
Militærutgifter i utviklingsland. Metodeproblemer knyttet til måling av militærutgifter i norske programland. **Rapporter 94/26, 1994.**
- Discussion Papers**
- Brita Bye:**
Modelling Consumers' Energy Demand. **DP no. 68, 1992.**
- Knut H. Alfsen, Anne Brendemoen and Solveig Glomsrød:**
Benefits of climate policies: Some tentative calculations. **DP no. 69, 1992.**
- Rolf Aaberge, Xiaojie Chen, Jing Li and Xuezeng Li:**
The structure of economic inequality among households living in urban Sichuan and Liaoning, 1990. **DP no. 70, 1992.**
- Knut H. Alfsen, Kjell Arne Brekke, Frode Brunvoll, Hilde Lurås, Karine Nyborg and Hans Viggo Sæbø:**
Environmental Indicators. **DP no. 71, 1992.**
- Brita Bye and Erling Holmøy:**
Dynamic equilibrium adjustment to a terms of trade disturbance. **DP no. 72, 1992.**
- Odd Aukrust:**
The Scandinavian contribution to national accounting. Paper for The IARIW twenty-second general conference, Flims, Switzerland August 30 - September 5, 1992. Session 8 A. History of National Accounts and the Development of National Accounting concepts. **DP no. 73, 1992.**
- Jørgen Aasness, Erling Eide and Terje Skjerpen:**
A criminometric study using panel data and latent variables. **DP no. 74, 1992.**
- Rolf Aaberge and Xuezeng Li:**
The trend in income inequality in urban Sichuan and Liaoning, 1986-1990. **DP no. 75, 1992.**
- John K. Dagsvik and Steinar Strøm:**
Labor supply with non-convex budget sets, hours restriction and non-pecuniary job-attributes. **DP no. 76, 1992.**
- John K. Dagsvik:**
Intertemporal discrete choice, random tastes and functional form. **DP no. 77, 1992.**
- Haakon Vennemo:**
Tax reforms when utility is composed of additive functions. **DP no. 78, 1993.**
- John K. Dagsvik:**
Discrete and continuous choice, max-stable processes and independence from irrelevant attributes. **DP no. 79, 1993.**
- John K. Dagsvik:**
How large is the class of generalized extreme value random utility models? **DP no. 80, 1993.**
- Hugo Birkelund, Eystein Gjelsvik and Morten Aaserud:**
Carbon/energy taxes and the energy market in Western Europe. **DP no. 81, 1993.**
- Einar Bowitz:**
Unemployment and the growth in the number of recipients of disability benefits in Norway. **DP no. 82, 1993.**
- Leif Andreassen:**
Theoretical and econometric modeling of disequilibrium. **DP no. 83, 1993.**

- Kjell Arne Brekke:**
Do Cost-Benefit Analyses favour Environmentalists? **DP no. 84, 1993.**
- Leif Andreassen:**
Demographic forecasting with a dynamic stochastic microsimulation model.
DP no. 85, 1993.
- Geir B. Asheim and Kjell Arne Brekke:**
Sustainability when Resource Management has Stochastic Consequences.
DP no. 86, 1993.
- Olav Bjerkholt and Yu Zhu:**
Living Conditions of Urban Chinese Households around 1990. **DP no. 87, 1993.**
- Rolf Aaberge:**
Theoretical Foundations of Lorenz Curve Orderings. **DP no. 88, 1993.**
- Jørgen Aasness, Erik Biørn and Terje Skjerpen:**
Engel Functions, Panel Data, and Latent Variables - with Detailed Results.
DP no. 89, 1993.
- Ingvild Svendsen:**
Testing the Rational Expectations Hypothesis. Using Norwegian Microeconomic Data. **DP no. 90, 1993.**
- Einar Bowitz, Asbjørn Rødseth and Erik Storm:**
Fiscal Expansion, the Budget Deficit and the Economy: Norway 1988-91.
DP no. 91, 1993.
- Rolf Aaberge, Ugo Colombino and Steinar Strøm:**
Labor Supply in Italy. **DP no. 92, 1993.**
- Tor Jakob Klette:**
Is Price Equal to Marginal Costs? An Integrated Study of Price-Cost Margins and Scale Economies among Norwegian Manufacturing Establishments 1975-90.
DP no. 93, 1993.
- John K. Dagsvik:**
Choice Probabilities and Equilibrium Conditions in a Matching Market with Flexible Contracts. **DP no. 94, 1993.**
- Tom Kornstad:**
Empirical Approaches for Analysing Consumption and Labour Supply in a Life Cycle Perspective. **DP no. 95, 1993.**
- Tom Kornstad:**
An Empirical Life Cycle Model of Savings, Labour Supply and Consumption without Intertemporal Separability.
DP no. 96, 1993.
- Snorre Kverndokk:**
Coalitions and Side Payments in International CO₂ Treaties. **DP no. 97, 1993.**
- Torbjørn Eika:**
Wage Equations in Macro Models. Phillips Curve versus Error Correction Model Determination of Wages in Large-Scale UK Macro Models. **DP no. 98, 1993.**
- Anne Brendemoen and Haakon Vennemo:**
The Marginal Cost of Funds in the Presence of External Effects. **DP no. 99, 1993.**
- Kjersti-Gro Lindquist:**
Empirical Modelling of Norwegian Exports: A Disaggregated Approach.
DP no. 100, 1993.
- Anne Sofie Jore, Terje Skjerpen and Anders Rygh Swensen:**
Testing for Purchasing Power Parity and Interest Rate Parities on Norwegian Data.
DP no. 101, 1993.
- Runa Nesbakken and Steinar Strøm:**
The Choice of Space Heating System and Energy Consumption in Norwegian Household. **DP no. 102, 1993.**
- Asbjørn Aaheim and Karine Nyborg:**
"Green National Product": Good Intentions, Poor Device? **DP no. 103, 1993.**
- Knut H. Alfsen, Hugo Birkelund and Morten Aaserud:**
Secondary Benefits of the EC Carbon/Energy Tax. **DP no. 104, 1993.**
- Jørgen Aasness and Bjart Holtsmark:**
Consumer Demand in a General Equilibrium Model for Environmental Analysis.
DP no. 105, 1993.
- Kjersti-Gro Lindquist:**
The Existence of Factor Substitution in the Primary Aluminium Industry. A Multivariate Error Correction Approach on Norwegian Panel Data. **DP no. 106, 1993.**
- Snorre Kverndokk:**
Depletion of Fossil Fuels and the Impact of Global Warming. **DP no. 107, 1994.**
- Knut A. Magnussen:**
Precautionary Saving and Old-Age Pensions. **DP no. 108, 1994.**
- Frode Johansen:**
Investment and Financial Constraints. An empirical Analysis of Norwegian Firms.
DP no. 109, 1994.
- Kjell Arne Brekke and Pål Børings:**
The Volatility of Oil Wealth under Uncertainty About Parameter Values. **DP no. 110, 1994.**
- Margaret J. Simpson:**
Foreign Control and Norwegian Manufacturing Performance. **DP no. 111, 1994.**
- Yngve Willasen and Tor Jakob Klette:**
Correlated Measurement Errors, Bounds on Parameters, and a Model of Producer Behavior. **DP no. 112, 1994.**
- Dag G. Wetterwald:**
Car Ownership and Private Car Use. A Microeconometric Analysis Based on Norwegian Data. **DP no. 113, 1994.**
- Knut Einar Rosendahl:**
Does Improved Environmental Policy Enhance Economic Growth? Endogenous Growth Theory Applied to Developing Countries. **DP no. 114, 1994.**
- Leif Andreassen, Dennis Fredriksen og Olav Ljones:**
The Future Burden of Public Pension Benefits. A Microsimulation Study. **DP no. 115, 1994.**
- Anne Brendemoen:**
Car Ownership Decisions in Norwegian Households. **DP no. 116, 1994.**
- Audun Langørgen:**
A MACromodel of Local Government Spending Behaviour in Norway. **DP no. 117, 1994.**
- Kjell Arne Brekke:**
Utilitarianism, Equivalence Scales and Logarithmic Utility. **DP no. 118, 1994.**
- Kjell Arne Brekke, Hilde Lurås og Karine Nyborg:**
Sufficient Welfare Indicators, Allowing Disagreement in Evaluations of Social Welfare. **DP no. 119, 1994.**
- Tor Jakob Klette:**
R&D, Scope Economies and Company Structure: A "Not-so-Fixed Effect" Model of Plant Performance. **DP no. 120, 1994.**
- Yngve Willasen:**
A Generalization of Hall's Specification of the Consumption Function. **DP no. 121, 1994.**
- Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland og Øystein Olsen:**
Effective Rates of Assistance for Norwegian Industries. **DP no. 122, 1994.**
- Klaus Mohn:**
On Equity and Public Pricing in Developing Countries. **DP no. 123, 1994.**

Jørgen Aasness, Erling Eide og Terje Skjerpen:
Criminometrics, Latent Variables, Panel Data, and Different Types of Crime. **DP no. 124, 1994.**

Erik Biørn og Tor Jakob Klette:
Errors in Variables and Panel Data: The Labour Demand Response to Permanent Changes in Output. **DP no. 125, 1994.**

Ingvild Svendsen:
Do Norwegian Firms Form Extrapolative Expectations? **DP no. 126, 1994.**

Tor Jakob Klette og Zvi Griliches:
The Inconsistency of Common Scales Estimators when Output Prices are Unobserved and Endogenous. **DP no. 127, 1994.**

Knut Einar Rosendahl:
Carbon Taxes and the Petroleum Wealth. **DP no. 128, 1994.**

Søren Johansen og Anders Rygh Swensen:
Testing Rational Expectations in Vector Autoregressive Models. **DP no. 129, 1994.**

Tor Jakob Klette:
Estimating Price-Cost Margins and Scale Economies from a Panel of Microdata. **DP no. 130, 1994.**

Leo Andreas Grünfeld:
Monetary Aspects of Business Cycles in Norway. An Exploratory Study Based on Historical Data. **DP no. 131, 1994.**

Reprints

Olav Ljones og Kyrre Aamdal:
Demographic changes and local public expenditure in a macroeconomic perspective. Some Norwegian examples. **Reprints no. 57, 1992.** Reprint from G. Hinteregger (editor), Statistical Journal of the United Nations Economic Commission for Europe. Volume 8, number 1, 1991. ISSN 0167-8000.

Lasse S. Stambøl:
Migration projection in Norway: A regional demographic-economic model. **Reprints no. 58, 1992.** Reprint from John Stillwell and Peter Congdon (editors): Migration models. Macro and micro approaches, 1991. By permission of Belhaven Press (A division of Pinter Publishers Ltd, 25 Floral Street, London WC2E 9DS. All rights reserved.). ISBN 1-85293-148-5.

Ådne Cappelen, Nils Petter Gleditsch and Olav Bjerkholt:
Guns, butter and growth: the case in Norway. **Reprints no. 59, 1992.** Guns, butter and growth: the case of Norway. Reprint from Steve Chan and Alex Mintz (editors): Defence welfare and growth perspectives and evidence. Routledge, London, 1992. ISBN 0-415-07599-8.

Erling Holmøy:
The structure and working of MSG-5, an applied general equilibrium model of the Norwegian economy. **Reprints no. 60, 1992.** Reprint from Lars Bergman and Øystein Olsen (eds.), Economic modeling in the Nordic countries. Contribution to Economic Analysis no. 210, Elsevier Science Publishers B.V. (North-Holland) 1992.

Ådne Cappelen:
MODAG. A macroeconomic model of the Norwegian economy. **Reprints no. 61, 1992.** MODAG. A macroeconomic model of the Norwegian economy. Reprint from Lars Bergman and Øystein Olsen (eds.), Economic modeling in the Nordic countries. Contribution to Economic analysis no. 210, Elsevier Science Publishers B.V. (North-Holland), 1992.

Bjart Holtsmark og Kyrre Aamdal:
Makroøkonomiske konsekvenser av befolkningsutviklinga. **Reprints nr. 62, 1993.** Reprints from Nov. 1992:1. *Trygghet - verdighet - omsorg*. ISSN 0333-2306.

T.Ø. Kobila:
An application of reflected diffusions of the problem of choosing between hydro and thermal power generation. **Reprints no. 63, 1993.** Reprint from Stochastic processes and their applications (44 (1993) 117-139). Elsevier Science Publishers B.V., North-Holland, 1993. ISSN 0304-4149.

Olav Bjerkholt and Eystein Gjelsvik:
Common Carriage for Natural Gas: the Producers' Perspective. **Reprints no. 64, 1993.** Reprint from Einar Hope and Steinar Strøm (eds.) *Energy Markets and Environmental Issues: A European Perspective*. Scandinavian University Press 1992. ISBN 82-00-21435-4.

T.Ø. Kobila:
A Class of Solvable Stochastic Investment Problems Involving Singular Controls. **Reprints no. 65, 1993.** Reprints from *Stochastics and Stochastics Reports*, 43, 29-63. Gordon and Breach Science Publishers, S.A., USA, 1993.

Jørgen Aasness, Erling Eide and Terje Skjerpen:
Crimonometrics, Latent Variables, and Panel Data. **Reprints no. 66, 1993.** Reprint from K. Haagen, D.J. Bartholomew and M. Deistler (eds.): *Statistical Modeling and Latent Variables*. Elsevier Science Publishers B.V. North-Holland, 1993.

Petter Jakob Bjerve:
Feilsleggen politikk? Analyse og vurdering av den makroøkonomiske politikken i 1986-1992. **Reprint no. 67, 1994.** Sætrykk fra *Sosialøkonomien*, 1993, 11, 22-27.

Jørgen Aasness, Erik Biørn and Terje Skjerpen:
Engel Functions, Panel Data, and Latent Variables. **Reprint no. 68, 1994.** Reprint from *Econometrica*, 1993, 61, 6, 1395-1422.

Knut H. Alfsen og Hans Viggo Sæbø:
Environmental Quality Indicators: Background, Principles and Examples from Norway. **Reprints no. 69, 1994.** Reprint from *Environmental and Resource Economics*, 1993, 3, 415-435.

Documents

Haakon Vennemo:
Welfare and the Environment. Implications of a recent tax reform in Norway. **Documents 94/1, 1994.**

Knut H. Alfsen:
Natural Resource Accounting and Analysis in Norway. **Documents 94/2, 1994.**

Notater

Dennis Fredriksen:
Datagrunnlaget for trygdemodellen MOSART-T. **Notater 92/7, 1992.**

Dennis Fredriksen:
Analyser av overganger til uførhet og oppføring av pensjonsgivende inntekt for trygdemodellen MOSART-T. **Notater 92/8, 1992.**

Nina Langbraaten, Halvard Hansen og Jon Ivar Røstadsand:
Sosioøkonomisk husholdningsregnskap. Reiserapport fra studietur til Netherlands Central Bureau of Statistics, Voorburg. **Notater 92/12, 1992.**

Klaus Mohn, Lasse S. Stambøl og Knut Ø. Sørensen:
REGARDS formelle struktur. Notater 93/3, 1993.

Jing Li:
The potential of Norwegian official consumption statistics in marketing research. Notater 93/4, 1993.

Asbjørn Aaheim og Runa Nesbakken:
Data om husholdningers stasjonære energibruk. Notater 93/5, 1993.

Kjell Wettergreen:
Bestemmelse av konjunkturelle vende-punkter. Notater 93/16, 1993.

Erik Storm:
Offentlige utgifter og inntekter i MODAG. Notater 93/19, 1993.

Mario A. De Franco, Solveig Glomsrød, Henning Høie, Torgeir Johnsen and Eduardo Marín Castillo:
Soil erosion and economic growth in Nicaragua. Notater 93/22, 1993.

Bjart Holtsmark:
Folketrygdens alderspensjoner. Dokumentasjon av en modell for fremskrivning av utgiftene og for analyse av regelendringer. Notater 93/24, 1993.

Olav Bjerkholt:
Review of Macroeconomic Modelling Needs of the Ministry of Planning of the Kingdom of Saudi Arabia. Notater 93/25, 1993.

Einar Bowitz og Inger Holm:
MODAG. Teknisk dokumentasjon pr. 1.6. 1993. Notater 93/26, 1993.

Harald Koch-Hagen og Bodil Larsen:
TRAN. Dokumentasjon av en ettermodell for transportettterspørselen i MSG-EE. Notater 93/33, 1993.

Tom Eek, Jan Erik Sivertsen, Tor Skoglund og Knut Ø. Sørensen:
Economic Accounts at Regional Level: Methods and Data for Norway. Notater 93/35, 1993.

Knut H. Alfsen:
Demand for commercial and own transport services in production sectors. Notater 93/39, 1993.

Dennis Fredriksen:
MOSART. Teknisk dokumentasjon. Notater 93/41, 1993.

Dennis Fredriksen:
Dokumentasjon av input til MOSART. Notater 93/42, 1993.

Jørgen Aasness og Bjart Holtsmark:
Consumer Demand in MSG-5. Notater 93/46, 1993.

Stein Inge Hove:
Nedrustning av forsvaret. En modellbasert analyse. Notater 93/47, 1993.

Erling Holmøy og Birger Sørensen:
Virkningsberegninger på MSG-5, 1991-versjonen. Notater 94/11, 1994.

Knut Ø. Sørensen:
En databank med fylkesfordelte nasjonal-regnskapstall. Notater 94/12, 1994.

Bjart Holtsmark:
Tjenesteytende virksomhet i Norge. Revidert versjon, august 1994. Notater 94/13, 1994.

Torbjørn Eika, Stein Inge Hove og Laila Haakonsen:
KVARTS i praksis. Macro-systemer og rutiner. Notater 94/15, 1994.

Einar Bowitz og Inger Holm:
Nye relasjoner i MODAG, januar 1994. Teknisk dokumentasjon. Notater 94/17, 1994.

Marie W. Arneberg:
LOTTE-TRYGD. Teknisk dokumentasjon. Notater 94/22, 1994.

Tabell- og diagramvedlegg

Innhold

	Side
A. Nasjonalregnskap for Norge¹⁾	
Tabell A1	1*
Tabell A2	2*
Tabell A3	3*
Tabell A4	4*
Tabell A5	5*
Tabell A6 (1.12):	6*
Tabell A7	7*
Tabell A8	8*
Tabell A9	9*
Tabell A10	10*
Tabell A11	11*
Tabell A12	12*
Tabell A13	13*
Tabell A14	14*
Tabell A15	15*
Tabell A16	16*
Tabell A17	17*
Tabell A18	18*
Tabell A19	19*
Tabell A20	20*
Tabell A21	21*
Tabell A22	22*
B. Konjunkturindikatorer for Norge	
Tabell B1:	23*
Tabell B2:	23*
Tabell B3:	23*
Tabell B4:	24*
Tabell B5:	24*
Tabell B6:	25*
Tabell B7:	25*
Tabell B8:	25*
Tabell B9:	26*
Tabell B10:	26*
Tabell B11:	26*
Tabell B12:	26*
Tabell B13:	27*
Tabell B14:	27*
Tabell B15:	27*
Tabell B16:	28*
Tabell B17:	28*
Diagrammer	
Olje- og gassproduksjon	29*
Produksjonsindeksen	29*
Ordreindeksen - industri	30*
Byggearrealstatistikk og boliglån, nye boliger	31*
Ordreindeksen - bygge- og anleggsvirksomhet	31*
Arbeidsledighet og sysselsetting	32*
Antatte og utførte investeringer i industrien	32*
Detaljomsetning mv	32*
Lønninger	32*
Konsum- og engrospriser	33*
Nominell rente på tre-måneders plasseringer	33*
Utenrikshandel	33*

1) Tallene i parentes gir henvisning til tabellene i NOS Nasjonalregnskapsstatistikk 1988.

C. Nasjonalregnskapstall for utvalgte OECD-land

Tabell C1:	Bruttonasjonalprodukt	34*
Tabell C2:	Privat konsum.....	34*
Tabell C3:	Offentlig konsum.....	34*
Tabell C4:	Bruttoinvesteringer i fast realkapital	35*
Tabell C5:	Eksport av varer og tjenester.....	35*
Tabell C6:	Import av varer og tjenster.....	35*
Tabell C7:	Privat konsum.....	36*
Tabell C8:	Arbeidsledighet	36*

D. Konjunkturindikatorer for utlandet

Tabell D1:	Sverige	37*
Tabell D2:	Danmark	37*
Tabell D3:	Storbritannia.....	37*
Tabell D4:	Tyskland (vest)	38*
Tabell D5:	Frankrike	38*
Tabell D6:	USA.....	38*
Tabell D7:	Japan	38*

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 1 Bruttoproduksjon, vareinnsats og bruttonasjonalprodukt. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttoproduksjon	1347487	1396582	335781	342103	346258	372440	351418	365641	360362
Fastlands-Norge	1160730	1195814	286340	292514	296585	320376	301245	312133	309361
Vareinnsats	644533	662918	158668	163579	161148	179523	167098	174826	167089
Fastlands-Norge	575906	590282	141291	145830	143096	160066	147513	154669	147974
Bruttonasjonalprodukt	702954	733664	177113	178524	185110	192918	184319	190815	193272
Fastlands-Norge	584823	605532	145049	146684	153489	160310	153732	157463	161388

1)3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

2)Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

2*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 2 BNP etter anvendelse. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttonasjonalprodukt	702954	733664	177113	178524	185110	192918	184319	190815	193272
Innenlandsk bruk av									
varer og tjenester.	651836	683860	162794	161336	177213	182517	171257	177991	184078
Konsum	522372	540019	125768	130868	135838	147545	135155	138750	141861
Privat konsum	365152	378240	87530	91360	95825	103525	94180	96639	101371
Spesifisert									
innenlandsk konsum	353514	366462	84875	88692	92896	99999	91951	93892	97805
Konsum i utlandet, netto . . .	11638	11777	2655	2667	2929	3526	2229	2747	3566
Offentlig konsum	157220	161779	38238	39509	40013	44019	40975	42111	40490
Statlig konsum	62664	64723	14337	15212	15778	19396	15856	16929	15479
Sivilt	39660	43073	10652	10320	10604	11496	11525	11152	10082
Forsvar	23003	21650	3685	4892	5174	7900	4331	5778	5397
Kommunalt konsum	94556	97056	23900	24297	24235	24623	25119	25181	25011
Bruttoinvestering	129464	143841	37027	30468	41375	34972	36102	39241	42217
Bruttoinvestering i									
fast kapital	135246	161046	25502	39130	58490	37924	28367	33199	42033
Næringsvirksomhet	109635	138286	20868	34123	52974	30321	24113	28461	36717
Oljevirksomhet	41742	65307	4931	17098	34684	8594	7210	9027	16462
Annen næringsvirksomhet .	67893	72979	15937	17024	18290	21728	16903	19434	20256
Offentlig forvaltning	25611	22760	4634	5007	5516	7602	4254	4738	5316
Statlig	12601	10328	1913	2344	2437	3633	1727	1903	1954
Kommunal	13010	12432	2721	2663	3079	3969	2527	2835	3362
Lagerendring	-5783	-17204	11525	-8662	-17115	-2951	7736	6042	184
Oljeplattformer									
under arbeid	3436	-11027	5243	-2028	-18544	4302	5198	5071	1637
Annen lagerendring og									
statistiske avvik	-9218	-6177	6282	-6634	1428	-7253	2538	972	-1453
Eksport	303157	317575	75827	81482	79452	80813	80366	82437	84916
Råolje og naturgass	97158	104069	25721	26894	24499	26956	25722	27414	25801
Eksport ellers	205999	213506	50106	54589	54953	53858	54644	55023	59115
-Import	252037	267771	61509	64295	71555	70413	67304	69612	75722

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

3*

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 3 BNP etter anvendelse. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttonasjonalprodukt	709835	726241	175189	174863	182758	193432	185971	187304	188800
Innenlandsk bruk av									
varer og tjenester.	637069	655987	157511	154139	170079	174257	163807	168778	175206
Konsum	509960	518689	121780	125589	130173	141148	128981	131454	133603
Privat konsum	356058	361940	84239	87227	91623	98851	89723	91308	95184
Spesifisert									
innenlandsk konsum	344642	350316	81695	84576	88568	95477	87626	88679	91747
Konsum i utlandet, netto . . .	11416	11624	2544	2651	3056	3374	2097	2630	3437
Offentlig konsum	153903	156749	37541	38362	38549	42297	39258	40145	38419
Statlig konsum	61292	62254	13995	14667	15062	18529	15100	16069	14584
Sivilt	38723	41559	10393	9972	10152	11042	11006	10590	9491
Forsvar	22569	20695	3602	4695	4910	7488	4093	5478	5093
Kommunalt konsum	92611	94495	23546	23695	23487	23767	24158	24077	23836
Bruttoinvestering	127109	137297	35731	28551	39906	33109	34826	37324	41603
Bruttoinvestering i									
fast kapital	132711	152823	24412	37227	55256	35928	26773	31465	40244
Næringsvirksomhet	107106	130185	19739	32233	49788	28424	22612	26834	35037
Oljevirksomhet	41456	62322	4798	16400	32921	8203	6844	8528	15439
Annen næringsvirksomhet .	65650	67863	14941	15833	16868	20221	15768	18306	19598
Offentlig forvaltning	25605	22638	4673	4993	5468	7504	4161	4631	5206
Statlig	12595	10271	1927	2340	2417	3587	1688	1860	1914
Kommunal	13010	12367	2746	2654	3051	3917	2473	2771	3292
Lagerendring	-5602	-15526	11319	-8676	-15351	-2819	8053	5859	1359
Oljeplattformer									
under arbeid.	3398	-10345	5098	-1946	-17583	4086	4981	4802	1595
Annен lagerendring og statistiske avvik	-9000	-5180	6221	-6730	2232	-6904	3072	1058	-235
Eksport	326690	332605	78419	84424	82139	87623	87739	87559	88460
Råolje og naturgass	107183	113368	26889	28261	26692	31525	31828	31254	29057
Eksport ellers	219508	219236	51529	56163	55447	56098	55911	56305	59403
-Import	253924	262350	60741	63701	69460	68448	65574	69033	74866

¹⁾3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

4*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 4 BNP etter næring. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Totalt	709835	726241	175189	174863	182758	193432	185971	187304	188800
Næringsvirksomhet	549847	561508	135932	133965	141754	149857	144493	144527	146784
Primærnæringer	19870	21469	4495	2256	10213	4505	4408	2835	9634
Jordbruk	11123	12448	1826	-2	8531	2093	1630	225	7707
Skogbruk	3776	3383	1333	928	306	816	1121	1029	339
Fiske og fangst, fiskeoppdrett.	4970	5637	1336	1330	1376	1596	1658	1580	1588
Oljevirksomhet	112064	118758	28101	28386	29027	33243	32924	33359	30754
Råolje og naturgass	100931	106966	25309	25605	26220	29832	29621	30042	27709
Rørtransport	11133	11791	2792	2781	2807	3411	3303	3317	3045
Industri og bergverksdrift . . .	96004	97571	24420	24449	23028	25673	24875	26438	24300
Bergverksdrift.	1722	1713	431	438	416	428	405	460	449
Industri	94281	95858	23989	24012	22612	25245	24470	25978	23850
Skjermet industri	30043	29980	7202	7633	7194	7951	7273	7977	7537
Utekonkurrerende industri .	17448	18162	4492	4551	4444	4676	4814	4834	4792
Hjemmekonkurrerende industri	46791	47715	12296	11828	10974	12618	12383	13167	11521
Elektrisitetsforsyning	27966	28523	8032	6171	5920	8400	8070	5905	5551
Bygge- og anleggsvirksomhet	24704	23946	5212	5904	5855	6975	5259	5907	6283
Varehandel	67455	68563	15251	16745	17261	19307	16593	17927	18214
Utenriks sjøfart og oljeboring	22419	20864	5336	5054	5190	5284	5211	4967	5187
Utenriks sjøfart	20151	19113	4909	4609	4797	4798	4686	4564	4786
Oljeboring	2268	1750	427	445	392	487	525	403	401
Samferdsel	40426	41044	9821	10325	10787	10112	10581	11242	11161
Boligtjenester	33977	34080	8513	8516	8521	8530	8540	8551	8566
Annen næringsvirksomhet . . .	104963	106691	26750	26160	25953	27828	28032	27397	27135
Hotell- og restaurantdrift . . .	8709	9005	1920	2213	2860	2012	2144	2364	3053
Finansiell tjenesteyting . . .	27319	27432	6716	6766	6945	7005	7061	7060	7348
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	32968	33681	9019	8175	7559	8929	9485	8682	7999
Tjenesteyting ellers	35968	36574	9096	9006	8589	9882	9341	9291	8735
Offentlig forvaltning	115925	119119	29333	30157	29337	30292	30292	30873	29839
Statlig forvaltning	34141	34599	8175	9011	8406	9007	8516	9107	8295
Forsvar	8431	8416	1999	2166	2049	2203	1967	2168	1993
Sivilt	25711	26184	6176	6845	6358	6804	6549	6940	6301
Kommunal forvaltning	81784	84519	21158	21146	20930	21285	21776	21765	21544
Korreksjonsposter	44063	45615	9924	10740	11668	13283	11186	11904	12177
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	60116	60944	13792	14526	15311	17315	14919	15410	15973
Avgiftskorreksjoner	7250	8130	1885	2016	2236	1993	2316	2548	2424
Frie banktjenester	-23303	-23460	-5753	-5802	-5880	-6025	-6049	-6054	-6220
MEMO:									
Fastlands-Norge	575352	586620	141751	141423	148541	154905	147837	148978	152859
Skjermede næringer	500644	510009	121864	122349	131026	134771	127457	127908	134170
Utekonkurrerende næringer .	19171	19875	4923	4989	4860	5104	5218	5293	5241
Hjemmekonkurrerende næringer	55537	56736	14965	14086	12656	15030	15161	15777	13449

¹⁾3.kvartal 1994 er tildeles basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 5 Produksjon og inntekt. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttonasjonalprodukt	702954	733664	177113	178524	185110	192918	184319	190815	193272
-Renter, aksjeutbytte m.v. til utlandet, netto	22044	22733	7388	7722	1832	5791	2277	5410	1169
Bruttonasjonalinntekt.	680910	710931	169725	170802	183278	187127	182042	185405	192103
-Kapitalslit	104190	109021	26449	27097	27607	27869	27979	27544	27577
Nasjonalinntekt.	576720	601909	143276	143705	155671	159258	154063	157862	164526
-Stønader til utlandet, netto. .	11129	9980	1670	1861	1926	4523	2258	2331	2516
Disponibel inntekt for Norge .	565591	591929	141606	141844	153745	154735	151805	155531	162010
-Konsum i alt.	522372	540019	125768	130868	135838	147545	135155	138750	141861
Sparing	43219	51911	15839	10975	17907	7190	16651	16781	20149
Disponibel realinntekt									
for Norge 3)	551604	567348	136652	135296	147744	147655	145291	147205	153754

¹⁾3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.³⁾Disponibel realinntekt er deflatert med prisindeks (1991=100) for innenlandsk anvendelse ekskl. kapitalslit.

6*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A6 (1.12) Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr¹⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Driftsregnskap									
Eksport	303164	317585	75831	81487	79453	80815	80367	82440	84924
Varer	219694	227854	54622	59606	54194	59431	58570	60005	60125
Tjenester	83470	89732	21209	21881	25259	21383	21798	22436	24799
Import	252036	267772	61509	64295	71555	70413	67304	69614	75721
Varer	166386	176760	41194	41691	45245	48631	46369	46644	49440
Tjenester	85650	91012	20315	22603	26311	21782	20935	22970	26281
Eksportoverskudd	51127	49814	14322	17193	7898	10402	13064	12827	9203
Renter, aksjeutbytte mv. og stønader									
Fra utlandet	22314	21698	5536	5426	5790	4946	8348	5481	4961
Renter	17582	15881	3934	4279	4279	3390	6055	4356	4034
Aksjeutbytte mv.	2062	2316	795	373	540	608	1618	566	432
Stønader	2670	3501	806	775	971	948	676	559	494
Til utlandet	55488	54412	14593	15011	9548	15260	12884	13222	8645
Renter	25392	25214	6727	6344	5516	6627	6835	6155	4697
Aksjeutbytte mv.	16297	15718	5390	6030	1135	3162	3115	4177	938
Stønader	13800	13480	2476	2636	2897	5471	2934	2890	3010
Renter, aksjeutbytte mv. og stønader, netto	-33175	-32715	-9057	-9584	-3759	-10314	-4535	-7741	-3684
Overskudd på drifts- regnskapet	17953	17099	5265	7608	4139	87	8528	5086	5519
Endringer i fordringer og gjeld ikke forårsaket av transaksjoner mv., netto	-2723	-9878	-7089	678	-1740	-1727	-2212	2462	3255
Tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Omvurderinger av for- dringer og gjeld pga. valutakursendringer, netto	-4702	-13514	-8178	761	-3503	-2593	-85	3996	4232
Norges Banks interna- sjonale reserver	6402	7444	-229	3460	732	3481	-809	-2265	-678
Andre sektors bank- innskudd og kortsiktig gjeld	-300	-2873	-197	-282	-949	-1445	379	1411	1072
Langsiktig lånegjeld	-18189	-28486	-11826	-2499	-4793	-9368	1159	7375	5809
Lån til utlandet	7385	10402	4073	83	1507	4740	-814	-2525	-1971
Fordringer og gjeld ellers	1979	3636	1090	-83	1763	867	-2127	-1534	-977
Andre omvurderinger									
Nedgang i Norges netto- gjeld	15229	7222	-1824	8286	2399	-1640	6316	7547	8774
Kapitalregnskap									
Langsiktige kapitaltran- saksjoner, netto	17583	7995	-888	16020	-9154	2018	-7046	-5430	-5372
Kjente kortsiktige kapi- taltransaksjoner, netto	-14579	-13400	4948	-17922	-7854	7428	-1457	55	1527
Andre kortsiktige kapi- taltransaksjoner og sta- tistiske avvik, netto	-20957	-11695	-9325	-5706	12869	-9533	-25	289	-1674
Kapitaltransaksjoner i alt, netto	-17953	-17099	-5265	-7608	-4139	-87	-8528	-5086	-5519
Endringer i fordringer og gjeld forårsaket av valutakursendringer mv., netto	2724	9878	7089	-678	1740	1727	2212	-2462	-3255
Oppgang i Norges netto- gjeld	-15229	-7222	1824	-8286	-2399	1640	-6316	-7547	-8774

1) Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 7 BNP etter anvendelse. Volum- og prisendring i prosent¹⁾

	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	1993	93.4	94.1	94.2	94.3
A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttonasjonalprodukt	2,3	3,8	6,2	7,1	3,3	2,0	-0,5	-2,0	-0,2	1,1
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester.	3,0	4,0	4,0	9,5	3,0	1,9	1,7	1,2	0,8	0,8
Konsum	1,7	2,7	5,9	4,7	2,6	1,6	1,5	1,5	1,3	1,8
Privat konsum	1,7	2,7	6,5	4,7	3,9	1,9	1,5	1,0	1,1	1,8
Spesifisert										
innenlandsk konsum	1,6	2,6	7,3	4,9	3,6	2,0	1,6	1,0	1,0	1,6
Konsum i utlandet, netto . . .	1,8	5,1	-17,5	-0,8	12,5	-0,6	0,0	1,8	3,8	8,3
Offentlig konsum	1,8	2,7	4,6	4,6	-0,3	1,0	1,4	2,5	1,9	1,5
Statlig konsum	1,6	4,2	7,9	9,6	-3,2	1,7	2,1	2,5	1,6	1,3
Sivilt	7,3	14,3	5,9	6,2	-6,5	1,2	1,2	2,2	1,8	1,7
Forsvar	-8,3	-7,7	13,6	16,7	3,7	2,6	3,3	3,4	1,2	0,6
Kommunalt konsum	2,0	1,5	2,6	1,6	1,5	0,6	0,9	2,4	2,0	1,7
Bruttoinvestering	8,0	10,0	-2,5	30,7	4,3	2,9	2,4	0,0	-1,5	-2,1
Bruttoinvestering i										
fast kapital	15,2	3,1	9,7	-15,5	-27,2	3,4	2,9	1,4	0,4	-1,3
Næringsvirksomhet	21,5	9,0	14,6	-16,8	-29,6	3,8	3,1	0,9	0,2	-1,5
Oljevirksomhet	50,3	27,4	42,6	-48,0	-53,1	4,1	4,0	2,5	1,5	1,2
Annen næringsvirksomhet .	3,4	2,9	5,5	15,6	16,2	4,0	3,0	0,5	-1,3	-4,7
Offentlig forvaltning	-11,6	-14,3	-11,0	-7,3	-4,8	0,5	1,4	3,1	2,0	1,2
Statlig	-18,5	-26,8	-12,4	-20,5	-20,8	0,5	1,4	3,1	2,1	1,2
Kommunal	-4,9	1,5	-9,9	4,4	7,9	0,5	1,5	3,1	2,0	1,2
Lagerendring	177,1	-40,5	-28,9	-167,5	-108,9	7,4	6,2	-5,7	3,3	-87,8
Oljeplattformer										
under arbeid.	-404,5	1,0	-2,3	-346,7	-109,1	5,4	2,6	1,5	1,3	-2,7
Annen lagerendring og										
statistiske avvik	-42,4	-21,4	-50,6	-115,7	-110,5	16,4	4,6	-18,2	-6,8	865,0
Eksport	1,8	5,7	11,9	3,7	7,7	2,9	-2,3	-5,3	-2,5	-0,8
Råolje og naturgass	5,8	14,2	18,4	10,6	8,9	1,3	-8,4	-15,5	-7,8	-3,3
Eksport ellers	-0,1	1,5	8,5	0,3	7,1	3,8	1,1	0,5	0,5	0,4
-Import	3,3	6,7	8,0	8,4	7,8	2,8	2,9	1,4	-0,1	-1,8

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

8*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 8 BNP etter næring. Faste 1991 priser. Prosent endring fra året før.¹⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Totalt	3,4	2,3	0,6	0,6	4,2	3,8	6,2	7,1	3,3
Næringsvirksomhet	3,1	2,1	-0,1	0,4	4,2	3,8	6,3	7,9	3,5
Primærnæringer	-0,9	8,0	-1,5	-4,9	20,0	1,9	-1,9	25,7	-5,7
Jordbruk	-2,8	11,9	5,5	-102,7	21,8	-9,2	-10,8	..	-9,7
Skogbruk	0,2	-10,4	-16,1	-7,8	-3,0	-5,7	-15,9	10,9	10,9
Fiske og fangst, fiskeoppdrett.	2,8	13,4	7,2	3,6	15,6	27,7	24,1	18,8	15,5
Oljevirksomhet	12,4	6,0	-0,2	4,9	6,2	12,6	17,2	17,5	5,9
Råolje og naturgass	12,6	6,0	-0,1	5,1	6,5	12,1	17,0	17,3	5,7
Rørtransport	11,4	5,9	-0,8	3,4	3,6	16,8	18,3	19,3	8,5
Industri og bergverksdrift . . .	1,8	1,6	0,1	0,6	2,8	3,1	1,9	8,1	5,5
Bergverksdrift.	1,2	-0,5	0,9	-0,8	-0,8	-1,6	-6,0	5,1	7,9
Industri	1,8	1,7	0,0	0,6	2,9	3,2	2,0	8,2	5,5
Skjermet industri	-0,2	-0,2	-1,9	-3,0	1,3	2,8	1,0	4,5	4,8
Utekonkurrerende industri .	-0,1	4,1	0,6	3,0	6,6	6,3	7,2	6,2	7,8
Hjemmekonkurrerende industri	4,0	2,0	1,0	2,2	2,5	2,3	0,7	11,3	5,0
Elektrisitetsforsyning	6,0	2,0	3,1	-3,8	-0,4	7,5	0,5	-4,3	-6,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	-0,0	-3,1	-2,7	-3,9	0,3	-5,4	0,9	0,0	7,3
Varehandel	1,2	1,6	-0,8	-0,3	4,3	3,0	8,8	7,1	5,5
Utenriks sjøfart og oljeboring	-3,6	-6,9	-5,8	-9,7	-8,4	-3,8	-2,4	-1,7	-0,1
Utenriks sjøfart	-4,2	-5,1	-4,1	-8,0	-5,2	-3,3	-4,5	-1,0	-0,2
Oljeboring	2,8	-22,8	-22,3	-24,0	-35,1	-7,9	22,9	-9,3	2,2
Samferdsel	-0,7	1,5	2,7	-2,4	8,0	-1,8	7,7	8,9	3,5
Boligjenester	0,5	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5
Annen næringsvirksomhet . . .	1,1	1,6	0,4	2,0	2,3	2,0	4,8	4,7	4,6
Hotell- og restaurantdrift . . .	0,7	3,4	2,1	1,7	5,3	4,0	11,7	6,8	6,8
Finansiell tjenesteyting	-2,1	0,4	-1,6	1,9	1,3	0,0	5,1	4,3	5,8
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	2,0	2,2	2,4	3,7	0,6	1,8	5,2	6,2	5,8
Tjenesteyting ellers	3,0	1,7	-0,5	0,8	3,5	3,1	2,7	3,2	1,7
Offentlig forvaltning	3,6	2,8	2,7	1,9	2,6	3,8	3,3	2,4	1,7
Statlig forvaltning	2,8	1,3	1,2	-1,2	0,8	4,7	4,2	1,1	-1,3
Forsvar	-2,5	-0,2	4,2	-2,1	-1,4	-1,0	-1,6	0,1	-2,7
Sivilt	4,6	1,8	0,2	-0,9	1,5	6,7	6,0	1,4	-0,9
Kommunal forvaltning	3,9	3,3	3,3	3,3	3,3	3,4	2,9	2,9	2,9
Korreksjonsposter	6,2	3,5	2,8	-1,5	8,8	4,0	12,7	10,8	4,4
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	2,4	1,4	-0,4	-0,4	4,4	1,8	8,2	6,1	4,3
Avgiftskorreksjoner.	3,1	12,1	16,1	1,8	20,5	11,4	22,8	26,4	8,4
Frie banktjenester	-3,9	0,7	-1,1	2,4	1,5	0,0	5,1	4,3	5,8
MEMO:									
Fastlands-Norge	2,1	2,0	1,0	0,1	4,3	2,4	4,3	5,3	2,9
Skjermede næringer	2,0	1,9	1,1	-0,1	4,3	2,1	4,6	4,5	2,4
Utekonkurrerende næringer .	-0,0	3,7	0,7	2,6	5,9	5,6	6,0	6,1	7,8
Hjemmekonkurrerende næringer	3,6	2,2	-0,3	1,6	3,7	4,0	1,3	12,0	6,3

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 9 Privat konsum. Volum- og prisendring i prosent¹⁾

	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	1993	93.4	94.1	94.2	94.3
A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Privat konsum	1,7	2,7	6,5	4,7	3,9	1,9	1,5	1,0	1,1	1,8
Spesifisert innenlandsk										
konsum	1,6	2,6	7,3	4,9	3,6	2,0	1,6	1,0	1,0	1,6
Matvarer	2,7	3,4	9,8	2,5	6,0	-1,2	-0,9	-0,2	0,5	1,3
Drikkevarer og tobakk . . .	3,7	6,6	4,5	-1,4	-3,4	3,1	2,0	1,4	1,9	5,0
Klær og skoøy	-3,7	-0,9	3,2	4,7	-1,3	2,8	2,2	2,9	1,5	1,4
Bolig, lys og brensel . . .	1,8	1,7	5,4	0,9	-0,4	2,8	2,5	0,7	0,5	1,1
Møbler og husholdnings-										
artikler	0,2	3,8	7,9	6,4	2,2	2,1	1,9	1,1	1,3	1,5
Helsepleie	1,9	4,3	4,5	3,8	3,9	3,3	1,4	1,6	1,5	2,1
Transport, post-										
og teletjenester	3,5	4,1	13,4	16,8	9,6	2,9	2,0	0,8	0,3	1,7
Fritidssyssler og utdanning . .	-1,7	-1,4	4,0	6,8	5,2	3,2	3,5	2,4	1,7	1,5
Andre varer og tjenester . . .	2,6	2,7	6,8	3,6	4,3	2,1	1,5	1,5	1,4	1,4
Korreksjonsposter	1,8	5,1	-17,5	-0,8	12,5	-0,6	0,0	1,8	3,8	8,3
Nordmenns konsum i utlandet.	3,5	6,3	5,5	6,7	10,2	1,3	1,0	1,7	2,2	3,6
Utlendingers konsum i Norge .	5,1	7,9	31,5	13,1	8,9	2,9	2,3	1,4	0,7	1,2

¹⁾3.kvartal 1994 er tildeles basert på framskrivninger.

10*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 10 Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendring i prosent¹⁾

	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	1993	93.4	94.1	94.2	94.3
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttoinvesteringer i fast kapital	15,2	3,1	9,7	-15,5	-27,2	3,4	2,9	1,4	0,4	-1,3
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg	-5,6	-7,5	-0,4	1,5	13,3	-0,3	0,7	3,7	3,0	2,3
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljeleting, olje- og gass-rørledning	4,9	29,1	31,8	40,8	37,4	4,7	4,5	2,6	2,4	1,1
Skip og båter	86,9	-278,9	-27,4	-97,7	-92,5	-28,7	..	-39,2
Fly, biler mv. og rullende materiell	-8,5	-10,6	-4,1	66,3	30,0	2,5	0,4	9,1	11,0	1,9
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningssplattformer mv.	90,4	20,4	-90,4	-97,7	-70,8	4,4	4,2	519,6	27,1	1,0
Maskiner, redskap og inventar ellers	2,3	-3,1	4,0	-4,3	-0,9	2,7	3,6	1,1	-1,5	-1,9
Næringsvirksomhet	21,5	9,0	14,6	-16,8	-29,6	3,8	3,1	0,9	0,2	-1,5
Primærnæringer	2,6	-16,1	0,1	8,0	2,5	2,5	8,3	2,3	-2,3	-3,1
Jordbruk	7,1	5,9	4,6	5,1	3,1	1,1	2,4	2,8	1,1	0,6
Skogbruk	-15,8	-2,7	12,5	-20,7	-9,1	0,7	2,6	2,3	2,1	0,6
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-5,2	-80,5	-10,0	39,1	4,4	9,3	126,9	2,1	-18,1	-16,2
Oljeverksamhet	50,3	27,4	42,6	-48,0	-53,1	4,1	4,0	2,5	1,5	1,2
Utvinning av råolje og naturgass	48,0	2,2	50,2	-63,8	-56,0	4,0	3,9	2,5	1,0	1,2
Rørtransport	74,2	..	20,9	89,4	-0,2	4,6	4,5	2,6	2,4	1,1
Industri og bergverksdrift . . .	-1,2	-10,6	-1,6	-1,1	1,3	1,7	2,4	2,6	0,5	-0,4
Bergverksdrift	-0,2	1,7	-13,4	-8,3	-10,5	1,4	1,6	3,1	1,2	0,4
Skjermet industri	30,5	20,2	-4,6	-13,9	9,5	1,5	2,1	2,7	0,9	-0,2
Utekonkurrerende industri .	-38,6	-52,8	-12,4	0,1	8,1	2,0	3,1	1,9	-0,4	-1,1
Hjemmekonkurrerende industri	3,8	4,4	7,6	12,8	-7,4	1,6	2,4	2,7	0,6	-0,3
Elektrisitetsforsyning	-5,0	-15,0	-33,0	-13,8	-18,1	1,4	2,4	2,4	0,4	0,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	-4,1	-21,5	10,8	11,0	-5,3	2,1	2,6	4,6	2,9	0,2
Varehandel	7,7	17,8	21,1	32,7	24,2	2,5	1,4	8,4	6,6	0,8
Utenriks sjøfart og oljeboring	-912,4	..	23,8	..	185,7	-160,1	-125,6	-22,3	-118,0	-78,9
Utenriks sjøfart	-593,5	..	84,0	-234,2	-34,1	-202,7	-144,8	-32,3	573,0	-40,4
Oljeboring	89,2	363,6	..	-122,5	-102,1	91,9	3,1	-1,3	-32,2	29,1
Samferdsel	-8,0	-22,1	-13,9	-13,5	14,9	1,7	1,6	3,6	7,5	1,7
Boligtjenester	-5,2	11,3	23,8	34,9	39,5	-0,3	0,7	3,7	3,0	2,3
Annen næringsvirksomhet . . .	2,6	6,9	8,8	12,2	23,3	0,7	1,5	3,4	2,3	1,1
Hotell- og restaurantdrift . . .	3,2	8,6	25,3	37,2	20,0	2,3	1,5	6,7	5,2	-0,1
Finansiell tjenesteyting . . .	-5,8	-5,6	3,3	6,0	14,9	0,7	1,1	1,4	0,7	0,1
Tjenesteyting ellers	6,4	11,9	10,6	14,1	27,1	0,6	1,6	4,0	2,8	1,5
Offentlig forvaltning	-11,6	-14,3	-11,0	-7,3	-4,8	0,5	1,4	3,1	2,0	1,2
Statlig forvaltning	-18,5	-26,8	-12,4	-20,5	-20,8	0,5	1,4	3,1	2,1	1,2
Kommunal forvaltning	-4,9	1,5	-9,9	4,4	7,9	0,5	1,5	3,1	2,0	1,2
MEMO:										
Fastlands-Norge	-4,7	-8,7	0,1	3,9	9,1	1,1	1,8	3,6	2,6	0,8
Skjermede næringer	-3,5	-6,1	0,2	3,3	10,7	0,9	1,4	3,8	3,2	1,2
Utekonkurrerende næringer .	-35,5	-49,8	-12,5	-0,9	5,5	2,0	2,9	2,1	-0,2	-0,9
Hjemmekonkurrerende næringer	1,2	-8,2	3,8	13,7	-5,7	2,6	5,5	2,3	-2,4	-3,0

¹⁾3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 11 Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendring i prosent¹⁾

	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	1993	93.4	94.1	94.2	94.3
A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Eksport i alt	1,8	5,7	11,9	3,7	7,7	2,9	-2,3	-5,3	-2,5	-0,8
Varer	3,3	9,0	15,7	4,5	11,4	0,4	-5,1	-7,3	-3,7	-0,4
Råolje og naturgass fra										
Nordsjøen.	5,8	14,2	18,4	10,6	8,9	1,3	-8,4	-15,5	-7,8	-3,3
Skip, nybygde	-65,2	-94,1	2,7	-90,0	944,1	2,0	2,5	1,2	0,4	0,9
Skip, eldre	7,7	12,3	-63,5	-42,4	-52,4	-3,1	-3,7	3,7	0,0	-0,9
Oljeplattformer og moduler, nybygde	885,2	-90,4	-99,9	4,9	2,5	1,5	1,4	0,7
Oljeplattformer, eldre	-100,0	-0,4	-12,2	..
Direkte eksport ved oljevirksomhet	-35,5	-53,4	9,5	24,8	73,8	4,2	4,3	2,5	2,3	1,5
Andre varer	3,0	10,1	16,8	7,2	20,4	0,2	-1,6	-0,6	-0,1	1,1
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	8,3	34,1	20,8	8,0	11,8	-4,5	-17,9	-1,2	2,9	1,0
Bergverksprodukter	-1,8	16,3	11,8	-7,8	-3,3	-2,7	-10,3	-5,5	2,1	2,5
Industriprodukter	3,0	9,0	16,9	7,9	22,5	0,2	-0,8	-0,5	-0,4	1,0
Nærings- og nytelsesmidler .	10,2	15,0	17,7	12,5	28,7	-2,8	-1,6	-1,3	2,2	1,3
Grafiske produkter	-5,5	-3,9	2,5	13,0	-8,3	4,3	4,4	4,4	4,1	2,4
Treforedlingsprodukter	10,7	23,5	14,3	12,3	25,7	-6,9	-4,8	-3,1	1,3	3,5
Kjemiske råvarer	3,2	-3,2	-13,9	16,4	17,5	-0,1	0,3	4,8	2,1	-2,5
Raffinerte oljeprodukter . . .	-1,3	-10,1	31,6	-8,3	36,2	4,0	-2,1	-8,1	-12,6	-5,8
Metaller	2,0	13,1	17,0	9,5	14,7	-0,7	-1,1	3,0	8,7	9,7
Tekstil- og bekledningsvarer	0,8	2,1	6,9	11,8	63,9	-2,8	1,3	1,4	2,2	-6,8
Trevarer, møbler og innredninger	5,1	19,0	7,8	13,0	6,6	-2,0	-0,3	3,1	5,6	8,3
Kjemiske og mineralske produkter.	4,9	16,6	5,5	17,2	30,3	3,7	1,1	-1,1	-4,0	-6,9
Andre verkstedprodukter. . .	-2,0	6,3	38,4	1,9	18,1	3,0	-0,0	-2,6	-5,7	-0,1
Elektrisk kraft	-15,7	-17,2	-24,7	-52,1	-90,0	54,5	49,0	10,7	37,1	89,2
Tjenester	-2,2	-3,8	1,0	1,3	-1,5	9,9	6,8	1,8	1,2	-0,4
Brutto frakter ved skipsfart . .	-5,6	-6,0	-8,7	-3,1	-1,0	15,6	9,2	0,5	0,5	-2,1
Brutto inntekter ved oljeboring	-7,4	-16,5	76,6	-28,9	-2,2	14,7	17,2	6,5	5,2	-4,8
Direkte eksport ved annen oljevirksomhet	8,4	21,2	14,8	16,0	4,9	3,4	3,3	5,8	5,5	5,2
Eksport av rørtjenester	5,5	46,9	26,1	32,8	30,3	8,3	9,3	4,4	-2,3	4,2
Utlendingers konsum i Norge .	5,1	7,9	31,5	13,1	8,9	2,9	2,3	1,4	0,7	1,2
Andre tjenester	0,5	-7,1	2,6	3,6	-13,3	3,3	3,6	2,9	2,5	1,7

1)3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 12 Import av varer og tjenester. Volum- og prisendring i prosent¹⁾

	1993	93.4	94.1	94.2	94.3	1993	93.4	94.1	94.2	94.3
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Import i alt	3,3	6,7	8,0	8,4	7,8	2,8	2,9	1,4	-0,1	-1,8
Varer	4,6	10,0	12,5	13,6	13,2	1,6	2,1	0,1	-1,5	-3,5
Skip, nybygde og eldre	40,0	56,2	-9,4	135,5	-60,9	16,5	2,2	-5,9	-22,2	-43,0
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre.	275,4	724,1	902,3	-93,9	537,5	14,9	3,2	10,3	-18,1	-29,4
Direkte import ved oljevirksomheten.	25,0	-35,3	11,5	-91,5	-59,2	3,6	3,3	5,8	5,5	5,2
Andre varer	1,8	8,0	13,8	18,9	16,0	0,4	1,6	0,8	-0,2	-0,5
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	-8,5	-0,4	20,5	15,4	66,6	-2,7	0,2	4,2	9,0	6,7
Råolje	18,9	59,2	-21,4	-33,6	-36,5	-3,9	-13,8	-7,0	-2,3	-14,0
Bergverksprodukter	7,5	19,0	21,5	0,1	-14,6	-3,7	0,6	12,8	9,3	16,7
Industriprodukter	2,1	7,9	13,3	19,5	15,5	0,6	1,8	0,1	-0,8	-0,8
Nærings- og nytelsesmidler .	11,5	11,6	-1,4	10,3	2,4	0,9	4,0	7,0	7,0	6,2
Grafiske produkter	-0,5	8,6	9,8	13,6	1,2	0,3	-4,8	-1,5	-7,4	-7,2
Treforedlingsprodukter.	9,4	15,4	18,2	14,1	12,6	-8,7	-10,1	-3,4	-0,2	1,7
Kjemiske råvarer	14,2	16,7	17,8	6,6	5,1	-5,9	-3,5	-0,7	3,0	6,7
Raffinerte oljeprodukter	-3,5	-14,5	23,1	27,5	2,1	5,3	17,0	0,8	-0,1	11,8
Metaller	-0,1	8,9	32,1	6,8	25,0	-1,2	-1,8	-4,6	-3,7	3,9
Tekstil- og bekledningsvarer	1,2	0,7	5,5	10,4	13,1	-0,1	0,1	-3,2	0,3	-3,5
Trevarer, møbler og innredninger	9,4	15,5	10,3	33,7	22,0	-5,5	-4,0	2,7	0,8	4,2
Kjemiske og mineralske produkter.	4,1	6,5	5,1	12,1	10,1	0,9	1,9	1,7	0,5	-1,8
Andre verkstedprodukter . . .	3,2	10,8	11,9	26,5	17,5	2,6	4,0	0,2	-4,1	-4,4
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	-30,2	-7,0	51,4	77,0	53,2	7,9	7,2	6,8	2,7	1,2
Elektrisk kraft	-56,6	44,2	-100,0	-11,3	-2,3	104,7	113,2	..
Tjenester	0,8	-0,4	-1,7	-1,9	-2,1	5,4	4,9	4,9	3,6	2,1
Brutto utgifter ved skipsfart .	-9,5	-8,7	-10,5	-3,6	0,0	11,2	10,0	9,8	5,8	-0,5
Brutto utgifter ved oljeboring .	21,6	-18,2	-22,7	-35,2	-43,7	3,4	3,3	5,8	5,5	5,2
Direkte import ved annen oljevirksomhet	-5,0	21,9	55,5	17,0	-16,5	6,6	8,0	5,1	5,0	4,0
Nordmenns konsum i utlandet .	3,5	6,1	5,8	7,0	10,0	1,3	1,0	1,7	2,2	3,6
Andre tjenester	10,3	0,5	-5,1	-10,5	-10,2	3,2	3,3	3,1	2,6	2,3

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

13*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 13 Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Totalt	1353249	1378814	332367	336269	340677	369501	349435	358085	351879
Næringsvirksomhet	1109741	1129648	273838	276008	278903	300898	287279	294590	289486
Primærnæringer	42739	45720	9260	10163	16566	9730	9574	11075	16204
Jordbruk	26444	28293	4507	5899	12923	4963	4302	6096	12014
Skogbruk	4427	3966	1563	1088	359	957	1314	1206	398
Fiske og fangst, fiskeoppdrett.	11868	13461	3190	3176	3285	3811	3958	3773	3793
Oljevirksomhet	148173	157024	37156	37541	38397	43930	43525	44107	40666
Råolje og naturgass	135680	143793	34023	34420	35247	40103	39819	40385	37249
Rørtransport	12493	13231	3133	3121	3150	3827	3706	3722	3417
Industri og bergverksdrift . . .	337742	344493	86239	86417	81376	90461	88190	93254	85561
Bergverksdrift.	4290	4266	1073	1090	1037	1067	1008	1145	1119
Industri	333452	340227	85166	85327	80339	89394	87181	92109	84443
Skjermet industri	103921	104339	25093	26674	24789	27783	25365	28167	26134
Utekonkurrerende industri .	78296	80887	19912	20357	19923	20696	21353	21536	21304
Hjemmekonkurrerende industri	151235	155001	40162	38296	35627	40916	40464	42405	37005
Elektrisitetsforsyning	57594	58741	16542	12708	12191	17300	16620	12160	11432
Bygge- og anleggsvirksomhet	75275	72966	15881	17990	17840	21254	16026	17998	19144
Varehandel	107891	109664	24394	26782	27607	30880	26540	28673	29132
Utenriks sjøfart og oljeboring	54910	50908	12893	12750	12497	12769	12099	12347	12435
Utenriks sjøfart	50609	47589	12083	11907	11753	11846	11104	11582	11675
Oljeboring	4301	3319	810	843	744	923	995	765	760
Samferdsel	77007	78778	18614	19638	20385	20140	19701	20908	20861
Boligtjenester	44276	44410	11093	11098	11104	11115	11129	11143	11163
Annen næringsvirksomhet . . .	164135	166943	41765	40920	40939	43318	43877	42924	42889
Hotell- og restaurantdrift . .	18363	18987	4049	4666	6030	4242	4522	4984	6437
Finansiell tjenesteyting . . .	41144	41313	10114	10190	10460	10550	10634	10633	11066
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	55311	56508	15131	13715	12682	14980	15914	14567	13421
Tjenesteyting ellers	49317	50134	12472	12349	11767	13546	12807	12740	11966
Offentlig forvaltning	176143	180093	42853	43719	44226	49294	44921	45537	43996
Statlig forvaltning	66977	68063	14862	15960	16542	20700	16228	17218	15739
Forsvar	23532	21854	3896	4952	5177	7828	4253	5622	5335
Sivilt	43445	46210	10967	11007	11364	12872	11976	11596	10403
Kommunal forvaltning	109166	112029	27990	27760	27685	28594	28693	28319	28257
Korreksjonsposter	67365	69075	15677	16542	17548	19308	17235	17959	18398
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	60116	60944	13792	14526	15311	17315	14919	15410	15973
Avgiftskorreksjoner	7250	8130	1885	2016	2236	1993	2316	2548	2424
Frie banktjenester	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MEMO:									
Fastlands-Norge	1150166	1170882	282319	285978	289783	312802	293812	301632	298778
Skjermede næringer	900051	913300	216420	221972	229553	245356	225715	231565	235161
Utekonkurrerende næringer .	82586	85154	20985	21447	20960	21762	22361	22682	22422
Hjemmekonkurrerende næringer	167530	172428	44915	42560	39270	45683	45735	47385	41195

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

14*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 14 Vareinnsats etter næring. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Totalt	643415	652573	157179	161407	157919	176069	163464	170782	163079
Næringsvirksomhet	559894	568139	137906	142043	137150	151041	142787	150063	142702
Primærnæringer	22868	24251	4765	7907	6354	5225	5166	8241	6570
Jordbruk	15320	15844	2681	5902	4392	2870	2673	5870	4307
Skogbruk	650	582	230	160	53	141	193	177	58
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	6898	7824	1854	1846	1909	2215	2300	2193	2204
Oljevirksomhet	36109	38267	9055	9155	9370	10687	10601	10748	9912
Råolje og naturgass	34749	36827	8714	8815	9027	10271	10198	10343	9540
Rørtransport	1360	1440	341	340	343	417	403	405	372
Industri og bergverksdrift ..	241738	246922	61819	61968	58347	64788	63315	66816	61262
Bergverksdrift	2567	2553	642	652	620	638	604	685	669
Industri	239171	244369	61177	61315	57727	64149	62712	66131	60592
Skjermet industri	73879	74358	17891	19041	17595	19832	18092	20190	18596
Utekonkurrerende industri ..	60848	62725	15420	15806	15479	16020	16539	16703	16512
Hjemmekonkurrerende industri ..	104444	107285	27866	26468	24653	28298	28081	29238	25484
Elektrisitetsforsyning	29628	30218	8510	6537	6272	8900	8550	6255	5881
Bygge- og anleggsvirksomhet	50572	49020	10669	12086	11985	14279	10767	12092	12861
Varehandel	40436	41100	9142	10038	10347	11574	9947	10746	10918
Utenriks sjøfart og oljeboring	32491	30045	7556	7696	7307	7485	6888	7380	7248
Utenriks sjøfart	30458	28476	7174	7298	6956	7048	6418	7018	6889
Oljeboring	2033	1569	383	399	352	436	470	361	359
Samferdsel	36581	37734	8794	9314	9598	10028	9120	9666	9699
Boligtjenester	10299	10330	2580	2582	2583	2586	2589	2592	2597
Annen næringsvirksomhet ..	59172	60252	15015	14760	14986	15491	15844	15527	15754
Hotell- og restaurantdrift ..	9654	9982	2129	2453	3170	2230	2377	2620	3384
Finansiell tjenesteyting ..	13824	13881	3398	3424	3514	3545	3573	3573	3718
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	22344	22827	6112	5541	5123	6051	6429	5884	5422
Tjenesteyting ellers	13349	13561	3376	3343	3178	3664	3465	3449	3231
Offentlig forvaltning	60218	60974	13520	13562	14890	19002	14629	14664	14157
Statlig forvaltning	32836	33464	6687	6949	8135	11693	7712	8111	7444
Forsvar	15101	13438	1897	2787	3129	5625	2285	3454	3342
Sivilt	17734	20026	4790	4162	5007	6068	5427	4656	4102
Kommunal forvaltning	27382	27510	6833	6613	6754	7309	6917	6553	6713
Korreksjonsposter	23303	23460	5753	5802	5880	6025	6049	6054	6220
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Avgiftskorreksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Frie banktjenester	23303	23460	5753	5802	5880	6025	6049	6054	6220
MEMO:									
Fastlands-Norge	574815	584262	140568	144555	141242	157897	145975	152654	145919
Skjermede næringer	399407	403292	94556	99623	98527	110586	98258	103657	100991
Utekonkurrerende næringer ..	63415	65278	16062	16458	16100	16658	17143	17388	17181
Hjemmekonkurrerende næringer	111993	115692	29950	28474	26615	30653	30574	31608	27746

¹⁾3.kvartal 1994 er tildeles basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 15 Privat konsum. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Privat konsum	365152	378240	87530	91360	95825	103525	94180	96639	101371
Spesifisert innenlandsk									
konsum	353514	366462	84875	88692	92896	99999	91951	93892	97805
Matvarer	68542	69520	15651	17387	17517	18965	17148	17915	18803
Drikkevarer og tobakk	25332	27089	5735	7022	6948	7384	6074	7053	7047
Klær og skotøy	23468	23235	4686	5328	5710	7511	4980	5662	5716
Bolig, lys og brensel	69655	72918	19477	16934	16565	19943	20676	17170	16690
Møbler og husholdnings- artikler	23506	24049	5290	5218	6058	7484	5773	5627	6286
Helsepleie	20259	21337	5076	5274	5334	5652	5389	5561	5660
Transport, post- og teletjenester	46254	49248	11298	12356	13080	12514	12912	14480	14580
Fritidssysler og utdanning . .	32405	32876	7444	7902	8250	9280	7923	8580	8807
Andre varer og tjenester . . .	44093	46190	10217	11271	13435	11267	11076	11845	14216
Korreksjonsposter	11638	11777	2655	2667	2929	3526	2229	2747	3566
Nordmenns konsum i utlandet.	24547	25741	5029	5955	8548	6208	5394	6492	9764
Utlendingers konsum i Norge .	-12910	-13963	-2374	-3288	-5619	-2682	-3165	-3745	-6198

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

16*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 16 Privat konsum. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Privat konsum	356058	361940	84239	87227	91623	98851	89723	91308	95184
Spesifisert innenlandsk									
konsum	344642	350316	81695	84576	88568	95477	87626	88679	91747
Matvarer	67613	69441	15618	17351	17428	19043	17141	17790	18476
Drikkevarer og tobakk	23235	24104	5095	6247	6199	6563	5324	6158	5991
Klær og skoøy	23023	22176	4639	5009	5507	7021	4789	5245	5434
Bolig, lys og brensel	68510	69769	18800	16124	15766	19079	19817	16268	15708
Møbler og husholdnings- artikler	23365	23422	5188	5081	5899	7254	5598	5406	6032
Helsepleie	19124	19490	4662	4821	4863	5143	4873	5006	5055
Transport, post- og teletjenester	45191	46770	10777	11699	12411	11883	12215	13662	13602
Fritidssysler og utdanning . . .	31606	31060	7081	7483	7767	8729	7363	7991	8170
Andre varer og tjenester	42976	44084	9834	10761	12727	10762	10504	11152	13279
Korreksjonsposter	11416	11624	2544	2651	3056	3374	2097	2630	3437
Nordmenns konsum i utlandet.	23885	24728	4793	5737	8317	5881	5055	6120	9168
Utlendingers konsum i Norge .	-12470	-13104	-2249	-3086	-5261	-2508	-2957	-3490	-5731

¹⁾3.kvartal 1994 er tildeles basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

17*

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 17 Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttoinvesteringer i fast kapital	135246	161046	25502	39130	58490	37924	28367	33199	42033
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg	53501	50360	10379	12266	12556	15159	10718	12823	14546
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljeleting, olje-og gass-rørledning	17885	19640	3991	4913	5016	5720	5396	7084	6964
Skip og båter	1941	7118	2556	-1	2080	2482	3406	1907	919
Fly, biler mv. og rullende materiell	11027	10336	2405	1931	2773	3226	2515	3566	3673
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	21456	42661	334	12093	28245	1988	198	353	8329
Maskiner, redskap og inventar ellers	29436	30932	5837	7927	7820	9348	6135	7466	7603
Næringsvirksomhet	109635	138286	20868	34123	52974	30321	24113	28461	36717
Primærnæringer	4759	5006	949	1497	1504	1056	971	1578	1493
Jordbruk	3308	3583	579	1103	1072	829	623	1172	1111
Skogbruk	429	364	41	128	102	92	48	103	93
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	1022	1059	328	266	330	134	301	303	289
Oljevirksomhet	41742	65307	4931	17098	34684	8594	7210	9027	16462
Utvinning av råolje og naturgass	38069	58614	3656	15332	32882	6745	5627	5602	14645
Rørtransport	3673	6693	1276	1767	1802	1849	1583	3425	1816
Industri og bergverksdrift	13520	13582	2608	3252	3612	4110	2631	3233	3646
Bergverksdrift	346	350	61	84	113	91	55	78	102
Skjermet industri	3954	5236	1042	1345	1249	1600	1021	1168	1365
Utekonkurrerende industri	4045	2536	504	587	700	745	450	585	748
Hjemmekonkurrerende industri	5176	5459	1000	1236	1550	1674	1105	1402	1431
Elektrisitetsforsyning	5957	5742	968	1548	1697	1529	665	1339	1391
Bygge- og anleggsvirksomhet	1512	1481	310	349	419	403	359	398	398
Varehandel	5817	6418	1401	1473	1707	1837	1840	2084	2136
Utenriks sjøfart og oljeboring	1427	6974	2258	808	1219	2689	2172	1537	735
Utenriks sjøfart	1247	6319	2252	-187	1828	2427	2804	1688	719
Oljeboring	180	654	6	995	-609	262	-632	-152	17
Samferdsel	12413	11618	2270	3009	2648	3691	2025	2796	3093
Boligtjenester	12284	11616	2655	2598	2928	3435	3410	3609	4178
Annen næringsvirksomhet	10205	10543	2518	2492	2555	2978	2831	2860	3185
Hotell- og restaurantdrift	242	255	54	61	79	61	73	88	95
Finansiell tjenesteyting	3131	2969	737	740	748	744	772	790	861
Tjenesteyting ellers	6832	7318	1726	1691	1728	2172	1986	1983	2229
Offentlig forvaltning	25611	22760	4634	5007	5516	7602	4254	4738	5316
Statlig forvaltning	12601	10328	1913	2344	2437	3633	1727	1903	1954
Kommunal forvaltning	13010	12432	2721	2663	3079	3969	2527	2835	3362
MEMO:									
Fastlands-Norge	92077	88766	18313	21224	22588	26641	18985	22635	24836
Skjermede næringer	81061	78998	16378	18924	19792	23904	17026	20164	22173
Utekonkurrerende næringer	4390	2886	565	671	813	837	505	663	850
Hjemmekonkurrerende næringer	6626	6882	1369	1630	1982	1900	1454	1809	1813

¹⁾3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

18*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 18 Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Bruttoinvesteringer i fast kapital.....	132711	152823	24412	37227	55256	35928	26773	31465	40244
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg.....	53552	50534	10559	12316	12538	15121	10521	12507	14204
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljeleting, olje-og gass-rørledning	17912	18794	3869	4715	4761	5449	5098	6640	6539
Skip og båter.....	22	3371	1537	-900	1272	1462	2872	1611	924
Fly, biler mv. og rullende materiell	10718	9805	2385	1833	2532	3055	2286	3047	3291
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	21147	40274	326	11534	26549	1865	31	265	7748
Maskiner, redskap og inventar ellers	29360	30046	5735	7729	7605	8976	5964	7394	7537
Næringsvirksomhet	107106	130185	19739	32233	49788	28424	22612	26834	35037
Primærnæringer	4645	4765	924	1438	1450	952	925	1553	1486
Jordbruk	3301	3536	578	1092	1058	808	605	1147	1090
Skogbruk	427	360	41	128	101	90	46	101	92
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	917	869	304	219	291	54	274	304	304
Oljevirksomhet	41456	62322	4798	16400	32921	8203	6844	8528	15439
Utvinning av råolje og naturgass	37781	55919	3562	14705	31211	6441	5348	5317	13733
Rørtransport	3675	6404	1236	1696	1710	1762	1495	3211	1706
Industri og bergverksdrift ..	13493	13332	2595	3199	3535	4002	2553	3164	3582
Bergverksdrift	344	343	61	83	111	89	53	76	99
Skjermet industri	3945	5147	1037	1325	1223	1562	989	1140	1340
Utekonkurrerende industri ..	4039	2482	500	576	684	722	438	576	739
Hjemmekonkurrerende industri	5165	5359	997	1216	1517	1629	1073	1372	1404
Elektrisitetsforsyning	5955	5659	968	1527	1670	1494	649	1316	1368
Bygge- og anleggsvirksomhet	1506	1444	309	340	406	390	342	377	385
Varehandel	5758	6200	1404	1411	1608	1776	1700	1873	1997
Utenriks sjøfart og oljeboring	-385	3129	1276	-112	252	1714	1579	1180	719
Utenriks sjøfart	-565	2788	1268	-1034	1065	1490	2333	1388	702
Oljeboring	180	340	7	922	-813	224	-755	-207	17
Samferdsel	12187	11212	2230	2948	2502	3533	1919	2548	2873
Boligtjenester	12297	11661	2703	2609	2923	3426	3346	3519	4079
Annen næringsvirksomhet ..	10195	10462	2534	2473	2521	2934	2756	2775	3109
Hotell- og restaurantdrift ..	240	248	55	59	75	59	68	81	91
Finansiell tjenesteyting ..	3128	2947	736	735	741	735	761	779	851
Tjenesteyting ellers	6827	7266	1743	1679	1705	2139	1927	1916	2167
Offentlig forvaltning	25605	22638	4673	4993	5468	7504	4161	4631	5206
Statlig forvaltning	12595	10271	1927	2340	2417	3587	1688	1860	1914
Kommunal forvaltning	13010	12367	2746	2654	3051	3917	2473	2771	3292
MEMO:									
Fastlands-Norge	91640	87372	18338	20938	22084	26011	18350	21756	24086
Skjermede næringer	80749	77959	16434	18718	19380	23427	16466	19327	21447
Utekonkurrerende næringer ..	4383	2825	561	658	795	811	491	652	838
Hjemmekonkurrerende næringer	6508	6588	1343	1563	1910	1773	1393	1777	1800

¹⁾3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 19 Eksport av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Eksport i alt	303157	317575	75827	81482	79452	80813	80366	82437	84916
Varer	219687	227843	54618	59602	54193	59430	58569	60001	60117
Råolje og naturgass fra									
Nordsjøen.	97158	104069	25721	26894	24499	26956	25722	27414	25801
Skip, nybygde	6687	2372	572	1571	121	108	595	158	1276
Skip, eldre	6416	6696	1631	2112	1081	1873	618	1216	510
Oljeplattformer og									
moduler, nybygde	50	809	1	32	754	23	7	3	1
Oljeplattformer, eldre	0	1025	0	0	1025	0	632	158	0
Direkte eksport ved									
oljevirksomhet	159	107	37	28	26	16	41	36	46
Andre varer	109217	112764	26657	28966	26686	30455	30953	31016	32483
Produkter fra jordbruk, skog-									
bruk og fiske	5675	5868	1207	1468	1396	1797	1442	1631	1575
Bergverksprodukter	2157	2061	435	549	572	506	459	517	567
Industriprodukter	100705	103950	24830	26761	24504	27856	28898	28744	30301
Nærings- og nytelsesmidler .	13029	13949	3422	3275	3079	4173	3976	3766	4016
Grafiske produkter	320	315	69	69	94	83	74	81	88
Treforedlingsprodukter . . .	7969	8210	1978	2030	1948	2254	2192	2311	2534
Kjemiske råvarer	9222	9505	2670	2330	2287	2218	2411	2770	2621
Raffinerte oljeprodukter . . .	9746	10013	2149	3326	2160	2378	2598	2664	2771
Metaller	22209	22499	5315	5652	5600	5931	6409	6724	7049
Tekstil- og bekledningsvarer	1737	1701	413	411	393	484	447	469	601
Trevarer, møbler og									
innredninger	3270	3369	784	817	805	964	872	975	929
Kjemiske og mineralske									
produkter	10989	11951	2974	2927	2782	3268	3102	3295	3373
Andre verkstedprodukter . .	22214	22439	5056	5924	5356	6103	6818	5689	6320
Elektrisk kraft	680	886	185	189	215	296	155	124	41
Tjenester	83470	89732	21209	21881	25259	21383	21798	22436	24799
Brutto frakter ved skipsfart . .	42906	46820	11834	11654	12013	11319	10859	11353	11647
Brutto inntekter ved oljeboring	1667	1770	302	493	482	494	568	369	448
Direkte eksport ved annen									
oljevirksomhet	669	750	178	179	186	207	216	219	205
Eksport av rørtjenester	1529	1747	405	397	341	604	533	515	463
Utlendingers konsum i Norge .	12910	13963	2374	3288	5619	2682	3165	3745	6198
Andre tjenester	23789	24682	6116	5870	6619	6077	6457	6235	5838

1)3.kvartal 1994 er tildels basert på framskrivninger.

2)Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

20*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 20 Eksport av varer og tjenester. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Eksport i alt	326690	332605	78419	84424	82139	87623	87739	87559	88460
Varer	239157	247011	57978	63466	58588	66979	67093	66335	65255
Råolje og naturgass fra									
Nordsjøen	107183	113368	26889	28261	26692	31525	31828	31254	29057
Skip, nybygde	6618	2301	560	1521	117	103	574	153	1219
Skip, eldre	8059	8678	2154	2737	1387	2400	787	1576	660
Oljeplattformer og									
moduler, nybygde	50	770	1	31	716	22	7	3	1
Oljeplattformer, eldre	0	1178	0	0	1178	0	755	214	0
Direkte eksport ved									
oljevirksomhet	159	103	36	27	25	15	39	34	43
Andre varer	117088	120613	28339	30889	28473	32913	33103	33101	34275
Produkter fra jordbruk, skog-									
bruk og fiske	5682	6152	1242	1419	1438	2053	1501	1532	1607
Bergverksprodukter	2118	2079	414	564	570	532	463	520	551
Industriprodukter	108241	111500	26526	28693	26205	30077	31022	30947	32091
Nærings- og nytelsesmidler .	13585	14968	3650	3584	3332	4402	4295	4032	4290
Grafiske produkter	307	290	65	64	85	75	67	73	78
Treforedlingsprodukter	8668	9597	2264	2405	2258	2670	2589	2701	2839
Kjemiske råvarer	10136	10460	3021	2584	2428	2427	2602	3008	2853
Raffinerte oljeprodukter	11403	11261	2381	3657	2425	2797	3133	3352	3303
Metaller	24590	25078	5871	6309	6180	6718	6871	6907	7089
Tekstil- og bekledningsvarer	1707	1720	412	434	403	471	441	485	660
Trevarer, møbler og									
innredninger	3402	3575	829	875	865	1007	894	988	922
Kjemiske og mineralske									
produkter	11478	12041	2995	2961	2782	3303	3159	3470	3624
Andre verkstedprodukter . . .	22965	22511	5038	5821	5447	6205	6973	5930	6433
Elektrisk kraft	1047	882	157	214	260	252	118	102	26
Tjenester	87534	85594	20441	20958	23551	20644	20646	21224	23205
Brutto frakter ved skipsfart . . .	48061	45362	11527	11351	11213	11271	10521	10999	11106
Brutto inntekter ved oljeboring	1757	1627	283	470	433	440	501	334	424
Direkte eksport ved annen									
oljevirksomhet	653	708	170	169	174	195	195	196	183
Eksport av rørtjenester	1698	1791	426	383	348	634	537	509	453
Utlendingers konsum i Norge .	12470	13104	2249	3086	5261	2508	2957	3490	5731
Andre tjenester	22894	23002	5786	5498	6121	5597	5935	5696	5308

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.

²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 21 Import av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Import i alt	252037	267771	61509	64295	71555	70413	67304	69612	75722
Varer	166387	176759	41194	41691	45244	48630	46369	46643	49441
Skip, nybygde og eldre	6489	10589	3304	1175	2476	3635	2815	2153	553
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre.	463	1996	10	1190	500	297	107	60	2247
Direkte import ved oljevirksomheten.	4455	5769	243	2073	2993	460	286	186	1284
Andre varer	154981	158406	37637	37254	39276	44239	43161	44245	45358
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	5557	4951	1250	1337	1009	1355	1569	1683	1793
Råolje	982	1122	279	237	325	281	204	154	178
Bergverksprodukter	2389	2473	509	691	639	634	698	755	637
Industriprodukter	145906	149803	35588	34982	37297	41936	40367	41456	42750
Nærings- og nyttelsesmidler	7371	8291	1884	1974	2096	2338	1989	2327	2278
Grafiske produkter	2253	2249	520	482	621	626	563	507	583
Treforedlingsprodukter.	4659	4656	1133	1125	1129	1269	1293	1281	1293
Kjemiske råvarer	7346	7896	1849	2008	2009	2030	2164	2203	2252
Raffinerte oljeprodukter	2246	2283	463	573	572	675	575	730	653
Metaller	12884	12722	2849	3409	3229	3235	3588	3505	4195
Tekstil- og bekledningsvarer	13783	13941	3792	2621	4110	3419	3871	2903	4488
Trevarer, møbler og innredninger	4822	4983	1160	1112	1201	1510	1315	1499	1526
Kjemiske og mineralske produkter.	29307	30787	7302	7393	7543	8549	7805	8333	8159
Andre verkstedprodukter.	51824	54910	13010	12909	13110	15881	14577	15663	14722
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	9409	7086	1625	1378	1679	2404	2627	2505	2602
Elektrisk kraft	147	57	11	7	6	33	323	197	0
Tjenester	85650	91012	20315	22603	26311	21782	20935	22970	26281
Brutto utgifter ved skipsfart	26599	26751	6553	6708	6772	6719	6444	6846	6742
Brutto utgifter ved oljeboring	1522	1912	400	504	583	425	327	345	345
Direkte import ved annen oljevirksomhet	6867	6958	886	1853	3030	1189	1448	2275	2631
Nordmenns konsum i utlandet	25347	26573	5195	6129	8744	6505	5591	6702	9966
Andre tjenester	25316	28818	7281	7410	7182	6944	7124	6802	6597

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell nr.A 22 Import av varer og tjenester. Faste 1991 priser. Mill. kr¹⁾²⁾

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2	94.3
Import i alt	253924	262350	60741	63701	69460	68448	65574	69033	74866
Varer	168969	176690	41393	42213	44883	48200	46560	47958	50818
Skip, nybygde og eldre . . .	6161	8627	2721	990	1848	3068	2463	2332	723
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre.	481	1805	11	1103	438	253	115	68	2791
Direkte import ved oljevirksomheten.	4345	5434	231	1957	2812	433	258	166	1147
Andre varer	157982	160824	38430	38163	39786	44446	43724	45392	46156
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	5996	5487	1376	1494	1120	1498	1658	1724	1865
Råolje	1047	1244	310	270	345	320	244	179	219
Bergverksprodukter	2366	2542	548	686	646	662	665	686	551
Industriprodukter	148439	151492	36184	35701	37670	41937	40981	42647	43521
Nærings- og nyttelsesmidler .	7407	8258	1893	1999	2099	2266	1868	2204	2150
Grafiske produkter	2218	2207	505	444	603	655	554	504	611
Treforedlingsprodukter. . .	4865	5322	1263	1276	1288	1495	1493	1457	1450
Kjemiske råvarer	8009	9147	2120	2282	2340	2405	2497	2432	2458
Raffinerte oljeprodukter . .	2683	2589	536	639	671	744	659	815	685
Metaller	14146	14132	3179	3737	3548	3669	4198	3990	4436
Tekstil- og bekledningsvarer	14111	14280	3838	2904	4102	3436	4049	3208	4640
Trevarer, møbler og innredninger	4944	5409	1269	1201	1324	1615	1401	1605	1615
Kjemiske og mineralske produkter.	28880	30071	7168	7311	7365	8227	7533	8198	8110
Andre verkstedprodukter. . .	51994	53668	12883	12645	12845	15295	14412	15997	15092
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	9183	6408	1530	1263	1485	2131	2316	2236	2274
Elektrisk kraft	135	58	12	11	5	30	175	155	0
Tjenester	84955	85660	19348	21488	24576	20248	19014	21075	24048
Brutto utgifter ved skipsfart .	27608	24977	6286	6428	6080	6183	5628	6200	6082
Brutto utgifter ved oljeboring .	1485	1805	381	476	548	400	295	308	308
Direkte import ved annen oljevirksomhet	6901	6558	847	1756	2836	1119	1317	2054	2368
Nordmenns konsum i utlandet .	24662	25525	4951	5904	8507	6163	5240	6317	9358
Andre tjenester	24299	26795	6883	6923	6605	6383	6534	6195	5932

¹⁾3.kvartal 1994 er til dels basert på framskrivninger.²⁾Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

23*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B1: Olje- og gassproduksjon

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter.

Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1989	1990	1991	1992	1993		1994					
							Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Råolje	6,2	6,8	7,8	8,9	9,5	11,0	11,1	11,0	8,7	10,5	11,9	
Naturgass	2,6	2,3	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5	2,3	1,5	2,4	2,8	

Tabell B2: Produksjonsindeks etter næring og anvendelse

Sesongjusterte indekser. 1990=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1989	1990	1991	1992	1993		1994					
							Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Produksjon etter næring:												
Oljeutv., bergv.dr., ind. og kraftf. . .	98	100	102	109	113	120	126	122	114	122	124	
Oljeutv. og bergverksdrift.	96	100	111	123	131	145	155	151	125	149	153	
Industri	100	100	98	100	102	108	110	108	110	110	110	
Kraftforsyning	98	100	91	97	99	92	101	92	94	92	93	
Produksjon etter konkurranstype:												
Skjermet industri	101	100	102	102	103	108	112	116	112	110	111	111
Utekonk. industri og bergv.	97	100	98	97	101	107	106	106	110	111	114	
Hjemmekonkurrerende i alt.	100	100	96	99	101	107	110	103	108	108	109	
Hjemmekonk. konsumvareind.	97	100	97	95	97	103	108	94	105	103	104	
Hjemmekonk. glidende gjennomsnitt 1).	101	100	96	100	102	107	111	105	109	110	110	110

Tabell B3: Industriproduksjonen - produksjonsindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1989	1990	1991	1992	1993		Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep
Industri ialt	0,2	0,1	-1,6	1,5	2,0	5,1	10,0	7,3	6,6	6,4	7,0	
Næringsmidler, drikkev. og tobakk .	1,0	-1,9	3,2	0,7	0,4	3,8	10,8	14,6	15,3	13,0	9,9	
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv. . . .	-12,0	1,3	-0,5	-3,7	-2,7	8,5	16,2	7,6	9,4	8,8	9,0	
Trevarer	-3,9	-4,8	-7,7	-0,9	-1,3	7,9	14,4	9,2	8,4	7,1	8,5	
Treforedling	6,5	-1,2	-1,1	-2,1	6,9	5,1	6,8	9,3	11,0	13,8	12,1	
Grafisk produksjon og forlagsv. . . .	0,3	-1,0	0,3	-0,4	0,5	2,5	5,7	4,2	3,5	2,9	2,0	
Kjemiske prod., mineraloljep. mv... . .	3,9	6,6	-5,0	-1,1	4,7	3,4	5,4	0,6	0,8	1,8	8,2	
Mineralske produkter	-9,5	-2,8	-12,0	4,2	-1,2	9,5	17,1	10,6	13,2	13,1	17,8	
Jern, stål og ferrolegeringer.	-2,6	-1,4	-5,2	3,4	0,9	11,4	18,9	19,4	13,9	10,4	5,8	
Ikke-jernholdige metaller	3,4	1,1	0,8	-1,3	1,2	13,9	11,4	8,6	5,4	6,7	8,6	
Metallvarer	-2,2	-1,3	-1,6	2,1	3,8	3,8	9,8	3,2	4,7	6,0	7,4	
Maskiner	-0,0	0,1	-2,8	11,2	4,7	3,6	9,5	2,5	1,2	1,7	1,9	
Elektriske apparater og materiell. . . .	2,1	-0,3	-5,9	1,7	6,3	9,1	9,8	5,5	-0,8	0,4	2,2	
Transportmidler	2,1	2,4	3,8	1,8	-4,3	4,2	13,6	8,9	7,8	6,6	8,4	
Tekn. og vitensk. instr. mv.	2,1	6,9	4,9	1,8	5,9	7,7	15,7	10,5	8,9	7,3	7,7	
Industriproduksjon ellers	-5,4	3,8	4,5	0,3	10,9	-1,3	4,8	3,0	5,2	8,1	6,9	

1) Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

Tabell B4: Ordretilgang - industri

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet.
Sesongjusterte verdiindeks. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993			1994		
						2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordretilgang i alt	231	231	244	228	252	278	283	201	250	285	290
For eksport	273	260	248	254	295	314	328	256	296	314	341
Fra hjemmemarkedet	172	189	238	192	166	204	192	83	168	227	189
Produksjon av metaller:											
Ordretilgang i alt	394	318	287	268	279	252	288	307	305	304	306
For eksport	436	352	321	297	312	275	324	348	339	329	337
Fra hjemmemarkedet	253	204	171	169	169	163	171	171	198	207	207
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Ordretilgang i alt	214	224	212	207	220	201	218	254	253	221	268
For eksport	337	338	331	313	376	300	395	481	455	398	444
Fra hjemmemarkedet	165	178	164	165	157	160	153	155	173	149	203

Tabell B5: Ordrereserver - industri

Ordrereserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet.
Verdiindeks. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993			1994		
						2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordrereserver i alt	187	165	176	150	166	178	165	157	160	142	135
For eksport	194	175	174	174	206	222	208	197	193	166	166
Fra hjemmemarkedet	179	153	179	120	96	101	88	86	100	98	78
Produksjon av metaller:											
Ordrereserver i alt	283	249	242	211	215	207	216	213	237	244	221
For eksport	334	292	285	251	261	251	262	258	287	290	260
Fra hjemmemarkedet	150	138	128	106	95	93	98	97	108	124	122
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Ordrereserver i alt	253	246	257	278	283	276	278	303	332	324	331
For eksport	443	466	427	442	476	428	466	559	652	655	692
Fra hjemmemarkedet	172	153	184	208	200	211	197	193	194	182	176

25*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B6: Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning

Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av kvartalene.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993				1994	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Leting:											
I alt.	1251	1285	2034	1920	1358	1403	1096	1318	1616	1671	1277
Undersøkelsesboringer	864	904	1326	1288	717	735	600	693	840	671	482
Generelle undersøkelser.	114	93	256	251	284	103	355	312	365	252	418
Felt eval. og - undersøk.	103	129	212	91	146	93	194	138	159	170	184
Adm. og andre kostnader	171	159	240	290	211	472	-53	174	252	579	192
Feltutbygging:											
I alt.	5665	4878	5566	7216	8802	8042	8619	9192	9356	6807	8726
Varer.	2436	3141	3023	3668	4608	4207	4554	4009	5663	4071	4666
Tjenester	2952	1390	2251	3021	3442	3323	3387	4230	2829	1965	3422
Produksjonsboring	277	347	292	532	752	512	679	953	863	770	638
Felt i drift:											
I alt.	803	994	1274	1269	1576	1245	1702	1458	1900	1658	1962
Varer.	85	203	201	166	150	63	168	146	223	171	165
Tjenester	120	188	256	179	137	123	162	141	121	143	137
Produksjonsboring	598	603	817	925	1290	1059	1372	1172	1555	1345	1660

Tabell B7: Industriinvesteringer i verdi - Investeringssundersøkelsen

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.

Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1994	1993				1994			
						3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv		
Utførte.	2592	2622	2654	2439	..	2615	2409	2189	2336		
Antatte.	2960	3099	2698	2818	2696	2646	2684	2648	2755	2903	2480		

Tabell B8: Boligbygging

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994		Okt			
						Mai	Jun				
Boliger satt igang	2,1	1,8	1,4	1,3	1,3	1,8	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8
Boliger under arbeid.	28,9	25,2	19,0	16,2	13,6	15,3	15,6	15,7	16,1	15,9	16,1
Boliger fullført	2,3	2,2	1,7	1,5	1,3	1,1	1,3	1,5	1,6	1,7	1,7

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

26*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B9: Detaljomsetningsvolum

Sesongjustert indeks. 1992=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep					
Omsetning ialt	97	99	97	99	100	105	109	109	108	109	107

Tabell B10: Detaljomsetningsvolum mv.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
						Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Omsetning i alt	-1,7	1,8	-1,9	3,3	0,1	8,3	8,8	8,3	6,3
Detaljomsetning etter næring:											
Nærings- og nyttelsesmidler.	0,6	1,3	0,4	4,3	1,5	2,2	6,2	6,6	6,0
Bekledning og tekstilvarer	2,0	13,4	5,3	-1,1	-5,9	5,3	2,2	1,0	-1,3
Møbler og innbo	-1,0	2,5	0,7	1,7	-1,6	10,8	7,4	6,2	4,3
Jern, farge, glass, stent. og sport . . .	-4,5	-4,6	1,6	-6,1	5,3	9,0	8,6	9,5	10,4
Ur, opt., musikk, gull og sølv.	-5,2	17,4	2,4	3,3	-3,6	0,9	-0,7	-0,4	-2,2
Motorkjøretøy og bensin	-4,9	-2,4	-10,0	6,0	-0,8	18,8	16,6	14,6	10,2
Reg. nye personbiler	-19,1	11,9	-13,4	11,8	3,8	65,3	53,2	45,4	35,6	34,3	41,3

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

Tabell B11: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte.

1000 personer.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993			1994		
						2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:											
Kvinner	44	46	48	50	50	49	57	44	44	49	52
Menn	61	66	68	76	77	80	78	65	79	75	64
Totalt	105	112	116	126	127	130	135	109	123	124	117
Tallet på sysselsatte	2049	2030	2010	2004	2004	1998	2033	2016	1991	2022	2074

Tabell B12: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
						Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov
Sesongjusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.. .	83	92	101	115	118	113	110	110	110	108	..
Ujusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.. .	82,9	92,7	100,8	114,4	118,1	118,6	124,3	118,4	101,8	96,1	93,8
Herav: Permitterte 1000 pers.. .	17,3	15,7	9,9	8,7	9,2	5,6	4,9	5,2	5,3	5,6	5,8
Ledige plasser 1000 pers.. .	6,9	6,6	6,5	6,4	7,4	7,5	5,7	7,5	6,2	6,2	6,8
Arbeidsløshetsprosenten 1)	3,8	4,3	4,7	5,4	5,5	5,6	5,8	5,6	4,8	4,5	4,4
Arb.løse/led.plasser	14,5	14,6	17,0	19,5	17,0	15,9	22,0	15,8	16,3	15,6	13,8

1) Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

27*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B13: Timefortjeneste

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.

Kroner.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993				1994	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Industri, kvinner	76,5	81,8	86,7	89,2	91,8	90,4	91,8	91,9	93,0	93,0	93,9
Industri, menn	89,5	94,7	99,5	102,7	105,4	103,5	106,0	105,8	106,4	106,6	108,8
Bygge- og anl., menn	100,9	101,4	107,0	110,6	113,3	112,1	112,1	111,9	117,2	111,8	114,1

Tabell B14: Konsumprisindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
						Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Ialt	4,6	4,1	3,4	2,3	2,3	0,9	1,1	1,4	1,6	1,7	1,7
Varer og tjenester etter konsumgruppe:											
Matvarer ialt	2,7	3,2	1,7	1,4	-1,1	1,4	1,8	1,3	2,2	2,4	2,0
Drikkevarer og tobakk.	5,1	7,0	7,1	9,1	3,1	1,9	2,0	5,8	6,1	5,8	5,8
Klær og sko/tøy	3,1	2,1	1,8	1,7	2,7	1,2	1,0	1,4	1,2	1,2	0,7
Bolig, lys og brensel.	6,1	6,4	4,5	2,3	2,8	0,3	0,7	0,7	0,7	1,0	1,2
Møbler og husholdningsartikler	3,6	2,6	2,2	0,4	1,9	1,1	1,0	1,0	1,2	1,2	1,9
Helsepleie	4,3	8,5	6,9	6,0	4,3	1,8	1,8	1,9	2,1	3,2	3,2
Reiser og transport.	5,3	2,9	3,0	2,0	3,4	0,5	0,8	1,9	2,3	2,1	1,9
Fritidssyssler og utdanning.	4,5	4,6	4,4	3,3	3,4	2,5	2,4	2,0	1,8	1,6	1,7
Andre varer og tjenester.	4,4	3,3	3,4	2,2	1,6	0,1	0,1	0,3	0,2	0,4	0,4
Varer og tjenester etter leveringssektor:											
Jordbruksvarer	2,1	4,8	1,5	1,3	-2,0	0,7	1,2	-0,0	0,4	0,3	-0,1
Andre norskproduserte konsumvarer	4,7	5,3	5,3	2,5	2,7	0,8	1,4	2,2	2,6	2,9	2,7
Importerte konsumvarer.	2,9	1,7	2,0	1,8	3,3	2,1	2,0	2,2	2,5	2,4	2,1
Husleie	7,6	6,5	4,9	3,7	2,8	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
Andre tjenester	5,7	3,7	2,4	2,3	2,0	0,7	0,6	1,1	1,2	1,3	1,8

Tabell B15: Engrospriser

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
						Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Ialt	5,5	3,7	2,5	0,1	-0,0	1,5	1,8	1,5	1,6	1,9	1,7
Matvarer og levende dyr	3,4	4,5	4,4	1,1	-2,4	1,4	2,1	0,6	1,0	0,6	0,5
Drikkevarer og tobakk.	4,1	4,9	4,9	6,5	1,1	2,5	2,6	6,0	6,3	6,3	7,5
Råvarer, ikke spis., u. brenselst. . . .	10,8	-0,2	-1,0	-3,1	-4,1	4,5	4,8	3,8	4,5	5,9	8,3
Brenselstoffer, -olje og el.kraft. . . .	8,9	10,2	1,9	-3,5	-2,3	-1,9	-1,2	-0,6	-0,8	-0,9	-2,3
Dyre- og plantefett, voks	3,1	1,9	3,1	5,4	0,2	4,2	5,5	5,4	5,2	6,0	4,4
Kjemikalier	6,5	-1,4	1,8	0,2	2,5	2,8	2,8	2,3	2,4	2,4	3,4
Bearbeidde varer etter materiale	5,2	1,5	1,1	0,1	0,3	2,5	2,6	2,6	2,8	3,2	3,0
Maskiner og transportmidler	3,7	2,6	2,6	1,4	4,2	1,8	1,8	1,5	1,9	2,7	2,5
Forskjellige ferdigvarer	3,9	2,6	3,6	2,0	2,7	1,6	1,7	1,3	1,0	1,0	1,4

28*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B16: Utenrikshandel - verditall

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994					
						Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt
Eksport 1)	8,9	9,5	9,2	9,0	9,3	10,2	10,1	10,8	11,3	11,2	13,2
Import 2)	11,5	12,8	12,8	12,9	13,2	14,8	14,8	17,9	15,8	15,6	16,3
Import 3)	11,4	12,7	12,7	12,9	13,1	14,9	14,7	17,8	15,7	15,5	..

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

Tabell B17: Utenrikshandel - indekser

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport i flg. handelsstatistikken. 1988=100.
Årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993				1994	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Sesongjusterte tall:											
Eksportvolum 1)	110	122	120	126	131	120	131	133	140	138	139
Importvolum 2)	95	106	108	110	111	107	105	119	114	122	121
Ujusterte tall:											
Eksportpriser 1)	106	102	100	93	93	95	94	93	92	92	92
Importpriser 2)	106	107	105	103	104	103	103	104	105	104	104

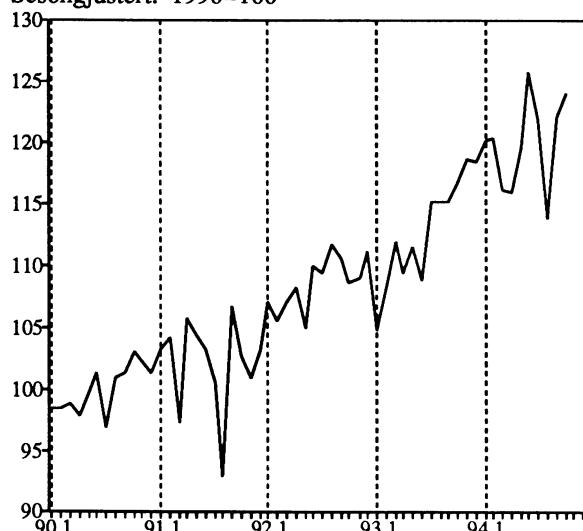
1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

29*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

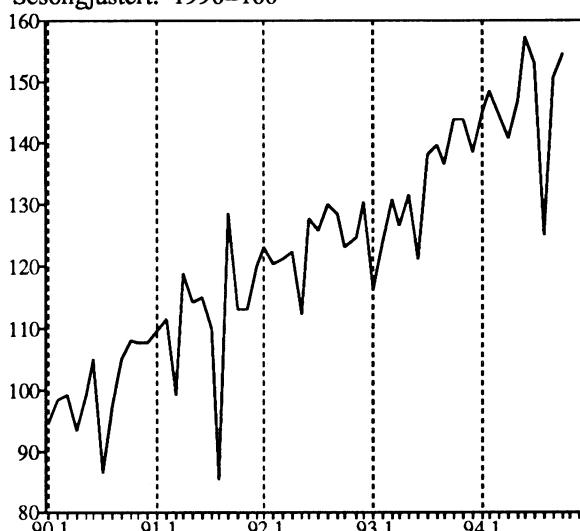
Produksjonsindeks

Oljeutvinning, bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

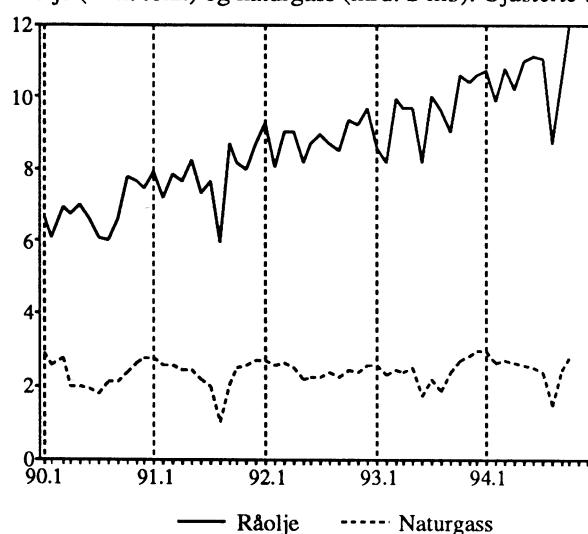
Produksjonsindeks

Utvinning av råolje og naturgass.
Sesongjustert. 1990=100

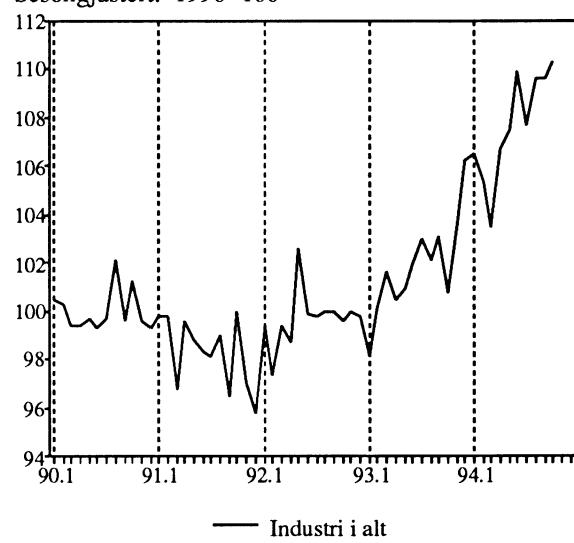
Olje- og gassproduksjon

Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m³). Ujusterte tall

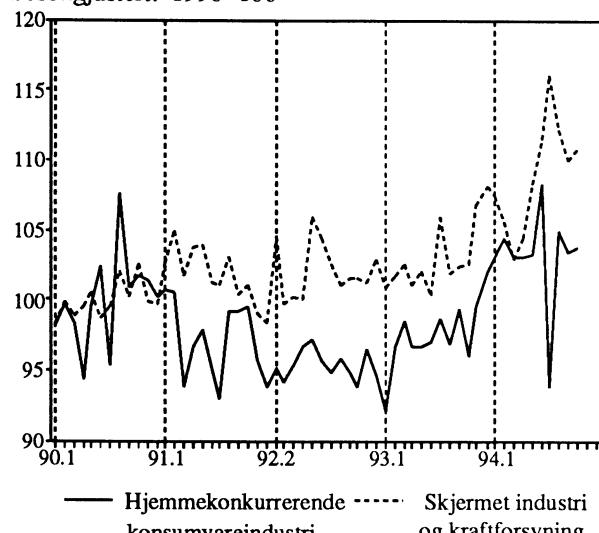
Produksjonsindeks

Sesongjustert. 1990=100

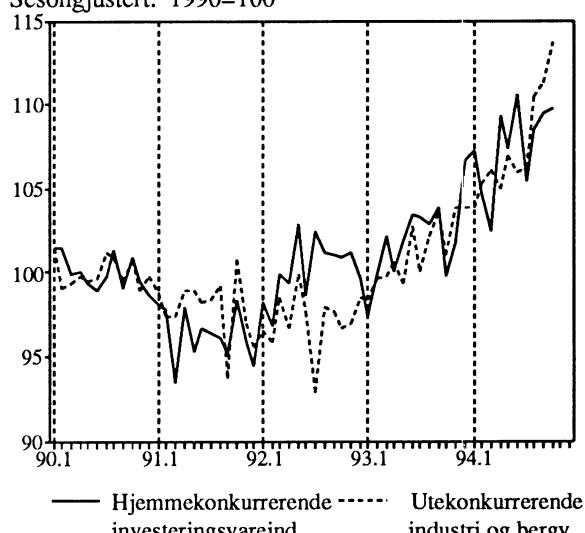
Produksjonsindeks etter konkurransetype

Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

Produksjonsindeks etter konkurransetype

Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

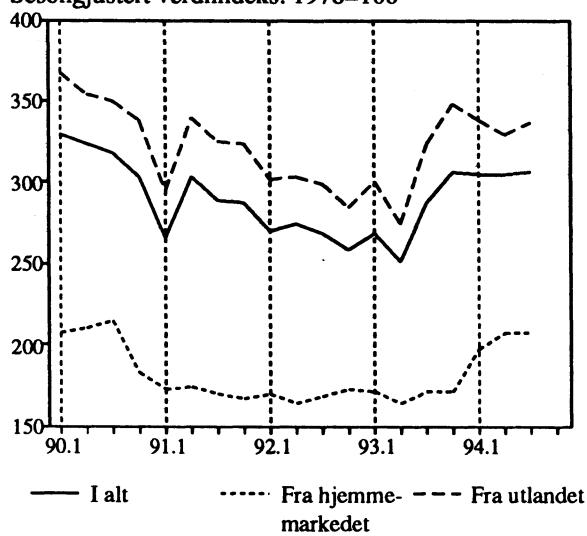

30*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Ordretilgang

Metaller

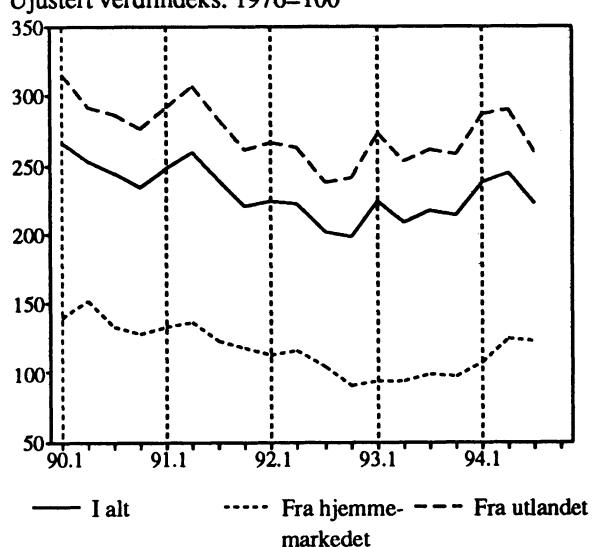
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

Ordrereserver

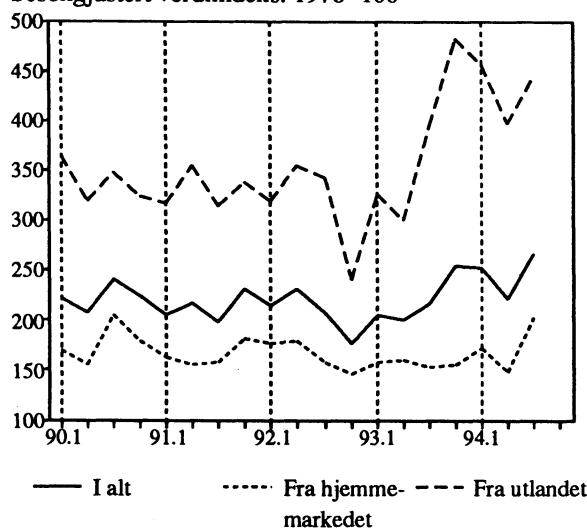
Metaller

Ujustert verdiindeks. 1976=100

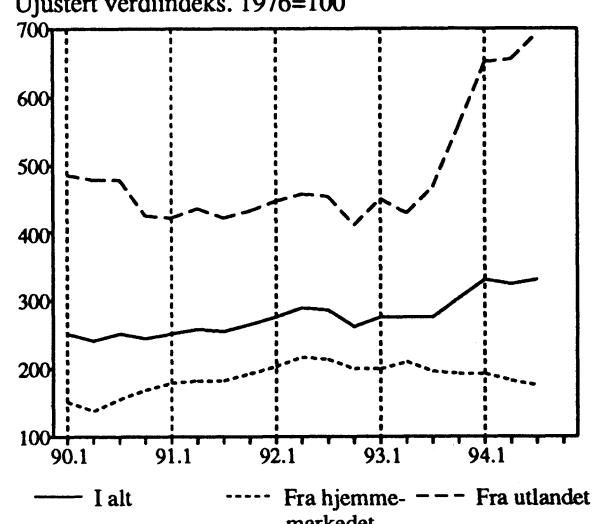
Ordretilgang

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

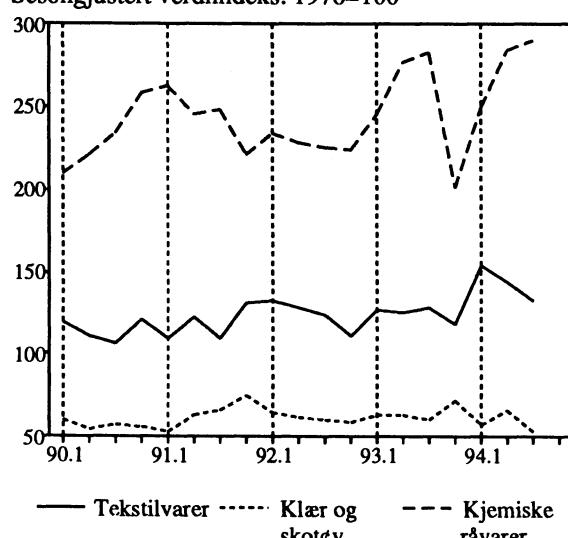
Ordrereserver

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

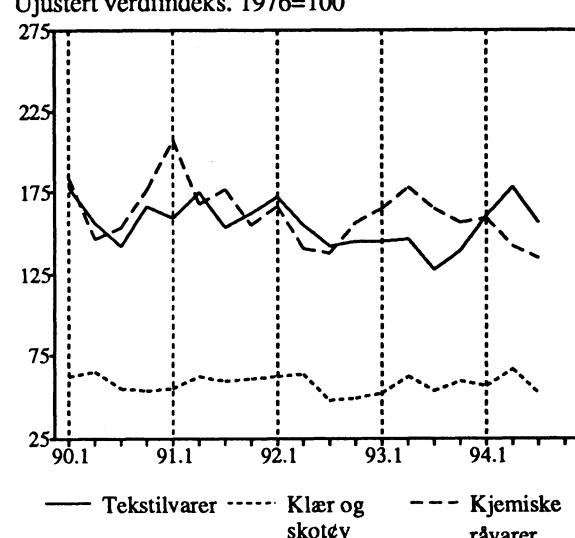
Ordretilgang

Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

Ordrereserver

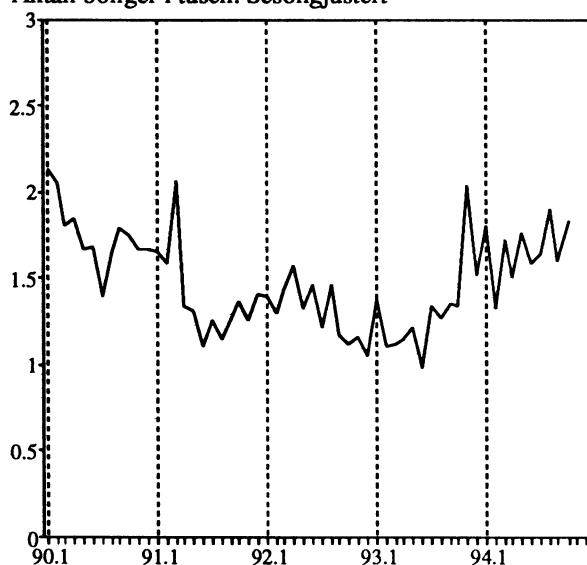
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

31*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

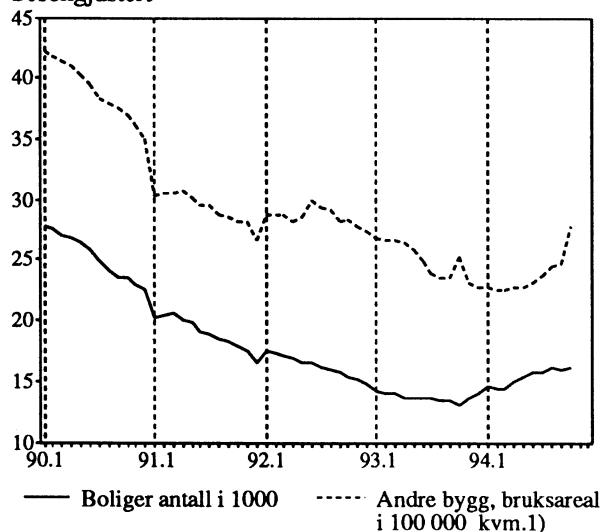
Bygg satt i gang

Antall boliger i tusen. Sesongjustert

Bygg under arbeid

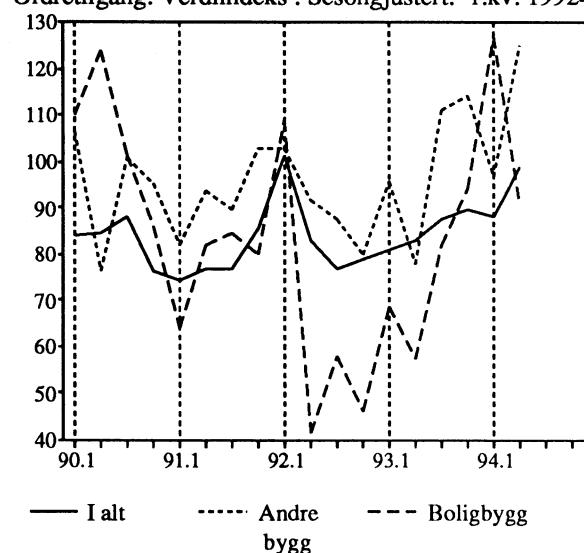
Sesongjustert

1) Utenom jordbr., skogbr. og fiske. Over 30 kvm bruksareal

Bygge- og anleggsvirksomhet

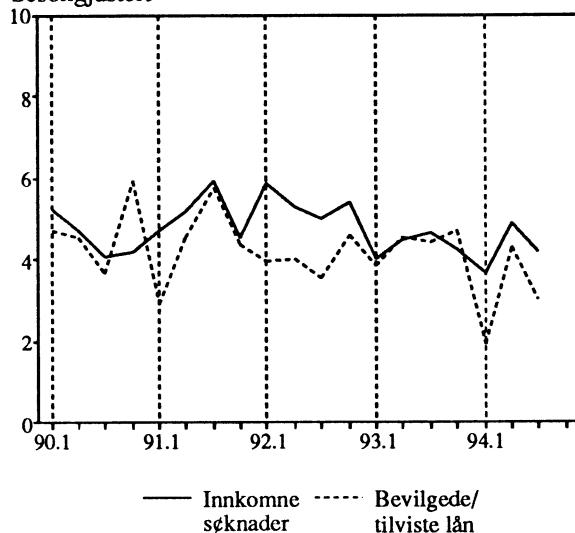
Ordretilgang. Verdiindeks . Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

Boliglån nye boliger

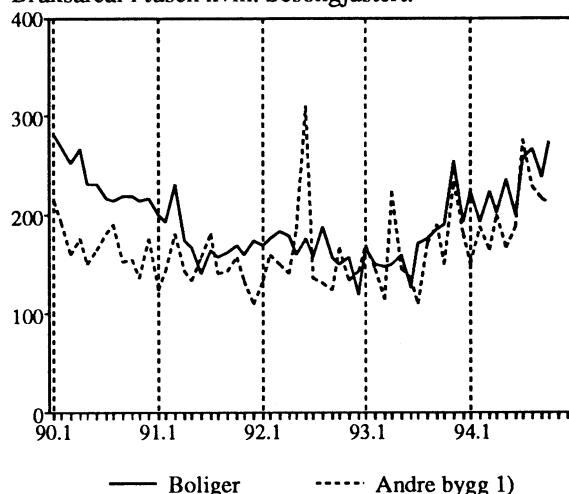
Antall oppføringslån fra Husbanken i 1000.

Sesongjustert

Bygg satt i gang

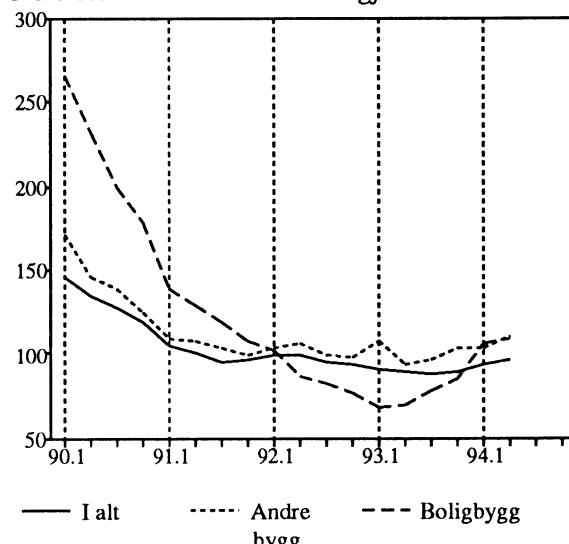
Bruksareal i tusen kvm. Sesongjustert.

1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 30 kvm. bruksareal.

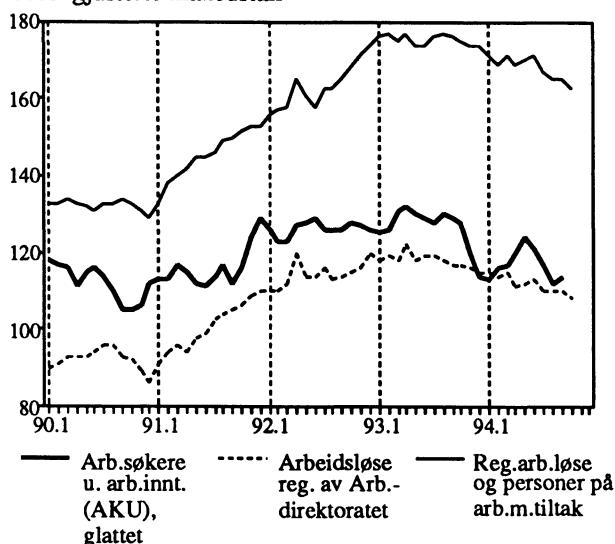
Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordrereserve. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

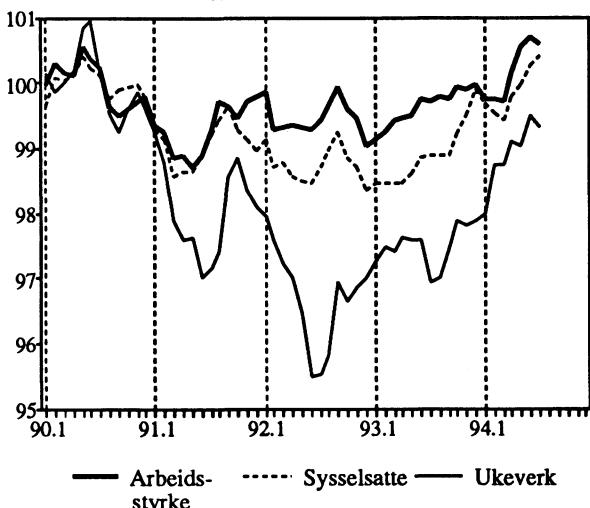

32*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

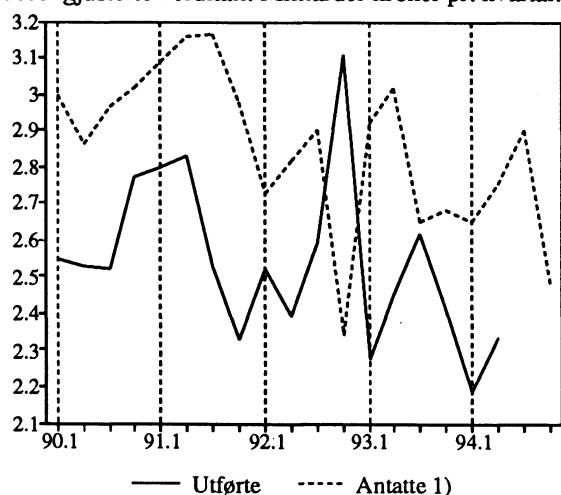
Arbeidsledige, 1000 personer
Sesongjusterte månedstall

Arbeidsstyrke, sysselsetting og utførte ukeverk i alt iflg. Arbeidskraftundersøkelsen
1990 = 100. Sesongjusterte og glattede månedstall

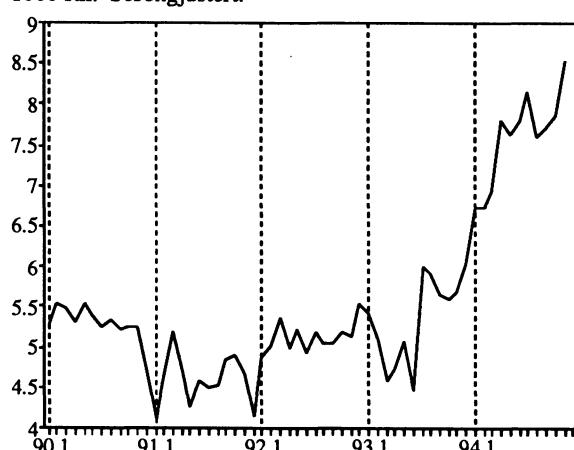

Antatte og utførte investeringer i industri
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

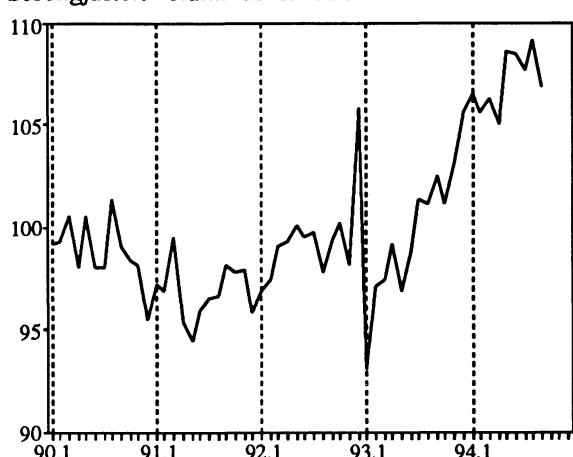

1) Anslag gitt i samme kvartal.

Registrerte nye personbiler
1000 stk. Sesongjustert.

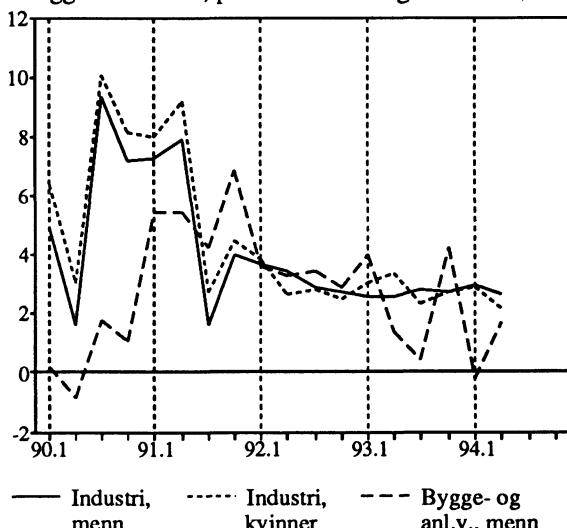

Detaljomsetning
Sesongjustert volumindeks. 1990=100

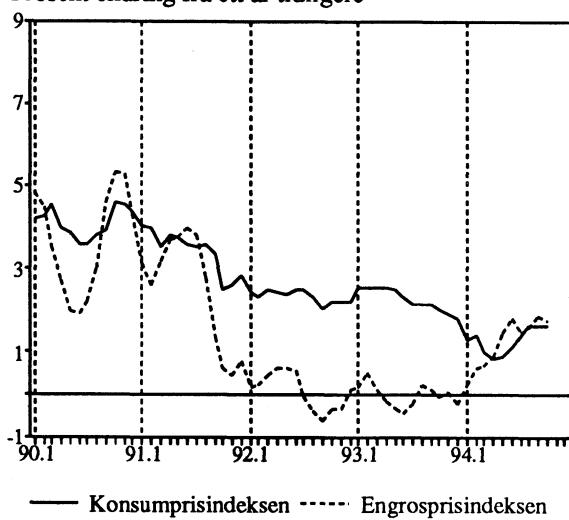
Lønninger

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år før.

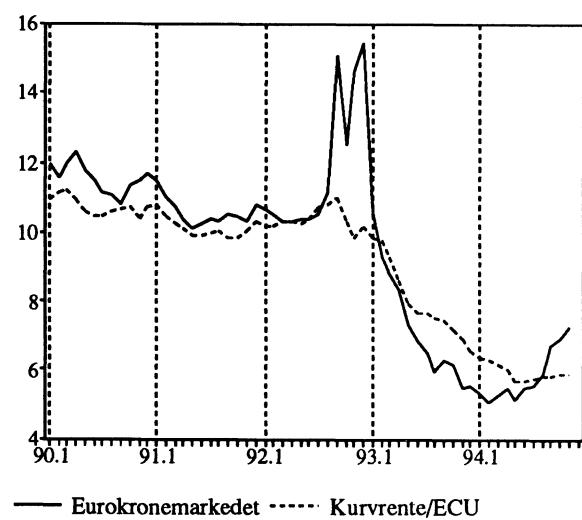

33*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

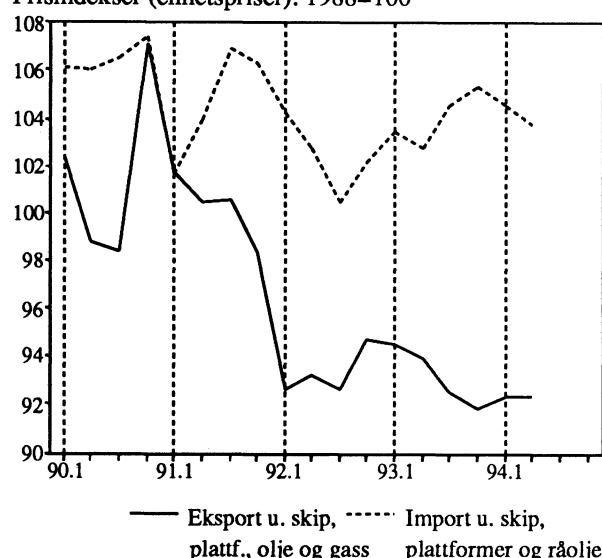
Innenlandske priser
Prosent endring fra ett år tidligere

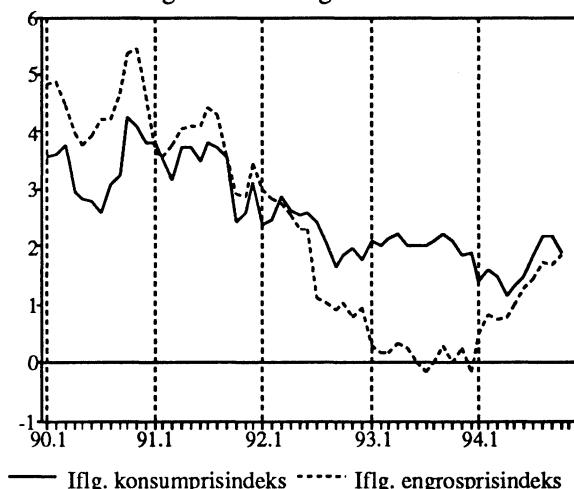
Nominell rente på tre-måneders plasseringer
Prosent

Utenrikshandel med tradisjonelle varer
Prisindeks (enhetspriser). 1988=100

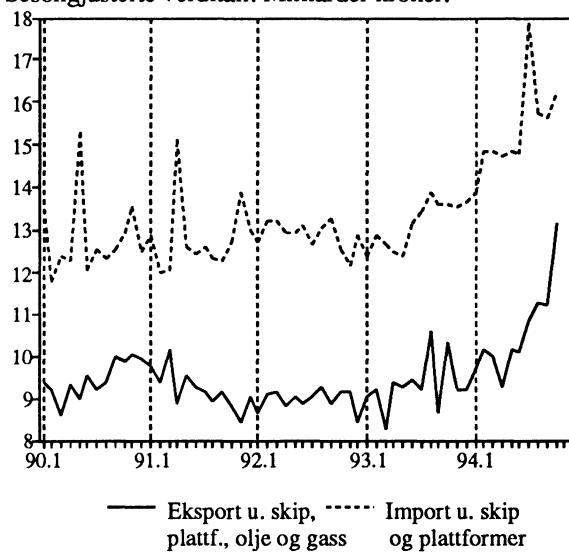

Prisstigning for konsumvarer 1)
Prosent endring fra ett år tidligere.

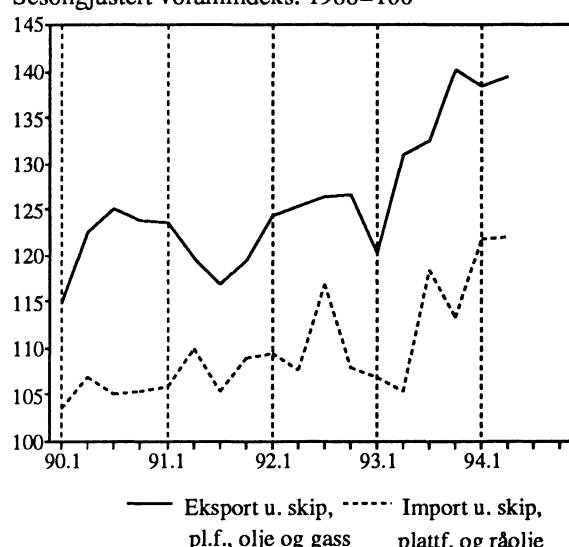

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer til konsum.

Utenrikshandel med tradisjonelle varer
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

Utenrikshandel med tradisjonelle varer
Sesongjustert volumindeks. 1988=100

34*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C1: Bruttonasjonalprodukt
Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	1,2	0,8	2,0	1,0	1,2	1,2	4,0	3,5
Frankrike.....	4,5	4,1	2,5	0,8	1,2	-0,9	1,8	2,9
Italia	4,1	2,9	2,1	1,2	0,7	-0,7	1,5	2,6
Japan	6,2	4,7	4,8	4,3	1,1	0,1	0,8	2,7
USA	3,9	2,5	0,8	-0,7	2,6	3,0	4,0	3,0
Storbritannia	4,4	2,1	0,5	-2,2	-0,6	1,9	2,9	3,2
Sverige	2,3	2,3	1,4	-1,1	-1,9	-2,1	2,7	2,9
Tyskland ¹⁾	3,6	3,3	4,8	3,7	2,1	-1,3	1,8	2,6
Norge	-0,5	0,6	1,7	1,6	3,4	2,3	4,3	2,9

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

Tabell C2: Privat konsum
Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	-1,0	-0,4	0,6	1,4	0,7	2,6	5,3	3,8
Frankrike.....	3,3	3,3	2,9	1,4	1,3	0,7	1,5	2,3
Italia	4,2	3,5	2,5	2,7	1,4	-2,1	0,7	1,7
Japan	5,2	4,3	3,9	2,2	1,7	1,1	2,1	3,6
USA	3,6	1,9	1,2	-0,4	2,6	3,3	3,8	2,8
Storbritannia	7,4	3,3	0,7	-2,2	0	2,5	2,8	3,0
Sverige	2,5	1,4	-0,1	1,1	-1,9	-3,8	0,7	2,0
Tyskland ¹⁾	2,5	3,0	5,3	3,6	2,3	0,1	-0,2	0,9
Norge	-2,8	-2,8	2,8	0,0	1,8	1,7	3,8	3,7

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

Tabell C3: Offentlig konsum
Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	0,9	-0,3	-0,4	0	0,7	3,2	1,2	0,4
Frankrike.....	3,4	0,3	2,0	2,6	3,0	0,5	1,0	0,5
Italia	2,8	0,8	1,2	1,6	1,0	0,8	-0,1	0,2
Japan	2,2	2,0	1,9	1,6	2,2	3,2	2,6	2,2
USA	0,6	2,0	2,8	1,5	-0,1	-0,7	-0,2	1,0
Storbritannia	0,6	0,9	3,2	2,5	0,7	-0,5	1,4	1,7
Sverige	0,6	1,9	2,6	3,2	-0,6	-0,7	-1,5	-1,0
Tyskland ¹⁾	2,2	-1,7	2,4	0,5	3,8	-0,7	-0,1	0,1
Norge	0,5	2,6	2,1	2,6	4,4	1,8	3,2	1,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

35*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	-6,6	-0,6	-0,9	-5,4	-8,2	-1,8	6,6	6,7
Frankrike	9,6	7,0	2,9	-0,7	-2,5	-5,1	1,1	4,2
Italia	6,9	4,3	3,8	0,6	-2,0	-11,1	-0,6	5,0
Japan	11,9	9,3	8,8	3,7	-0,8	-1,3	0,6	3,0
USA ¹⁾	4,2	0,1	-2,8	-7,7	6,2	11,0	11,3	6,3
Storbritannia	14,2	7,2	-3,1	-9,8	-1,6	0,8	4,0	5,3
Sverige	6,0	11,6	0,7	-8,4	-11,0	-16,3	-3,6	6,8
Tyskland ²⁾	4,6	6,5	8,7	6,5	4,2	-3,3	4,1	6,0
Norge ³⁾	1,6	-3,9	-26,8	1,7	4,5	15,2	0,9	2,9

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹⁾ Private bruttoinvesteringer. ²⁾ Samlet Tyskland fra 1992. ³⁾ 1993-1995 inneholder oljeplattformer under arbeid.

Tabell C5: Eksport av varer og tjenester

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	7,8	5,0	8,5	7,7	3,7	-1,7	4,0	5,5
Frankrike	8,1	10,2	5,3	3,8	6,7	0	5,2	6,6
Italia	5,4	8,8	7,0	0,5	5,0	10,0	6,9	6,7
Japan	7,0	9,0	7,3	5,2	5,2	1,0	1,1	2,7
USA	15,8	11,9	8,1	6,4	6,4	3,5	7,2	7,6
Storbritannia	-0,1	3,8	4,9	-0,9	3,0	3,1	5,7	6,9
Sverige	3,0	3,0	1,9	-2,4	2,2	7,2	11,5	7,0
Tyskland ¹⁾	5,6	11,9	11,7	12,7	0,1	-9,5	4,4	7,4
Norge	5,5	10,7	8,1	6,1	6,2	1,8	6,6	5,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹⁾ Samlet Tyskland fra 1992.

Tabell C6: Import av varer og tjenester

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	1,5	4,4	2,4	4,9	-0,5	-4,2	8,0	7,2
Frankrike	8,6	8,2	6,3	2,8	2,7	-3,4	2,8	6,0
Italia	6,8	7,6	8,0	3,4	4,6	-7,3	3,0	5,2
Japan	18,7	17,6	8,6	-4,1	-0,4	3,2	6,6	7,5
USA	3,7	3,8	3,0	-0,5	8,7	10,3	10,5	7,3
Storbritannia	12,2	7,4	1,0	-5,4	6,3	3,5	7,0	7,3
Sverige	4,7	7,1	0,7	-5,0	1,3	-0,4	4,5	6,0
Tyskland ¹⁾	5,6	8,8	12,4	12,1	2,6	-10,0	1,1	5,8
Norge	-1,7	0,9	2,2	1,7	2,8	3,3	4,0	5,5

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹⁾ Samlet Tyskland fra 1992.

36*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR OECD-LAND

Tabell C7: Privat konsum

Prosentvis prisendring fra foregående år

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	4,0	5,0	2,6	2,2	2,1	1,5	2,0	2,6
Frankrike	2,7	3,5	2,9	3,2	2,4	2,1	1,7	1,4
Italia	5,7	6,3	6,2	6,8	5,4	4,8	3,9	3,0
Japan	-0,1	1,8	2,6	2,5	2,1	1,0	0,3	0,3
USA	4,2	4,9	5,2	4,3	3,3	2,7	2,1	3,1
Storbritannia	5,1	5,9	5,3	7,4	4,8	3,5	2,9	2,9
Sverige	6,0	6,9	9,6	10,1	2,6	6,1	2,4	3,3
Tyskland ¹⁾	1,3	3,1	2,7	3,6	4,7	4,0	3,1	1,9
Norge	6,2	4,3	4,8	4,1	2,6	1,9	1,4	1,8

Kilde:Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

Tabell C8: Arbeidsledighet

I prosent av den totale arbeidsstyrken¹

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994 anslag	1995 prognose
Danmark	8,6	9,3	9,5	10,5	11,2	12,2	11,0	10,5
Frankrike	10,0	9,4	8,9	9,5	10,4	11,7	12,3	12,2
Italia	11,0	10,9	11,1	11,0	11,6	10,4	11,7	11,9
Japan	2,5	2,3	2,1	2,1	2,2	2,5	2,9	2,8
USA ²⁾	5,4	5,2	5,5	6,7	7,4	6,8	6,3	5,8
Storbritannia	8,6	7,1	5,9	8,3	10,0	10,3	9,6	8,9
Sverige	1,6	1,4	2,0	2,9	5,3	8,2	8,0	7,8
Tyskland ^{2) 3)}	6,2	5,5	4,9	4,3	7,7	8,9	10,0	10,0
Norge	3,2	4,9	5,2	5,5	5,9	6,0	5,6	5,2

Kilde:Historiske tall for Norge: AKU-tall fra Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Alle land unntatt Danmark følger ILO-definisjon av ledighet. ² Unntatt militære styrker. ³ Samlet Tyskland fra 1992.

Tabell D1: Sverige

	1991	1992	1993	1994						
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1990=100	94,4	90,6	93,4	102,0	103,3	101,5	102,0
Arbeidsløshetsprosent		2,9	5,3	8,2	7,1	8,5	8,8	8,8	8,1	7,4
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1990=100	92,9	89,6	99,0	115,0	131,0	77,0	115,0
Konsumprisindeks	1990=100	109,3	111,8	117,0	119,5	119,6	119,6	119,6	120,7	120,8

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

Tabell D2: Danmark

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

Tabell D3: Storbritannia

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til verstedindustrien fra innenlandske kunder.

Tabell D4: Tyskland (vest)

38*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR OECD-LAND

Tabell D5: Frankrike

	1991	1992	1993	1994					
				April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sesongjusterte tall:									
Total industriproduksjon	1990=100	100,3	100,2	97,3	100,3	100,9	100,4	102,8	102,8
Arbeidsløshetsprosent		9,4	10,4	11,7	12,6	12,7	12,6	12,6	12,7
Ujusterte tall:									
Konsumprisindeks	1990=100	103,2	105,7	107,9	109,5	109,7	109,7	109,7	110,0

Tabell D6: USA

	1991	1992	1993	1994					
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:									
Total industriproduksjon	1990=100	98,2	100,5	104,7	110,0	110,8	111,2	112,0	112,0
Ordretilgang ¹	Mrd. dollar	117,9	122,5	133,1	149,4	151,2	145,3	154,6	154,7
Detaljomsetningsvolum ²	Mrd. dollar	134,9	139,2	146,6	153,5	154,5	153,9	155,0	..
Arbeidsløshetsprosent ³⁾		6,7	7,4	6,8	6,0	6,0	6,1	6,1	5,7
Ujusterte tall:									
Konsumprisindeks	1990=100	104,0	107,1	110,1	112,3	112,7	113,0	113,5	113,8

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

² I 1987-priser.

³ Tallene for 1994 er ikke sammenlignbare med tidligere år.

Tabell D7: Japan

	1991	1992	1993	1994					
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:									
Industriproduksjon ¹	1990=100	101,7	95,5	91,2	89,8	92,2	90,6	94,0	..
Ordretilgang ²	Mrd. yen	1682	1533	1441	1341	1369	1426	1474	..
Arbeidsløshetsprosent		2,1	2,1	2,5	2,8	2,9	3,0	3,0	3,1
Ujusterte tall:									
Konsumprisindeks	1990=100	103,3	105,0	106,4	107,4	107,0	106,5	107,0	107,3

¹ Industriproduksjon og gruve drift.

² Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Publikasjonen kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementsservice
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 86 49 64
Telefaks: 22 86 49 76

eller:

Akademika - avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefaks: 22 42 05 51

ISBN 82-537-4080-8
ISSN 0800-4110

Pris:

Økonomiske analyser kr 310,00 pr. år
Economic Survey kr 120,00 pr. år
Enkelnummer ØA: kr 50,00; ES: kr 40,00

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

9 788253 740805